

Η
ΗΠΕΙΡΟΣ

SISMANOGLIO
MEGARÒ

Η ΗΠΕΙΡΟΣ

ΛΕΥΚΩΜΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΟΝ

ΕΛΠΙΝΙΚΗΣ ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ

ΕΤΟΣ Γ'

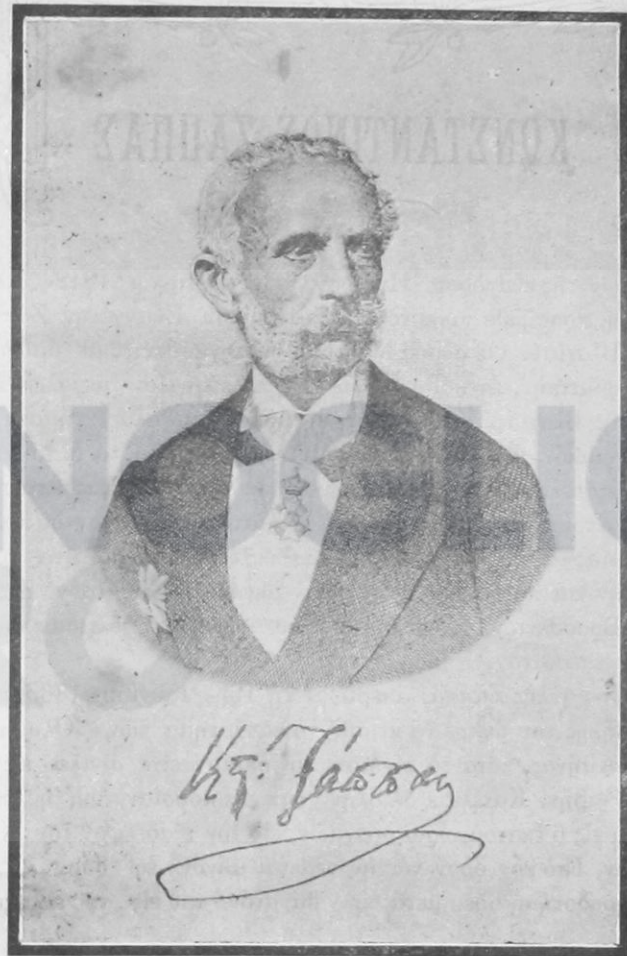
ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Τυπογραφικά Καταστήματα «Η ΑΝΑΤΟΛΗ» — Πέραν, Ὁδὸς Γεμενιτζῆ, ἀρ. 29

1912

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν σφραγίδα τῆς
ἐκδότιδος.

Adresse: ELPINIKI M. MAVROGORDATO
Poste Turque Boite 14, Péra

Ἀφιερῶται τῇ ἱερᾷ μνήμῃ
τοῦ μεγάλου Ἡπειρώτου
καὶ ἔθνικοῦ εὐεργέτου

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΖΑΠΠΑ

Τέκνον τῆς εὐάνδρου Ἡπείρου. Ἐγεννήθη τῷ 1812. Ἀφοῦ ἠνδρώθη, προσῆλθε πρὸς τὸν ἐξάδελφον του Εὐαγγέλην Ζάππαν εἰς τὴν Βλαχίαν. Οἱ δύο ἐξάδελφοι, συνεργασθέντες μὲ ὁμόνοιαν παραδειγματικῆν, ἐπεδόθησαν εἰς τὴν καλλιέργειαν μεγάλων κτημάτων τῆς Βλαχίας. Κατ' ἀρχὰς ἐνοικίασαν μεγάλα κτήματα, ἐν μοναστηριακόν, Φουντένες καλούμενον, καὶ ἐν ἄλλο, τὸ Μπουντέλι. Οἱ δύο ἐξάδελφοι προέβησαν εἰς γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις ἐπιτυχεῖς, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐκέρδησαν ἀφθονα χρήματα. Εἰσήγαγον δὲ πολλὰς καινοτομίας εἰς τὴν γεωργίαν καὶ ἀνέδειξαν δραστηριότητα καταπληκτικὴν καὶ προέβησαν εἰς ἀγορὰν μεγάλων κτημάτων. Εἰς τὸ χωρίον Βροσθένιον, πλησίον τοῦ Βουκουρεστίου, ἔκτισαν οἶκον μεγαλοπρεπέστατον.

Ὁ Εὐαγγέλης Ζάππας ἀπεβίωσε τῇ 19ῃ Ἰουνίου 1865. Διὰ τῆς διαθήκης του ὤρισεν νὰ κτισθῇ τὸ κατάστημα τῶν Ὀλυμπίων εἰς τὰς Ἀθήνας, κατὰ τὸ σχέδιον, τὸ ὁποῖον εἶχε στείλει εἰς τὸν Αλ. Ραγκαβῆν. Κατέλιπε δὲ ὅλην τὴν περιουσίαν του, ἣ ὁποία ἀνῆρχετο εἰς 6 ἑκατομμύρια δραχμῶν, εἰς τὸν ἐξάδελφον του Κωνσταντῖνον, ὑπὸ τὸν ὄρον νὰ τὴν νέμεται μόνον ἐφ' ὅσον ζῆ, νὰ τὴν κληροδοτήσῃ δὲ μετὰ τὸν θάνατόν του εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας, ὁ μέγας οὗτος ἐθνικὸς εὐεργέτης, περὶ τοῦ ὁποίου λέγουσιν ὅτι δὲν ἐγνώριζεν ἄλλην ἡδονὴν μεγαλύτεραν ἀπὸ τῆς ἐργασίας, ἠύξησε πολὺ τὴν περιουσίαν, τὴν ὁποίαν ἐληφρονόμησεν ἀπὸ τὸν ἐξάδελφον του. Προέβη δὲ εἰς πολλὰς ἀγαθοεργίας. Ἰδρυσεν τὰ Ζάππεια Παρθεναγωγεῖα εἰς τὴν

Κωνσταντινούπολιν, εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν, εἰς τὴν ἰδιαίτεραν πατρίδα του, καὶ τὸ Ζάππειον εἰς τὰς Ἀθήνας.

Ἀπέθανε πλήρης ἡμερῶν εἰς τὴν πόλιν Μαντῶν τῆς Γαλλίας τῇ 21 Ἰανουαρίου 1891. Διὰ τῆς διαθήκης του ἀφῆκεν ὅλην τὴν περιουσίαν, ὡς καὶ τὴν τοῦ ἐξαδέλφου του, εἰς τὸ ἑλληνικὸν Ἔθνος.

Ἄλλ' ἢ Ρουμανία κατέσχε τὴν κτηματικὴν αὐτοῦ περιουσίαν, τὴν ἐν Ρουμανίᾳ, ἣ δὲ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις ἠθέλησε νὰ διεκδικήσῃ δικαστικῶς τὰ δικαιώματά της. Ἐκ τῆς δίκης ταύτης ἐγεννήθησαν καὶ περιπλοκαὶ διπλωματικά, αἱ ὁποῖαι κατέληξαν καὶ εἰς διακοπὴν τῶν σχέσεων μετὰξὺ τῶν δύο κρατῶν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Ζάππας εἶχε γνησιωτάτην ἠπειρωτικὴν φυσιογνωμίαν. Πολλὰ γράμματα δὲν ἐγνώριζεν, ἐλάλει ὅμως ἀπταίστως τὴν Ἑλληνικὴν καὶ διεπνέετο ὑπὸ φιλοπατρίας φλογεράς.

Τὸ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ζάππειον ἰδρύθη τῷ 1885 ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς ἀρχιτέκτονος Γιάγκου ἐφένδη Ἰωαννίδου, τῇ δὲ 5ῃ Ἰουλίου τοῦ ἰδίου ἔτους ἐγένοντο τὰ ἐγκαίνια αὐτοῦ.

Τὸ Δάμπιρον—Γενέτειρα τοῦ Ζάππα

ΗΡΩΕΛΕΓΕΙΟΝ ΕΙΣ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΝ ΖΑΠΠΑΝ

Τίτι' ἀο ὀμηγερέες ὦδε, φίλοι, γενόμεσθα
 ἐν ἱερῷ βωμῷ εὐξάμενοι μεγάλα ;
 ἢ οὐχ ἄλις ὅτι θεὸν μάλα πόλλ' ἱκετεύσαμεν αὐθι
 τὸν Ζάππα τάζαι Ἕλλησι πεδίω ;
 5. ἢ οὐχ ἄλις ὅτι ἐθορήθησαν στονοῦσσαν αἰοδὴν
 θορήων ἔξαοχοι, οἰκία ἔνθα Θεοῦ ;
 ἢ τάδε οὐκ ἄρα ἤροκεσεν ἦτοσι κήδεα λυγρὰ
 οὐδ' ἄγεα Ζάππα, τὰ τε φρένας πύκασεν ;
 Οὐ τὰδ' ἀλάικε γόν στοναχὴν τε πατρὸς μεγαθύμου,
 10. ὅς βίον ἀμπλήσεν ἔθνεϊ πολλὰ διδούς.
 Οὔτι κορροσάμεθα κλαίοντες μισομένοι τε.
 ἄμι γὰρ εὐχολή πᾶσι τ' ὄνειοσ ἐστίν.
 Τῷ τ' αὐθ' ἤκοιμεν ὦδε ασιμὴν ἀγορὴν καθίσαντες
 ὄφρα πεν εἰποιμεν, Ζάππας ὁποῖος ἔπλεν.
 15. Κοῦρος ῥ' εὐκλέους Δαπόβοιο λιπὼν πτολιεθρον
 οἰκία θ' οὐ πατρὸς ἤλυθεν ἐς Λακίην,
 οὔνεκ' ἀνεμῖός ἤθεῖος ῥ' ἐκάλεσεν ἐπι οἶ,
 τῷ Εὐαγγέλης οὐνομα ἔσκε κλυτόν
 πολλὰ θ' ὃ τῷ γ' ἐπέτελλεν ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλον
 20. μιμησθεσθαί τε πατριδα αἰῶν αἰεί.
 Ὡς ῥ' ἐποεῖτο αἰεὶ θελκτικῆρια Κωνσταντίνος
 φεῦγέ τε, ἀφνόμενος τοῦ κλέος ἠδ' ἔον αὐτοῦ.
 Τῷ νυ φιλήθη ῥ' εὐδουκέως καὶ κινήσων ἔλαβεν
 βουλὰς περ τελέσαι μῆδεά θ' οἱ πικινά,
 25. Εὐαγγέλης πότιμον ἀνατλήσειν ὅτ' ἐμιλλεν
 πάτρης οἱ γλυκέας οὔνομ' ἀνὰ στόμ' ἔχων.
 Εἶκων δ' αἰδοῖ, αἶκων ἀλύξαι Κωνσταντίνος
 μῆδεα καὶ βουλὰς, θυμὸν ἔχεν τε ἴσον
 αἶψα προφρονέως τέλεσεν, οἶκον καὶ κλήρον,
 30. ὅσα περ ἔλλαβετο, πάμπαν ἀκήροατ' ἔχων
 Τοιγὰρ ἄδην ἄφρονός οἱ δῶκε Θεός καὶ πλοῦτον
 κηδόμενος φιλέων θ' ὄν θεράτορι ἀγαθόν,
 πολλὸν ἀρίστην μητιοσενά γε ἔθνεϊ παντί
 μᾶλλον τε οἴκω μῆτην ἀλεξίκακον.

ΣΗΜ. Ὁ αἰδῖμος καθηγητὴς Ἀναστάσιος Γ. Τάγης ἀπήγγειλε τὸ ἀνωτέρω ἠρωελεγεῖον εἰς τὴν ἐπιμνημόσινον τελετὴν τοῦ Ἑπειρωτικοῦ Συλλόγου ἐν ἔτει 1892 τῇ 2 Μαρτίου, ἐν ᾧ δι' ἀνεπιλήπτου ὀμηρικῆς φράσεως ἔγραψεν ὡς ἀριστοτέχνης τὴν μεγάλην τοῦ Ζάππα εἰκόνα.

35. Ἡ θυμὸς οἱ ἐπέσοντο πάγχυ νειήνιδας ἔσθλως
 παιδεύεσθαι τε γοηθὸν ἀγαθῆς τε φρεσίν.

Ἐὖ γὰρ κοινοῖδιον τ' ἀλοχοὶ δόμον ἔξουσίν τε
 πάντα φυλάττειν οἶα ὡς τ' ἀγαθαὶ ταμίαι,
 ἔσθλὰ τε ταῖς διδάξουσιν γεννάμεναι νῆας,
 40. πειθεσθαι νόμους καὶ βασιλῆα φιλεῖν.

Σύν τε Θεῶν σοφίης νῦν ἔδειματο μέγαρα κούραις,
 τὰ Ζαπυρία δὴ οὐνομα καλεῖται,
 ἵκετο τριλλιστος φῶς ἰσόθεος μέγαρ' εὐ
 ἀσπασίως τ' ἄμμι ἐγγύθεν ὀνόμενος.

45. Λέγμεθα κνυδαίνοντες ὁμῶς Ζάπταν βασιλῆϊ
 εὖχος ὃ γ' ἦν πᾶσι, τὸ χρόνος οὐποτ' ὀλεῖ.

*Ἡ μὲν δὴ τριτάτων γενεῆν ἔεν μετ' ἀριθμῶ
 λαμπρὸν δερκόμενος ἠελίοιο φάος·

πρόσβρυς ἔην κεφαλῆ τ' ἐπενήροθε χεῖλεϊ τ' ἴσον
 50. θοῖξ μῖλα που μαλακῆ, λευκοτέρη χιόνος,

ἀλλὰ γε θαῦμα ἰδεῖν οὐ γῆρας ὅπαζε χαλεπὸν,
 ἀλλ' ὡς τ' ἠΐθεον οἶμγα ὃ γούνα φέρε,

ὅσσε τε φαῖνον ἰρυχήν καὶ μένος οὐκ ἐπιεικτόν,
 ἦτορ θ' οἱ χαῖρον ἐργασίην ἐπ' ἀγαθοῖς.

55. Τοῖος Ζάπτας ἔων λίπε κήδεα λυγρὰ γόνυ τε,
 ὅτι μιν ὤλεσεν μοῖρ' ὀλοῆ θανάτου.

*Ἐφθίτο τηλόθι πάσης ἐν δίοισι Γαλάταις
 γῆ τε φίλῃ δῶκε σῶμα Λακῶν κατέγειν.

*Ἄλλ' οὐ χεῖ τοῖον κλιεῖν βροτὸν οὐδ' ἀκάχησθαι
 60. θυμὸν αἰεὶ Ζάπτας οὔτε θάγειν βροτὸς ὄς.

ἀλλ' ὡς ἡμῆδός νῦ που αἰσιμον ἡμᾶρ ἐπέσπεν
 τῶ σα γοῆ ζηλοῦν πότιμον ἐνν ἀνέρος.

Τὰ Ζαπυρία βωμὸς οἱ πέλει, ἐνθα περ αἰεὶ
 αἶνος θ' ἕμνος τε ἀντί γόνων ἔσσεται.

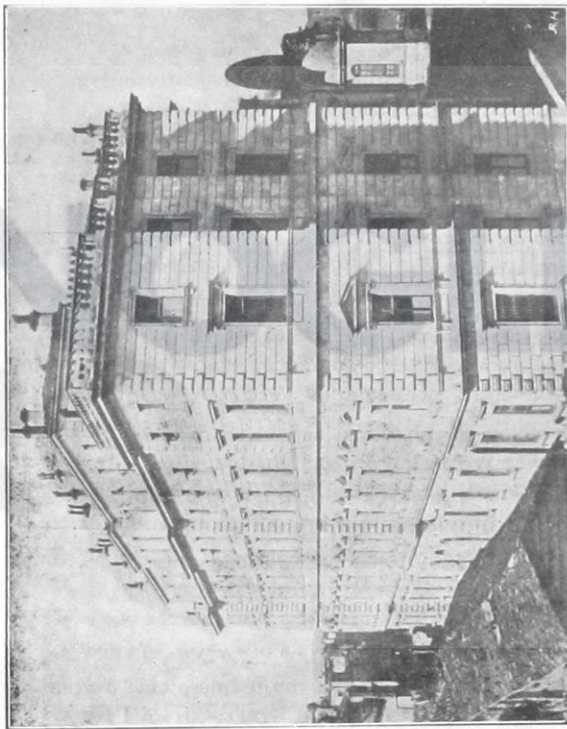
65. Ὡς πέλεται Ζάπτας μετὰ ἄρδονοι γένος ἐν,
 τηλόθι Μούσησιν εὔτε κεν ἦσαν Ἥρης.

ὥστε σελήνη φαίνεται ἀστράοι μετὰ φαινή,
 αἰθρὰ οὐρανόθεν εὔτε κε νήμενος ἦ.

ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΣ Γ. ΤΑΓΗΣ

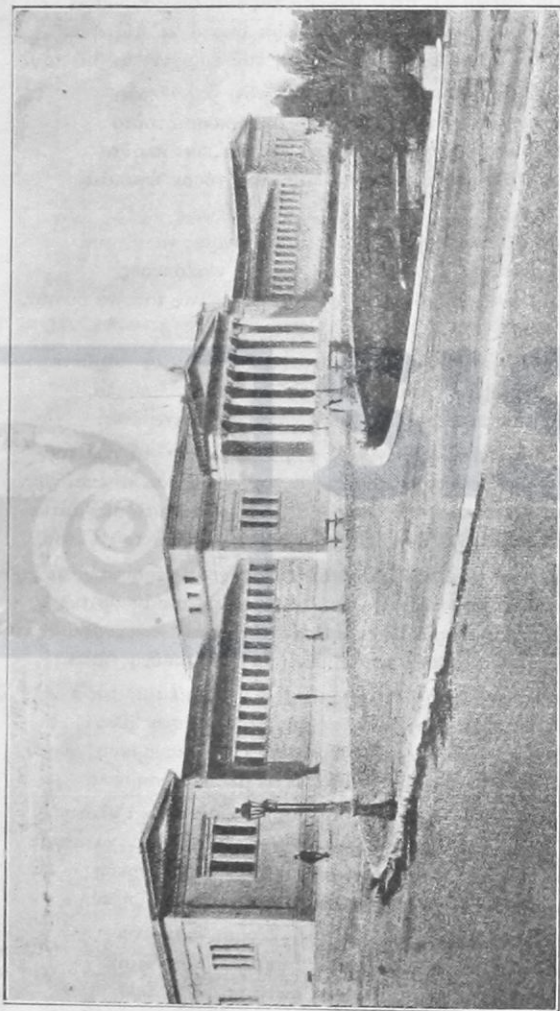

ΣΗΜ. Τὸ ἀνωτέρω ἐλεγεῖον ἀποκόπηθη ἐκ τῶν χειρογράφων τοῦ ἀειμνήστου καθη-
 γητοῦ, ἀνευρέθη δὲ ἐκτετυπωμένον ἐν τῇ ἐφημερίδι τοῦ «Νεολόγου».

Ζάππειον Παρθενῶν γείον Κωνσταντινουπόλεως

Ζάππειον Ἀθηνῶν

ΠΟΙΗΜΑ ΕΚΦΩΝΗΘΕΝ

ΥΠΟ ΤΟΥ Κ^{ου} ΧΡ. ΧΑΤΖΗΧΡΗΣΤΟΥ

ΕΠΙ ΤΗ ΕΠΙΜΝΗΜΟΣΥΝΩ: ΤΕΛΕΤΗ: ΤΟΥ 1892

ΕΝ ΤΩ

ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΩ: ΣΥΛΛΟΓΩ:

Ἦθελα νᾶχα φτερά σταυραετοῦ, στὰ ψηλὰ νὰ πετάξω,
Γιὰ νὰ βρεθῶ μιὰ φορὰ ἐκεῖ, στοῦ Πίνδου τὴν κατάσπρη ράχη,
Καὶ μέ φωνὴ σὰν βροντὴ, ποῦ σκορπᾶν οἱ οὐράνιοι βράχοι,
Ἄπ' τὰ ψηλὰ μακρὰ στὴ Φραγκιά δυνατὰ νὰ φωνάξω:
—«Τί μᾶς τὸν ἔκανες, πές μας, Φραγκιά, τὸν καλὸ μας πατέρα;
Γέρος ἀετός, τὰ φτερά του, σὰν πέσαν, φοβήθη τὰ χιόνια,
Κι' ἔφυγε νᾶβρη ζεστά, γερωσύνη καὶ νιάτα αὐτοῦ πέρα,
Γιὰ τὴν πατρίδα νὰ ζῆ, ποῦ γι' αὐτὴ ἤθελε νᾶζηε αἰώνια! . . .
Τί μᾶς τὸν ἔκανες, πῶς δὲν μᾶς λές, τὸν γλυκὸ μας πατέρα;
Μήνα δὲν πέρασ' αὐτοῦ! δὲν τὸν γνώριζες; θέλεις σημάδια; . . .
Γέρος πολὺ, μὰ περνώντας τῆς Νιότης βαστοῦσεν ἀέρα! . . .
Πόδι στεγνὸ! μὰ γοργό, ποῦ ζηλεῦαν κι' αὐτὰ τὰ ζαρκάδια! . . .
Τὰ γυασιμένα μαλλιά του τῆς δόξας τὰ χτένιζε χτένι!
Τὸ ὄλαργυρό του μουστάκι τῆς νιότης σιγύριζε χέρι!
Μάτι ἀστραλή! ποῦ παντοῦ στὸ καλὸ πρῶτ' αὐτὸ νὰ προφταίνη,
Στήθεια μὲ τόση καρδιά, στὴν χαρὰ τῆς πατρίδας νὰ χαιρῆ!
Τέτοιος ὁ Ζάππας μας εἶταν! Στὰ μέρη σου πῶς δὲν ἐφάνη;
Πῶς τέτοιον ἐπίσημον γέρον δὲν πῆρε τὸ ἀετένιο σου μάτι;
Γέρος πολὺ σμαδιακός! κι' ἀπὸ δάφνη φοροῦσε στεφάνι!
Πῶς τὸν ἀγνὸ πατριώτη στ' ἀγνὸ σου δὲν πῆρες παλάτι;
Εἶχε ἀρχοντιὰ βασιλεῖα . . . Βασιλεῖαδες δὲν πρέπει νὰ λένε
Κείνους, ποῦ μ' ἄτρεμο χέρι στὸ ἔθνος τὸν πλοῦτο σκορπᾶνε;
Ποῦ μὲ μεγάλη καρδιά, ὅ,τι δίνουν ποτὲ δὲν τὸ κλαῖνε;
Πῶχον πατέρα καρδιά καὶ θερμὰ τὴν πατρίδ' ἀγαπᾶνε;
Εἶταν παπᾶς δίχως ράσα! κ' ἐκράτειε ἔθνικὰ θυμιατήρια,

Γιὰ νὰ σκορπάῃ θυμῶμα παντοῦ, ποῦ τὰ γράμματα βγάζουν !
 Κι' ἔφκειασε τόσα γι' αὐτὰ ἱερὰ καὶ τρανὰ μοναστήρια,
 Ὅπου παρθένες ἀγνές τὸν Θεὸ τῆς Σοφίας δοξάζουν !
 Εἶτανε μέγας ! κι' ἄς μὴ εἶχε τὴν γῆν μὲ τὸ αἷμα ποτίσει !
 Οὔτε ψυχές, σὰν κοπάδια, σὰ τάρταρα ἄς μὴν εἶχε στείλει !
 Μέγας ! γιατί τοῦ Ἐγὼ τὸ κεφάλι τὸ εἶχε πατήσει !
 Μάζευε γι' ἄλλους δροσιὰ κι' εἶχε αὐτὸς διφρασμένα τὰ χεῖλη !
 Τέτοια σημάδια ὁ Ζάππας μας εἶχε ! . . . Γιὰ ρίξε τὸ μάτι,
 Γύρε καὶ ἰδὲ, φιλινάδα Φραγκιά, γιὰ τὸ γέρο μας Ζάππα ! . . .
 Εἶταν, ἀπόστασε, κ' ἦρθεν αὐτοῦ ν' ἀνασάνη κομμάτι ! . . .
 Κύττα ! γιατί εἶταν γιὰ μᾶς θησαυρὸς καὶ πολὺ μᾶς ἀγάπα. »
 Πάπτε ! . . . Σωπάστε ! . . . κι' ἀκοῦτε κλαυθμούς, ποῦ τ' ἀγέρι μᾶς φέρνει ! . . .
 Μοιάζει ἐκείνου στεναγμὸς, ποῦ στὰ ξένα πεθαίνει τὰ μέρη ! . . .
 Δόσέ μου, ἀετὲ, τὴν ματιά σου ! . . . νὰ ἰδῶ μακρυνὰ ὅσο παίρνει,
 Ποιὸς διασκορπᾷ βογγητὰ, ποῦ γοργὰ μᾶς τὰ φέρνει τ' ἀγέρι ! . . .
 Ἄχ ! σὺ εἶσαι, Ζάππα ! Ἐσὺ εἶσαι, θερμὲ μας κι' ἀγνὲ πατριότη ! . . .
 Ἐσὺ στενάχεις ! . . . σὲ τρώγει ἡ ἀρρώστεια ! . . . τὸ αἷμά σου πίνει ! . . .
 Σ' ἔφαγε ὁ Χρόνος ; . . . σ' ἀφίν' ἡ Ζωή ! . . . ὡς σ' ἀφῆκε κ' ἡ Νιότη ! . . .
 Σβύνεις, ἀστέρι ἐθνικό ! . . . μὰ ἡ μεγάλη σου δόξα δὲν σβύνει ! . . .
 Τί τὰ δυὸ μάτια σου γύρω γυρίζεις ; Νὰ ἰδῆς ποιὸν νὰ θέλῃς ;
 Ποιὸν μὲς στὰ στήθια σου ἔχεις ; Γιὰ ποιὸν ἡ ματιά σου θολώνει ;
 Ζάππα, σὲ ποιὸν τὰ στερνὰ σου φιλήματα κλαίοντας στέλλεις ;
 Τίνος τὸ χέρι νὰ πιάσῃ, τὸ χέρι, ποῦ τρέμει, ἀπλόνεις ;
 Νὰ ! τὰ καλά σου τ' ἀνήψια, τὰ τέκνα σου ! εἶναι σιμά σου ! . . .
 Πίνουν τὸν πόνο σου, παίρνουν τὸν πόθο σου, τὴν θέλησή σου . . .
 Κληρονομοῦν τὸ λαμπρὸ μεγαλεῖό σου μὲ τ' ὄνομά σου !
 Μπαίνουν στὸ πόδι σου ! . . . γύρε ! καὶ ξέγνοιαστος, Ζάππα, κοιμήσου !
 Ἐσεκεπαστῆ' ἀδερφοί ! . . . τὰ στερνὰ του τὰ λόγια ν' ἀκοῦστε ! . . .
 — Δὲν εἶταν ὄνειρο ; . . . Ποιὰ νῦναι ἐκείνη μὲ τᾶσπρο, ποῦ εἶδα ; . . .
 Ἄ ! . . . εἶν' αὐτή ! μὲ βλογαί ! . . . παιδιὰ μου, ἀνήψια μου, ποῦστε ! . . .
 Ἐγὼ σᾶς ἀφίνω, μὰ σεῖς μὴν ἀφήστε ποτὲ τὴν πατρίδα ! . . .

ΠΥΡΡΟΣ ΟΜΕΓΑΣ
 ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ, Ο ΝΙΚΗΤΗΣ ΤΩΝ ΡΩΜΑΙΩΝ

‘Ο Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. κ. Γερβάσιος

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Ἐκ φωτογραφίας τοῦ 1893 ληφθεῖσης ἀπὸ τοῦ λόφου «Δύο Ἀδέλφια»

ΑΡΧΑΙΑ ΧΩΡΟΓΡΑΦΙΑ ΚΑΙ ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

ΥΠΟ ΑΛΕΞΙΟΥ ΠΑΛΛΗ, ΙΑΤΡΟΥ

ΕΝ ΕΤΕΙ 1857

δημοσιεύθησαν πρό τινων ἐτῶν καὶ ὁσονούτω δημοσιεύονται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ἐν Ἀθήναις Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς διάφορα πονήματα, πραγματευόμενα περὶ τῆς ἀρχαίας Χωρογραφίας καὶ τῆς ἰδιαιτέρας ἱστορίας πολλῶν ἑλληνικῶν ἐπαρχιῶν καὶ νήσων. Ὄφειλομεν μὲν πολλὴν χάριν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους Γάλλους τῆς μνησθείσης Σχολῆς, οἵτινες, περιηγούμενοι τὰς ἑλληνικάς χώρας καὶ πολὺ μοχθοῦντες διὰ τὴν ἐπιστήμην, φωτίζουσι καὶ ἡμᾶς εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἐνδόξου μὲν ἀλλὰ πολυπαθοῦς πατρίδος ἡμῶν, λυπούμεθα δὲ ὅτι ὀλίγον ἢ κατ' οὐδὲν συντελοῦμεν εἰς τοῦτο, ἂν καὶ προσφιλέστατον εἰς ἡμᾶς μέλημα. Ἀλλὰ τὸ γαλλικὸν ἔθνος εὐανδρεῖ, μέγα δὲ καὶ πλοῦσιον ὄν καὶ τῶν ἀπιοτάτων χωρῶν τὴν χωρογραφικὴν ἔρευναν εὐκόλως ἐπεχείρησεν, ἡμεῖς δὲ μετὰ πολυχρόνιον δουλείαν, μικρὸν μέρος τῆς γῆς ἡμῶν ἀπελευθερώσαντες, μόλις ἀνεγείραμεν πόλεις καὶ χωριά καὶ οἰκήματα φιλοδομήσαμεν. Ἀλλὰ πρὸς συγγραφὴν τῆς χωρογραφίας καὶ τῆς ἱστορίας χώρας τινὸς οὐ μόνον πρέπει νὰ μελετήσῃ τις τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων καὶ νεωτέρων ἱστορούμενα, ἀλλὰ καὶ τὴν χώραν νὰ ἐπισκεφθῇ καὶ πάντα τὰ ἐν αὐτῇ μετ' ἐπιστασίας νὰ ἐρευνήσῃ, ἄλλως ἢ συγγραφὴ ἀποβαίνει ἔλλειψις. Διὰ τοὺς εἰρημένους λόγους ὁ ἀναγνώστης τὸ δυνατόν παρ' ἡμῖν ἐλπίζέτω.

Ἡ ἀπώλεια πολλῶν ἀρχαίων συγγραμμάτων κατέστησεν ἔργον δυσχερέστατον τὴν σύνταξιν τῆς κατὰ μέρος ἀρχαίας ἱστορίας διαφόρων λαῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ ἔτι μᾶλλον τὴν ἐξακρίβωσιν τῆς ἀρχαίας γεωγραφίας, ἵοτι αἱ πανταχόθεν καὶ κατὰ διαφόρους ἐποχὰς ἐπιδρομαὶ βαρβάρων λαῶν μετέβαλον τὰ πλεῖστα τῶν ὀνομάτων πόλεων, χωρῶν, ὀρέων, ποτα-

βιος και ο Λιούϊος μνείαν ποιούνται, η δὲ Φανερωμένη ὁ ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς, ὁ ὑπὸ τοῦ Δικαιάρχου μνημονευόμενός ἐστιν.

Ἡ Ἀμβρακία ὑπῆρξεν ἡ λαμπροτέρα πόλις τῆς Ἠπείρου καὶ ὡς ἀποικία τῶν Κορινθίων καὶ ὡς ὑπὸ τοῦ Πύρρου πρωτεύουσα τῆς Ἠπείρου καταστάσα, ἐκοσμεῖτο ὑπὸ περιφανῶν οἰκοδομῶν, ὑπὸ πολλῶν ἀνδριάντων, ἀγαλμάτων καὶ γραφῶν, (Πολύβ. Β. XXII κεφ. XIII), ἀλλὰ μόλις σήμερον ἀποκαλύπτονται ἴχνη τινὰ ἀρχαίων οἰκοδομῶν, μὴ δυνάμενα ποσῶς νὰ εὐκολύνωσι κἂν τὸν προσδιορισμὸν τῆς θέσεως αὐτῆς.

Ὅρισθίσης τῆς θέσεως τῆς Ἀμβρακίας, εὐκολώτερον δύναται τις νὰ κατευθύνῃ τὰ διαβήματά του εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἠπείρου χώρας.

Ὀὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι τὸ ὄνομα Ἠπειρος ἐμερικεῦθη εἰς τὴν περι τῆς ὁ λόγος χώραν κατὰ τὴν ἐποχὴν, καθ' ἣν οἱ βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν καὶ ἰδίως Ἀλέξανδρος ὁ Νεοπτολέμου, ὁ ἐν Ἰταλίᾳ φονευθεὶς, κατέστη κύριος πάσης τῆς χώρας ταύτης καὶ βασιλεὺς τῆς Ἠπείρου ὑπὸ τοῦ Λιούϊου καλεῖται (L. VIII C. XXIV), πρότερον δὲ ἐκάστη ἐπαρχία ἦν γνωστὴ ὑπὸ τὸ ἴδιον αὐτῆς ὄνομα, ἄνευ τῆς ἀνάγκης γενικῆς τινος ὀνομασίας τῆς ἐπαρχίας ὀλοκλήρου. Ὁ Θουκυδίδης, λαλῶν περὶ Θεσπρωτίας καὶ Κεστρίνης μεταχειρίζεται τὸ ὄνομα «Ἠπειρος» ὑπὸ τὴν γενικὴν αὐτοῦ σημασίαν, πιθανολογεῖται δὲ ὅτι πᾶσα ἡ Ἠπειρος Θεσπρωτία πρότερον ἐκαλεῖτο καὶ ἀκολουθῶς, ἀφοῦ ἐμερικεῦθη τὸ ὄνομα Θεσπρωτία, περιωρισθὴ εἰς τὴν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου ὀριζομένην (B. I κεφ. 46). Ὁ Ἡρόδοτος τὴν ἐπαρχίαν, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Δωδώνη Θεσπρωτίδα καλεῖ (B. II κεφ. 56), ἀλλ' ἡ Δωδώνη ἔκειτο πόρρω τῆς θαλάσσης, εἰς τοὺς ἄνω τόπους, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος, ἐν τῇ Μολοσσίᾳ, ὡς κατωτέρω ρηθῆσεται. Ὡσαύτως ὁ Ἡρόδοτος (B. VIII κεφ. 47) τοὺς κατοίκους τῆς Κασσωπίας, καθὼς καὶ ὁ Στράβων αὐτός, Θεσπρωτοὺς ὀνομάζει, διότι ἀναφέρει «τοὺς Θεσπρωτοὺς τοὺς Ἀμβρακιώταις ὀμορρέοντας, τοὺς ἐξ ἐσχατέων χωρῶν στρατευομένους μετ' αὐτῶν», ὁ Αἰσχύλος τὸν μὲν Δωδωναῖον Δία Θεσπρωτὸν καλεῖ, τὴν δὲ Δωδώνην μολοτικὴν. (ἐν Προμηθεῖ. Στίχ. 829). Ἀλλ' ἡ τοῦ Πausανίου μαρτυρία αἴρει πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν, διότι τὴν Ἠπειρον ἅπασαν Θεσπρωτίδα καλεῖ (B. IV, κεφ. 14, 35), Θεσπρωτίδας δὲ τὰς πόλεις Ἀμβρακίαν, Δωδώνην, Ἄορρον, Θρόνιον (B. VI. κεφ. 23. B. IX). καὶ τὸν ποταμὸν αὐτὸν Ἀῶν διὰ τῆς Θεσπρωτίδος ρέοντα ἀναφέρει. Διὰ τὸν εἰρημένον λόγον καὶ διότι ὁ Στράβων ἀναφέρει ὅτι «οἱ Τραγικοὶ καὶ ὁ Πίνδαρος Θεσπρωτίδα τὴν Δωδώνην εἰρήκασιν» (Τόμ. Β' σελ. 126 ἐκδ. στερ.) τὴν θέσιν τοῦ Μαντείου ἐν τῇ Θεσπρωτίᾳ τῆς Θεσπρωτίδος Ἠπείρου τινὲς ἀνεζήτησαν.

Ἐνεκα δὲ τῆς συγχύσεως περὶ τὴν ὀνομασίαν τῆς χώρας ταύτης, συμ-

περιελήφθησαν ἐν αὐτῇ ἔθνη τε καὶ ἐπαρχίαι, ἐκτὸς τῶν φυσικῶν αὐτῆς ὀρίων κείμεναι. Ὁθεν εὐλόγως ὁ ἡμέτερος κ. Σεμιτέλος ἐν τοῖς «Ἠπειρωτικοῖς» αὐτοῦ ἀφῆρεσε τοὺς Αἰθίνας καὶ τοὺς Τυμφαίους, τοὺς κατὰ τὴν ἀνατολικὴν πλευρὰν τοῦ Πίνδου καὶ παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ Πηγεῖοῦ οἰκοῦντας, ὡσαύτως καὶ τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀχελφῶν καθήκοντας Ἀθαμᾶνας, ὁμοίως πρέπει ν' ἀφαιρέσωμεν ἐκ τῆς Θεσπρωτίδος Ἠπείρου τοὺς εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀῶου πρὸς τὸ ἀρκτικὸν μέρος Βυλλίνας καὶ Ταυλαντίους, ὡς ἔθνη ἰλλυρικὰ (Στράβ. Τόμ. Β' σελ. 24), τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀῶου πρέπει νὰ παραδεχθῶμεν μετὰ Διονυσίου τοῦ Περιηγητοῦ ὡς τὰ πέρατα τῆς Ἑλλάδος, «ἐνθα δηλαδὴ ἐρείθεται Ἑλλάδος ἀρχή». (Διον. Περιηγ. στίχ. 399). Στριζόμενοι δὲ εἰς τὸν Θουκυδίδην καὶ ἐν μέρει εἰς τὸν Στράβωνα, δυνάμεθα νὰ παραδεχθῶμεν, χωρὶς νὰ ἐνδοιάσωμεν, ὅτι ἐπαρχίαι, ἤτοι ἔθνη τῆς Ἠπείρου κυρίως ἦσαν οἱ Χάονες, οἱ Θεσπρωτοί, οἱ Κασσωπαῖοι, οἱ Ἀμβρακιῶται, οἱ Ἀτινᾶνες, οἱ Παρναταῖοι, οἱ Ὀρέσται, καὶ οἱ Μολοσσοί.

Συνδυάζοντες δὲ καὶ τὰ ὑπ' ἄλλων συγγραφεῶν ἀναφερόμενα, δυνάμεθα νὰ περιγράψωμεν τὰς παραλίους ἐπαρχίας ὡς ἀκολουθοῦσι: Καὶ ἡ μὲν Χαονία, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Ἀῶου, διήκει μέχρι Θυάμιδος ποταμοῦ. Ὁ μέγας οὗτος νομὸς ὑποδιηρεῖτο: α) Εἰς τὴν χώραν τῶν Ὠρικίων, ἐνθα πρώτη πόλις ὑπῆρχε τῆς Ἠπείρου ὁ Ὠρικός, κείμενος παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Ἀῶου, ὡς ἐξάγεται ἐκ τῶν τοῦ Ἡροδότου (B. IX κεφ. 93), ἐνθα κεῖται ἡ καθ' ἡμᾶς Ἀδλῶν, ἡ πλησίον του. Ἐν τῷ τμήματι τούτῳ ὑπῆρχε καὶ ὁ λιμὴν Πάνορμος, τὸ Ἄορρον καὶ ὁ Ὀρχεσμος. β) Εἰς τὴν Ἀβαντίαν, ἢ Ἀμαντίαν, ἐνθα ἔκειτο τὸ Θρόνιον, ὑπὸ τὰ Κεραῦνια ὄρη, κατὰ τὸν Πausανίαν (B. VI. κεφ. 22), ὡσαύτως αἱ Παλαῖσαι καὶ ἡ Χίμαιρα, πόλεις ὑπὸ τοῦ Πλινίου μνημονευόμεναι, τουτέστιν αἱ καθ' ἡμᾶς Παλαῖσαι καὶ Χιμάρα. Καὶ γ) Εἰς τὴν Κεστρίνην, λήγουσαν εἰς τὸν Θυάμιν ποταμὸν (Θουκυδ. II. I κεφ. 46), ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Φοινίκη παρὰ τὸν ποταμὸν, τὸν ἐκβάλλοντα εἰς τὸν Πηλώδη λιμῆνα τοῦ Βουθρωτοῦ, ἥτις καὶ σήμερον Φοινίκη καλεῖται, καὶ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια σώζονται. Ὡσαύτως καὶ τὸ Ποσειδῖον, ἤτοι οἱ καθ' ἡμᾶς Ἅγιοι Σαράντα (Πουκεβίλ. Char. XXVI Voyage en Grèce.). Τὰ δὲ ἡμίσειαν ὄραν μακρὰν τῆς Κοινοπόλεως ἐρείπια, ὡς τὰ τῆς Φανότης ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλλ θεωρούμενα, ἴσως τοῦ Ἑλικράνου εἰσὶ, τὰ δὲ τῆς Παλαιοβενετίας σήμερον καλουμένης, ἀπέχοντα δέκα μίλια τῆς θαλάσσης, πιθανώτατον ὅτι τὰ τῆς Γιτάνης εἰσιν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Λιούϊου ἐξάγεται (L. XLII β XXXVIII).

Ἀπὸ δὲ τῶν ἐκβολῶν τοῦ Θυάμιδος ἀρχεται ἡ ἐπαρχία, ἡ ἰδίως Θεσπρωτία καλουμένη, ὑποδιαιρουμένη εἰς τὴν Ἐλαιάτιδα (Θουκυδίδης B. I κεφ. 46), κληθεῖσαν οὕτως ὡς ἐλαιοφόρον.

Διὰ τῆς χώρας ταύτης, ἐνδόξου ἕνεκα τῶν μυθολογούμενων περιπετειῶν τοῦ *Θησέως*, καὶ τῶν λοιπῶν μυθευμάτων, ἔρρεεν ὁ *Κωκυτός* καὶ ὁ *Ἀχέρων*, ὅστις ἀποτελεῖ τὴν *Ἀχερουσίαν λίμνην*, καὶ ἐκβάλλει ἀκολούθως εἰς τὸν Γλυκίαν λιμένα, ὑπερέκειτο δὲ αὐτοῦ ἡ πόλις *Ἐφυρα*, *Κύχιρος* ἀκολούθως κληθεῖσα, ἐσώζοντο δὲ ἐρείπια καὶ κίονες κατὰ γῆς ἐρριμμένοι, παρὰ τὸν *Ἀχέροντα*, εἰς θέσιν καλουμένην «*Γλυκύ*», ἐνθα ὁ Ἀλῆ-πασῆς ἐκτίσσε μικρὸν φρούριον, ὅταν ἐπολέμει κατὰ τῶν Σουλιωτῶν. καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ *Ἐφυρα*. Πλησίον τῆς πόλεως ταύτης ἔκειτο τὸ *Βουχαίτιον*, ἢ τὰ *Βούχαιτα*, ἐν δὲ τῇ μεσογείῳ τῆς ἐπαρχίας ταύτης ἔκειντο καὶ ἄλλαι πόλεις, οἷα ἡ *Ἐλάτεια*, ἡ *Πανδοσία* (πιθκὸν τὸ ἐρημόκαστρον), οἱ *Ἐλενοὶ* (Βέλιννοι καὶ ἡμᾶς κλούμενοι), ἡ δὲ *Τορῶνη*, ἡ ὑπὸ τοῦ Πλουτάρχου μνημονευομένη ἐν τῷ βίῳ τοῦ *Ἀντωνίου*, ἐξέπεσεν ἴσως εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς *Ρινιάσαν*, ἐνθα φυσικῶς περατοῦται ἡ ἐπαρχία αὕτη), τουτέστιν ἡ *Ἐλαιάτις*. Μετ' αὐτὴν ἔρχεται ἡ *Κασσωπία*, καθήκουσα μέχρι τοῦ στομίου τοῦ *Ἀμβρακικοῦ Κόλπου*, ἐν ἣ, παρὰ τὸ χωρίον *Καμαρίναν*, δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ οὐκ ὀλίγα ἐρείπια, ἀνήγοντα εἰς τὴν πόλιν *Κασσιώπην*, ὑπὸ Διοδώρου τοῦ Σικελιώτου μνημονευομένην (Β. IV, 88), ἐνθα ὁ βασιλεὺς τῶν *Μαλοσῶν* *Ἀλκίτας* ὁ Β', καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Λυκίσκου, τοῦ στρατηγοῦ τοῦ *Κασσάνδρου*, ἠναγκάσθη νὰ καταφύγῃ εἰς *Εὐρυμενάς*, αἱ δὲ *Εὐρυμεναὶ* ἔκειντο ἴσως πλησίον τοῦ χωρίου *Ρωμανοῦ*, ὡς ὑποφαίνεται καὶ ἐκ τῆς συγγενείας τοῦ ὀνόματος, ἐνθα καὶ ἐρείπια σώζονται.

Σειρὰ ὁρέων, ἐκ τοῦ Πίνδου ἀρχομένη καὶ μέχρι τῶν *Κεραυνίων* διατείνουσα, ὀρίζει τὰς παραλίους ἐπαρχίας πρὸς τὴν μεσόγειον. Τὰ ὄρη ταῦτα ἦσαν γνωστά παρὰ τοῖς ἀρχαίοις ὑπὸ τὸ ὄνομα *Πτελεὸν ὄρος*, ὑφούμενον ὑπὲρ τὴν *Ἀμβρακίαν* καὶ ἐκτεινόμενον μέχρι τῆς *Κερκυραίας* καὶ ἐπομένως συνενούμενον τοῖς *Κεραυνίοις ὄρεσιν*, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Στράβωνος ἐξάγεται. (Fragmenta palatino Vaticana σελ. 274 ἐδ. Firmin Didot.) Εἰς τὴν ὑπεράνω τῆς *Ἀμβρακίας* σειρᾶν τῶν ὁρέων τούτων, ὑπὸ τοῦ Πουκεβίλλ *Ὀλοχίνιον* καλουμένων, ἀνοίγονται δύο φάραγγες καὶ διὰ μὲν τῆς πρώτης ρεῖι ὁ *Ἀραχθός*, ἡ δὲ δευτέρα τὸ Στενὸν τῶν «Πέντε Πηγαδιῶν» καλούμενον ἀποτελεῖ. Τὸ Στενὸν τοῦτο ὑπῆρχε τὸ ὄριον μεταξὺ *Ἀμβρακίας* καὶ *Μολοσσίας*. «*Μετὰ τὴν Ἀμβρακίαν* (λέγουσιν ὁ Σκύλαξ καὶ Σκύμνος ὁ Χίος στιχ. 452) *ἡ Μολοσσία ἐστὶ*.» (Σκύλ. Περίπλους Συλλογὴ τῶν ἐν ἐπιτομῇ). Διὰ τοῦ Στενοῦ τούτου εἰσέβαλον αἴφνης εἰς τὴν χώραν τῶν *Ἀμβρακιωτῶν* οἱ *Μολοσσοί*, ὅταν ἐχθρικῶς διέκειντο πρὸς αὐτούς. «*Οἱ Ἀμβρακιωῖται, κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους, ἀνέθηκαν*, λέγει ὁ Πανσανίας, *ὄνον χαλκοῦν*» (Β. X κεφ. 14) *εἰς τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα, διότι χάρις εἰς τὰς φωνὰς ὄνον ἐφωράθησαν οἱ Μολοσσοὶ ἐνεδρῶντες καὶ*

οὕτως ἐνίκησαν νυκτομαχίᾳ αὐτοὺς οἱ Ἀμβρακιωῖται»

Ἡ σειρὰ τῶν ὁρέων τούτων πρὸς νότον, ὁ δὲ Πίνδος πρὸς ἀνατολάς εἰσιν ἐν μέρει φυσικὰ βεβαίως ὄρια τῆς *Μολοσσίας*, χώρας τραχείας ὡς λέγει ὁ Στράβων, διατεμουμένης ὑπὸ διαφόρων ὁρέων, τοῦ τε *Πολυάνου* δηλαδὴ καὶ τοῦ *Τομάρου*, καὶ ἄλλων, ὧν τὰ ὀνόματα δὲν περιῆλθον εἰς ἡμᾶς. Ὅθεν πρέπει ἵνα ἐννοήσωμεν ὅτι ἡ *Μολοσσία* συνεζοτεῖτο, ὡς εἰπεῖν, ὑπὸ διαφόρων κοιλάδων, αἵτινες ἀποτελοῦσι διαφόρους περιοχάς ἢ τμήματα τῆς ἐπαρχίας ταύτης.

Ὅταν ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ *Ἀμβρακικοῦ Κόλπου* διευθυνθῶμεν πρὸς τὴν μεσόγειον καὶ διέλθωμεν διὰ τῶν Πέντε Πηγαδιῶν, φθάνομεν ἐν διαστήματι δύο ἡμερῶν, περὶ βαδίζοντες, εἰς τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων. «Ὁ δὲ *Αἰνεῖας* καὶ οἱ ἀκμαιοτάτοι σὺν αὐτῷ τοῦ στρατοῦ, λέγει Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς, (Ρωμαϊκὴ Ἀρχαιολογία Τομ. 1ος σελ. 74 ἐκδ. Λειψίας τερεστ.) ἀπὸ τῆς παραλίας τοῦ *Ἀμβρακικοῦ Κόλπου*, ἡμερῶν δυοῖν διανύσαντες ὁδὸν, εἰς *Δωδώνην ἀφίκοντο*, ὁ δὲ *Αγχιόης*, ἔχων τὰς ναῦς εἰς *Βουθροτὸν κατάγειται*, ἐνθα ἐμελλε νὰ περιμείνῃ αὐτόν. Ὁ *Αἰνεῖας ὄφειλε νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν μεσόγειον τῆς Ἠπείρου*, διότι ἡ *Δωδώνη* ἔκειτο εἰς τοὺς ἄνω τόπους τῆς Ἠπείρου, πόρρω δηλαδὴ τῆς θαλάσσης, ὡς λέγει ὁ Πολύβιος. (Β. IV κεφ. LXXVII). Ἐὰν οὖν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ κατὰ τὴν κοιλάδα τῶν Ἰωαννίνων καὶ τὰ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων μνημονεύμενα, θέλομεν πεισθῆ ὀριστικῶς ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ *Ἐλλοπία*, ἡ τῆς *Μολοσσίας* περιοχὴ, ἐν ἣ ἔκειτο τὸ *Ἱερόν* τοῦ Διός. Ὁ τε Στράβων καὶ ὁ Σουΐδας μᾶς διέσωσαν στίχους τινὰς ἀπολεσθέντος ποιήματος τοῦ Ἡσιόδου, ἐξ ὧν δῆλον γίνεται ὅτι ἡ *Ἐλλοπία ἦν χώρα εὐλείμων*, εἰς δὲ τὰς *ἔσχατις αὐτῆς ἔκειτο ἡ Δωδώνη*. Ἡ κοιλάς τῶν Ἰωαννίνων κοσμεῖται ὑπὸ ποικιλανθῶν λειμώνων, ἐν δὲ τῇ μονῇ τῆς Γαστριτίσης, εἰς τὰ ἔσχατα αὐτῆς οὐκ ὀλίγα ἀρχαῖα ἐρείπια, σώζονται. Ὁ Πλίνιος ἀναφέρει ἐκ τοῦ Θεοπόμπου τοῦ Χίου, ὅτι *ἐκ τῶν ριζῶν τοῦ Τομάρου ἔρρεον ἑκατὸν πηγαί*, καὶ ἐκ τῶν ριζῶν τῶ ὄντι τοῦ σημαντικωτέρου ὄρους τῆς κοιλάδος ταύτης τοῦ καθ' ἡμᾶς *Μητσοκελίου* καλουμένου (!), ἐξερευγόνται ἄφθονα ὕδατα καὶ λίμνην ἀποτελοῦνται. Τὸ *Δωδωναῖον Μαντεῖον δὲν ἔκειτο ἐντὸς τῆς Δωδώνης, ἀλλ' εἰς τὰ πέριξ αὐτῆς* (Πολύβ. β. IV LXXVII), *ἔκειτο δὲ ὑπὸ τὸν Τομάρον καὶ περιεκυκλοῦτο ὑπὸ ἐλῶν*, ὡς λέγει ὁ παρὰ Στράβωνι Ἀπολλόδορος (Σράβ. Τομ. 2ος σελ. 125). Ἡ ἐκ τῶν πηγῶν τοῦ Τομάρου ἀποτελουμένη λίμνη, πλατεῖα καὶ βαθεῖα πρὸς μεσημβρίαν,

(1) Ἐνταῦθα ἐσφαλεν ὁ σοφὸς πράγματι ἐρευνητὴς οὗτος τῆς Ἠπείρου, ἐκλαβὼν τὸ Μητσοκελίον (Πολύανον) ὡς Τομάρον, κατὰ συνέπειαν δὲ καὶ τὰ Ἰωάννινα ὡς Δωδώνην.

πιθανῶς ἐστὶν ἡ *Παμβῶτις*, περὶ ἧς μνησίαν ποιεῖται ὁ Εὐστάθιος (Περ' Ὀμηρ. Ὀδυσ. Χ—ΠΙ στίχ. 188), ἀπὴν ἤνευσε δὲ αὐτὴν *Πύρρος* ἢ *Νεοπτόλεμος* ὁ *Ἀχιλλέως*, εἰσελθὼν εἰς *Ἡπειρον*, ἐπὶ κεφαλῆς τῆς ἐνταῦθα ἐγκαταστάθεισος ἀποικίας. Ἀπὸ τῆς Νήσου καὶ τοῦ Φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων ἡ λίμνη στενωτέρα καὶ ἀβαθὴς γίνεται, πλάκες δὲ καὶ ἐρείπια οἰκοδομῆς, εἰς τὸν πυθμένα ταύτης, εἰς δύο καὶ ἐπέκεινα ὀργυῶν βάθος, μαρτυροῦσιν ὅτι ἄλλοτε ἔλος ἦν καὶ οὐ λίμνη, ὡς καὶ ἄλλοτε ἀνεφέραμεν. ἀποκατέστη δὲ λίμνη εἴτε διότι ἀπεφράχθησαν αἱ καταβόθραι, ὡς ὁ Λήκιος (Leak) ἀποφαίνεται, εἴτε διότι ἀνυψώθησαν αἱ παρακείμενα γαῖαι, ἕνεκα προσχώσεων. Αἱ κατὰ τὸν καλούμενον *Μάτσικαν* καὶ τὸν Ἅγιον Νικόλαον τῶν Κοπάνων γαῖαι εἰσι προϊόν προσχώσεων καὶ διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὀνόμασα τὰ πεδία ταῦτα χειμαρρόχωστα ἐν τῷ «Φιλολογικῷ Συνεκδήμῳ». Τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, τὰ Ἰωάννινα δηλαδή, διότι αὕτη ἦν ἡ πόλις πρὸ τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων κατακτήσεως καὶ πολλὰ ἔτη μετὰ ταῦτα, προέχει εἰς τὸ δυτικὸν μέρος τῆς Λίμνης, ἀποτελοῦν χερσόνησον τετράγωνον, ἧτις διὰ διώρυγος εἰς τὴν δυτικὴν πλευράν, γενομένης, ὀλοτελῶς ἀπενησώθη, ἐπὶ δὲ τοῦ ὑψωμένου βράχου τῆς Β. Α. γωνίας τοῦ φρουρίου τούτου κεῖται τὸ τζαμίον «τοῦ Πασῖα Καλοῦ» ἐπιλεγόμενον, ὅπερ πρὸ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν Τούρκων ἐν τῷ Φρουρίῳ, συμβάσης τῷ 1613, ἐκκλησία ἦν ἀφιερωμένη εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρωτόδρομον. Ἐν τῷ ναῷ τούτῳ ὑπάρχουσι δέκα πέντε κίονες λίθου πρασίνου ἀρχαίου, οὐδὲ ὑπάρχει τοιοῦτος λίθος ἐν Ἡπειρῳ, ὁ δὲ τῆς χώρας λευκός ἐστὶν ὑπερύψους γραμμαῖς διατετοιχιζμένος. Δέον ἄρα νὰ παραδεχθῶμεν ὅτι οἱ κίονες οὗτοι μετεκομίσθησαν ἐξ ἄλλης χώρας. Νομίζομεν δὲ ὅτι οἱ κτίσαντες τὴν ἐκκλησίαν Χριστιανοὶ δὲν ἦσαν εἰς κατάστασιν τοιοῦτον ναὸν νὰ ἐγείρωσιν, ὁ δὲ Ἄσλάν πασσᾶς, ὅστις ἀνωκοδόμησε τζαμίον ἐπὶ τῶν ἐρείπιων τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου, ἠδύνατο νὰ μετακομίσῃ ἐκ τῆς Νεαπόλεως οὐχὶ μόνον δέκα πέντε, ἀλλὰ δέκα ὀκτώ, ὅσοι ἦσαν ἀναγκαῖοι, χωρὶς ν' ἀναπληρωθῶσιν οἱ λοιποὶ τρεῖς δι' εὐτελοῦς ἐγγυαρίου λίθου, ὡς εὐφρῶς παρατηρεῖ ὁ κ. Ἀραβαντινὸς ἐν τῇ τῆς «Ἡπειρῶν Χρονογραφίᾳ», ἀποκρούων οὕτω καὶ ἀνυποστήρικτα ἀποδεικνύων τὰ ὑπὸ τῶν ἐγγυαρίων Τούρκων ἀναφερόμενα περὶ τῶν κίωνων τούτων, ὡς δῆθεν ἐκ τῆς Νεαπόλεως μετακομισθέντων.

Τὰ διδόμενα ταῦτα νομίζω ὅτι συννεύουσιν ἀρκούντως ἵνα ὑποστηρίξωσιν ὅτι τὸ *Δωδωναίων Μαντεῖον*, ἐνθα ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας, ἀφοῦ τοῦτο ἐξέλιπεν, ἐκτίσθη ἡ πόλις τῶν Ἰωαννίνων.

Ἐάν δὲ ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης διανύσωμεν πρὸς ἔω καὶ ὑπερβῶμεν παράρτημά τι τοῦ Τομάρου, ὁριζοῦν καλούμενον (1) εἰσερχόμεθα εἰς ἄλλην

(1) Ὁ Λιούτις ἀναφέρει ὅτι ὁ Τίτος Κόντιος, εἰσελθὼν εἰς Ἡπειρον, ἐστρατοπέ-

κοιλάδα, ἀποτερματιζομένην πρὸς ἀνατολὰς ὑπὸ τοῦ ὄρους τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*, *Πολυάνα* καθ' ἡμᾶς. τουτέστι τοῦ ἀρχαίου *Πολυάνου*. Ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ ρεῖ ὁ *Ἀραχθός*, τουτέστι τὸ Διποταμιον οὕτω καλούμενον, διότι ἀποτελεῖται ἐκ δύο ποταμῶν, τοῦ μὲν καταρρέοντος ἐκ τοῦ Μετσόβου, τοῦ δὲ ἐξ ἄλλης θέσεως, πρὸς ἄρκτον κειμένης πηγάζοντος, καὶ ἐν μέρει διερχομένου ἐκ Ζαγορίου. Πηγάζουσι δὲ ἀμφοτέρω ἐκ τοῦ ὑψηλοτέρου ὄρους τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*, ὅπερ εἰκόζομεν ὅτι ἐκάλουν οἱ ἀρχαῖοι κυρίως *Δάκμωννα*. Ἡ κορυφὴ αὕτη ὑψοῦται 2800 μέτρα κατὰ τὸν *Απὶ Βουῆ* μεταξὺ 6—7000 ποδῶν Παρισίων. Ἐκ τῆς κοιλάδος ταύτης ὁ *Ἀραχθός* εἰσερχεται εἰς τὴν φάραγγα, περὶ ἧς ἔμπροσθεν ἐρρεθῆ. Ἐκ τῆς ἀριστερᾶς ὄχθης, ὅθεν ρεῖ ὁ ποταμὸς, ἄρχονται τὰ καθ' ἡμᾶς Τζουμέρικα, χώρα πλήρης ὑψηλῶν ὄρεων καὶ διατείνουσα ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα μέχρι τῆς δεξιᾶς ὄχθης τοῦ *Ἀχελῷου*, ἐκ πολλῶν δ' ἐξάγεται ὅτι αὕτη ἐστὶν ἡ τῶν ἀρχαίων *Ἀθαμανία*, μετ' αὐτὴν δὲ πρὸς νότον ἡ *Ἀπειραντία*, τουτέστι τὸ καθ' ἡμᾶς *Ραδοβύζι*, καὶ οὕτω ἐξηγεῖται πῶς ὁ Λιούτις, ὅστις τὸν Πολύβιον ἀντέγραφε, λέγει ὅτι ὁ *Ἀρέθων*, ἦτοι ὁ *Ἀραχθός*, ἔχει τὰς πηγὰς αὐτοῦ ἐν *Ἀθαμανίᾳ* (L. XXXVIII, C. IV). Ὁ δὲ *Στράβων* λέγει ὅτι ὁ ποταμὸς οὗτος ρεῖ ἐκ τῆς *Τύμφης* καὶ τῆς *Παρωραίας* (Ρομ. β. σ. 103 ἐκδ. στερεότ.), ἡ δὲ *Τύμφη* ἂν μὴ ἦ νεωτέρα τις ὀνομασία τοῦ *Δάκμωνος*, δέον νὰ παραδεχθῶμεν ἐκ τῶν τοῦ *Στράβωνος* αὐτοῦ εἰρημένων ὅτι ὄρος ἐστὶν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ *Πίνδου*, τῆς πρὸς τὴν *Θεσσαλίαν*, διότι οἱ *Τυμφαῖοι* ἔκειντο παρὰ τοὺς *Αἰθίνας* καὶ τὰς πηγὰς τοῦ *Πηνειοῦ*. Ἔρρεε δὲ ὁ *Ἀραχθός* διὰ τῆς *Παρωραίας*, ἦτοι διὰ τῆς κοιλάδος τοῦ Διποτάμου, καὶ ἐπομένως δέον νὰ θεωρησώμεν ὅτι ἡ κοιλάς αὕτη ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι *Παρωραία*.

Προβαίνοντες δ' ἐκ τῆς *Παρωραίας* πρὸς ἄρκτον εἰσερχόμεθα εἰς τὸ Ζαγόριον. Ἡ διὰ τὴν γεωλογικὴν τῆς σύστασιν περιεργος αὕτη κοιλάς κεῖται μεταξὺ τοῦ *Τομάρου* (1) καὶ τοῦ *Δυγκῶνος*, βορείου παραρτήματος τοῦ *Πίνδου*, οὗτω καλούμενον τὸ πάλαι, ὡς πιθανολογεῖται ἐκ τινος χωρίου τοῦ Λιούτιου, ὡς κατοικεῖρω ρηθῆσεται. Ἐναιον ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ οἱ μενεπτόλεμοι *Περραιβοί*; «*Ὁ Πίνδος πρὸς ἐσπέραν Περραιβοὺς εἶχεν ἀνθρώπους μετανάστας*», λέγει ὁ *Στράβων*, «*ἐπὶ δὲ αὐτῇ τῇ Πίνδῳ ὄκουν Τάλαρες, μολοτικὸν φύλον τῶν περὶ τὸν Τομάρον ἀπόσπασμα*» πρὸς ἐσπέραν τοῦ *Τομάρου* ἦσαν οἱ *Ἐλλοὶ* καὶ ἀναγκαιῶς πρὸς ἀνατολὰς οἱ

δυσεν ἐπὶ τοῦ ὄρους «Κηρέτιου», (α) περιμένον τὸν Ἀμύνανδρον, βασίλευ τῶν Ἀθαμάνων, ὅπως οὗτος τὸν δὴγήσῃ διὰ νὰ ὑπερβῇ τὸν Πίνδον καὶ εἰσελθῇ εἰς τὴν Θεσσαλίαν. Ἔστιν ἄρα γὰρ τὸ «Κηρέτιον» ὁ Δρισκός; (Tit Livii. L. XXX II C. 13).

(α) Εἰς τὴν ἀνακρίβειαν ταύτην ὑπέπεσον ὁ συγγραφεὺς τῆς παρούσης πραγματείας ἕνεκα τῆς ὑποθέσεως τοῦ Μηταικελίου ὡς τοῦ Τομάρου ὄρους.

(1) Ἀνάγνωθι: Πολυάνου.

Τάλαρες, ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐν τῇ χώρᾳ ταύτῃ κατοικοῦν οἱ *Τάλαρες*, τὸ μολοτικὸν φύλον, καὶ ἡ χώρα ἐκαλεῖτο *Ταλαρία*. (Στρωβ. Τομ. 2ος σελ. 102 ἐκδ. στερεότ.), Ὅπως καὶ ἂν ἦ, ἡ εἰκοτολογία αὐτῆ οὐδαμῶς καθίστησιν ἀπαράδεκτον τὴν ἰδέαν ὅτι καὶ *Περραιβοὶ* ἐν *Ἠπειρῷ* ἀποκατεστάθησαν πάλαι ποτέ, διότι ἐκ πολλῶν ἐξάγεται ὅτι μεταξὺ *Ἠπειρῶν* καὶ *Θεσσαλίας* συχναὶ παλιόρουαι τῶν λαῶν συνέβαινον. Ὁ Ἡρόδοτος ἀναφέρει ὅτι τὴν πέραν τῶν Θερμοπυλῶν Αἰολίδα Θεσσαλοὶ ἐλθόντες ἐκ *Θεσπρωτῶν* κατοίκησαν (Β. VII κεφ. 176). Καὶ αὐταὶ εἰσιν αἱ μολοσσοκαὶ κοιλάδες, αἱ ὑπὸ τῶν δωδωνικῶν ὄρεων ὀριζόμεναι, τοῦ τε *Τομάρου* καὶ *Πολυάνου*, ὁρέων, ὧν μνεῖαν ποιεῖται ὁ Στράβων.

Φαίνεται δὲ ὅτι ἡ *Μολοσσία* καθῆκε μέχρι τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ ὄρους *Ἀερόπου* (1) ἢ *Ἀσνάου* καὶ πιθανολογεῖται ὅτι ἡ παρὰ τὴν νοτίαν πλευρὰν τοῦ ὄρους κειμένη χώρα ἐκαλεῖτο *Τριφυλία*, ἀφου ὁ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων Τίτος Κόϊντος εἰς τὰ Στενά τοῦ Ἀῶου κατεπολέμησε *Φίλιππον* τὸν *Δημητρίου*, βσιλέα τῶν *Μακεδόνων*, καταδιώκων αὐτόν, ἀφίκετο εἰς τὴν θέσιν *Στρατόπεδον τοῦ Πύρρου* καλουμένην, ἐν τῇ *Τριφυλίᾳ* τῆς *Μολοσσίας*, καὶ ὁ μὲν καταδιωκόμενος *Φίλιππος*, ὑπερβὰς τὸν *Δυγκῶνα* ὄρος, καὶ ὁ μὲν ἀρκύτων πλευρὰν πρὸς τὴν *Μακεδονίαν* ἔχον ἐστραμμένην, τὴν δὲ ἀνατολικὴν πρὸς τὴν Θεσσαλίαν, μετέβη εἰς *Θεσσαλίαν*, ὁ δὲ στρατηγὸς τῶν Ῥωμαίων εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ἠπειρον*. (Tit. Livii L. XXXII. C. XIII). Ἐκ τῆς διηγήσεως ταύτης τοῦ Ῥωμαίου ἱστοριογράφου ἐξάγεται, ὅτι ὁ *Φίλιππος* καὶ ὁ *Τίτος*, διατρέξαντες τὴν μεταξὺ *Ἀερόπου* καὶ *Ἀῶου* στενὴν χώραν, ἐφθασαν εἰς τὸ χωριὸν Ὀσάντισαν καθ' ἡμᾶς καλούμενον, καὶ ὁ μὲν *Φίλιππος* διὰ τῶν ὄρεων τοῦ Ζαγορίου μετέβη εἰς *Θεσσαλίαν*, ὁ δὲ *Τίτος* εἰσῆλθεν εἰς τὴν *Ἠπειρον*, ὅθεν πιθανολογεῖται ὅτι ἐκαλεῖτο *Δυγκῶν* ἡ σειρὰ τῶν ὄρεων, δι' ἧς ἀποτεματίζεται τὸ Ζαγόριον πρὸς ἄρκυτον, ἡ δὲ κοιλάς, ἡ παρὰ τὸν *Ἀερόπον*, ἡ καθ' ἡμᾶς «Παλαιὰ *Παγωνιανή*» (Παλιολογῶν) ἐκαλεῖτο *Τριφυλία*.

Ἀγνοοῦμεν πῶς ἐκαλεῖτο τὸ τῆς *Μολοσσίας* τμήμα, τὸ μεταξὺ τῆς κοιλάδος ταύτης καὶ τῆς *Ἐλλοπίας*. Ὁ Πουκεβίλλ, ὑποθέτων ὅτι ὁ *Χάραδρος* ὁ *Ἀραχθός* ἐστίν, νομίζει ὅτι τὸ ὄρος Ὀλύτσια, ἡ *Τύμφη* τῶν ἀρχαίων ἐστίν, καὶ ἐπομένως καλεῖ *Τυμφαίδα* τὴν παρακειμένην αὐτῇ χώραν.

Ἐκ τῶν ἑβδομήκοντα πόλεων τῆς Ἠπειρῶν, ἃς ἀνέτρεψεν ὁ Παῦλος Αἰμίλιος, αἱ πλεῖστοι ἦσαν μολοττικαί, λέγει ὁ Πολύβιος, ἀλλὰ ἡ πέντε ἢ ἕξ μόνον αὐτῶν τὰ ὀνόματα περιήλθον εἰς ἡμᾶς. Λίαν πιθανόν ἐστίν ὅτι

(1) Ἐκ τοῦ χωριῶν τοῦ Λιουφου, ἔνθα γίνεται λόγος περὶ τῶν ὄρεων τούτων δὲν ἐξάγεται ἂν ἐκαλεῖτο «Ἀερόπος» τὸ ἐν τῇ δεξιᾷ ἢ τῇ ἀριστερᾷ ὄχθῃ τοῦ ποταμοῦ Ἀῶου ὄρος.

τῆς *Πασσαρῶνος* πρωτεύουσῆς τῶν *Μολοσσῶν*, ὡς δῆλον γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῷ βίῳ τοῦ *Πύρρου*, εἰσὶ τὰ ἐρείπια, τὰ παρὰ τοὺς Δραμεσσοὺς, ὑπὸ τὴν Ὀλύτσιαν κείμενα, ἔνθα καὶ τὸ εὐρυχωρότερον τῶν ἑλληνικῶν θεάτρων εἰς τὰ βλέμματα τοῦ περιηγητοῦ παρουσιάζονται. καὶ τεμάχια κίωνων, εἰς τὸν ναὸν ἴσως τοῦ *Ἀρείου Διὸς* ἀνήκοντα, πρὸ ὀλίγου ἐφαινοῦτο. Ἀνήκουσιν εἰς τὴν *Φωτικὴν* τὰ ἐρείπια τῆς Βελλᾶς (1) ὡς οἱ περιηγητὰ ἀποφαινόμενοι καὶ ὡς ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ Κεϊτέρου σημειοῦται; Ἄλλ' ἡ *Φωτικὴ* ἔκειτο εἰς χθαμαλὸν καὶ ἐλώδες χωρίον, ἐνῶ ἡ Βελλὰ κείνεται εἰς τοὺς πρόποδας ὄρους. Παρὰ τὸ χωριὸν Γοργιάνισταν ὑπάρχουσι πολλὰ ἐρείπια καὶ ἴσως ἐνταῦθα ἔκειτο ἡ *Τέκμων*, (2) πιθανόν ὡσαύτως ὅτι τὸ *Ὀρρειον* (3) ἔκειτο πλησίον τοῦ τῆς Μονῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, «εἰς τοὺς Ὄρους» καλουμένης. Εἰς πολλὰ τῆς *Μολοσσίας* μέρη ὑπάρχουσι ἐρείπια καὶ κυκλώπεια τείχη, μαρτυροῦντα ὅτι ἡ χώρα αὕτη ἦν ποτε πολυάριθμος καὶ οἰκουμένη, ἀλλ' ἀσύγνωστος ἀρχαιολογικὴ αὐθαιρέσια ἐστὶ νὰ προσδιορίξῃ τις τὰ δεῖνα ἢ δεῖνα ἐρείπια εἰς τὴν δεῖνα πόλιν, ἄνευ δομῶνων τινῶν. Ὁ Θεόφραστος ἐν τῷ *Περὶ λίθων* μνεῖαν ποιεῖται περὶ *Μηλιάδος* καὶ *Κεμωλίας* γῆς καὶ παρὰ *Τυμφαίους* εὐρισκομένων, ὁ δὲ Πουκεβίλλ τοὺς παρὰ τὴν Ὀλύτσιαν, ὡς ἐρρέθη, οἰκοῦντας *Τυμφαίους* ὑπολαβὼν, ἔτι δὲ ὅτι περὶ πόλεως πρόκειται παρὰ τῷ Θεοφράστῳ καὶ οὐχὶ περὶ γαιῶν καὶ λίθων, ἐπιθανολόγησεν ὅτι τὰ πλησίον τῆς Βελτισίας ἐρείπια εἰς τὴν *Μηλιάδα* ἀνήκουσι. τὰ δὲ εἰς τὸ Ἄνω-Σούλι, τὸ τοῦ Πολυχρόνῃ (4) καλούμενον εἰς τὴν *Κεμωλίαν*.

Πρὸς ἄρκυτον τῆς *Μολοσσίας* ἐκτείνεται ἄλλη κοιλάς, εἰς τὸν *Ἀῶον* κυρίως ἀπολήγουσα, ὀριζομένη δὲ πρὸς ἑὼ ὑπὸ τοῦ *Ἀερόπου*, πρὸς δυσμᾶς ὑπὸ τῶν δίχα διατεμνόντων τὴν *Ἠπειρον* ὄρεων καὶ ὑπὸ τῶν *Κεραυνίων* αὐτῶν. Καὶ τὸ πρῶτον τμήμα αὐτῆς τὴν ἐπαρχίαν *Δρυϊνουπόλεως*, *Ἀδριανουπόλεως* δηλαδὴ κυρίως, καὶ τὸ Ἀργυροκάστρον ἀποτελεῖ, αὕτη δὲ ἡ χώρα τῶν *Ἀργυρίων* ἐστίν, ὡς ἐξάγεται ἐκ τινῶν στίχων τοῦ Λυκόφρονος, ἔνθα μνημονεύεται ἡ χώρα τῶν *Ἀργυρίων* μετὰ τὰς νάπας τῶν *Κεραυνίων*. Ἡ δὲ λοιπὴ κοιλάς, ἡ παρὰ τὸν *Ἀῶον* διήκουσα μέχρι τοῦ πρὸς τὴν *Αὐλώνα Νυμφαίου*, ὅπου ἐξορύττεται ἡ πίσσα, ἡ *Ἀτιντανία*

(1) Κατὰ τὰς τελευταίας ἀνακαλύψεις ἡ Φωτικὴ εἶναι ἡ σημερινὴ Παραμυθία, ἡ δὲ Βελλὰ πιθανόν νὰ εἶναι ἡ Πασσαρῶν.

(2) Κατὰ πάσαν πιθανότητα ἡ Τέκμων ἔκειτο παρὰ τὸν Κατασκᾶν τῶν Ἰωαννίνων.

(3) Τοῦ Ὀρρειοῦ τὸ ὄνομα πιθανώτερον νὰ κρύπτεται ὑπὸ τὸ ὄνομα τῆς Μονῆς Παλαιορρῆς, παρὰ τὸν Θῆαμιν.

(4) Τὸ Σούλι αὐτὸ, ὡς καὶ τὸ ἀντικρὸν αὐτοῦ δυσμικῶς ἔτερον Σούλι, δι' ὃν διέρχεται ὁ Θῆαμιν (Καλαμᾶς) δὲν λέγονται Ἄνω καὶ Κάτω Σούλια, ἀλλὰ τὸ μὲν Σούλι Πολυχρόνῃ, τὸ δὲ Σούλι Χρηστοβασίλ η.

των αρχαίων ἐστί. Διήλον δὲ γίνεται τοῦτο ἐκ τῶν τοῦ Σκύλακος, λέγοντος: «*ὑπὲρ τῆς Ὠρικείας ἐν μεσογείῳ Ἀτινιᾶνες*» (Γομ Α΄ σελ. 24), ὡσαύτως καὶ ἐκ τοῦ «*Περὶ θαυμασίων Ἀκουσμάτων*» τοῦ Ἀριστοτέλους (Κεφ. 24), ἐνθα γίνεται λόγος περὶ τοῦ *Νυμφαίου*, ἐν τῇ Ἀτινιᾷ κειμένου. Ἐξάγεται δὲ ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου, τοῦ Πολυβίου καὶ τοῦ Λιουίου, οἱ πρώτη πόλις τῆς Ἀτινιᾶς ἦν ἡ Ἀντιγόχεια, κειμένη ἐνθα τὸ Τεπελένιον, ἢ πλησίον του. Ἐκ δὲ τῆς περιγραφῆς τοῦ Λιουίου εἰκάζεται ὅτι ἡ Φανότη ἔκειτο ἐνθα τὸ Γαρδίκιον. (Titī Liviī L. XLIII, C. XXIII).

Ποῖα δὲ εἰσὶν αἱ χώραι τῶν *Παραναίων* καὶ τῶν Ὀρεστών; Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου ἐστρατήγει καὶ τῶν Ὀρεστών ὁ τῶν *Παραναίων* βασιλεὺς Ὀροίδος, Ἀντιόχου τοῦ βασιλέως τῶν Ὀρεστών αὐτῷ ἐπιτρέψαντος (Θουκ. 2. 6. 6' K. 80) ὅθεν δύναται τις νὰ εἰκάσῃ, ὅτι γείτονες καὶ πλησιώχωροι ἦσαν οἱ λαοὶ οὗτοι. Ἐν τῷ χάρτι τοῦ Κεϊπέτου σημειοῦται ὡς *Παραναία* ἢ παρὰ τὸν Ἄωον κειμένη ἐπαρχία τῆς Κονίτισης, ἀλλὰ πιθανότερον νομίζομεν ὅτι *Παραναία* ἐστὶν ἡ εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ στενὴ καὶ τῷ ὄντι παραποταμία ἐπαρχία, μεταξὺ τοῦ ποταμοῦ καὶ τοῦ Ἀερόπου κειμένη, καὶ διήκουσα ἀπὸ τῶν στενῶν τοῦ Ἄωου μέχρι τοῦ χωρίου Ὀσάνιτσας, καὶ ὅτι ἡ Πρεμετή καὶ οἱ Καρμουρατᾶτες κείνται ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ.

Ἀλλὰ πῶς ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ἡ ἐπαρχία τῆς Κονίτισης, ἐνθα καὶ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐν τοῖς χωρίοις ἡ γλῶσσα ἡ ἑλληνικὴ λαλεῖται; Ὁ Θουκιδίδης (6. 6' K. 80) μνημονεύει τῶν Ὀρεστών, στρατευομένων μετὰ τῶν ἄλλων Ἡπειρωτῶν ὑπὸ τὴν ὀδηγίαν τῶν *Παραναίων*, διακρίνει δὲ τοὺς *Μακεδόνας*, οὓς ἤγεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν *Περδίκκας*, ὑπῆρχεν ἴσως καὶ μικρὰ τις χώρα. Ὀρεστίς ἐν *Μακεδονίᾳ*, ἦν ἀναφέρει καὶ ὁ Λυκόφρων, διότι ὁ Λιουῖος, περιγράφων τὸ *Κέλετρον*, τουτέστι τὴν Καστορίαν, χώραν τῆς Ὀρεστιάδος ὀνομάζει, ἀλλ' ὁ συγγραφεὺς οὗτος, διηγούμενος τὴν ὑπὸ Παύλου τοῦ Αἰμιλίου διήρξεν τῆς *Μακεδονίας* εἰς τέσσαρα τμήματα ἡ περιοχὰς καὶ ἀπαριθμῶν τοὺς λαοὺς, τοὺς κατακτηθέντας εἰς ἕκαστον τῶν τμημάτων, Λυγκηστὰς μὲν ἀναφέρει. οὐχὶ δὲ καὶ Ὀρεστας (L. XLV, C. XXX). Ἐάν οἱ Ὀρεσται κατέχουν ἐν τῇ *Μακεδονίᾳ* καὶ μάλιστα ἐν τῇ Καστορίᾳ ἠδύνατο μᾶλλον νὰ συμπράξωσι μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν *Μακεδόνων* *Περδίκκα* καὶ τοῦ στρατηγοῦ τῶν *Δακεδαμονίων* *Βρασιδα* εἰς τὴν ἐκστρατείαν, τὴν εἰς *Λυγκὸν* γνομένην κατὰ Ἀρριβαίου τοῦ *Βρομεροῦ*, βασιλέως τῶν *Λυγκηστῶν* (Θουκ. Β. 8' γ. 83), ἀλλ' ὁ Θουκιδίδης οὐτε περὶ τοῦ πολέμου τούτου πραγματευόμενος μνεῖται ποιεῖται τῶν Ὀρεστών, οὔτε ἐν τῇ ἀπαριθμῆσει τῶν λαῶν τῆς *Μακεδονίας*, ἐνθα οἱ *Λυγκησταὶ* κατατάσσονται μεταξὺ τῶν λαῶν αὐτῆς, Ὀρεστας συγκαταλέγει,

(B. 6' γ. 99), ὁ δὲ Στράβων ἐν τῇ Ἡπειρῷ κατατάσσει τοὺς Ὀρεστας, ἀλλὰ «*τούτοις*, λέγει, *ἀναμείκται τὰ ἔθνη τὰ πρὸς τὴν νοτιῶν τῆς Ἰλλυρικῆς ὀρεινῆς*», ἀπαριθμῶν δὲ τοὺς μεταξὺ τῆς Ἐγγατίας ὁδοῦ καὶ τῶν *Κεραυνίων* λαοὺς, τοὺς τε *Βυλλίονας*, *Ταυλιανίους* καὶ λοιποὺς, πρὸς μεσημβριᾶν τοὺς Ὀρεστας καταλείπει. (Γομ. Γ' σελ. 132) Ἐάν ὁ Πολύβιος *Μακεδόνας* τοὺς Ὀρεστας ὀνόμασε, δὲν πρέπει νὰ φανῇ παράδοξον, διότι «*ἡ χώρα, ἡ εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἄωου κειμένη μέχρι τοῦ Ἰονίου Πελάγους* *Μακεδονία ἐκαλεῖτο*, λέγει ὁ Στράβων, *καὶ διότι κατεκτήθη ὑπὸ τῶν Μακεδόνων καὶ διότι καὶ διαλέκτῳ καὶ κούρᾳ καὶ χλαμύδι παραπλησίως τοῖς Μακεδόσιν ἐχρῶντο οἱ ταύτην οἰκοῦντες*». Ἐκ τῶν εἰρημένων συμπεραίνομεν ὅτι οἱ Ὀρεσται κατέχουν τὴν χώραν τῆς Κονίτισης, ὁμοτέρμονα οὖσαν τῆς *Μολοσσίας*, ὡς ὀριζομένην ὑπὸ τοῦ Ἄωου, καὶ διὰ τὸν λόγον τούτου Ἐκαταῖος ὁ Μιλήσιος παρὰ Στεφάνῳ τῷ Βυζαντίῳ τοὺς Ὀρεστας φύλον *μολοττακὸν* καλεῖ. Ὅταν δὲ τις ἐκ τοῦ χωρίου Ὀσάνιτσας κατοπιτεύῃ πέραν τοῦ ποταμοῦ, βλέπει τὴν Κόνιτσαν εἰς τὸ ἄκρον τοῦ πεδίου, καὶ ὑπὲρ τὴν πόλιν κυκλώπειον τεῖχος, δύναται δὲ εὐκόλως νὰ πιθανολογήσῃ ὅτι τοῦτο ἐστὶ τὸ Ὀρεστικὸν Ἄργος. (1)

Καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ πιθανότερα τῆς κυρίως Ἡπειροῦ ἀρχαία χωρογραφία, καὶ ὅσον δύναται τις ἐκ τῶν γεωγράφων καὶ τῶν ἱστοριογράφων νὰ ἐξαγάγῃ.

B'.

Ἱστορία

Μεῖζονα ἐτι δυσκολίαν ἀπαντᾷ τις εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς ἀρχαίας ἱστορίας τῆς Ἡπειροῦ. Τὰ κατὰ τοὺς ἀρχαιοτάτους χρόνους ἱστορούμενα περὶ τῆς χώρας ταύτης εἰσὶν ὄλως ἀβέβαια καὶ μυθώδη, οὐδεμία ὁμῶς ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ αὐτόσε ἔλαβον χώραν μεταναστεύσεις καὶ μετοικήσεις, ὡς καὶ εἰς τὰς λοιπὰς τῆς Ἑλλάδος χώρας, καὶ ὅτι Ἀρκαῶδες καὶ Θεσσαλοὶ μετέκρησαν εἰς Ἡπειρον. (Raoul Rochette, Histoire critique de l'établissement des colonies grecques. Tom. I. p. 213. II. 380.)

Μεταξὺ τῶν λαῶν τῆς Ἡπειροῦ, ὁ Στράβων μνημονεύει τῶν *Χαόνων* καὶ τῶν *Μολοσσῶν*, ἐνδοξοτάτων διὰ τὸ ἄρξει πάσης τῆς Ἡπειροῦ, πρότερον δὲ τῶν *Χαόνων*, καὶ ὕστερον τῶν *Μολοττῶν*, οἱ καὶ διὰ τὴν

(1) Οἱ Ἕλληνες, ἀπολέσαντες τὴν πελασγικὴν σημασίαν τοῦ Ἄργους, ὅπερ «ἄργος» σημαίνει, ἐπλαττον μυθεύματα ἵνα ἐξηγήσωσι τὰς ὀνομασίας «Ἀμφιλοκίδων» καὶ «Ὀρεστικὸν Ἄργος», ἀπαρτάλακτως, ἀπολέσαντες τὴν πελασγικὴν σημασίαν τῆς λέξεως «Λυξ» (Lux), ἐπλαττον μυθεύματα ἵνα ἐξηγήσωσι τὸν «Λυκειὸν Ἀπόλλωνα», τὸν «Λυκαῖον Δία», τὴν «Λυκόσουραν», τὸν «Λυκαβητὸν» κτλ. κτλ. ἀλλ' ἡ λέξις ἐμεινεν εἰς τὰ σύνθετα «ἀμφιλύκη», «λυκαργός» κτλ.

συγγένειαν τῶν βασιλέων ἐπὶ πλέον ἠδξήθησαν (τῶν Αἰακιδῶν γὰρ ἦσαν) καὶ διὰ τὸ παρὰ τούτοις εἶναι τὸ ἐν Δωδώνῃ Μαντεῖον, πικριὸν τε καὶ ὄνομαστον». ὁ δὲ Ἡρόδοτος (B. VIII Κεφ. 47) ἀναφέρει ὅτι κατὰ τῶν Μήδων συνεξεστράτευσαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων καὶ οἱ ἄδμοροι τῶν Ἀμβρακιωτῶν Θεσπρωτοὶ ἐκ τῶν ἐσχάτων χωρῶν, ἀλλὰ περὶ τῆς πολιτικῆς καταστάσεως αὐτῶν οὐδὲν ἀναφέρει. Ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου αἱ παράλιοι τῆς Ἡπείρου ἐπαρχαίαι ἦσαν ἀβασιλευτοὶ καὶ ἐκυβερνῶντο ὀλιγαρχικῶς. τοῦλάχιστον τοῦτο ἐξάγεται ἐκ τῆς ῥήσεως τοῦ Θουκυδίδου (B. II. κ. 80), ἐνθα μνημονεύονται οἱ ἐκ τῶν ἀρχικῶν οἴκων στρατηγοὶ Νικάνωρ καὶ Φώτιος, ἐβασιλεύοντο δὲ οἱ τὰς μεσογειοὺς ἐπαρχίας οἰκοῦντες Ὅρεσται, Παραναῖοι καὶ Μολοσσοί.

Παρὰ δὲ τοῖς Μολοσσοῖς ἡ βασιλεία, λέγει ὁ Ἀριστοτέλης (Πολιτικὰ β. VIII κεφ. 8 καὶ 9) διέμευεν ἐπὶ πολὺν χρόνον διὰ τὴν μετριότητα τῶν βασιλέων. Καὶ τῷ ὄντι ἀπὸ Πύρρου τοῦ Ἀχιλλέως μέχρι Ὀσούρου λέγει ὁ Πανσανίας (β. II. Κ. 80), ἐβασιλεύσαν δέκα πέντε βασιλεῖς, ὧν τὰ ὀνόματα ἔμειναν ἀγνωστα ἐκτὸς τοῦ Ἀδμήτου, πρὸς ὃν κατέφυγεν ὁ Θεμιστοκλῆς. (1)

Διὰ ποίους δὲ λόγους οἱ Μολοττοὶ ἀπεδίωξαν τὸν υἱὸν τοῦ εὐεργέτου τῆς χώρας Ὀσούρου Ἀλκίταν, ἀγνοοῦμεν, γινώσκουμεν μόνον ὅτι οὗτος κατέφυγεν εἰς τὸν Διονύσιον τὸν Πρεσβύτερον, τύραννον τῶν Συρακουσῶν, ὁ δὲ Διονύσιος συνέδραμεν αὐτόν, καὶ τῇ συνδρομῇ τῶν Ἰλλυριῶν κατήγαγεν αὐτὸν εἰς τὴν Μολοσσίαν. Οἱ Ἰλλυριοί, εἰσβαλλόντες, τὴν χώραν ἐκάκωσαν, τῶν Μολοσσῶν ἠττηθέντων, καὶ πλείους τῶν μυριῶν καὶ πεντακισχιλίων ἀνδρῶν ἀπολεσάντων, καὶ ἠθελε πάθει ἡ Μολοσσία ἐτι μᾶλλον, ἂν οἱ Λακεδαιμόνιοι δὲν ἐβοήθουν τοὺς Μολοσσούς (Διοδ. Σικελιώτ. β. XV. κ. 13), καὶ ἀπεδίωξαν μὲν οὗτοι τοὺς Ἰλλυριοὺς, ἀλλὰ συνήγησαν, φαίνεται, εἰς τὴν ἀποκατάστασιν τοῦ Ἀλκίτα, διότι οὗτος ἐξηκολούθει συμμάχων τοῖς Λακεδαιμονίοις, ὡς ὁ πατὴρ αὐτοῦ Θάρυτος, ἀλλ' ἀκολούθως ἀπέκλινεν εἰς τὴν συμμαχίαν τῶν Ἀθηναίων, συνεργήσαντος Τιμοθέου τοῦ στρατηγοῦ αὐτῶν (Διοδ. Σικελ. β. XV κ. 36). Ὁ Ἀλκίτας, χάριν τῆς τῶν Ἀθηναίων φιλίας, ἀπέστειλε τὸν υἱὸν αὐτοῦ Ἀρύμβαν ἵνα ἐκπαυδευθῇ εἰς Ἀθήνας, οὗτος δὲ, παραλαβὼν τὴν βασιλείαν μετὰ τὸν θάνατον τοῦ πατρὸς, πολιτεύμα τοῖς ὑπηκόοις αὐτοῦ δημοκρατικῶ τῷ σήματι παρεσκεύασεν (et reipublicae formam composuit. Justinī L. XV. C. 13), ἐύστησε δηλαδὴ σύνταγμα πολιτείας, δι' οὗ αὐτὸς μὲν ἐβασιλεύεν, οἱ δὲ τοῦ

(1) Ἐν τῇ ἐκ τοῦ Στεφάνου τοῦ Βυζαντίου περὶ Δωδωναίου Μαντείου ἐκδόσει τοῦ Γρονοβίου προτάσσονται αἱ εἰκόνας δύο μολοττικῶν νομισμάτων, ἀναγινώσκεται δὲ εἰς τὸ μὲν «Κλειταρχος», εἰς τὸ δὲ «Στρατόνικος», «βασιλεῖς τῶν Μολοσσῶν», ἀλλὰ ταῦτα ἐθεωρήθησαν νόθα, τοῦλάχιστον ὁ Mionnet οὐδὲ μνείαν ποιεῖται τούτων.

λαοῦ ἀντιπρόσωποι περὶ τῶν τῆς πολιτείας πραγμάτων ἐβουλεύοντο. Ἄλλ' ἡ κατάστασις αὕτη, φαίνεται, ὅτι ἠλάττωσε τὴν ἠθικὴν δύναμιν τῆς μοναρχίας καὶ τῆς νομιμότητος, ἀνωμαλίαν περὶ τὴν διαδοχὴν προξενήσασα, ὥστε, ἀντὶ τοῦ νομίμου διαδόχου Αἰακίδου, ἀνηγορευθῆ βασιλεὺς μετὰ τὸν Ἀρύμβαν, ἐκ τοῦ δευτέρου κλάδου, ὁ υἱὸς τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Νεοπολλέμου Ἀλέξανδρος, ὁ τῆς Ὀλυμπιάδος ἀδελφός, Φιλίππου τοῦ βασιλέως τῶν Μακεδόνων εἰς τοῦτο συνεργήσαντος (Διοδ. Σικελ. β. XVI κ. 72). Φαίνεται δὲ ὅτι ὁ Ἀλέξανδρος οὗτος, ὡς ἐρρέθη καὶ πρότερον, ἦνωσε τὰς ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου καὶ κατέστη βασιλεὺς τῆς χώρας ἀπάσης, διὰ τὸν λόγον τοῦτον καὶ Διόδωρος ὁ Σικελιώτης τοῦτον βασιλέα τῶν Ἡπειρωτῶν ὀνομάζει, τὸν δὲ προκατόχον αὐτοῦ μόνον βασιλέα τῶν Μολοσσῶν καλεῖ (β. XVI 591,872). Τοῦ Ἀλεξάνδρου φρονευσθέντος ἐν Λευκανοῖς εἰς Ἰταλίαν, πρὶν εἰς χεῖρας ἐλθεῖν Ῥωμαίους, τὸν πόλεμον κατὰ Ῥωμαίων ἄγοντος αὐτοῦ (Παυσ. β. I κ. XI), οἱ Ἡπειρωταὶ δὲν ἠθέλησαν κατ' ἀρχὰς νὰ δεχθῶσι τὸν Διαικίδην, σύμμαχον ὄντα τῆς ἐξαδέλφης αὐτοῦ, διὰ τὸ αὐτῆς ἔχθος, ἀκολούθως ὁμως ἐπέτυχεν οὗτος ν' ἀναβῇ εἰς τὸν θρόνον, ἀλλὰ καταπολεμηθεὶς ὑπὸ Φιλίππου, τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Κασσάνδρου ἐν ταῖς Οἰνιάδαις, ἀπέθανεν ἐκ τῶν τραυματιῶν, οἱ δὲ Ἡπειρωταὶ ἐδέχθησαν εἰς τὴν βασιλείαν Ἀλκίταν τὸν Β', Διαικίδου μὲν ἀδελφὸν πρεσβύτερον, ἐξελασθέντα δὲ ὑπὸ τοῦ πατρὸς Ἀρύμβου (Παυσ. β. I κ. XI), διὰ τὸ ἀκρατέες τὸ ἄνθος, ἀλλὰ μετὰ τὸ πταῖσμα αὐτοῦ περὶ τὴν Κασσιώπην, συμβρὰν ἀπέναντι Λυκίσκου τοῦ στρατηγοῦ τοῦ Κασσάνδρου, οἱ Ἡπειρωταὶ μετὰ τῶν ἀνηλίκων τέκνων αὐτοῦ Νίσου καὶ Ἠονέως ἐδολοφόνησαν. (Διοδ. Σικελ. κ. XIX κ. 86).

Ὁ διαιδεχθεὶς τὸν Ἀλκίταν Πύρρος ὁ Μέγας ἐξέτεινε τὴν ἐπικράτειαν τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τὴν Ἡπειρον ἐδόξασεν, ἠδυνήθη δὲ οὕτω ν' ἀναστειλῇ τὴν ἐξασθένειαν τοῦ πρὸς τοὺς βασιλεῖς σεβασμοῦ τῶν Ἡπειρωτῶν καὶ τὴν τῆς μοναρχίας χαλάρωσιν. Αἱ δημοκρατικαὶ ἰδέαι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ κυρίως τὸ ἐπικρατοῦν παρ' Ἑλλήσιν ἀστυκὸν πνεῦμα, ὅπερ ἠμπόδιζε τὴν Ἀχαϊκὴν Συμμαχίαν νὰ γείνη τοῦλάχιστον Πελοποννησιακὴ, καὶ τοῦ ὁποῖου τὸν ζυγὸν οὔτε ὁ Πλάτων αὐτὸς ἠδυνήθη ν' ἀποτινάξῃ, πρὸς δὲ τούτοις καὶ ἡ μεταπολίτευσις, ἣν ἐπήνεγκεν ὁ ἀγαθὸς Ἀρύμβας, ἐξησθένησαν τοσοῦτον τὴν βασιλείαν, ὥστε οἱ διάδοχοι τοῦ Πύρρου, μὴ ἔχοντες τὴν εὐφυΐαν αὐτοῦ, μόλις ὀνόματι βασιλεῖς τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξαν. Διὰ τὸν λόγον τοῦτον ὁ Πανσανίας λέγει ὅτι ἡ ἀκμὴ τῶν Ἡπειρωτῶν εἰς τοῦτο κατέστρεψε. Τέλος πάντων τὴν Διηδάμειαν, τὸν τελευταῖον γόνον τοῦ οἴκου τῶν Αἰακιδῶν, ἐπαναστάσεως συμβάσης, ὁ Μίλων ἐν τῷ ναφ τῆς Ἀρτέμιδος καταφυγοῦσαν κατεσπάραξε (Justinī 2. XXV III C. III.) καὶ οὕτως οἱ Ἡπειρωταὶ, ὡς μὴ ὄφειλον, τὴν μοναρχίαν καταλύσαντες, εἰς δη-

μοκρατίαν μετέστησαν, και τὰ ἐν τῇ *Θεσπρωτίδι* Ἡπειρώ ὑπὸ ἀναρχίας ἐφθάρη.

Ἡ Δημοκρατία τῶ ὄντι ἐπήγαγε τελειάν παραλυσίαν και ἀναρχίαν. «Ὡς ἐπαύσαντο, λέγει ὁ Πανσανίας (β. IV. κ. 25) οἱ Ἡπειρώται βασιλεύεσθαι τὰ τε ἄλλα ὁ δῆμος ὑβρίζον, και ἀκροᾶσθαι τοὺς ἐν ταῖς ἀρχαῖς ὑπερώρων και σφᾶς οἱ Ἄλλυριοὶ τὰ πρὸς τοῦ Ἰονίου τὴν Ἡπειρον ὑπεροικούντας παρσατήσαντο ἐξ ἐπιδρομῆς και ἐκ τῆς ἐποχῆς ταύτης ἤρχισαν αἱ καταστροφαὶ τῆς χώρας». Οἱ κάτοικοι τῆς *Φοινίκης*, εὐδαιμονεστάτης τῶν ἐν Ἡπειρῶ πόλεων, ὀλιγορουντες τῶν πραγμάτων τῆς πατρίδος αὐτῶν, παρέδωκαν τὴν τῆς πόλεως φυλακὴν εἰς ὀκτακοσίους Γαλάτας, οὗτοι δέ, μετὰ τῶν παραπλεόντων Ἄλλυριῶν συνεννοηθέντες, τὴν πόλιν διήρπασαν, ἐνωθέντες δέ και μετὰ τοῦ Σκιρδιλαΐδα, τοῦ στρατηγοῦ τῆς Τεύθας, βασιλείσης τῶν Ἄλλυριῶν, πᾶσαν τὴν λοιπὴν χώραν παρέσυραν, ὁ δὲ περιγράφων τὸ ἀτύχημα τοῦτο τῶν Ἡπειρωτῶν πικρῶς κατακαρτεῖ αὐτούς, «ὅτι βαρβάρους κατέστησαν φρονεῖν τὸς πόλεως εὐδαιμονεστάτης και πολλὰς ἀφροσύνας ἐχούσης εἰς παρασπύδην» (Πολυβ. β. II κ. 6 και 7).

Οἱ *Αἰτωλοί*, οἱ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα πολυειδῶς κακώσαντες, και τὴν Ἡπειρον πολλῶς ἐληλάτησαν. *Δορύμαχος*, ὁ στρατηγὸς τῶν *Αἰτωλῶν*, λέγει ὁ Πολύβιος, (β. IX κ. 57) ἐβίβαλεν εἰς τοὺς ἄνω τοποὺς τῆς Ἡπειρου και τὴν χώραν ἐδήριον, και παραγενόμενος πρὸς τὸ περὶ *Δωδώνην* ἱερὸν, τὰς τε σιτὰς ἐπέκρησε και πολλὰ τῶν ἀναθημάτων διέφθειρε, κατέσκαψε δὲ και τὴν «ἰερὴν Οἰκίαν». Μετὰ δὲ τινὰ χρόνον ὁ Ἀγῆτας, ἕτερος στρατηγὸς τῶν *Αἰτωλῶν*, ἐπεπορεύθη, ἐπιπορθῶν πᾶσαν ἀδεῶς τὴν Ἡπειρον (Πολυβ. β. V. κεφ. 96).

«Ἡ τῶν Πλλυριῶν βασίλισσα Τεύθα, καταπλεῖσα τὸ πλῆθος και τὸ κάλλος τῆς ἀγομῆνης αὐτῆς κατασκευῆς (πολὴ γὰρ ἡ Φοινίκη διέφερε τότε τῶν κατὰ τὴν Ἡπειρον πόλεων εὐδαιμονία) διπλασίως ἐπεροώθη πρὸς τὴν κατὰ τῶν Ἑλλήνων ἀδικίαν» (Πολυβ. β. IV κ. 8), ἀλλ' ἡ ἐπιδρομὴ τῶν Ἄλλυριῶν και οἱ ἐμφύλιοι τῶν Ἑλλήνων πόλεμοι ἐξημίουν μὲν τὴν Ἡπειρον, δὲν ἠδύνατο δὲ νὰ προξενήσῃσι και τελειάν καταστροφὴν. Ἡ καταστροφὴ τῆς Ἡπειρου προπαρσενεύαζε ἐν τῇ φιλοδοξίᾳ τῆς ρωμαϊκῆς ἀριστοκρατίας. Ὄφειλεν ἡ Ρώμη ἵνα καταβάλλῃ πρῶτον τὴν βασιλείαν τῶν *Μακεδόνων*, ὅπως ἐπιτύχῃ ἀκολούθως τὴν κατάκτησιν τῆς λοιπῆς Ἑλλάδος. Ἀποτυγνόντος τοῦ στρατηγοῦ *Σουλπικίου* εἰς τὴν κατὰ τοῦ *Φιλίππου* τοῦ *Δημητρίου*, βασιλέως τῶν *Μακεδόνων* ἐκστρατεία, ἡ Ρώμη ἐνόησεν ὅτι ὄφειλε ν' ἀποστείλῃ στρατηγόν, ὅστις, πρὸς τὴ στρατιωτικὴν ἐμπειρίαν, νὰ ἐνώσῃ και σύνεσιν και ἐπιτηδιότητα πολιτικὴν. Ἐπρόκειτο νὰ φέρῃ τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Ἑλλήνων «οὐ πάντα βίαι και πολέμῳ, ἀλλὰ πειθοῖ και ὁμιλίᾳ ἀλωσίμων» ὡς ὁ Πλούταρχος ἐκφράζεται (Τίτος Κόϊντος Φλαμίν-

νος). Ὡς τοιοῦτος ἔξελέγη *Τίτος Κόϊντος ὁ Φλαμίνιος*, ἀνὴρ νέος τὴν ἡλικίαν, τὴν ὄψιν φιλόανθρωπος, τὴν φωνὴν και τὴν διάλεκτον Ἑλλήν, και τιμῆς ἀληθοῦς ἐραστής. Φθάσας οὗτος εἰς τὴν Ἡπειρον, εὐρέθη ἀπέναντι τοῦ βασιλέως τῶν *Μακεδόνων*, καταλαβόντος τὰ *Στενά* τοῦ Ἀῶου, εἰς τὴν αὐτὴν θέσιν, εἰς ἣν και ὁ πρὸ αὐτοῦ στρατηγὸς *Σουλπίκιος*. Ὄφειλεν οὖν ἢ νὰ ἐκβάσῃ τὰ *Στενά*, ὅπερ ἀδύνατον ἦν, ἢ νὰ εἰσβάλλῃ εἰς τὴν *Μακεδονίαν* διὰ τῆς *Δηραετίας* και τοῦ Ἀῶου, νὰ πάθῃ πολλὰ και νὰ ἐπιστρέψῃ ἄπρακτος, ὡς ὁ *Σουλπίκιος* (Titii Livii L. XXXII C. XIII και XI Πλουτάρχ. Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος). Κατὰ τὸν καιρὸν τοῦτον ἐπρώτευσεν ἐν Ἡπειρῶ ὁ ἐκ τῆς *Φοινίκης* *Χάροψ ὁ Μαχατᾶ*, ὁ δὲ *Τίτος*, διὰ πολιτικὸν τρόπον, κατώρθωσε νὰ καταστήσῃ φίλον και εὖνον τὴν *Ρώμη* τὸν *Χάροπα*, οὗτος δὲ ἀπέστειλε ποιμένας τινὰς εἰς τὸν *Τίτον*, γινώσκοντας τὴν διὰ τῶν ὀρέων στενωπὸν, και ὀδηγηθέντες οὗτως οἱ *Ρωμαῖοι* προσέβαλον τοὺς *Μακεδόνας* κατὰ νότων, ἐνίκησαν αὐτούς και τὰ *Στενά* ἐκυρίευσαν, και, ὀδεύσαντες διὰ τῆς Ἡπειρου, ἤλθον εἰς *Θεσσαλίαν*, ἐνθα συνέβη τὸ ἐν *Κυνὸς Κεφαλαῖς* ἀτύχημα τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τῶν Ἑλλήνων αὐτῶν ἀτυχῶς συνεροῦντων.

Πολιτικὸς ἀνὴρ ὁ *Τίτος* και μεγάλων προτερημάτων, ὡς ἔμπροσθεν ἐρρέθη, ἠδύνατο εὐκόλως ν' ἀπατήσῃ τοὺς ἐν ταῖς ἑλληνικαῖς δημοκρατίαις προοισταμένους και τὴν πολιτείαν διέποντας, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον «διὰ τὰς ἐν ταῖς πλήθει γενομένας ἀλογίας» ὡς λέγει, ὁ Πολύβιος (β. X. κ. 23), εἶχον οὗτοι ἀνάγκην και ἐξωτερικῶν φίλων και στηριγμάτων. Ἐβερβαίου μὲν ὁ *Τίτος*, οὗτοι δέ, ἀμβλυώττοντες ἐκ τῶν συγκροουμένων φιλοδοξῶν τῶν, ἐπίστευον ὅτι ἡ *Ρώμη* ἀπέστειλεν αὐτὸν ἵνα ὑποστηρίξῃ τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν, κινδυνεύουσαν ἐκ τῆς ὑπεροχῆς τῶν *Μακεδόνων*, και τοιαύτη πεποιθῆσις περὶ τούτου ἐγεννήθη, ἕνεκεν τῆς ἀπειρίας τῶν ἐν τέλει, ὥστε ὁ Πλούταρχος λέγει: «παρ' ἅπασι δὴ τότε και τοῖς θεοαπειῶσι τὰ τοῦ *Φιλίππου* παρῆστη *Ρωμαῖοι* πολεμήσαντας ἤκειν οὐχ Ἑλλήνων, ἀλλ' ὑπὲρ Ἑλλήνων *Μακεδόσι*». (Τίτος Κόϊντος Φλαμίνιος).

Διηρέθη οὖν ἡ Ἡπειρος, οὐ μὴν ἀλλὰ και ἡ Ἑλλάς ἅπασα, εἰς δύο αἰρέσεις (Πολυβ. β. XXVI κ. 2), τουτέστι δύο κόμματα, τὸ μὲν ρωμαϊζόν τὸ δὲ κυρίως ἑλληνίζον, και οἱ μὲν ρωμαϊζόντες κομματάρχαι διετείνοντο ὅτι ἡ δημοκρατουμένη *Ρώμη* τὰς ἑλληνικὰς δημοκρατίας σπεύδει ἵνα σώσῃ ἀπὸ τῆς μακεδονικῆς τυραννίας οἱ δὲ ἑλληνίζοντες τὴν δολίαν πολιτικὴν αὐτῆς ἐνόουν. Ἐκ τῶν εἰς τὴν ἑλληνικὴν μερίδα ἀνηκόντων, ὁ Πολύβιος τοιοῦτον κατ' ἐξοχὴν μνημονεύει (β. IX κ. 32) *Λυκίσκου* τοῦ Ἀκαρνάνος. Πρὸσεύσας οὗτος εἰς *Λακεδαίμονα*, ἐπειράτο νὰ πείσῃ τοὺς *Σπαρτιάτας* ἵνα μὴ συμμαχήσῃσι μετὰ τῶν *Αἰτωλῶν*. «*Συνεμάχησαν οὗτοι* (ἔλεγεν εἰς τὸν λόγον αὐτοῦ) *μετὰ βαρβάρων ἐναντίον τῶν Ἡπειρωτῶν, τῶν*

Μακεδόνων, τῶν Θεσσαλῶν, τῶν Ἀχαιῶν καὶ σχεδὸν ἀπάντων τῶν Ἑλλήνων. Τὸ ἐσπέριον νέφος, ὅπερ ἔρχεται δήθεν τὴν τῶν Ἑλλήνων ἐλευθερίαν ἵνα σώσῃ, παραίτου διὰ τῶν ἐμφυλίων πολέμων καὶ τῶν διχονοιῶν τὰς δυνάμεις ἡμῶν, ἡμᾶς δι' ἡμῶν ἵνα καταβάλλῃ πειρᾶται, καὶ τὴν κατάκτησιν καὶ τὴν ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης ἵνα κατορθώσῃ».

Μεταξὺ τῶν ρωμαϊζόντων ἦσαν τινες, τὰ ναυάγια τῆς πατρίδος ἐμπορευόμενοι, ἔνεκα ἀτομικῶν παθῶν καὶ συμφερόντων, οἷος ὁ **Καλλικράτης** ἐκείνος, ὁ τῆς Ἀχαΐας «ὄς μεγάλων κακῶν ἀρχηγὸς γέγονε, πᾶσι μὲν τοῖς Ἑλλησι μάλιστα δὲ τοῖς Ἀχαιοῖς» (Πολυβ. β. XXVI κ. 3). Ἄλλ' ὁ Ἡπειρώτης **Χάροψ** εὐλοκρινῶς ἐπρόσβουεν, ὡς ἐκ τῆς σειρᾶς τῆς ἱστορίας δηλὸν γενήσεται, ὅτι ἡ δημοκρατουμένη Ρώμη τὰς ἐλευθερίας τῶν Ἑλλήνων ὑπεστήριξε. Σύμμαχον δὲ εὐλοκρινῶς τὴν Ρώμην ὑπολαβὼν, τὸν ἔργον αὐτοῦ **Χάροπα**, ἀντίπαιδα κατὰ τὴν ἡλικίαν ὄντα, τοῦ πατρὸς ἀποθανόντος, μετὰ τῆς καθηκούσης προστασίας, εἰς τὴν Ρώμην ἀπέστειλε χάριν τοῦ καὶ τὴν διάλεκτον καὶ τὰ γράμματα τὰ ρωμαϊκὰ μαθεῖν» (Πολυβ. β. XXXII κ. 13) καὶ οὕτως ὁ **Χάροψ** ἐκ τῆς πολιτικῆς τῶν ἀπειρίας αἰτίας ἐγένετο τοῦ τοὺς Ρωμαίους καὶ τῶν Μακεδόνων καὶ τῆς Ἡπείρου κρατῆσαι. Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου, ἐνόησαν οἱ Αἰτωλοὶ, οἱ πρῶτοι σύμμαχοι τῶν Ρωμαίων, ὅτι μετάρμοσις δεσποτῶν γίνεται καὶ οὐχὶ τῶν ἐλευθεριῶν τῆς Ἑλλάδος ὑποστήριξις». (Πολυβ. β. XXVIII κ. 26). Ὁ δὲ Ἡπειρώτης **Χάροψ** εὐρέθη εἰς πολλὰ κρίσιμον θέσιν. Ὁφείλε νὰ καλύψῃ τὴν ἀπάτην αὐτοῦ καὶ νὰ θεραπεύσῃ οὕτω τὴν ἐνοχοποιηθεῖσαν φιλαυτίαν του, ἅμα δὲ ν' ἀπολαύῃ, ὡς ἀρχηγὸς τοῦ κόμματος, οὐκ ὀλίγων ὕλικῶν καὶ ἠθικῶν συμφερόντων, ἢ νὰ δεῖξῃ μεγιστην αὐταπάρησιν, νὰ γείνη ἀνώτερος τῆς φιλοτιμίας καὶ τῶν συμφερόντων αὐτοῦ, μεταπίπτων εἰς ἀντίθετον φρόνημα. Ὁ καλὸς ἀγαθὸς οὗτος ἀνὴρ, ὡς τὸν ὀνομάζει ὁ Πολύβιος (β. XXVII κ. 13), τὰ πάντα περιφρονήσας χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος, ἐτέθη ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πολιτῶν, τῶν αἰτούντων νὰ θέσωσι τὴν Ἡπειρον ὑπὸ τὴν αἰγίδα ἐνός μονάρχου. Πρὸ πολλοῦ ἀτυχῶς τῆς δυναστείας τῶν **Αἰακιδῶν** ἐκλεινιάσης, ἀδύνατον ἦν ἐκ τῶν προϋχόντων τῆς χώρας ν' ἀναβῆ τις εἰς τὸν θρόνον καὶ νὰ λάβῃ τὴν διαχείρισιν τῶν πραγμάτων. Ὅθεν ὁ **Χάροψ** ἀπέστειλε πρέσβεις εἰς **Χαλκίδα** ἵνα παρακαλέσωσιν ἐκ μέρους τῶν Ἡπειρωτῶν **Ἀντίοχον** τὸν βασιλεῖα ἐνταῦθα διατρέχοντα (Πολυβ. XX κ. 3), ὑποσχόμενοι νὰ παραδώσωσιν αὐτῷ καὶ πόλεις καὶ λιμένας, ὥστε οὗτος νὰ τεθῆ ἐπὶ κεφαλῆς τῶν πραγμάτων, ἐν ἄλλαις λέξεσι, νὰ βασιλεύσῃ.

Ὁ **Ἀντίοχος** ὑπεσχέθη ν' ἀποστείλῃ πρέσβεις τοὺς διαλεχθησομένους περὶ τῶν κοινῶν συμφερόντων, ἀλλά, κακῇ τύχῃ, ὁ ἄθλιος οὗτος βασιλεὺς ἐφρόντιζε μᾶλλον περὶ τῆς λαμπρότητος τῶν ἐορτῶν, αἵτινες ἔμελλον

νὰ τελεσθῶσιν διὰ τοὺς γάμους αὐτοῦ, μετὰ τῆς **Κλεοπολέμου τοῦ Χαλκιδέως** θυγατρὸς, ἧς ἠρώσθη πενηκοντούτης ὢν, ὅθεν ἠττηθεὶς, ἔφυγεν εἰς **Ἐφεσον**.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ **Χάροπος** ἐχειρίζον τὰ πράγματα τῆς Ἡπείρου οἱ περὶ τὸν Πασσαρώνιον **Ἀντίοχα**, προκατέχοντες καὶ ταῖς ἡλικίας καὶ ταῖς δόξαις. **Χάροψ** δὲ ὁ νεώτερος, ἐπανελθὼν μετὰ τινα χρόνον ἐκ **Ρώμης** εἰς τὴν οἰκίαν, μειράκιον ὢν μετέωρον τῇ φύσει, καὶ πάσης πονηρίας ἐμπλεων, ἐκορωνία καὶ παρετρίβετο πρὸς τοὺς ἐπιφανεῖς ἀνδρας Συστάντος δὲ τοῦ πολέμου τῶν **Ρωμαίων** πρὸς τὸν **Περσέα**, βασιλεῖα τῶν **Μακεδόνων**, οἱ προὔχοντες τῆς Ἡπείρου καὶ ἰδίως ὁ ἐκ τῆς **Τέκμωνος Κέφαλος**, φρόνιμος καὶ στάσιμος ἀνθρωπος, συνεβούλευε δίκαια μὲν ποιεῖν τοῖς **Ρωμαίοις**, ἀλλὰ τοὺς Ἡπειρώτας τελείαν οὐδετερότητα τηρεῖν. Ὁ δὲ κακόβουλος **Χάροψ** διέβαλε τοὺς περὶ τὸν **Κέφαλον** καὶ τὸν **Ἀντίοχα**, ὡς φρονούντας τὰ τῶν **Μακεδόνων**. Οἱ ἄνδρες οὗτοι περιεφρόνουν τὰς διμβολὰς ταύτας, στηριζόμενοι εἰς τὴν οὐδετέραν διαγωγῆν των, ἰδόντες ὁμως ὅτι ὅμοιαι διαβολαὶ τῶν περὶ τὸν ρωμαϊζόντα **Δυκίσκον** ἐν **Αἰτωλίᾳ** ἐπιστεύθησαν ὑπὸ τῶν **Ρωμαίων** καὶ εὐπρόσδεκτοι ἔγεναν, ἴσχυσαν δὲ νὰ προκαλέσωσι τὴν εἰς **Ρώμην** ἀπαγωγὴν τῶν μὴ ρωμαϊζόντων **Αἰτωλῶν**, ἠναγκάσθησαν μὲν οὗτοι νὰ ἐκλέξωσι τὰ τῶν **Μακεδόνων**, (Πολυβ. β. XXVII κ. 3), οἱ δὲ λοιποὶ Ἡπειρώται ἐνέμενον εἰς τὴν οὐδετερότητα, ὡς κατωτέρω ἀποδειχθήσεται.

Μετὰ τὴν καταστροφὴν τοῦ **Περσέως** ὑπὸ **Παύλου τοῦ Αἰμιλίου**, καὶ τὴν κατάλυσιν τῆς βασιλείας τῶν **Μακεδόνων**, ὁ ἄθλιος οὗτος **Χάροψ** μετὰ τοῦ ὁμόφρονος αὐτῷ **Νικίου** καὶ μετὰ τῶν τῶν **Ρωμαίων** φρονούντων **Ἑλλήνων**, τῶν περὶ τὸν **Καλλικράτην** ἐκ τῆς **Ἀχαΐας**, τῶν περὶ τὸν **Μνάσιππον** ἐκ τῆς Βοιωτίας καὶ λοιπῶν, συνέδραμον εἰς **Μακεδονίαν**, συγχαρησόμενοι τοῖς στρατηγοῖς τῶν **Ρωμαίων** (Πολυβ. β. XXX κ. 10). Ὁ δὲ τῶν **Ρωμαίων** Ὑπατος **Παῦλος ὁ Αἰμιλίου** διέταξε τὸν στρατηγὸν **Ἀνίκιον** ἵνα εἰσβάλλῃ εἰς τὴν Ἡπειρον, καὶ ἀπάσας κυριεύσῃ τὰς πόλεις. Παραλελυμένον ὄντων τῶν τῆς Ἡπείρου πραγμάτων, ἔνεκεν τῆς ἐλλείψεως πάσης ἐνότητος καὶ τῶν κομματικῶν διενέξεων, ἐπόμενον ἦν νὰ ὑποταχθῶσιν ἄνευ ἀντιστάσεως πᾶσαι αἱ πόλεις. Μόνον αἱ μολοσσικαὶ πόλεις **Πασσαρών, Τέκμων, Ὀρρειον** καὶ **Φυλάκη** παρέστησαν ἀντίστασιν τινα (Titī Livii l. XLV, c. XXVI), «οἱ δὲ μεγάλοι ἄνδρες τῆς Ἡπείρου ὁ **Ἀντίοχος** καὶ ὁ Θεόδοτος ἐκ τῆς **Πασσαρώνος**, καὶ ὁ **Κέφαλος** ἐκ τῆς **Τέκμωνος**, μὴ θελήσαντες νὰ ἐπιζήσωσιν εἰς τὴν δουλείαν τῆς πατρίδος των, εἰσέβαλον ἐπὶ κεφαλῆς τῶν ἀκραιότερων συμπολιτῶν των εἰς τὸν ρωμαϊκὸν στρατὸν καὶ μαχόμενοι γενναίως ἀπέθανον» λέγει ὁ Πο-

λόβιος, (β. XXX γ. 7), μέγιστα δὲ ἐπαινεί αὐτούς, ἀντιπαραθέτων πρὸς τοὺς *Ροδίους*, τοὺς εἰς τὴν αὐτὴν κατηγορίαν εὐρεθέντας *Δείωννα* καὶ *Πολύρατον*.

Ἡ *Ρώμη* δὲν ἠρέσθη εἰς τὴν κατάκτησιν τῆς *Ἡπείρου*, ἀλλὰ διέταξε τὸν *Αἰμίλιον* (Titī Liviū XLV, C. XXXIV) ἵνα καταστρέψῃ τὰς πόλεις καὶ ἐξανδραποδίσῃ τοὺς κατοίκους (Αὔτ. 8). Ὁ ὕπατος τῶν *Ρωμαίων* μετὰ τῆς συνήθους πολιτικῆς δολιότητος τῶν *Ρωμαίων* ἀφῆρσεν ἐκ τῶν πόλεων τὰς φρουράς, εἰπὼν ὅτι θέλει ἀφήσῃ τοὺς *Ἡπειρώτας* ἐλευθέρους, ὡς καὶ τοὺς *Μακεδόνας* αὐτούς, καὶ ταυτοχρόνως ἀνέτρεψεν ἐβδόμηκοντα πόλεις, τὰς πλείστας μολοτικὰς, δέκα καὶ πέντε μυριάδας ἀνθρώπων ἐξανδραποδίσας, τοσοῦτον δὲ πλῆθος λαφύρων ἔλαβον οἱ στρατιῶται, ὥστε εἰς ἕκαστον μὲν πεζὸν ἔλαχον διακόσια δηνάρια, εἰς ἕκαστον δὲ ἱππεῖα τετρακόσια, ἐκτὸς τῶν λοιπῶν σκευῶν, ὧν πωληθέντων, διανεμήθη τὸ ἀντίτιμον αὐτοῖς.

«*Ἐφριξαν πάντες οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ βάρβαρον καὶ συγκερὸν τοῦτο ἀνοσιούργημα*», λέγει ὁ Πλούταρχος, θαυμάζει δὲ καὶ ἀπορεῖ πῶς ὁ *Αἰμίλιος* ἔπραξε τοῦτο παρὰ τὴν φύσιν αὐτοῦ, ἐπεικῆ καὶ χρηστὴν οὖσαν (Πάλλος Αἰμίλιος), ἀλλ' ὁ ἠθικώτατος καὶ ἀγαθώτατος Πλούταρχος δὲν ἐγνώριζεν ὅτι ἐν τῇ διπλωματικῇ βίβλῳ οὐδαμῶς ἀπαντῶνται αἱ λέξεις «*εὐγνώμοσύνη, φιλανθρωπία, δικαιοσύνη*», ἀλλὰ μόνον τὸ συμφέρον αἰμῆτι ἐστὶ γεγραμμένον. Εἶχον βεβαίως οἱ *Ρωμαῖοι* πολιτικὴν τινα πραγματικώτεραν, οἱ δὲ *Ἕλληνες* συνέχον τὴν πολιτικὴν καὶ τὴν ἐπιστήμην τοῦ κυβερνῆν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τῶν ἠθῶν, ὡς λέγει ὁ Demis ἐν τῷ βραβευθέντι ποιήματι αὐτοῦ «*Περὶ τῆς Ἱστορίας τῶν θεορῶν καὶ τῶν ἠθικῶν ἰδεῶν κατὰ τὴν ἀρχαιότητα*».

Συνάγεται τῷ ὄντι ἐκ τῶν ἱστορουμένων ὅτι οἱ *Ρωμαῖοι* δὲν εἶχον εὐλογοφανῆ πρόφασιν, ἵνα ἐξανδραποδίσωσι δεκαπέντε μυριάδας Ἡπειρωτῶν μετὰ τοσαύτης βαρβαρότητος. Ὅταν ὁ *Περσεύς*, διὰ τῆς *Ἡπείρου* διελθὼν, ἐνέβαλεν εἰς τὴν *Ἀκαρνανίαν*, ὁ στρατηγὸς τῶν *Ρωμαίων* *Ἀππιος* ἠναγκάσθη νὰ ἀρῇ τὴν πολιορκίαν ἐκ τῆς *Φανότης*, ἐνθα ἐπολιόρκει τὸν στρατηγὸν τοῦ *Περσέως* *Κλεῦαν*: συνεμάχει μετὰ τοῦ στρατηγοῦ τούτου ὁ *Ἡπειρώτης* *Φιλόστρατος*, ἀλλ' ἐν σῶμα *Χαόνων* καὶ ἄλλοι *Ἡπειρώται* ἦσαν τεταγμένοι εἰς τοὺς ρωμαϊκοὺς λεγεῶνας. (Titī Liviū L, XLIII, C. XXIII). Ὡσαύτως, ὅταν ὁ *Ἀρτίνοσ* καὶ ὁ *Θεόδοτος*, εἰσέβαλον, ὡς ἐρρέθη, εἰς τοὺς προκοίτους τοῦ ρωμαϊκοῦ στρατοῦ, μαχόμενοι, εἰς νεανίας ἐκ τῶν προυπόντων τῆς *Πασσαρῶνος*, ἕτερος *Θεόδοτος*, ἠγόρευσεν εἰς τὸ πλῆθος ὑπὲρ τῶν *Ρωμαίων*, καὶ ἠνέφξε τὰς πόλεις τῆς πόλεως, ὥστε οὗτοι ἀκονίτι εἰσέβαλον ἐν αὐτῇ. (Titī Liviū L, XLV, C. XXVI). Ὅταν τέλος πάντων οἱ τὰ τοῦ *Περσέως* φρονοῦντες ἐκ τῶν *Μολοσσῶν* *Θεόδοτος* καὶ *Φιλόστρατος*, πρῶ-

ξαντες πρῶγμα ἀσεβὲς καὶ παράσπονδον, ἔγραψαν τῷ *Περσεῖ* νὰ ἐπισπεύσῃ νὰ συλλάβῃ τὸν ὕπατον τῶν *Ρωμαίων* *Ἀῦλον τὸν Ὀστίλιον*, διαβαίοντα διὰ τῆς *Μολοσσίας*, καὶ διευθυνόμενον εἰς τὸ ἐν *Θεσσαλίᾳ* στρατόπεδον τῶν *Ρωμαίων*, οἱ *Μολοσσοὶ* κατέλαβον τὴν ἐπὶ τοῦ *Ἄδου* γέφυραν καὶ ἠμπόδισαν τὸν *Περσέα* νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν *Μολοσσίαν*, παρεγνεόμενος δὲ εἰς τὴν *Φανότην* ὁ *Ἀῦλος*, κατέλυσε παρὰ *Νέστορι τῷ Κροπίου*, ὅστις τὸν ἠνάγκασε, διὰ πᾶν ἐνδεχόμενον, νὰ μεταβῇ διὰ νυκτὸς εἰς γείτονα χώραν, ἐκεῖθεν δὲ ὁ ὕπατος τῶν *Ρωμαίων* διὰ θαλάσσης μετέβη εἰς *Ἀντίκυραν* καὶ ἐντεῦθεν εἰς *Θεσσαλίαν* (Πολυβ. L, XXVII C. 14) (1).

Ἐκ τῶν εἰρημένων οὖν καὶ ἐκ τῆς ὁπωσοῦν ἐπεικούς διαγωγῆς τῶν *Ρωμαίων* πρὸς τοὺς *Μακεδόνας* συνάγεται ὅτι ἡ ρωμαϊκὴ ὀλιγαρχία, ἰδοῦσα τὴν εὐανδρίαν τῆς *Ἡπείρου* καὶ τὴν ἀποτελεσθησομένην δύναμιν, ἐάν ποτε ἤθελε τεθῆ αὐτὴ ὑπὸ ἑνα ἀρχηγόν, διέταξε τὴν ἐξανδραποδίσιν καὶ τὴν ἐρήμωσιν αὐτῆς, ὅπως εὐκολύνῃ τοὺς κατακτητικούς αὐτῆς σκοποὺς ἐπὶ τῶν λοιπῶν ἑλληνικῶν χωρῶν.

Μετὰ τὴν ἀνατροπὴν πασῶν σχεδὸν τῶν πόλεων τῆς *Ἡπείρου*, φαίνεται ὅτι τὴν *Φοινίκην*, τὸν τόπον τῆς γεννήσεως τοῦ *Χάροπος*, ἀφῆκαν οἱ *Ρωμαῖοι* ἀβλαβῆ, οὐχὶ βεβαίως ἵνα σώσωσι τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, ἀλλ' ἵνα τοὺς ἀφήσωσιν ἔρμαιον τῆς πλεονεξίας τοῦ θηριωδεστάτου καὶ σκαιοτάτου ἀνθρώπου τούτου. Ἀφοῦ τοὺς ἐπιζήσαντας ἐπιφανεῖς ἄνδρας τῆς *Ἡπείρου* ἀνέκρινεν ὁ Ἀνίκιος, τοὺς μὲν ἀνήρεσε, τοὺς δὲ εἰς *Ρώμην* ἀπήγαγεν, ἀφῆκε τὸν *Χάροπα* κύριον ἵνα πρᾶττη πᾶσαν ὀμότητα καὶ παρανομίαν. «*Οὗτος δὲ* (λέγει ὁ Πολύβιος) *οὐκ ἐστὶ τῶν δεινῶν, ὁποῖον οὐκ ἐποίει, τὰ μὲν δι' αὐτοῦ, τὰ δὲ διὰ τῶν φίλων, ὅπως δὲ σωθῶσιν ἠναγκάσθησαν καὶ ἄνθρωποι τίμοι καὶ ἀπέχοντες πάσης ἀδικίας πρότερον, νὰ καταταχθῶσι μεταξὺ τῶν φίλων του καὶ οὕτω συνεπιγένην καὶ κοινωνεῖν ταῖς ἐαυτοῦ ἀνομίαις.*» Ὁ *Χάροπ* ἐφόρευε τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ ἀναφανδὸν κατὰ τὴν ἀγορὰν, κατὰ τοὺς ἀγρούς, καὶ ἐν ταῖς ἰδίαις οἰκίαις, καὶ πρὸ πάντων τὰς περιουσίας ἐσφετερίζετο. Οὗτος μὲν ἐγύμωνε τοὺς ἄνδρας, ἡ δὲ τῷ νύφ ὁμοιάζουσα μήτηρ αὐτοῦ *Φιλότης* τὰς γυναῖκας, ἔλεγε δὲ οὕτως πάντα κατέπραττε, τῶν *Ρωμαίων* *συνευδοκόντων*» (Πολυβ. L, XXXII C. 21, 22), περὶ οὗ ποσῶς δὲν ἀμφιβάλλομεν.

Ἀφοῦ ὁ *Χάροπ* ἤρπασε πολλά, γυμνώσας τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ, μετέβη μετὰ τῶν ὁπαδῶν του εἰς τὴν *Ρώμην*, ἐλπίζων ὁ σκαιός, ὅτι ἡ Σύγκλητος ἤθελεν ἐπισφραγίσαι τὰς ἀνομίας του, ἀλλ' οἱ *Ρωμαῖοι* πᾶν μέσον

(1) Ἐκ τοῦ χωρίου τούτου τοῦ Πολυβίου ἐξάγεται ἐπίσης ὅτι ἡ Φανότη ἐκείτῃ ἐν τῇ μεσογείῳ.

μετεχειρίζοντο πρὸς τὸ μεγαλειὸν καὶ τὴν δόξαν τῆς *Ρώμης*, οὐχ ἦτον ὄμως καὶ τοὺς προδίδοντας τὴν πατρίδα των περιεφρόνον. Ὁ *Μάρκος* ἀρχιερεὺς ὢν, καὶ πρῶτος τῆς Συγκλήτου, καὶ ὁ *Λεύκιος* ἐκόλυσαν τὸν *Χάροπα* εἰς τὰς οἰκίας των εἰσιέναι, ὄθεν, ἀναχωρήσας οὗτος ἐκ τῆς *Ρώμης*, ἔγραψεν ὑπόμνημα, πρὸς τὴν ἰδίαν ὑπόθεσιν ἀρμόζον, δικαιολογούμενος ὅτι μετὰ τῆς *Ρωμαίων* γνώμης τὰ πάντα ἐνήργει, φθάσας δὲ εἰς *Βρεντήσιον* ἀπέθανεν. «*Καὶ συνέβη κατὰ το ἔτος τοῦτο καθαρόν γενέσθαι τῆς Ἑλλάδος*, (λέγει ὁ Πολύβιος) τῶν ἀλιτηρίων αὐτῆς ἐκ τοῦ ζῆν μεθυσταμένων (L. XXXII, C. 21 καὶ 22).

Γ'.

Ἔθνολογία

Ὁ Πολύβιος, διηγούμενος τὰς ἀμαρτίας τῶν *Ἑλλήνων*, ἀναφέρει ὅτι «*πᾶσαν τὴν Ἑλλάδα ἐπέσεν ἀπαιδία, καὶ συλλήβδην ὀλιγανθρωπία, ὥστε αἱ πόλεις ἐξερημώθησαν*». Τὴν δὲ αἰτίαν τοῦ κακοῦ τούτου, καλύπτουν τὴν ἀλήθειαν, ἀποδίδει εἰς τὴν ραθυμίαν καὶ φιλαρμευσίην τῶν ἀνθρώπων (Excerpta L. XXXV, C. XXXVII) ἐνῶ οἱ ἐμφύλιοι πόλεμοι, αἱ φρικώδεις σφαγαὶ καὶ ἐξανδραποδίσεις, αἱ μετὰ τῶν *Ἑλλήνων* γινόμεναι, ὡς ὁ αὐτὸς ἐν πολλοῖς περιγράφει, ἀρκοῦσιν ἐν μέρει ἵνα ἐξηγηθῶσι τὴν ὀλιγανθρωπίαν ταύτην. Ἀκολούθως δὲ, μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς *Ρώμης* κατάκτησιν τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν, οἱ ὕπατοι καὶ ἀνιψῆται, τυραννοῦντες καὶ καταστρέφοντες, τσαούτην ἐρήμωσιν ἐπήνεγκον, ὥστε ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Πλουτάρχου ἡ Ἑλλάς ἅπασα μόλις τρεῖς χιλιάδας ὀπλίτας ἠδύνατο νὰ χορηγήσῃ, ἐνῶ ἐπὶ Μηδικῶν μόνῃ ἡ πόλις τῶν Μεγάρων διὰ τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην τοσοῦτον ἀριθμὸν προσέφερεν (Πλουτάρ. *Περὶ ἐκλεοπέτων Χρηστηρίων*). Ἡ *Ρώμη* μέχρι τῆς αυτοκρατορίας, καθ' ἣν οἱ κατακτηθέντες λαοὶ εὗρον ἀνεσίαν τινα, ὑπῆρξε τῶ ὄντι φωλεὰ ληστῶν, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Πλουτάρχου καὶ ἐκ τοῦ Κικέρωνος αὐτοῦ καὶ ἄλλων δηλον γίνεται.

Ἡ δὲ ἐρήμωσις τῆς Ἡπείρου ὑπῆρξε τοιαύτη, ὥστε ἑκατὸν πεντήκοντα περίπου ἔτη μετὰ τὴν κατάκτησιν, ὁ Στράβων δὲν ἔκρινεν εὐλογον νὰ λαλήσῃ περὶ τῶν πλείστων πόλεων αὐτῆς, διότι πᾶσαι ἐν ἐρείπιοις ἔκειντο. «*Νυνὶ (λέγει) ἐρήμου τῆς πλείστης χώρας γεγεννημένης καὶ τῶν κατοίκων καὶ μάλιστα τῶν πόλεων ἠφανισμένων, οὐδ' εἰ δύναιτό τις ἀκριβοῦν ταῦτα, οὐδὲν ἂν ποιεῖν χρήσιμον διὰ τὴν ἀδοξίαν καὶ τὸν ἀφανισμόν αὐτῶν*».

Μόνῃ ἡ *Νικόπολις*, κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Στράβωνος, εὐχέσθαι, ὁ δὲ *Καῖσαρ*, ἵνα τὴν κατωστήν πόλιν οἰκουμένην, ἠναγκάσθη οὐ μόνον νὰ μετοικήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς *Ἀμβρακίας* καὶ τοῦ *Ἀνακτορίου*, ἀλλὰ

καὶ τῆς *Ἀμφίσης* καὶ τῆς *Καλυδῶνος* νὰ μεταφέρῃ καὶ τὴν *Αἰτωλίαν* νὰ ἐρημώσῃ. (Παυσαν. Β. V. Κ. 23 καὶ VII 18, καὶ X. 38).

Ἐνεκεν τῆς τσαούτης ὀλιγανθρωπίας ἐννοεῖται εὐκόλως τίνι τρόπῳ τὰ στίφη τῶν βαρβάρων ἠδύνατο νὰ διατρέξωσι τὰς ἐλληνικὰς χώρας, χωρὶς ν' ἀπαντήσωσιν οὐσιώδη ἀντίστασιν. Ἀφοῦ οἱ Γότθοι κατὰ τὴν τρίτην καὶ ἡμισίαν ἑκατονταετηρίδα ἐδήλωσαν τὰς Ἀθήνας, μόνοι δὲ οἱ ἀνδρεῖοι Δέξιππος καὶ Κλεόδημος ἀπεδίωξαν αὐτούς, μετέβησαν ἀκολούθως οἱ βάρβαροι εἰς τὴν Πελοπόννησον καὶ ἐντεῦθεν, θύοντες καὶ ἀφανίζοντες, ἐφθασαν εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ κατέστρεψαν τὴν Νικόπολιν Ἡδυνηθῆ ἴσως ἡ πόλις αὕτη ν' ἀνακύψῃ ἐκ τῆς καταστροφῆς, διὰ τῆς γενομένης συνδρομῆς ὑπὸ τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ἐν ἔτει 361 μ. Χ., ὡς δηλὸν γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Θεοδορήτου καὶ τοῦ Σωκράτους ἀναφερομένων, ἀλλ' ὁ Ἀλαρίχος μετὰ τινα χρόνον ἐπήνεγκε νέαν καταστροφήν. Ἐν ἔτει 474 ἅπασα ἡ Ἡπειρος ἐληλατήθη ὑπὸ Γενοσερίκου, καὶ ἐν ἔτει 552 ὑπὸ τῶν σιφῶν τοῦ Γωτίλα. Αἱ ἀλλεπάλληλοι αὐταὶ ἐπιδρομαὶ δὲν ἐπέτρεπον ποσῶς τὴν αὐξήσιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ὁ δὲ αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανός, μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Γωτίλα, ἐπενόησε νὰ κτίσῃ φρούρια ἵνα καταφεύγωσιν οἱ κάτοικοι αὐτῆς μεχρὶσού φθάσωσιν αἱ αυτοκρατορικαὶ δυνάμεις. Ὅθεν, ὡχύρωσε καὶ ἐν Ἡπείρῳ τὴν Νικόπολιν καὶ ἔκτισε φρούρια παρὰ τὴν Φοινίκην, καὶ παρὰ τὴν Φωτικὴν, ἐπεσκεύασε καὶ ἀνεπέσσε διάφορα ἄλλα, ἔκτισε δὲ καὶ νέα, ἅπερ ὁ Προκόπιος ἐν τῷ «*Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ*» ἀπαριθμεῖ (Β. IV. Κ. I. καὶ IV).

Περὶ τὰ τέλη τῆς ἑκατονταετηρίδος ταύτης, τουτέστι τῆς ἕκτης, ἤρχισεν ἡ ἐισβολὴ εἰς τὴν Ἡπειρον καὶ τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα τῶν Βουλγάρων καὶ τῶν σλαβικῶν φύλων. Ὅτι δὲ τὰ φύλα ταῦτα εἰσέβαλον καὶ οὐκ ὀλίγον χρόνον διέμειναν ἐν ταῖς ἐλληνικαῖς χώραις, οὐδεμία ὑπάρχει ἀμφιβολία. Μαρτυροῦσι περὶ τούτου Βυζαντινοὶ τινες ἱστοριογράφοι, ὃ δὲ ἐν ἔτει 480, ὡς εἰκάζεται, τὴν Γεωγραφίαν τοῦ Στράβωνος εἰς ἐπιτομὴν ἀναγαγὼν λέγει ὅτι: «*καὶ νῦν πᾶσαν Ἡπειρον καὶ Ἑλλάδα σχεδὸν καὶ Μακεδονίαν καὶ Πελοπόννησον Σκῦθαι Σκλάβοι νέμονται*». (Στράβων Χρηστομαθ. Τόμ. Ιος σελ. 695. Συλλογὴ τῶν ἐν Ἐπιτομῇ τοῖς πάλαι γεωγραφηθέντων). Ἄγνοῦ ὅποιαν ἱστορικὴν ἀξίαν ἔχουσι ταῦτα, οὔτε δύναμαι νὰ ἐμφιλοχωρήσω ἐν τοῖς ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν ἱστορουμένοις καὶ ἐκτυλίξω τὸν μίτον, ἐντὸς τοῦ ὁποίου δεσμεύεται ἡ ἀλήθεια, ἀλλὰ τὰ σλαβικὰ ὀνόματα πολλῶν ὄρεων, ποταμῶν, θέσεων καὶ χωρίων αἴρουσι πᾶσαν περὶ τούτου ἀμφιβολίαν.

Τὰ σλαβικὰ ὀνόματα ἐπιπολλάζουσι μᾶλλον ἐν Μολοσσίᾳ, ἐνθα πρῶτον

εισέβαλον ἐκ τῆς Μακεδονίας ὀριμηθέντα τὰ φύλα ταῦτα⁽¹⁾ σπανιώτερα δὲ εἰσιν εἰς τὰς παραλίους ἐπαρχίας τῆς Ἡπείρου. Τὴν σημασίαν δὲ τῶν πλείστων σλαβικῶν ὀνομάτων, νομίζω ὅτι καὶ οἱ ἐντελῶς κατέχοντες τὰς σλαβικὰς διαλέκτους δυσκόλως δύνανται ν' ἀνεύρωσι, διότι οἱ παραδεχθέντες τὰ ὀνόματα ταῦτα Ἕλληνες, μὴ δυνάμενοι νὰ προφέρωσι ταῦτα καὶ μὴ γινώσκοντες τὰς σημασίας αὐτῶν, διέστρεψαν καὶ μετεποίησαν ἀγνωρίστως. Τίς π. χ. ἤθελε φαντασθῆ ὅτι ἡ Γραμπάντοβα τὸ ὄνομα μίᾳ τῶν πηγῶν τοῦ ἐκατομητοῦ Τομάρου⁽²⁾ διαστροφή ἐστὶ τοῦ dobra voda, *καλὸν ὕδωρ* σημαίνουσης; Ἡ ἑλληνικὴ μορφή τῶν ἑλληνικῶν ὀνομάτων, τῶν χωρίων Ἱερομνήμου, Λιθίνου, Μονοδενδρίου, Κοσμηρᾶς, Γραμμένου, Λυκοστόμου καὶ διαφόρων ἄλλων ἐν τῇ Μολοσσίᾳ καὶ ταῖς λοιπαῖς ἐπαρχίαις τῆς Ἡπείρου λίαν φανερά ἐστίν, ἀλλὰ τῶν ἀριδῆλως σλαβικῶν ὀνομάτων *Πογδορᾶς* καὶ *Πογδόριανης*, ὑπῆρξαν σημαίνοντων, καὶ Πογοιανῆς ἐκ τοῦ Πογορία, τοῦτέστι Παρῶρεια, μεταποιηθέντος, νὰ ζητῆ τις νὰ εὕρῃ ἑλληνικὴν καταγωγὴν νομίζω ὅτι ἀκρισίαν ὑποδεικνύει. Οὐδεὶς ἀμφιβάλλει ὅτι αἱ εἰς βα καὶ βο κτητικαὶ καταλήξεις σλαβικαὶ εἰσι, καὶ πλεῖστα ὀνόματα χωρίων τοιαύτην κατάληξιν φέροντα ἀπαντῶνται καὶ ἐν Ἡπείρῳ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι, καὶ καθὼς τὸ ἐν τῇ Ἀχαΐᾳ τῆς Πελοποννήσου χωρίον Ἀναστάσοβα ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ἀνήκεν εἰς τὸν Ἀναστάσιον, τοιούτοτρόπως καὶ τὸ ἐν Ζαγορίῳ Τσιεπέλοβον ἐκαλεῖτο οὕτω, διότι ἀνήκεν εἰς τὸν Τσιεπέλ, τοῦτέστι τὸν Μαχαιρᾶν. Οὐδεὶς δὲ ἐφαντάσθη ἐπίσης ν' ἀναζητήσῃ ἑλληνικὴν καταγωγὴν εἰς τὰ ὀνόματα τῶν χωρίων Γότιστας, Σιούτιστας, Κρετσοῦνιστας, Σαντοβίτσας, καὶ καθεξῆς. Τὸ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἰωαννίνων χωρίον Ζέλοβα καλούμενον ἐχρησίμευε πιθανῶς ὡς ἀρχηγίον τῶν εἰσβαλόντων Σλάβων, μὴ δυνηθέντων ἴσως νὰ κυριεύσωσι τὸ φρούριον τῶν Ἰωαννίνων, διότι Ζέλοβα πρωτεύουσα (chef-lieu) σλαβιστὶ σημαίνει.

Μεταξὺ τῶν σπανιωτάτων σλαβικῶν λέξεων, τῶν ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ ἐν χρήσει ἀπαντωμένων, εἰσὶ καὶ αἱ ποιμενικαὶ λέξεις *σάνη* καὶ *τζουμπᾶνος*. Διὰ τῆς λέξεως *τζουμπᾶνος* διακρίνονται κυρίως ἐν Ἡπείρῳ καὶ τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι οἱ σκηνοβιοὶ ποιμένες, οἱ μεταναστεύοντες κατὰ τὰς ὥρας τοῦ ἔτους, οἱ δὲ κατοικίδιοι, ὡς εἰπεῖν, ποιμένες *βοσκοὶ* ἢ *πιαικοὶ* καλοῦνται, *τζουμπᾶνος* δὲ σλαβιστὶ *ἀρχηγός* σημαίνει ἢ καὶ *ποιμὴν*, καὶ ἴσως οἱ Σλάβοι ὡς ἀρχηγοὶ ποιμνίων, ὀδηγοῦντες ταῦτα εἰς μεσημβρινωτέρας χώρας, εἰσῆλθον εἰς τὴν Ἡπειρον καθὼς καὶ εἰς τὴν λοιπὴν Ἑλλάδα. Ἄλλ' εἴτε εἰρηρικῶς, εἴτε καὶ ὡς στήφῃ πολεμιστῶν εἰς ἄλλας ἐποχάς, καὶ

(1) Νεώτεροι ἔρευναί ἀποδεικνύουν, ὅτι τὰ σλαβικὰ ὀνόματα τῆς Ἡπείρου ὀφείλονται εἰς τὴν σερβοκρατίαν. (1846)

(2) Τοῦ Πολυάνου ὀρθῶς

ὡς ληστρικαὶ συμμορίαὶ ἐνέβαλον εἰς τὴν χώραν, τὸ ἀληθές ἐστίν ὅτι διέμειναν πολὺν χρόνον, ὥστε νὰ ἐπιβάλωσι σλαβικὰς ὀνομασίας, ἐξαλείψαντες τὰς ἐγχωρίους, περιεργον δὲ ὅτι ἐνῶ οἱ Σάξωνες, κατακτήσαντες τὴν Μεγάλην Βρετανίαν, παρεδέχθησαν τὰς ὀνομασίας τῶν προκατεχόντων τὴν χώραν Κελτῶν, οἱ Σλάβοι ἐπέβαλον σλαβικὰς ὀνομασίας εἰς τὰ πλεῖστα τῶν ἑλληνικῶν χωρίων.

Ὅτι κατόκησαν ἐν Ἡπείρῳ σλαβικὰ φύλα οὐδεμία ἀρα ὑπάρχει ἀμφιβολία, ἀλλὰ τίνι τρόπῳ ἐξέλιπον ταῦτα; Ἱστορικά τινα δεδομένα τείνουσι νὰ βεβαιώσωσιν ἡμᾶς ὅτι ἐξεβλήθησαν τῆς χώρας. Ἐθνολογικαὶ τιναὶ σκέψεις καὶ ἀνευ τῶν ἱστορικῶν δεδομένων ἀρκοῦσι πρὸς ὑποστήριξιν τῆς τῶν φύλων τούτων ἀποχωρήσεως, ὁ δὲ Ami Boué «La Turquie d'Europe» tom IV p. 142), χωρὶς νὰ ἐγκύψῃ σπουδαίως εἰς τὸ ζήτημα τοῦτο, νομίζει ὅτι οἱ Σλάβοι ἀντικατέστησαν τοὺς ἀρχαίους κατοίκους καταστραφέντας, καὶ διὰ τοῦτο Σλαβινία ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν συγγραφέων ἢ Ἑλλάς ἐκλήθη, κατακτηθέντες δὲ ἀκολούθως ὑπὸ τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων οἱ ἑτερόχθονες οὗτοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ παρεδέχθησαν καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν καὶ οὕτως ἐμορφώθη ἡ νεοελληνικὴ, τοῦτέστιν ἡ νεοελληνικὴ ἀποσλαβωθείσα (La langue grecque slavee).

Ἀμέσως ἐκ πρώτης ὄψεως ἐννοεῖται τὸ ἀνυπόστατον καὶ ἀπαράδεκτον τῆς δοξασίας ταύτης, διότι ἡ Εὐρωπαϊκὴ Τουρκία, ἣν ὁ εἰρημένος περιηγητὴς περιγράφει, ὀνομάζεται οὕτω, δὲν ἐπεται ὅτι καὶ Τούρκοι ἐν ἀπάσῃ τῇ χώρᾳ οἰκοῦσι. Γνωστόν ἐστίν ὅτι εἰς διάφορα χωρία ἐπεβλήθη τουρκικὸν ὄνομα ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῶν τὰ χωρία αὐτὰ νεμομένων, ἀλλ' ἐπίσης βεβαίωτάτον ἐστίν, ὅτι οὐδέποτε Τούρκοι ἐν τοῖς χωρίοις τούτοις κατόκησαν. Ἐκ πολλῶν δὲ δύναται τις νὰ πεισθῇ ὅτι ὅλως ἀνυπόστατός ἐστιν ἡ δοξασία τοῦ Ami Boué, ὅτι οἱ Σλάβοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν παρεδέχθησαν. Ὀλίγοι λόγοι ἀρκοῦσιν ἵνα ἀνατρέψωσιν ἐκ θεμελίων τὴν δοξασίαν ταύτην. Ποιμένες Ἄακες κατέλαβον τὸν Πίνδον⁽¹⁾ ἐκατέρωθεν τῆς πρὸ αἰῶνων ἐρημωθείσης Δολοπίας⁽²⁾ (Ἀσπροπόταμον) καὶ αὐτοὶ ἐγκατεστάθησαν, ἀλλὰ καίτοι ζῶντες μεταξὺ Ἑλλήνων πρὸ ὀκτακοσίων περὶπου ἐτῶν, καὶ τὸν Θεὸν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν λατρεύοντες καὶ σχολεῖα ἑλληνικὰ ἐν τισὶ χωρίοις καταστήσαντες, οὐχ ἦττον ἐξακο-

(1) Σφάλλεται ὁ συγγραφεὺς εἰς τὴν περὶ Βλάχων τοῦ Πίνδου δοξασίαν του, διότι οὗτοι εἶναι γνήσιοι Ἕλληνες, ἀποβαλόντες τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν, καὶ τὴν χυδαίαν λατινικὴν παραδεχθέντες ἕνεκα τῆς μετὰ τὸν ρωμαϊκῶν λεγῶνων στενῆς ἀναστροφῆς των.

(2) Τὸ Ἀσπροπόταμον δὲν εἶναι ἡ Δολοπία, οὔτε οἱ αὐτοὶ κατοικοῦντες εἶναι ἅπαντες βλαχόφωνοι, καὶ ποιμιοτρόφοι.

λουθοῦσι μέχρι σήμερον τὴν βλαχικὴν γλῶσσαν λαλοῦντες. Ἄλλ' ἂν οἱ Σλάβοι μετὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ προσέλαβον καὶ τὴν ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐν Ἡπειρῷ, τίνι τρόπῳ ἐν Μακεδονίᾳ ἀπὸ τῆς ἑκτῆς περίου ἑκατονταετηρίδος μέχρι σήμερον τὴν γλῶσσαν αὐτῶν διετήρησαν, ἐνῶ μετὰ τῶν Ἑλλήνων συζῶσι καὶ τὰ τῆς θρησκείας αὐτῶν εἰς ἑλληνικὴν γλῶσσαν ἐκτελοῦνται; Ἐπέβαλον μὲν ὀνόματα σλαβικά, ὅταν ἐξουσίαζον τὴν χώραν, εἰς τὰς πόλεις τὰς ὑπὸ Ἑλλήνων οἰκουμένας, οἳαί εἰσιν ἡ Νιάουστα, ἡ Κοζάνη, ἡ Σιάτιστα, κλ., οὐχ ἦττον ὅμως ἔμειναν καθαρῶς ἀπὸ τῶν Ἑλλήνων διακεκρημένοι. Ὅθεν εὐλόγως συμπεραίνομεν ὅτι τὰ σλαβικά φύλα ἐκ τῆς Ἡπείρου ἐξεβλήθησαν (1), τὸ δὲ συζῆν ἐν ταῖς αὐταῖς πόλεσιν, ὡς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ ἀλλαχοῦ, τοὺς μὲν ἑλληνικὴν, τοὺς δὲ βουλγαρικὴν γλῶσσαν λαλοῦντας, καθίστησαν ἐπίσης ἀπαράδεκτον καὶ τὴν ιδεάν τῆς συγχωνεύσεως Διαιωνίσθη δὲ ἡ διάκρισις αὐτῆ ἀμφοτέρων τῶν φύλων, καίτοι τὴν αὐτὴν θρησκείαν πρεσβευόντων, διότι πῶποτε ἡ σπανίως ἐγένοντο συνοικέσια μετὰ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀλλοφύλων μέχρι πρὸ ὀλίγων χρόνων, ἔνεκεν προλήψεων τινων εὐκόλως ἐννοουμένων.

Ἡ γλῶσσά ἐστὶν ἀναντιρρήτως ὁ οὐσιωδέστερος χαρακτήρ ἔθνους τινός. Ἴν' ἀνεύρωμεν τὰς πηγὰς τῶν διαφορῶν φύλων, λέγει ὁ Γουλιέλμος Χούμπολδ, δέον νὰ μελετήσωμεν ἐπισταμένως τὰς διαφορὰς λαλουμένας γλώσσας. Ἡ πρόδοσις τῆς τε ἐθνολογίας καὶ τῆς ἐθνογραφίας ἀπέδειξεν ὅτι κλιματικαὶ καὶ βιωτικαὶ περιστάσεις μεταβάλλουσι καὶ ἀλλιοῦσι τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας τῶν ἀνθρώπων, ἡ δὲ γλῶσσα, λέγει ὁ Prichard (Histoire Naturelle de l'homme. Tom. I p. 178, traduction française) ὁ διαρκέστερος καὶ ὁ ἐμμονώτερός ἐστι τῶν χαρακτήρων, ὥστε δὲν θέλω ἴσως φανῆ ὑπερβολικός, ἂν εἶπω ὅτι οἱ ὑπὸ τοῦ διασήμου κοσμολόγου τῆς Στοκχόλμης Retzius ὀρθόγναθοι προσαγορευόμενοι, ἅμα δὲ λευκοὶ καὶ ἰθύτριχες, ἂν διαμείνωσιν ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας περὶ τὴν διακεκαυμένην ζώνην κατὰ τὴν μεσόγειον Ἀφρικὴν καὶ ἐκβαρβαρωθῶσι, πιθανὸν νὰ καταστήσῃ: πρόγναθοι, μέλανες καὶ οὐλότριχες, χωρὶς ν' ἀπολέσωσιν ἐξ ὀλοκλήρου τὴν γλῶσσαν αὐτῶν.

Ἄγνοῶ κατὰ πόσον αἱ ἄθλιαι ἐπὶ τοσοῦτους αἰῶνας βιωτικαὶ περιστάσεις τοῦ ἔθνους ἐπηρέασαν τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας ἡμῶν. Βεβαίως ὁ Σκόπας ἡ εἰ τις ἄλλος ἀγαματοποιὸς δὲν ἐμάντευσε τὴν καμπεριανὴν γονίαν, ἀλλ' εἶχε πρὸ ὀφθαλμῶν αὐτοῦ τοὺς φυσικοὺς χαρακτήρας τῶν Ἑλλήνων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὥστε νὰ καταστήσῃ ἀκριβῶς ὀρθὴν τὴν γονίαν ταύτην εἰς τὸν Ἀπόλλωνα τοῦ Belvedere. Ἐὰν ἐκ τῶν τριῶν κρανίων

(1) Τὸ βεβαίως εἶναι ἡ μὴ ἐγκατάστασις Σλάβων ἐν Ἡπειρῷ.

ἄτινα ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιτύχωσι τῶν ἀρχαίων τάφων τῆς Κορίνθου καὶ ἐξὸλίγων τινῶν ἄλλων δύναμαι νὰ κρίνω, πιστεύω ὅτι δὲν ὑπάρχει διαφορὰ μετὰ τῶν ἀρχαίων ἑλληνικῶν κρανίων καὶ τῶν νεωτέρων. Τὰ ἀρχαῖα κελτικά κρανία, οἳα παρίστανται ἐν τῷ Βρετανικῷ Μουσείῳ, ἦσαν σφόδρα ἐπιμήκη, βαθμηδὸν δὲ διὰ τῆς ἐπιμείας καὶ τῆς προόδου τοῦ πολιτισμοῦ ἠλαττώθη τὸ ἐπίμηκες εἰς τ' ἀγγλικά κρανία. Ἐν γένει εἰς ἡμᾶς ἡ ἰνιομετωπικὴ διάμετρος μόλις κατὰ 8 ἢ 10 γραμμὰς ὑπερέχει τῆς διαβρεγματικῆς, τοῦτ' αὐτὸ δὲ διέκρινα καὶ εἰς ὀλίγα ἀρχαῖα ἑλληνικά κρανία. Ὁ μέσος ὄρος τῶν διαμέτρων τούτων εἰς τὴν καθ' ἡμᾶς εὐρωπαϊκὴν φυλὴν παρουσιάζει διαφορὰν ἐνὸς δακτύλου καὶ ἕξ γραμμῶν. (Dechamps Etudes des races humaines p. 103 Paris 1857).

Ἐὰν συνέβαινε σύγκρασις καὶ συγχώνεσις τῶν δύο φύλων, τοῦ τε ἑλληνικοῦ καὶ τοῦ σλαβικοῦ, ἤθελον μείνει ἐν τῇ λαλουμένῃ γλώσσῃ οὐχὶ ἄπλως ἴχνη τινὰ ἀσήμαντα, ἀλλὰ πολλὰί λέξεις καὶ φράσεις πανόμοιαι. Καὶ τότε δὲν ἦδυνάτο ὁ Ἀπί Βουέ νὰ ὀνομάσῃ τὴν λαλουμένην ἑλληνικὴν ἀποσλαβωθείσαν, μᾶλλον δὲ δύναται τις νὰ εἶπῃ, ὅτι ἡ ὑπὸ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων λαλουμένη γλῶσσα ἔχει ὁμοιότητά τινα κατὰ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν, τὸν ἀναελευμένον μέλλοντα καὶ τὸ ἀπαρέμπατον πρὸς τὴν Ἀλβανικὴν (1) τὴν ἐκ τῆς Ἰλλυρικῆς ἀπορρεύσαν, θυγατρὸς ὡσαύτως τῆς Πελασγικῆς, ὡς ἐκ πολλῶν πιθανολογεῖται.

Καὶ ἐὰν ἡ γλῶσσα ὁ ἐμμονώτερός ἐστι χαρακτήρ ἔθνους τινός, οὐμία ὅμως ὑπάρχει ἀμφιβολία, ὅτι, ὡς ἐκ τῆς αὐξήσεως ἡ ἐλαττώσεως, τροπολογίας τε καὶ ποιτικίας τῶν ἰδεῶν, ἔνεκεν τῶν διαφορῶν φάσεων τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ ἀνεξαρτήτως ξένης τινός ἐπιρροῆς, ὑφίσταται αὐτὴ ἐν χρόνῳ μεταβολὰς καὶ εἰς τὴν σημασίαν λέξεῶν τινων καὶ εἰς τὴν γραμματικὴν σύνταξιν καὶ τοὺς ἰδιωτισμούς, καὶ γελοῖον ἦθελεν εἶσθαι, ἂν ὁ μέλλον νὰ περιηγηθῇ τὴν Ἑλλάδα ἤθελε φαντασθῆ ὅτι μετὰ εἰκοσι δύο αἰῶνας θέλει ἀκούσει λαλουμένην εἰς τὰς ἀγορὰς τὴν γλῶσσαν τοῦ Λυσίου. Ἐπὶ τοῦ Λυσίου αὐτοῦ τῷ ὄντι ἠναγκάζοντο νὰ ἐρμηνεύωσι ὄρους τινὰς καὶ λέξεις ἐκ τῶν νόμων τοῦ Σόλωνος (Λυσίου κατὰ Θεομνήστου), διακόσια περίπου ἔτη μετὰ τὸν νομοθέτην τοῦτον. Ἐπὶ τοῦ Πολυβίου ἡ γλῶσσα ὑπέστη οὐ μικρὰν μεταβολὴν. *Εἶκοσι δὲκὸν ἔτη πρὸ τῆς διαβάσεως τοῦ Σέξου εἰς τὴν Ἑλλάδα* (λέγει ὁ ἱστοριογράφος οὗτος) *ἔγινεν ἡ πρώτη συνθήκη μετὰ τῶν Ῥωμαίων καὶ Καρχηδονίων, μετὰ δὲ διακόσια πενήκοντα ἔτη τηλικαύτη γέγονε διαφορὰ τῆς διαλέκειον καὶ παρὰ Ῥωμαίοις τῆς νῦν πρὸς τὴν ἀρχαίαν, ὥστε τοὺς συνετιωτάτους ἔνια μόλις*

(1) Μᾶλλον τὸ ἀντίθετον εἶναι λογικώτερον καὶ ἱστορικώτερον, ὅτι οἱ Ἀλβανοὶ παρέλαβον παρὰ τῆς Ἑλληνικῆς γραμματικῆς σύνταξιν καὶ ἀνάλοιον χρόνον τινῶν.

ἐξ ἀποστάσεως διευκρινεῖν». (Πολυβ. Β. III κ. 22). Ὁ δὲ Στράβων λέγει ὅτι ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του «ἄλλοι ἄλλως κατὰ πόλεις διελέγοντο, ἐδόκουν δὲ δωρίζειν ἅπαντες διὰ τὴν συμβῆσαν ἐικράτειαν» (Στράβ. Β. VIII κ. Α'). Ὅθεν ἐξάγεται ὅτι ὁ τε Πολύβιος καὶ ὁ Στράβων δὲν ἔγραψαν τὴν λαλουμένην γλῶσσαν, αὕτη δὲ ἐκράθη ἐκ τῶν διαφορῶν διαλέκτων. Ἀλλὰ γνωστόν ἐστίν ὅτι εἰς τὴν κρᾶσιν αὐτήν, ἔνεκεν τῆς ἐπιφανείας τῶν Μακεδόνων, ἀπὸ Φιλίππου μέχρι Περσέως, συνεισέφεραν οὐκ ὀλίγον καὶ τὸ αἰολικὸν ἰδίωμα τῶν Μακεδόνων, διότι καὶ ἐν τῇ καθέδρῃ τῆς ἀτιτικῆς καλλιτείας καὶ τῆς ἑλληνικῆς εὐγλωττίας εἰσεχώρησεν ἡ μακεδονικὴ διάλεκτος. «*Επιχειροῦσαι πᾶν ταῖς Ἀθήναις* (λέγει ὁ Πολυδεύκης ἐν τῇ λέξει *Ματύλλη*) *τὴν μακεδονικὴν διάλεκτον κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν τῶν Μακεδόνων*».

Ἐπὶ τῶν λαμπρῶν χρόνων τοῦ Ἑλληνισμοῦ οἱ Ἀθηναῖοι, μὴ ἐπιμνησθέντες μετὰ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, παρέτρεψαν τὴν γλῶσσαν καὶ τὰ ἦθη εἰς τὸ μὴ ὁμογενὲς (Στράβ. Β. VIII κ. Α'). «*Ὅθεν καὶ ἐκ τῶν Αἰτωλῶν, οἱ Ὀφριονεῖς καὶ Ἀπόδοτοι ἀναμφιέκτως Ἑλληνες ὄντες, ἀγνωστότατοι τὴν γλῶσσαν τοῖς Ἀθηναίοις ἦσαν* (Θουκυδ. Β. III. Κ. 94). Ὁσαύτως εἰκάζομεν ὅτι κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν μετὰ τῆς αὐτῆς δυσκολίας οἱ Ἀθηναῖοι ἐνόουν τὴν γλῶσσαν τῶν Μακεδόνων. Τὴν μακεδονικὴν λέξιν ἄβανρον, ῥόδον σημαίνουσαν, δὲν ἐνόουν πιθανῶς οἱ Ἀθηναῖοι, ἀλλ' ἐνόουν βεβαίως τὴν λέξιν βαλακρός, ὃ ἔστι φαιακρός καὶ οὕτω καθεξῆς. Ἐπὶ Φιλίππου δὲ τοῦ Δημητρίου, ἐν τῇ συνόδῳ τῆς Ναυπάκτου, ἔνθα συνεδρίαζε τὸ Πανατοῦλον, οἱ Μακεδόνες, ὁμόγλωσσοι τῶν Ἑλλήνων ἀπάντων παρίσταντο. (Tibi Livii L. XXXIX, C. 29).

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι ἔνεκεν τῆς ὑπὸ τῶν Ρωμαίων κατακτήσεως τῆς Ἑλλάδος, οἱ ἑλληνικοὶ λαοὶ ἔτι μᾶλλον συνεχωνεύθησαν, αἱ διαφοροὶ διάλεκτοι συνεκράθησαν καὶ ὁμοιόμορφος ἡ λαλουμένη γλῶσσα κατήντησε. Διὰ δὲ τὴν ἐικράτειαν τοῦ Βυζαντίου, καθέδρας τῆς αὐτοκρατορίας καταστάτος, ἡ γλῶσσα ἐπηρεάσθη ἐκ τῆς λαλουμένης ὑπὸ τῶν βορείων ἐπαρχιῶν, ἧς τὸν μηχανισμόν καὶ τὴν γραμματικὴν σύνταξιν ἀγνοοῦμεν. Οὕτω π. χ. ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ Γαληνοῦ, δηλαδὴ ἐπὶ Μάρκου Αὔρηλιου, πάντες οἱ Ἑλληνες ἐκάλουν *τίφη* τὸν δημητριακὸν καρπὸν, τὸν ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων νῦν *βρίζαν* καλούμενον, καὶ *μόνοι* (λέγει ὁ Γαληνὸς κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην) οἱ *Θραῖκες* καὶ οἱ *Μακεδόνες βρίζαν ὀνόμαζον αὐτόν*. (Περὶ τροφῶν δυνάμεων, τόμ. VI σελ. 514 ἐκδ. Kuhn). Ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα μετετρέπη εἰς τὴν λαλουμένην, ὡς πιθανώτατον φαίνεται, πολλοὺς αἰῶνας πρὸ τοῦ στιχοποιοῦ Πτωχοπροδρομοῦ καὶ ἴσως πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἰουστινιανοῦ αὐτοῦ. Εἰς τὴν μεταξὺ τοῦ Αὐτοκράτορος τούτου καὶ τῶν Πρασίνων διάλογον, τὸν ὑπὸ τοῦ Θεοφάνους διασωθῆντα, ἀναγνωρίζεται

ἀριδῆλως ἡ καθ' ἡμᾶς λαλουμένη χυδαία γλῶσσα (Θεοφάνης Σελ. 156, ἐκδοσὶς Παρισίων). Ὅθεν συνάγεται ὅτι ἡ ἑλληνικὴ γλῶσσα ἐξέπεσεν εἰς τὴν λαλουμένην πρὸ τῆς ἐπιδρομῆς καὶ τῆς ἐγκαταστάσεως τῶν σλαβικῶν φύλων ἐν Ἑλλάδι. Κατέστη δὲ εἰς τοιοῦτον βαθμὸν ὁμοιόμορφος, ὥστε οἱ Ἑλληνες, οἱ κάτοικοι τοῦ ἐν τῇ Ὠρικείᾳ κατὰ τὴν Ἡπειρον χωρίου *Δρυμάδων*, «*ἐνθα καὶ νῦν ἐρείδεται Ἑλλάδος ἀρχή*» ἐννοοῦσι τὴν γλῶσσαν τῶν Ἑλλήνων τῆς Σινώπης, τῆς Κερασσῶντος καὶ τῆς Τραπεζοῦντος τὴν αὐτὴν μορφήν καὶ γραμματικὴν σύνταξιν ἔχουσαν, ἂν καὶ οὐδέποτε Σλάβοι εἰς τὰς χώρας αὐτῶν διέμειναν, ἡ δὲ σύμπτωσης αὕτη ἐκ θεμελιῶν ἀνατρέπει τὴν περὶ ἀποσλαβώσεως τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης ἰδέαν τοῦ Ami-Boué.

Ἡναγκάσθημεν ἵνα ἀποκλίνωμεν ἐκ τῆς σειρᾶς τοῦ λόγου, ἀναγκαίαν τὴν παρέχασιν αὐτὴν νομίσαντες, ὅπως φθάσωμεν εἰς τὸ συμπέρασμα, ὅτι, καίτοι σλαβικῶν ὄντων τῶν πλείστων ὀνομάτων τῶν χωρίων, ἡ ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν καθ' ἡμᾶς λαλουμένη γλῶσσα σύγκρασις τις ἐστίν, ἐπίσης τῶν ἀρχαίων διαλέκτων καὶ ἰδιωμάτων, δύο δὲ ἢ τρεῖς σλαβικαὶ λέξεις, μόναι ἐν αὐτῇ διατηρούμεναι, μαρτυροῦσιν ὅτι οὐδεμία ἀνάμειξις τῶν ἑτερογενῶν φύλων συνέβη, ἐννοοῦσι δὲ πάντες οἱ Ἑλληνες τὴν ὑπὸ τῶν Ἡπειρωτῶν λαλουμένην γλῶσσαν, ὡς κατὰδηλον γίνεται ἐκ τῶν τοῦ Βηλαρᾶ ποιημάτων, ἅπαντα πάντες οἱ καθ' ἡμᾶς Ἑλληνες ἐννοοῦσιν, ἂν καὶ εἰς τὴν γλῶσσαν τῆς κατοπίας τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ ἐγράφησαν. Ἀπαντῶνται δὲ καὶ ἰδιωτισμοὶ ἐν αὐτῇ καὶ λέξεις ἰδία τὴν ἀρχαίαν μάλιστα καταγωγὴν τοῦ ἐνοικοῦντος φύλου ἐπιμαρτυροῦσαι. Οὕτω π. χ. ἐν Ἰοαννίνοις καὶ ἐν τοῖς τῆς Μολοσσίας χωρίοις *μάστακα* καλοῦμεν τὴν ὑπὸ πάντων καὶ τῶν καθ' ἡμᾶς Ἑλλήνων *ἀκρίδα* καλούμενην, ἀλλὰ καὶ πρὸ δύο περιπτῶν χιλιάδων ἐτῶν περὶ τὴν χώραν αὐτὴν οὕτως ἐκάλουν τὸ ἔντομον τοῦτο, διότι «*Κλήταρχος φησὶν ὅτι κατὰ Ἀμβρακιώτας μάσταξ καλεῖται ἡ ἀκρίς*». (Σχόλια εἰς τὴν Ἰλιάδα, τῆς ἐκδόσεως Vilaison IX, V. 324).

Οἱ Θεσπρωτοὶ καὶ οἱ Μολοσσοὶ *πέλιον* καὶ *πελάκον* ἐκάλουν τὸν γέροντα (Στράβ. Fragmenta Palatino Vaticano tom. I σελ. 274 Editeur Firmin Didot). Ἐμεινε δὲ ἡ πελασγικὴ αὕτη λέξις ἐν χρήσει εἰς τὴν σύνθεσιν *γεροπλιάκος* ἑστατόγηρον σημαίνουσαν, καθὼς ἔμεινε καὶ ἐν τῇ Ἀλβανικῇ, ἐν ἣ ὁὐκ ὀλίγα ἐκ τῆς Πελασγικῆς περιήλθον. *Βαύω* ὀνομάζουσι ἐν Ἡπειρῷ τὴν μᾶμμην καὶ πᾶσαν γράϊαν περιποιητικῶς, ἀλλὰ τὴς ἀγνοεῖ τὴν *Βαυῶ* ἐν τῷ ὀραίῳ πελασγικῷ μυθεύματι τῆς Δήμητρος;

Καθὼς ἡ ἰωνικὴ διάλεκτος ὑποδιηγείτο εἰς ἕξ ἡ ἑτάσρα τοῦλάχιστον ἰδιώματα, ἢ, ὡς εἰπεῖν, διαλέκτων παραλλαγᾶς, οὕτω φυσικῶ τῷ λόγῳ ὑποδιηγείτο καὶ ἡ Αἰολικὴ, καὶ ἡ Αἰολοδορικὴ, αἱ ἐκτὸς τοῦ Ἰσθμοῦ λαλούμεναι, εἰς διαφορῶν παραλλαγᾶς, καὶ τινες ἐξ αὐτῶν χυδαίας

(patois), αναλόγως του πολιτισμού των διαφόρων λαών, οι δὲ Ἑπειρωταὶ ἐλάλουν αιολοδοωρικὴν τινα διάλεκτον, τόσῳ μᾶλλον, καθ' ὅσον «οἱ ὑπεροκοῦντες τὴν Ἑπειρὸν εἰς τὴν δεξιὰν ὄχθην τοῦ Ἀώου καθήκοντες λαοί, ἐν οἷς καὶ βάρβαροι, ἥσάν τινες διγλωσσοί, καὶ τὸ Ἰλλυρικὸν τούτους ἀναμειχτο διάλεκτῳ παραληρούς τοῖς Μακεδόσιν ἐχρῶντο», ὡς ὁ Στράβων σαφῶς ἀποφαινεται. Ἐν δὲ τῇ διαλέκτῳ τῶν Ἑπειρωτῶν ὑπῆρχον ἀναμφιβόλως καὶ ἰδιωτισμοὶ καὶ λέξεις τινὲς ἰδιαίτεραι. **Δυστὸν** ὠνόμαζον τὸν **σκύφον**, ὡς ἀναφέρει ὁ παρὰ τῷ Ἀθηναίῳ Σέλευκος (Ἀθην. Β. XI 500). **Ἀσπετον** δὲ τὸν Ἀχιλλεῖα ὠνόμαζον ἐγγωρίῳ τῇ φωνῇ, ὡς λέγει ὁ Πλούταρχος (Βίος Πύρρου).

Κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, ἔνεκεν τῶν διαιρέσεων τοῦ αὐτοῦ ἔθνους εἰς διάφορα κράτη καὶ πολιτεύματα, καὶ εἰς διάφορον βαθμὸν πολιτισμοῦ αἱ περὶ ἐθνότητος ἰδέαι ἦσαν ὅσῳσὺν συγκεκριμένα. Οὐδαμῶς ἀποροῦμεν, ὅτι ὁ Στράβων διακρίνει τοὺς Ἑπειρώτας ἀπὸ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὁ δὲ παρὰ Στράβωνι Ἐφορος ὄριον τῆς Ἑλλάδος τὸν Ἀμβρακικὸν Κόλπον τίθησι. Βαρβάρους τοὺς Ἑπειρώτας ὠνόμασεν ὁ Θουκυδίδης, τοὺς ἐπὶ τοῦ Πελοποννησιακοῦ Πολέμου συμμάχους τῶν Λακεδαιμονίων, ἀλλὰ καὶ ὁ Δημοσθένης βάρβαρον τὸν τὴν Ἀσίαν ἐξευγενίσαντα Μέγαν Ἀλέξανδρον ἐκάλεσεν, ἐνῶ ἐν τῷ πανηγυρικῷ λόγῳ ὁ Ἰσοκράτης διασαλπίζει ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι ὡς Ἑλληνας ἀναγνωρίζουσιν οὐχὶ τοὺς τῆς αὐτῆς φύσεως, ἀλλὰ τῆς αὐτῆς παιδεύσεως μετασχόντας. Οἱ Ἀθηναῖοι, ὡς ἐμπροσθεν εἴρηται, παρῆστερῶς τὴν γλῶσσαν εἰς τὸ μὴ ὁμογενές. Ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου οὖν Ἀθηναίου ὄντος, οἱ ἄγνωστοι τὴν γλῶσσαν διὰ τὸν εἰρημένον λόγον, καὶ ἀπολίτιστοι κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην Ἑπειρωτὰ εὐλόγως βάρβαροι ἐκλήθησαν, ἀλλὰ τὰ ἑλληνικὰ ὀνόματα Φώτιος καὶ Νικάνωρ τῶν στρατηγῶν τῶν Χαόνων, ὧν μνηεῖα ποιεῖται ὁ Θουκυδίδης αὐτός, καὶ τὰ λοιπὰ διασωθέντα κύρια ὀνόματα τῶν κατοίκων τῆς χώρας, τῶν πόλεων καὶ τῶν θέσεων, μαρτυροῦσι περὶ τῆς καταγωγῆς τῶν Ἑπειρωτῶν εἰς τρόπον ὅστε ἡ ἄγνοια τῆς παρ' αὐτῶν λαλουμένης γλώσσης ἀπέναντι τῆς παρατηρήσεως ταύτης καὶ τῶν λοιπῶν διδομένων ἐστὶ λόγος ἀσήμαντος καὶ ἀνίσχυρος νὰ γεννήσῃ ἀμφιβολίαν τινὰ περὶ τούτου. Κατὰ τὰ μεθόρια ὁμοῦ τῆς χώρας ταύτης, περὶ τὴν Ἀτταντιανίαν, ἔθνα νῦν οἱ **Διάπηδες** οἰκοῦσι, φύλον ἀλβανικόν, καὶ τὴν Παρανίαν, δὲν φαίνεται ἀπίθανον ὅτι καὶ τὸ πάλαι ὑπῆρχεν Ἰλλυρικόν τι φύλον. Ἐν τῇ συνόδῳ τῇ περὶ εἰρήνης γενομένη ἐν Φοινίκῃ, μεταξὺ τῶν ἀντιπροσώπων τῆς Ἑπείρου Φιλίππου καὶ Ἀερόπου, ὑπῆρχε καὶ τις, **Δάρδας** καλούμενος, (Titii Livii L. XXIV. C. XII), τὸ δὲ ὄνομα τοῦτο ὁμοιάζει καθ' ὅλοκληρίαν τῷ ὀνόματι τοῦ Ἰλλυριοῦ Δέρδα, τοῦ ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μνημογενομένου.

Ἄλλ' ἐάν περὶ τὰ ἄκρα τῆς Ἑπείρου καθύκουν ἴσως καὶ τινες Ἰλλυριοί, οἱ κάτοικοι κυρίως τῆς χώρας ἦσαν Ἑλληνες. Ἑλληνας ὀνομάζει ὁ πατήρ τῆς Ἱστορίας τοὺς Θεσπρωτοὺς (Ἡρόδ. Β. II Κ. 56). Ὡσαύτως πρῶτον τῶν Ἑλλήνων οἱ Δωδωναῖοι ἐδέχθησαν, λέγει, τὰ ἐκ τῶν ὑπερβορέων φερόμενα **Ἴερά**. (Ἡρόδ. Β. IV. Κ. 33). Ὁ Πολύβιος οὐδαμῶς τοὺς Ἑπειρώτας ἐκ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἀποχωρίζει, (Β. II Κ. 8), ὁ δὲ Ἀριστοτέλης τὴν Ἑπειρὸν ἐστίαν τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους θεωρεῖ, σαφῶς ἀποφαινόμενος, ὅτι «ἡ Ἑλλὰς ἡ ἀρχαία ἐστὶν ἡ περὶ τὴν Δωδώνην καὶ τὴν Ἀγελῶν, ὅκον γὰρ οἱ Σελλοὶ ἐνταῦθα, καὶ οἱ ἐπικαλούμενοι τότε μὲν Γραικοί, νῦν δὲ Ἕλληνες». (Μετεωρ. Β. I 14).

Κατὰ τὰς ἀρχαιότατους χρόνους, σχετικῶς πρὸς τὴν λαμπρὰν ἐποχὴν τοῦ ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ ὑπῆρχε πλείστη σχέσις καὶ συνάφεια μεταξὺ Ἑπειρωτῶν καὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, ὡς ἐκ τῶν τοῦ Ἡρόδοτου συνάγεται. Ὁ Τύραννος τῶν Σικωνίων Κλεισθένης προσεκάλεσε τοὺς ἀρίστους τῶν Ἑλλήνων εἰς διαγωνισμόν, ὁ δὲ ἀριστεύσας ἔμελλε νὰ νυμφευθῇ τὴν θυγατέρα αὐτοῦ Ἀγαλίπην. Μεταξὺ δὲ τῶν συνδραμιόντων εἰς τὸν διαγωνισμόν ἀρίστων Ἑλλήνων ὑπῆρχε, λέγει ὁ Ἡρόδοτος καὶ ὁ Μολοσσὸς Ἄλκων. (Β. VI Κ. 27). Ὡσαύτως οἱ Μολοσσοὶ συμμετέσχον εἰς τὴν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων σταλεῖσαν ἀποικίαν εἰς τὴν Ἰονίαν (Ἡρόδ. Β. I. Κ. 146), ἀλλ' ἀκολούθως οἱ πρὸς τὸ Λίγαϊον κατοικοῦντες Ἕλληνες, προσπελάζοντες τὴ θάλασση καὶ ὄντες εἰς ἀένναον σχέσιν μετὰ τῶν λαῶν τῆς Ἀσίας, ἐστίας τοῦ τότε πολιτισμοῦ, προήχθησαν ἐγκαίρως εἰς τὸν πολιτισμόν, καὶ κατὰ τὰ ἦθη καὶ τὴν γλῶσσαν αὐτὴν ἀναγκαίως μεταβολὰς τινὰς ὑπέστησαν. Οἱ δὲ Ἑπειρωταὶ :

Οἱ οὐκ ἴσασιν θάλασσαν

ἀνέρες, οὐδὲ θ' ἄλῃσιν μειγμένον εἶδαρ ἔδουσι,

ὡς ὁ Ὀμηρὸς λέγει, ἔμειναν ἀπολίτιστοι καί, ὡς εἰπεῖν, πελασγότεροι. Ὅτι δὲ οἱ κάτοικοι τῆς Ἑπείρου Πελασγοὶ ἦσαν, τοῦτο ἀναμφισβήτητόν ἐστιν, ἀλλὰ καὶ οἱ Δρύοπες καὶ οἱ Δωριεῖς καὶ οἱ Ἴωνες αὐτοὶ ἐκ Πελασγῶν εἴκον τὸ γένος (Ἡρόδ. Β. I., c. 56 καὶ VII 35 καὶ VIII 44) «καὶ ἡ Ἑλλὰς ἅπασα Πελασγία ἐκαλεῖτο», λέγει ὁ Ἡρόδοτος (Β. II. c. 56). Ὅθεν τὰ περὶ τῆς ἀγνοίας τῆς γλώσσης τῶν κατοίκων τῶν πελασγικῶν πόλεων Σκυλάκης καὶ Πλακίης ὑπὸ τοῦ ἰδιοῦ ἱστοριογράφου εἰρημένα εὐκόλως ἐξηγηθύνονται. Ὅταν δὲ τις ἐξ ἐπιστάσεως διευκρινίσῃ ὅτι ὁ Στράβων καὶ ἰδίως Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεύς (Διον. Ἄλ. Ρωμαϊκῆς Ἱστορίας Β. I. Κ. 17), περὶ Πελασγῶν ἀναφέρουσι, θέλει ἀνευδοκίμως παραδεχθῆ ὅτι οἱ μὲν Πελασγοὶ ἦσαν Ἕλληνες βάρβαροι, οἱ δὲ Ἕλληνες Πελασγοὶ ἐξευγενισθέντες. Διὰ δὲ τῶν εἰρημένων δυνάμεθα νὰ ἐξηγήσωμεν τίνι τρόπῳ ὅτε

Ἐφορος, ὁ Στράβων καὶ Διονύσιος ὁ Καλλιφώντος τὴν Ἡπειρον ἐκτὸς τῶν ἐλληνικῶν χωρῶν κατέλιπον.

Ἦρχισαν δὲ οἱ Ἡπειρωταὶ νὰ προάγῳνται εἰς τὸν πολιτισμὸν κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸν Πόλεμον, χάρις εἰς τὴν δι' αὐτοῦ προκύψασαν συνάφειαν μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων. «*Ἰστοροῦσι τὸν Θάραπον, τὸν κατὰ τὸν πόλεμον τοῦτον ὑπὸ τοῦ Σαβυλίνθου ἐπιτροπεύομενον, πρῶτον ἐλληνικοῖς γράμμασιν, ἦθει καὶ νόμοις φιλανθρωποῖς διακοσμήσαι τὰς πόλεις*» (Πλουτάρ. Πύρρος), ἔνεκεν δὲ τῆς ἀνανεωθείσης σχέσεως μετὰ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων ἤρχισαν ἔκτοτε νὰ ἐργάζωνται αἱ Δωδωνίδες ἱερεῖαι, οἱ Ἀθηναῖοι μάλιστα διαφερόντως ἐσέβοντο τὸ δωδωναῖον Μαντεῖον καὶ συνεχῶς θεοπρότους εἰς αὐτὸ ἀπέστελλον, ὁ δὲ Πausanias μνεῖται ποιεῖται διαφόρων περιστάσεων, καθ' ἃς οἱ Ἀθηναῖοι τοῦ Δωδωναίου Διὸς τοὺς χρησμούς ἐξήτησαν, καὶ ἰδίως ὅτε τὸν κατὰ τῶν Συρακουσῶν πόλεμον ἐπεχειρήσαν καὶ τὴν εἰς Σικελίαν ἀποικίαν ν' ἀποστείλωσι διενεήθησαν (Πaus. B. VIII K. II). Καὶ ὁ Δημοσθένης ὡσαύτως ἐν τῷ κατὰ τοῦ Μειδίου λόγῳ μνημονεύει διαφόρων ἐκ Δωδώνης μαντευμάτων. Ὁ Ζεὺς διέταττε ν' ἀποστέλλωσιν αὐτῷ οἱ Ἀθηναῖοι διάφορα δῶρα, βούς δηλαδὴ καὶ ἄλλα ἱερεῖα, ἰδίως δὲ ἐφρόντιζε περὶ τῆς Διώνης τῆς πελαογικῆς του συμβίας, πρὸς ἣν ἐπαμφαν καὶ τράπεζαν χαλκῆν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ κυρίως ἐπειρῶντο διὰ τῶν δῶρων τούτων νὰ ἐξασκῶσιν ἐπιρροὴν εἰς τὴν Ἡπειρον, ὡς ἐκ τινος χωρίου Ὑπερίδου τοῦ ρήτορος διαφαίνεται. Δηγεῖται δὲ ὁ ρήτωρ Ὑπερίδης ἐν τῇ ὑπὲρ Εὐξενίππου εἰσαγγελίας ἀπολογίᾳ, ὅτι «ὁ Δωδωναῖος Ζεὺς προσέταξε τοῖς Ἀθηναίοις ἐν τῇ μαντείᾳ τὸ ἄγαλμα τῆς Διώνης ἐπικοσμήσαι, διὸ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν πολὺν καὶ πολυτελῆ κόσμον καὶ ἄλλην θεωρίαν, ἣ δὲ Ὀλυμπίας, ἣ ἀδελφὴ Ἀλεξάνδρου, τοῦ Μολοσσῶν βασιλέως καὶ μητὴρ τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου ἐγκλήματα τοῖς Ἀθηναίοις ἐποιεῖτο, ὡς ἡ χώρα εἴη αὐτῆς ἢ Μολοσσίᾳ, ἐν ἣ τὸ ἱερόν ἦν». Τὸ δωδωναῖον τοῦτο Μαντεῖον, ὡς τὸ ἀρχαιότατον τῶν ἐν Ἑλλάσῃ χρηστηρίων, καθ' ἃ ὁ Ἡρόδοτος λέγει (B. II. K. 52) ἔχαιρε μεγίστην ὑπόληψιν, διὸ καὶ ὁ Λύσανδρος ἐπειράθη νὰ τὸ διαφθεῖρῃ πρὸς ἐπίτευξιν τῶν σκοπῶν του, (Πλουτάρ. Βίος Λυσάνδρου), οὐχ ἦττον ὁμως «τὸ Μαντεῖον τῶν Δελφῶν εἶχε τὰ πρωτεύοντα, οὐχὶ διότι ἦν ἀμφεθέστερον τοῦ δωδωναίου, ἀλλὰ διότι ἦν κεντρικώτερον καὶ ἐν τῷ ὀμφαλῷ τῆς γῆς κείμενον», (Στράβ. B. IX, τόμ. 2ος σελ. 273 ἐκδοσις στερέτυπος), ὡς λέγει ὁ Στράβων, ἴσως δὲ καὶ διὰ τὴν ὑπεροχὴν τῶν Ἴωνων εἰς τὸν πολιτισμὸν ἐπὶ τῶν λοιπῶν Ἑλλήνων, διότι ὁ Ἀπόλλων θεότης μάλλον ἰωνικὴ ὑπήρξε.

Δ.

Περὶ Ἰωννίνων

Γράφων τὰ ὀλίγα ταῦτα ἐν παρέργῳ καὶ διὰ βραχείων, ἐξηγήθῃ μὲν ὅλως τῆς σφαιρᾶς τῶν συνήθων ἐργασιῶν μου, εἴρισκον ὁμως παραμυθίαν τινὰ εἰς τὰ πολλὰ καὶ ἀλλεπάλληλα ἀτυχήματα τοῦ τόπου τῆς γεννήσεώς μου. Ἐκρίνα δὲ εὐλογον ἵνα δημοσιεύσω ταῦτα. οὐχὶ διότι ἀποδίδω ἀξίαν τινά, ἀλλ' ἵνα κενήσω τὸν ζῆλον τῶν περὶ ταῦτα ἀγρολουμένων συμπατριωτῶν μου, οἷος ὁ κ. Σεμιτέλος, ὁ τὰ «*Ἡπειρωτικά*» ἀξιολόγως γράφας, καὶ ὁ κ. Ἀραβαντινός, ὁ τὴν «*Χρονογραφίαν τῆς Ἡπείρου*» πέρσει δημοσιεύσας. Ὁ συγγραφεὺς μάλιστα τοῦ πονήματος τούτου, ἐν Ἰωαννίνοις διαμένων, δύναται, ἐπιχειρῶν ἐνίοτε ἐκδρομὰς κατὰ τὴν χώραν, ν' ἀνακαλύψῃ ὀνόματα ἀρχαίων πόλεων ἢ χωρίων εἴτε ἐξ ἐπιγραφῆς τινος, εἴτε ἐξ ὀνομασίας εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν κατοικῶν διατηρουμένης. Καὶ τὰ πρὸ αἰῶνων ἄλαλα ἐρείπια δύνανται, ἐνίοτε ν' ἀπαντήσωσιν εἰς τὰς ἐρωτήσεις τοῦ μαρτυρομένου εἰς τὴν θέσιν αὐτῶν φιλοπάτριδος.

Ἄλλ' ἐάν ὁ κ. Ἀραβαντινός δὲν ἐνέκυψεν εἰς τὴν ἔρευναν τῆς ἀρχαίας χωρογραφίας τῆς Ἡπείρου, οὐχ ἦττον ὁμως κατέστη πολλῶν ἐπαίνων ἄξιος, ὡς καταβαλὼν πολλὰς προσπάθειας πρὸς συλλογὴν διαφόρων ἱστορικῶν γεγονότων νεότερας μὲν ἐποχῆς, ἀνεκδότων ὁμως καὶ ὅλως ἀγνώστων. Ἄν δὲ αἱ διάφοροι πολεμικαὶ πράξεις, αἱ κατὰ τὴν βυζαντινὴν ἐποχὴν λαβοῦσαι χώραν ἐν Ἡπείρῳ, δὲν ἀπαρτίζουσι μέρος τῆς ἱστορίας τῆς χώρας ταύτης, εἰμὴ μόνον καθ' ὅσον ἡ νέα Ἡπειρος ἐχρησίμευσεν ὡς στάδιον τῶν πράξεων τούτων, οὐχ ἦττον ὁ τῆς «*Χρονογραφίας*» συγγραφεὺς, ἀφηγούμενος ἐν τάξει καὶ ἀκολουθίᾳ τὰ ἄλλα τοῦ ἐλληνικοῦ λαοῦ τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, κατέστησεν ἐφικτὸν τὸ μέρος τοῦτο τῆς ἱστορίας τοῖς πλείστοις τῶν ἀναγνωστῶν αὐτοῦ, ἀνέδειξε δὲ ἅμα τὴν στρατηγικὴν εὐφυΐαν καὶ τὴν πολεμικὴν ἐμπειρίαν τῶν στρατηγῶν τῆς ἐλληνικῆς αυτοκρατορίας, κατ' οὐδὲν κατωτέρων τῶν ἀρχαίων στρατηγῶν τῆς Ἑλλάδος, καὶ θὰ ἐθριάμβευε βεβαίως ὁ Ἑλληνισμὸς κατὰ τῶν ἐκ τῆς Δύσεως, τῆς Ἀρκτου καὶ τῆς Ἀνατολῆς εἰσβαλόντων πολεμίων, ἐάν ἡ φιλοπρωτία καὶ ἡ φιλαρχία, τὰ μέγιστα ταῦτα τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους ἐλαττώματα, δὲν διήγειρον ἐμφυλίους πολέμους καὶ ἐσωτερικούς σπαραγμούς, ὅπερ ἔδωκεν ἀφορμὴν εἰς τὸν Γίββωνα νὰ ἐκφέρῃ τὴν πικροτάτην καὶ σκληροτάτην δι' ἡμᾶς ἀπόφασιν, ὅτι δηλαδὴ, ἠὺδαιμόνησαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τὸν ζυγὸν τῶν Τούρκων, καταστρεφόμενοι πρότερον ὑπὸ τῆς ἀναρχίας.

Ἐν τῷ δευτέρῳ τόμῳ τῆς «Χρονογραφίας» ὁ συγγραφεὺς κατεχώρισε καὶ στατιστικούς πίνακας τῆς Ἡπείρου, ὧν τὴν ἀκριβείαν, φαίνεται, δὲν ἔκρινεν ἀναγκαίαν. Προσέθηκε δὲ καὶ δύο μονογραφίαι καὶ ἐν μὲν τῇ πρώτῃ περὶ τῆς ἑλληνικωτάτης καὶ κατὰ τοὺς φυσικοὺς χαρακτηρισμοὺς καὶ τὴν γλῶσσαν τῶν ἐνοικούντων Πάργας (1), τῆς ἀπανθρώπως πωληθείσης εἰς τὸν Τύραννον διὰ τὸν φόβον μὴ γείνη ἀρχὴ τῆς ἑλληνικῆς ἀπελευθερώσεως καὶ ἀνεξαρτησίας, πραγματεύεται, ἐν δὲ τῇ δευτέρῃ περὶ τῶν Ἰωαννίνων. Ἡ πόλις αὕτη, λέγει, ὑποστηρίζον, ἦν ἐξέφρασα γινώσκων πρὸ πολλῶν ἐτῶν ἰδὴ ἐν τῷ «Φιλολογικῷ Συνεκδήμῳ», δὲν ἔσχε τὸ ὄνομα τοῦτο (Ἰωάννινα) ἐξ αὐτοκράτορός τινος ἢ ἀνακτος Ἰωάννου, μὴ ὑπάρξαντος τοιούτου πρὸ τῆς κτίσεως αὐτῆς. Μοὶ φαίνεται δὲ ὅτι Γιάννινα, ὡς χυδαίως λέγεται, οὐδὲν ἄλλο σημαίνει ἢ Ἰωάννινα, ἀπαρραλλάτως ὡς ὁ Ἰωάννης Γιάννης, καὶ τὸ ἰῶτα γιῶτα προσφέρεται. Ἀλλὰ πότε ἐκτίσθη ἡ πόλις αὕτη; Ἰδοὺ τὸ ζήτημα, ὅπερ μέχρι τοῦδε ἔμεινεν ἄλυτον. Ἡ πόλις αὕτη ἀναφέρεται οὐ μόνον κατὰ τὴν ἐνάτην ἑκατονταετηρίδα, ὡς εὐλόγως λέγει ὁ κ. Ἀραβαντινός, δηλαδὴ ἐπὶ Φωτίου τοῦ Πατριάρχου, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ἑβδόμην. Ὁ Banduri, πρὸς ὃν παραπέμπει ὁ Πουκεβίλλ, μνησθὲν ποιεῖται ἐκθέσεως Ἀνδρονίκου τοῦ Αὐτοκράτορος περὶ ἐπισκόπων, ἐν ᾗ ἀναφέρονται ἐπίσκοποι Ἰωαννίνων μέχρι τοῦ ἐτους 673. Ὁθεν δέον ἵνα ὑποθέσωμεν ὅτι ἡ πόλις αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τῆς ἑκατονταετηριδος ἢ καὶ πρότερον. Γινώσκωμεν ἐν τούτοις ὅτι μετὰ τὴν ἐπιδρομὴν τοῦ Γουίλα (κατὰ τὸ 552 ἐτος συμβᾶσιν) ὁ Αὐτοκράτωρ Ἰουστινιανὸς συνέλαβε τὴν ἰδέαν ἵνα κτίσῃ διάφορα φρούρια ὅπως καταφεύγων ἐν αὐτοῖς οἱ ὑπῆκοοι τῆς Αὐτοκρατορίας ἐν περιπτώσει ἐπιδρομῆς. Ὁ Προκόπιος ἐν τῷ «Περὶ κτισμάτων Ἰουστινιανοῦ» (B. IV K. VI) συγγράμματι, πραγματευόμενος περὶ τῶν φρουρίων, ἀναφέρει κατ' ὄνομα καὶ τὰ ἐν τῇ Παλαιᾷ Ἡπείρῳ, καὶ μὲν ἀνανεωθέντα, τὰ δὲ τότε ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος κτισθέντα. Πρὸς τούτοις ἀναφέρει ὅτι «ἦν καὶ τις πόλις ἀρχαία ἴδασιν ἐπιεικῶς κατακορῆς οὖσα, ὀνοματὸς τε τῆς τοῦ χωρίου φύσεως Εὐρῶια ἀνέκαθεν ὀνομάζετο, ταύτης δὲ τῆς Εὐρῶιας οὐ πολλῶ ἀποθεν λίμνη κέχεται, καὶ νησὸς κατὰ μέσον ἀνέχει καὶ λόφος αὐτῇ ἀπανάστηκε, διαλείπει δὲ ἡ λίμνη τοσοῦτον, ὅσον τινὰ ἐν τῇ εἰσόδῳ μοῖραι τῇ νήσῳ κελεῖσθαι, ἐνθα δὲ ὁ βασιλεὺς τοῦς τῆς Εὐρῶιας μεταβίβασας οἰκήτορας, πόλιν ἀνηρωτάτην οἰκοδομησάμενος ἐτειχίσαιτο». Ἐκ τῆς περιγραφῆς ταύτης τοῦ Προκοπίου συνάγεται ὅτι ὁ χερρονήσιος χώρος, ἐνθα ἡ νέα πόλις τῶν Εὐρῶιων ἐκτί-

(1) Παραδόξως ὁ ἐπισκεφθεὶς τὴν Πάργαν Πουκεβίλλ πρὸ τῆς πωλήσεως αὐτῆς ὀνομάζει τοὺς Παργίους *reuplade albanaise* (Voyage chap. XXX II).

σθῆ, τὸ τῶν Ἰωαννίνων φρούριον ἐστίν. Οὐδὲ δύναται τις νὰ φαντασθῆ ὅτι πρόκειται περὶ τῆς μικρᾶς λίμνης τῆς Ζααραβίνης καλουμένης, ἐνθα οὔτε χερσόνησος, οὔτε ἴχνη φρουρίου σώζονται. Ὁ Προκόπιος ἐνῶ κατ' ὄνομα ἀναφέρει τὰ λοιπὰ τοῦ Ἰουστινιανοῦ κτίσματα, ὡς εἰρηται, δὲν λέγει πῶς ὀνομάσθη ἡ νέα πόλις τῶν Εὐρῶιων, οὔτε πρέπει νὰ ὑποθέσωμεν ὅτι ὁ τὰς ὀνομασίας τῶν λοιπῶν κτισμάτων γινώσκων ἤγγειε τὴν τῆς πόλεως ταύτης. Ἡ δὲ σιωπὴ αὕτη τοῦ Ἱστοριογράφου, καίπερ δυσεξήγητος οὖσα, εἶτι μᾶλλον τὴν περὶ τοῦ ὀνόματος τῆς πόλεως εἰκο-

Ἀντικὴ ἄποψις φρουρίου—Ἰωάννινα

τολογίαν ὑποστηρίζει. Εἰκάζομεν δὲ ὅτι οἱ Εὐρῶιεις ἐκτίσαν ἐπὶ τῶν ἑρείπων τοῦ ναοῦ τοῦ Διῶδωναίου Διός, ὡς συνήθως συνέβαινε, χριστιανικὸν ναόν, ἀφιερῶσαντες αὐτόν τε καὶ τὴν πόλιν εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην τὸν Πρῶδδρομον. Καὶ ἄλλα κτίσματα, ἐκ τῶν ἀνανεωθέντων ἐν Ἡπείρῳ, ἀφιερωμένα ἦσαν εἰς Ἁγίους, τὸ μὲν εἰς τὸν Ἅγιον Δονάτον, τὸ δὲ εἰς τὸν Ἅγιον Σαβῖνον (Προκοπ. Β. IV, Κ. IV). Ἐκ τῆς ὀνομασίας «Ἅγιος Ἰωάννης» μετεσχημάτισαν ἐπὶ τὸ εὐφρονότερον καὶ τὸ ἑλληνικώτερον οἱ Ἕλληνας; Εὐρῶιεις τὸ ὄνομα τῆς πόλεως αὐτῶν, καλέσαντες αὐ-

την «*Ἰωάννινα*». Ἦχει δὲ εὐφωνότερον τὸ ὄνομα τοῦτο ἢ ἐὰν ἔλεγον «*Ἰωαννούπολις*», καθὼς ἤθελεν εἶσθαι ἑλληνικώτερον, ἂν τὰ ἐν τῷ Πόντῳ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας Εὐχάϊτα, τὰ εἰς τὸν Ἅγιον Θεόδωρον ἀφιερωθέντα, μετωνομάζοντο *Θεοδώρια*, ἀντὶ τοῦ «*Θεοδωροῦπολις*», ὡς μετωνομάσθησαν. Νομίζω δὲ ὅτι δὲν θέλει φανῆ παραδόξος ἢ εἰκασία αὕτη περὶ τῆς ἀφιερώσεως τῆς πόλεως ταύτης, εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην, καὶ τῆς ἐκ τοῦ Ἁγίου τούτου δημιουργηθείσης ὀνομασίας, τόσον μᾶλλον καθ' ὅσον κατὰ τὴν ἕκτην ἑκατονταετηρίδα, καθ' ἣν νομίζομεν ὅτι ἐκτίσθη ἡ πόλις, ἐνισχύθη τὰ μέγιστα ἡ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ κατεδιώχθη ἡ καλουμένη εἰδωλολατρεία. Ἐστερεώθη μὲν ὁ Χριστιανισμὸς ἀπὸ τῆς τεταρτῆς ἡδὴ καὶ πέμπτης ἑκατονταετηρίδος, καθ' ἣν συστήματα ἀγάμων ἱερῶν ἐπλήθουν πόλεις καὶ κώμας, ὡς λέγει ὁ Ζώσιμος (Ἱστορ. V. 23), οὐχ ἦτον ὁμοῦς ὑπῆρχον εἰσέτι καὶ τινες τὴν ἀρχαίαν θρησκείαν προσβεύοντες καὶ ἐθιμὰ τινα τῆς ἀρχαίας θρησκείας τὸν Χριστιανισμὸν μαινοντα, ὅθεν ὁ Ἰουστινιανὸς εὐσεβεστέρους τοὺς Χριστιανούς κατέστησε, τὴν ἀρχαίαν πίστιν παντὶ σθένει καταδιώξας. Ἐν ἔτει 553 συνεκροτήθη σύνοδος ἐν Κωνσταντινουπόλει, ἣτις καὶ τὰς ἀθώας ἐορτὰς τοῦ τρύγου, ὡς ἀποζούσας ληθίων καὶ διονυσίων, κατήργησε, καὶ τὰ προσοπεία κατὰ τὴν ἀπόκρῳ ἀπηγόρευσε. Κατὰ τὴν αὐτὴν ἑκατονταετηρίδα, δι' αὐτοκρατορικοῦ διατάγματος ἐξωρίσθησαν ἐκ τῶν Ἀθηνῶν οἱ τινὲς ἀρχαίαν θρησκείαν ὑποστηρίζοντες φιλόσοφοι Εὐλάλιος, Δαμάσκιος καὶ λοιποὶ, ἑπτὰ τὸν ἀριθμὸν, ἐν οἷς καὶ ὁ τὸ ἐγχειρίδιον τοῦ Ἐπικτήτου σχολιάσας Σιμπλικίος. Πᾶσαι τοίνυν αἱ παρατηρήσεις καὶ αἱ σκέψεις αὐταὶ ἐνισχύουσι τὴν δόξαν ἡμῶν ὅτι οἱ εὐσεβεστάτοι Εὐροεῖς Ἰωάννινα ἐκάλεσαν τὴν νεόδμητον πόλιν διὰ τῆς εἰς τὸν Ἅγιον Ἰωάννην ἀφιερώσεως αὐτῆς, εἴτε οἰκοθεν, εἴτε τοῦ Αὐτοκράτορος αὐτοῖς ἐπινεύσαντος. Ἀλλὰ ποῦ ἔκειτο ἡ ἀρχαία πόλις Εὐροία; Δέον ἵνα ἀναζητήσωμεν τὰ ἐρεῖπια ταύτης ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων, διότι αὕτη οὐκ ἄποθεν ἔκειτο. Παρὰ τοῖς Ἰωαννίταις σώζεται δόξα ἐκ παραδόσεως ὅτι οἰκητόρες τῆς Βελλᾶς εἰς Ἰωάννινα μετέβησαν. Οὐδεμίᾳ ἄλλῃ γῶρα «*ὑδασι ἐπικικῶς καϊακοῆς*» ὑπάρχει, ὡς ἡ γῶρα, ἐν ἣ ἔκειτο ἡ Βελλᾶ. Εἰς μικρὰν ἀπόστασιν πρὸς κἀταντες μέρους ἀπὸ τῶν ἐρειπίων αὐτῆς πηγάζει ἀφρονώτατον ὕδωρ, ὅπερ μετὰ τῶν λοιπῶν ρυάκων τῆς καταρρύτου κοιλάδος ἀποτελεῖ τὸν ποταμὸν Θύαμιν. Ἀλλ' ὁ Πουκεβίλλ καὶ οἱ λοιποὶ περιηγηταὶ ἀναφέρουσι τὰ ἐρεῖπια ταῦτα ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήγοντα καὶ ἐν τῷ χάρτι ὡσαύτως τοῦ Κηπέρου *Φωτικῆ* σημειοῦται, ἔνθα τὰ ἐρεῖπια ταῦτα. Ὁ δὲ Προκόπιος λέγει ὅτι «*ἡ Φωτικὴ ἐν τῷ χθαμαλῷ τῆς γῆς ἔκειτο, ἕδασι περιερομένη τῆδε λιμνάζουσι, ἐγγυάτω δὲ αὐτῆς εἰς ἀναρτες χωρίον καὶ λοχυ-*

ρῶς ὄρθιον ὁ Ἰουστινιανὸς φρούριον ἐδείματο». Τὰ δὲ τῆς Βελλᾶς ἐρεῖπια κείνται εἰς τὰς ὑπορείας βουνοῦ, εἰς ὑψηλὴν ὄπισσον θέσιν καὶ οὐχὶ εἰς χωρίον χθαμαλὸν καὶ ἐλώδες. Αἱ σκέψεις αὐταὶ γενῶσι πολλὴν ἀμφιβολίαν περὶ τῶν ἐρειπίων τούτων, ὡς εἰς τὴν Φωτικὴν ἀνήγοντων, καὶ μᾶλλον πιθανολογοῦσι τὴν ἰδέαν ὅτι ἡ Εὐροία ἐνταῦθα ἔκειτο. Δὲν ἠδυνήθη γ' ἀνεύρου τὴν σημασίαν τοῦ ὀνόματος *Βελλᾶ*, περιεργὸν δ' ἐστὶν ὅτι καὶ ἐν Μεσοηγίᾳ ὑπάρχει χωρίον *Βελλᾶ* καλούμενον, ὡσαύτως καὶ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ τῶν Καλαβρῦτων πρὸς τὴν Αἰγυλίαν. Ἐπίσης καὶ χωρίον Σουδενα⁽¹⁾ καλούμενον ἐν τῇ τελευταίᾳ ἐπαρχίᾳ ταύτῃ τῆς Πελοποννήσου κείται καθὼς καὶ ἐν Ἠπείρῳ, οὐχὶ μακρὰν τῶν ἐρειπίων τῆς Βελλᾶς, ὅθεν δὲ ὅτι ἡ κοιλάς, παρ' ἣ καὶ τὰ ἐρεῖπια τῆς Βελλᾶς, ἔνεκεν τῆς ἀφρονίας τῶν ὑδάτων τὸ πάλι πολυανθρωποτάτῃ ὑπῆρξε, διότι καὶ περὶ τὸ μέσον τῆς κοιλάδος λείψανα ἀρχαίου τείχους φαίνονται, καὶ ὑπεράνω τῶν χωρίων *Ζαγόρεινης* καὶ Γκρίμπιανης κυλιόπετα τείχη σώζονται.

Ἐν τῇ ἰδιαιτέρᾳ ἱστορίᾳ τῶν Ἰωαννίνων πρὸς τοῖς ἄλλοις ὁ κ. Ἀραβαντινὸς πραγματεύεται περὶ τοῦ ἀπαράδειγματίστου πατριωτισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ταύτης, δι' οὗ ἡ πόλις αὐτῶν ὑπερεῖχε πᾶσιν τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, κεκοσμημένη οὕσα ὑπὸ γυμνασίων, νοσοκομείων, βιβλιοθηκῶν καὶ ναῶν, ὧν ὁ ἐσωτερικὸς κόσμος καὶ ἡ λαμπρότης ὑπερέβαινε ἐνίοτε τὸ ἔχθος τῆς κατακτητικῆς φυλῆς. Ταῦτα πάντα ἐγίνοντο διὰ τῶν χρημάτων, τῶν ὑπὸ τῶν εὐκαταστάτων πολιτῶν κληροδοτούμενων, τὰ δὲ κληροδοτήματα ταῦτα παρακατετίθεντο εἰς τὰς Τραπεζὰς τῶν χριστιανικῶν Κυβερνήσεων, ἀλλ' ἀτυχῶς μέγα μέρος αὐτῶν ἠφανίσθη⁽²⁾.

(1) Σουδενα μεταβολὴ ἐστὶ τῆς οὐραβικῆς λέξεως Στουδενα, ψῦχος σημαίνουσης. Πιθανὸν δὲ ὅτι καὶ μία ἐκ τῶν ἀφρονωτέρων πηγῶν τοῦ Τομάρου (ἀναγνωθὶ: Πολυάνου) διὰ τὸν λόγον τούτων Σουδεναῖον καλεῖται. Ἰσως δὲ ἐκ τῆς λέξεως Σουδα, ἀλλὰ καὶ διώρηγα σημαίνουσης ἀγνωστοῦ μὲν ἐν Ἠπείρῳ, συνήθους δὲ εἰς ἄλλα τῆς Ἑλλάδος μέρη, αἱ ὀνομασίαι αὐταὶ παρήχθησαν. Σημειωτέον ἐν τούτοις ὅτι ἐν Ζαγορίῳ ἐν ἡ δύο χωρία ἔχουσιν ἑλληνικὴν ὀνομασίαν. Ἡ γῶρα αὕτη ἐκλήθη Ζαγόριον, τούτέστιν Ὑπερῶρια, καὶ Ζαγόρια ἐκ τῆς ἐποχῆς αὐτῆς τοῦ Κωνσταντίνου, διότι ὁ Αὐτοκράτωρ οὗτος, κόψας ἐκ τῆς αυτοκρατορικῆς γῆς, λέγει ὁ Κεδρηνὸς (Τόμ. I σελ. 788) ἐδωρήσατο εἰς τὸν ἀνακτα τῶν Βουλγάρων Τερβελὶν τὰ νῦν Ζαγόρια καλούμενα, Κατὰ τὴν αὐτὴν ἐποχὴν κατώμασαν Ζαγοράν οἱ Βούλγαροι καὶ τὴν νῦν οὕτω καλουμένην. (Κεδρηνοῦ Τόμ. 2ος σελ. 153).

(2) Διακόσια καὶ ἐπέκεινα χιλιάδες ἐνετικῶν χρυσῶν, κληροδοτηθέντων κατὰ μέγα μέρος ὑπὸ τοῦ λαμπροῦ οἴκου τῶν Μαρουτσαίων, ἀπωλέσθησαν, ὅτε οἱ Γάλλοι κατέλυσαν τὴν τῆς Ἐνετίας Δημοκρατίαν. Γνωστὸς μοι Ἰωαννίτης, ἐν Κωνσταντινουπόλει διατριβῶν, ἐνήργησε διὰ τοῦ στρατηγοῦ Σεβαστιάνῃ, πρέσβους τῆς Γαλλίας, ἵνα σωθῇ τὸ κληροδοτήμα τοῦτο τῆς δούλης πόλεως, δυνάμει τοῦ ἀτοκράτορος Ναπολέοντος τοῦ Μεγάλου. Ὑπεσχέθη μὲν ὁ Ναπολεὼν νὰ δικαιώσῃ τὴν Ἑλληνίδα πόλιν μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του (ἐτύγχανεν ἦδη κατὰ τῆς Ρωσίας ἐκστρατεύων), ἀκολουθῶν δὲ οὐ μόνον ταῦτα, ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τῶν ἐν Βιέννῃ κληροδοτημάτων ἠφανίσθησαν.

Ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις τῶν γυμνασίων διητηροῦντο χειρόγραφα τινά οὐχί ἀνάξια τῆς προσοχῆς τῶν περὶ τὴν θεολογίαν καὶ τὰ γράμματα ἀσχολουμένων. Ἐν δὲ τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Μητροπόλεως ἐφυλάσσοντο καὶ τινά ἀνωμήμων συγγραμμάτων, ἅτινα ἠθέλον συντελεσεῖν εἰς τὴν συγγραφὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἠπείρου, ἀλλὰ πάντα ταῦτα, δυνάμει πρὸς τοὺς ἄλλους, νὰ μαρτυρήσωσιν, ὅτι ἐμαράνθη μὲν, οὐδέποτε ὅμως ἐσβέσθη ὁ ἑλληνικὸς πολιτισμὸς, ἔγειναν παρανάλομα τοῦ πυρός, ὅτε ὁ Ἄλῃ πασῶς τὴν πόλιν ἐνέπληρσεν. Ἐκ τῶν ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ ταύτῃ χειρογράφων οἱ ἄρχοντες τῆς πολιτείας, τουτέστιν οἱ πρόκριτοι τῆς κοινότητος, ἔκρινον εὐλογον νὰ δημοσιεύσωσι διὰ τοῦ τύπου τὴν ἐν Περούσι περιηγησίαν, ἥτοι τὰ **Περούσια**, εἰς τὴν ἀρχαίαν γλῶσσαν γεγραμμένα, τοῦ ἐκ τοῦ ἀρχαιοτάτου οἴκου Ἀναστασίου Σουγδουρή, ἀλλὰ γνωρίζοντες τὸ συμφέρον αὐτῶν εἰς τὴν δουλείαν τοῦ ἀτυχοῦς ἔθνους ἡμῶν, ἠγωνίζοντο παντὶ σθένει καὶ ἐπειρῶντο διὰ παντοίων μέσων νὰ καταστήσωσι προσηκόντων τὸν Φάλαριν τῆς Ἠπείρου, ἀνέβαλον τὴν δημοσίευσιν εἰς αἰσιωτέραν ἐποχὴν. Ἐδικαιοῦτο ὁ φόβος τῶν προϋπόντων τῆς πόλεως, διότι κατ' ἐκείνην τὴν ἐποχὴν φρικώδεις τυραννικαὶ πράξεις ἐν βραχεί συνέβησαν ὁ παράκλησιν ἢ εὐχὴν τινά γράψας διὰ τρομερῶν βασάνων ἀηρέθη τοῦτ' αὐτὸ ἔπαθε καὶ διδασκαλὸς τῆς ἐν Θεσσαλίᾳ Τριχωνίδας. Ὁ δὲ Γυμνασιάρχος Ἀθανάσιος Παλιδάς, διέτρεξε κίνδυνον μέγαν (!). Ἦδυνάμην νὰ προσθέσω ἐνταῦθα διάφορα γεγονότα, χροσίμα χωρὶς εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τῆς Ἱστορίας τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπαναστάσεως, λαβόντα χώραν ἐν τῇ πόλει τῶν Ἰωαννίνων, ἣν δυνάμεθα νὰ θεωρήσωμεν ὡς τὴν πρωτεύουσάν τοῦ Ἑλληνισμοῦ πρὸ τῆς Ἐπαναστάσεως. Ἄλλ' ἐπειδὴ ταῦτα δὲν δύνανται ν' ἀποτελέσωσι μέρος τῆς παρούσης, ἀντὶ δὲ παραμυθίας ἀγανάκτησιν καὶ φρίκην μοι διεγειροῦσι, καταπαύω τὴν συγγραφὴν.

(1) Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην ἐπέστρεφεν ἐκ Λονδίνου ὁ υἱὸς τοῦ Ἄλῃ πασᾶ ἀποσταλὴς Ἀσιάτης Ὁσμάνος Σαῖδ Ἀχιετ καλούμενος, ὅστις ἀποκατεστημένος ἦν ἐν Ἀμφισσῇ. Ὁ Ἄλῃ πασᾶς διανοεῖτο ν' ἀποστείλῃ Ἑλληγὰ τινά εἰς Ἀγγλίαν, ἀλλ' ὑπεδείχθη αὐτῷ ὁ Ὁσμανὸς οὗτος, ὡς νοημονέστερος τῶν ὁμοθρήσκων του, καίτοι μὴ γνωρίζων οὐτε τὴν Εὐρώπην, οὔτε εὐρωπαϊκὴν τινά γλῶσσαν. Ἐφερε δὲ οὗτος εἰς τὸν Ἄλῃ πασᾶν τὸ συγγραμμά του δόκτορος Ὀλλάνδου. (H. Holland Travels in Albania and Greece). Ἐν τῷ συγγράμματι τούτῳ ὁ περιηγητὴς κατεχώρισε τὴν συνομιλίαν αὐτοῦ μετὰ τοῦ Ἀ. Παλιδά, ἐν ἣ ὁ Γυμνασιάρχος τῶν Ἰωαννίνων ἀπηύθυνε παράνομα εἰς τὸν Ἀγγλον περιηγητὴν κατὰ τῆς ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀσπλαγχνίας τῆς χριστιανικῆς Εὐρώπης εἰς τὰ ἀπερίγραπτα δεινὰ τοῦ ἑλληνικοῦ ἔθνους. Μέρος τοῦ συγγράμματος τούτου μετεφράσθη εἰς τὸν Ἄλῃ πασᾶν, οὗτος δὲ μὴ δυνάμενος ν' ἀναγινώσκῃ εὐκόλως, παρέδωκεν εἰς τὸν Ἀθανάσιον Λοιδωρικὴν, διατάξας νὰ τὸ ἀναγινώσκῃ εἰς ὠρισμένους ὥρας ἐνώπιόν του. Ὁ δὲ Λοιδωρικὴν, προαναγινώσκων τὸ χειρόγραφον, ὅπως εὐκολύνθηται εἰς τὴν ἀνάγνωσιν ἐνώπιόν του τυράννου, ἐνόησεν ὅτι Παλιδάς ἠθέλην ἀποθάνει, εἰς τὰ βασανιστήρια ἐάν ὁ Ἄλῃ πασᾶς ἤκουε τὴν μετὰ τοῦ Ἀγγλου συνομιλίαν αὐτοῦ. Ὅθεν εἰς τὴν ἀνάγνωσιν, ὑπεκρινόμενος, παρέλιπε τὴν σελίδα, ἐν ἣ αὐτὴ ἀναγεγραμμένη ἦν, καὶ οὕτως ὁ ἀγαθὴ τύχη γεροντιστῆς τῆς Ἑλλάδος μετὰ μεγίστου κινδύνου τῆς ἰδίας ὑπάρξεως τὸν Παλιδαν ἔσωσε.

ΤΟΥ ΧΡΥΣΑΝΤΟΥ

ΔΗΜΟΤΙΚΟΝ

Χρυσὸς ἀητὸς ἐκάθονταν σὲ κλέφτικα λημέρια
 Κι' ἐκρόταε στὰ νύχια του κεφάλι ἀντροειωμένου..
 Βολὲς-βολὲς τὸ τοίμπαε, βολὲς βολὲς τοῦ λέγει:
 — Κεφάλι κακοκέφαλο κι' ἀνέγνωμο κεφάλι
 Σᾶν τί ἐκκλησιὲς νὰ πάτησες, τί μαναστήρια πῆρες
 Καὶ βροσκοεσι στὰ πόδια μου, στὰ νυχοπόδαρά μου;
 — Ἀητέ μου, κι' ἂν μ' ἐρώτησες νὰ σοῦ τὸ μολογήσω:
 Σαράντα χρόνους ἔκανα ἀρματωλὸς καὶ κλέφτης,
 Κλέφτης ψηλὰ στὸν Ἐλυμπο κι' ἀρματωλὸς στὸν Πίνδο,
 Καὶ τώρα στὰ γεράματα κακὸ μολύβι μ' ἤρθε,
 Καὶ βροσκομαὶ στὰ νύχια σου, στὰ νυχοπόδαρά σου.
 — Κάλλια νὰ φάω τὰ νύχια μου, παρὰ νὰ φάω ξοένα.
 — Φάγε, πουλί μ', πὲς σόζες μου καὶ ρούφα τὰ μυαλά μου,
 Νὰ κάνης πῆγες τὰ φτερὰ καὶ σπιθαμὲς τὰ νύχια,
 Κι' εἴαν τὸ σώσης τὸ φαγί, μιὰ χάρη νὰ μοῦ κάνης:
 Τὸ μαῦρό μου τὸ καύκαλο βαθυὰ νὰ μοῦ τὸ θάφης.
 Στοῦ Ἐλυμπο τὴν πλσιὸ ψηλὴ κι' ἀάτητη κορφούλα,
 Νὰ μὴν τὸ βρῇ ἢ Ἀρβανιτὰ καὶ μοῦ τὰ μαρτυροῦρη
 Καὶ μοῦ τὸ πάη στὰ Γιάννινα στὴν θύρα τοῦ Βεζύρη.

ΤΟ ΜΑΡΤΥΡΙΟ ΤΗΣ ΔΛΕΠΟΥΣ

Χρ. Χρηστοβασίλης. Τὰ γιδοπρόβατα είναι ευτυχία σ' ένα σπίτι, δὲν σὰς λέγω, γιατί τοῦ δίνουν τὸ γάλα, τὸ τυρί, τὸ βούτυρο τὸ μαλλί καὶ τὸ κρέας, ἀλλ' ἡ ευτυχία αὐτὴ δὲν μπορεῖ νᾶναι ἀκέραια, ἀν τὸ σπίτι δὲν ἔχη καὶ κότες. Μπορεῖ νὰ υπάρξῃ ἕνα χωρικόσπιτο δίχως γίδια καὶ δίχως πρόβατα, χωρὶς νὰ καταλάβῃ κανεὶς καὶ πολὺ τὴν ἔλλειψη τῆς ὁμορφῆς εἰκόνας ἀπὸ ἕνα σπίτι, ποῦ βρίσκεται κάτω ἀπὸ ὄρυες κι' ἀπὸ πουρνάρια, κι' ἀνάμεσα σὲ κήπους καὶ περιβόλια, ἀλλὰ σπίτι δίχως κότες εἶναι ἀδύνατο νὰ φανταστῇ κανεὶς στὸ χωριὸ ἢ στὴν ἐξοχή.

Τὰ κοττιά σκολίζουσι μόνο τὴν αὐλὴ τοῦ σπιτιοῦ, ἀλλὰ τῆς δίνουν ζωὴ καὶ κίνηση καὶ προπάντων ὅταν κερκαρισθῶνται, ἀγέρωχα καὶ φωναχτὰ ὕστερα ἀπὸ τὸ γέννημα τοῦ αὐγοῦ «**Κάρκαρακάρκάρ!**» «**Κάρκαρακάρκάρ!**» σὰν νὰ λέγουσι τὴν νοικοκυρὰ τοῦ σπιτιοῦ καὶ σ' ὅλην τὴν γειτονιά: — «**Τῶκανα τ' αὐγὸ μ'!** **Τῶκανα τ' αὐγὸ μ'!**» ἢ ἀργὰ καὶ χαρωπά: «**Καάρ-καάρ-καάρ...**» ὅταν βόσκουσι εὐχαριστημένα, καὶ μάλιστα ὅταν λαλοῦσι: «**Κυκυρίκουσουσου!** **Κυκυρίκουσουσου!**»

Ἡ μάνα μου διατηροῦσε πολλὰς κότες...Ἐξέρετε πόσο πολλὰς; Τὸ λιγώτερο ποῦ θὰ κατέβαιναν τὲς μεγάλες τὲς ἀποκριὲς ἀπὸ τὸ σφάξιμο εἶταν στὲς ἑκατὸ μικρὲς-μεγάλες, κότες καὶ πετεινοὺς, καὶ στὲς σαράντα γεννάριες. Ἡ μάνα μου, ἀν δὲν εἶχε ἑκατὸ κεφάλια κότες κι' ἀνάμεσα σ' αὐτὲς σαράντα γεννάριες, τὸ ἔχωροῦ-

σε κακό, κι' ἔστελνε σὲ ξένο χωριὸ κι' ἀγόραζε ὅσες χρειάζονταν γιὰ νὰ γεμίσῃ τὸ ποσὸν τῶν ἑκατὸ καὶ τῶν σαράντα, γιατί τὸ δικό μας τὸ χωριὸ εἶταν μικρὸ καὶ μόλις ἀποτελοῦσε μιὰ γειτονιά κι' ἀν ἤθελε ν' ἀγοράσῃ μέσα ἀπὸ τὸ χωριὸ, δὲν μποροῦσε, γιατί τ' ἀγορασμένα κοττιά θάφευγαν καὶ θὰ πήγαιναν στὸ πρῶτο σπίτι τους, ποῦ εἶταν γεννημένα. Ὅστε εἶχαμε στὸ σπίτι μας τὸ λιγώτερο ἑκατὸ κοττιά, ἦτοι κότες καὶ πετεινοὺς, πουλιὰ καὶ πουλλακίδες. Πολὺ συχνὰ ἔμωσ κατὰ τὸ καλοκαίρι, ὅταν εἶταν ὁ κλωσσοὺς ὁ μέγας, τὰ πουλλάκια μονάχα ἔφταναν τὰ τριακόσια. Τότε γέμιζε ἡ αὐλὴ καὶ βούιζε ἀπὸ τὰ «κλώ-κλώ» κι' ἀπὸ τὰ «τσί-τσί».

Ἡ μάνα μου ἔθρεφε μοναχὴ τῆς τὰ κοττιά, καὶ δὲν ἐμπιστεύονταν σὲ κανέναν ἄλλον. Ὅταν ἔπαιρνε τὸ σακκὶ μὲ τὸ χαλασμένο τ' ἀραποσίτι, ἢ τ' ἀπολιχνίδια, τ' ἀποκοσκινίδια ἢ τ' ἀπαλωνίδια τοῦ σταριοῦ, τῆς βρίζας, τοῦ κριθαριοῦ, ἢ τοῦ λειανοῦ, κι' ἔβγαине στὴν αὐλὴ, οἱ κότες τὴν δοκιῶνταν ἀπὸ μακρὰ καὶ προτοῦ φωνάζῃ ἀκόμα «πτρουσουσ» ἔτρεχαν καὶ φουρτουλοῦσαν κοντὰ τῆς χαρούμενες, κι' ἐκείνη, σὰν μεγάλη μάνα ὄλου ἐκείνου τοῦ φτερωτοῦ κοπαδιοῦ, γνωρίζοντας ὅτι στὸν μεγάλο συνωστισμό τὰ μεγάλα τσαλαπατοῦσαν τὰ μικρά, καὶ τὰ δυνατότερα ἔτρωγαν πλειότερο ἀπὸ τ' ἀδυνατώτερα, ἔρριχνε πρώτη ἕναν ἀπλόχερο δεξιὰ, ἕναν ἀριστερά, κι' ἕναν μπροστά. Ἔτσι χωρίζονταν σὲ τρία τμήματα. Ὅστερα ξανάρριχνε δεξιὰ, ἀριστερά καὶ μπροστά σὲ μακρύτερη ἀχτίνα. Τὰ τμήματα τότε γένονταν ἐξ' ἑξῆς. Ὅστερα πάλι ματαξανάρριχνε δεξιὰ, ἀριστερά καὶ μπροστά σὲ μακρύτερη ἀκόμα ἀχτίνα, καὶ τὰ τμήματα γένονταν ἐννιά. Κι' ἔτοι ἕνα τέταρτο τῆς ὄρας τὸ λιγώτερο στέκονταν κι' ἔρριχνε ἀξιάκοπα σ' αὐτὰ τὰ ἐννιά τμήματα μὲ τὴν ἀράδα, κι' ἐγύριζε μὲ τὸ σακκὶ ἄδειο μέσα στὸ σπίτι κι' ἐκρύβονταν. κλειώνοντας τὴν θύρα πίσω τῆς, γιατί τὴν ἔπαιρναν καταπόδι τὰ κοττιά καὶ δὲν ἔφευγαν ἀπὸ κοντὸ τῆς. Αὐτὴ μόνη τῆς μάζευε τ' αὐγὰ ἀπὸ τὲς φωλιές, αὐτὴ ἔδανε τὲς κλωσσαριές, αὐτὴ ἐπιμελοῦνταν γιὰ τὴν καθαριότητα τῶν κουμασιῶν, αὐτὴ ἀλλάζε τὰ νερά τῶν σκύφων γιὰ νὰ πίνουν νερὸ καθα-

ρὸ καὶ κρῦο, αὐτὴ, ἔταν ἔδλεπε νὰ ψειριάζουν οἱ κόττες, ἐφφρόντιζε γιὰ νὰ τῆς φέρουν κλωνάρια φράξιου κι' ἔβλεπε ἀπ' αὐτὰ στοὺς σκύφους μὲ τὸ νερό, γιὰ νὰ ρίχνουν τὲς ψεῖρες.

Εἶχαμε λογιῆς λογιῶν κοττιὰ, ἄλλα μὲ μαῦρα ποδάρια κι' ἄλλα μὲ κίτρινα, ἄλλα γυμνοπόδαρα κι' ἄλλα φτεροπόδαρα, σὰν τὰ γεράκια, ἄλλα μαῦρα σὰν κοράκια, κι' ἄλλα ἄσπρα σὰν περιστέρια, ἄλλα παρδαλά κι' ἄλλα γρεβενά, ἄλλ' εἶταν καὶ καμπόσσα μ' ἐλόχρυσσα φτερά. Ἄλλα πάλι εἶταν κατσιουλάτα, ἄλλα εἶταν μπουφνάτα μ' ἓνα ὠραῖο φτέρωμα φουσκωτὸ στὸ κεφάλι, σὰν σκιαδά. Ἡ μάννα μου εἶχε μεγάλο ζῆλο στὸ κοπάδι τῆς. Τὸ ἤθελε ζηλευμένο κι' ἐπαινεμένο. Τὸν καιρὸ τῆς κρεωφαγίας, δηλαδή ἔταν δὲν εἶταν νηστεία, μόνη τῆς ἔσφαζε τὲς κόττες καὶ τοὺς πετεινοὺς, καὶ σχεδὸν ἔσφαζε καθεμέρα κάθε ἄσχημη καὶ μικρόσωμη κόττα, ποὺ δὲν ἔκαμε χαντρά αὐγά, καὶ κάθε πετεινὸ ὄχι μόνον ἄσχημο, ἄλλα καὶ μικρόσωμο, ἄλλα καὶ κακόφωνο. Πάντα ὅμως, ἀνάμεσα σὲ τὴν πληθυσμὴν κοττιῶν, εἶχε καὶ μερικὲς κόττες, μερικοὺς πετεινοὺς, μερικὲς πουλλάδες καὶ μερικὰ πουλλάκια, ποὺ εἶχε ἀδυναμία εἴτε γιὰ τὴν ὀμορφιά τους, εἴτε γιὰ τὸ μεγαλόσωμό τους, εἴτε γιὰ τὸ λάλημά τους, ἂν εἶταν πετεινοί. Προπάντων ἀγαποῦσε τὲς κόττες ποὺ ἔκαναν δίχρονα αὐγά. Εἶταν οἱ πλεῖο μεγαλόσωμες. Οἱ καλὲς κόττες κι' οἱ καλοὶ οἱ πετεινοὶ μόνον ἔταν γέραζαν περνοῦσαν ἀπὸ τὸ μαχαίρι. Ἄλλ' ἀλλοίμονο στὴν κόττα ποῦθελε λαλήσει! Στὴν στιγμή σφάζιμο, ὅποια κι' ἂν εἶταν καὶ στὸν φούρνο μ' ὅλα τῆς τὰ φτερά νὰ καῖ, γιὰτι κάποιο δυστύχημα προμάντευε καὶ μόνον ἢ φωτιά τοῦ φούρνου μπορούσε νὰ τὸ προλάβῃ.

Τὰ κοττιὰ μας ἔξον ἀπὸ τὸ λεπίδι τῆς μάννας μου, εἶχαν ἐχτροὺς κι' ἄλλους τὰ γεράκια, ποὺ ρίχνονταν στὴν αὐλή κι' ἄρπαζαν, καὶ τὲς ἀλεπές, ποὺ ἔρχονταν τὴν νύχτα στὰ κουμάσια, τ' ἀνοίγαν ἢ τὰ ξεσκέπαζαν, κι' ὡς ποὺ νὰ τὲς ναιώσουν τὰ σκυλλιά ἄρπαζαν μιὰ κόττα ἀπὸ τὸ λαιμὸ καὶ χάνονταν. Ἄλλα τὲς πλειότερες φορές οἱ ἀλεπές παραμόνευαν στὲς παλιουριές τῆς περιοχῆς, καὶ

τὴν στιγμή, ποὺ ἔφταναν οἱ κόττες ὡς ἐκεῖ, ἄρπαζαν κάμμιά κι' ἔφευγαν. Ἐννοεῖται ὅτι κάθε πρωὶ καὶ κάθε βράδυ γένονταν ὁ μέτρος τῶν κοττιῶν καὶ πάντα εἶταν γνωστὸ πόσες εἶταν καὶ πόσες ἔλειπαν.

Ἀπ' ὅλες τὲς ἀλεπές, ποὺ δεκάτιζαν ταχτικὰ τὲς κόττες μας, σὰν νὰ τὲς εἶχαμε συντρόφους, εἶταν καὶ μιὰ πολὺ γνωστὴ καὶ σ' ἡμᾶς, καὶ στὸ χωριὸ ὅλο, ὀνομαζόμενη Κουτσοκοράκω, γιὰτι κούτσαινε ἀπὸ τὸ μπροστινὸ δεξιὸ ποδάρι, κι' ἔκλινε πρὸς τὸ κοράκιο κι' ὄχι πρὸς τὸ κακνιάρικο, ἕπως ὅλες οἱ ἀλεπές. Αὐτὴ παρουσιάζονταν συχνὰ τρία-τέσσερα χρόνια στὴν ἀράδα κι' ἔκανε θράσσο, καὶ κένενας κυνηγὸς τοῦ χωριοῦ δὲν μπόρεσε νὰ τὴν σκοτώσῃ, ἂν καὶ πολλὲς φορές τὴν ἐντουφέκιζαν. Μιὰ μέρα ἢ Κουτσοκοράκω ἀπάνω στὸ δειλινό, ἐνῶ οἱ κόττες ἔδωσαν στὴν περιοχὴ τοῦ σπιτιοῦ, ξεφυτρώνει κι' ἄρπάζει τὴν καλύτερη κόττα τῆς μάννας μου, τὴν ὀνομαζόμενη Ἀστέρω, γιὰ τὴν ὀμορφιά τῆς. Εἶταν ἢ πλεῖο ἀγαπημένη τῆς κόττα ὄχι μόνον γιὰ τὴν ὀμορφιά τῆς τὴν ἔκτακτη, ἄλλα καὶ γιὰ τὰ δίχρονα τ' αὐγά τῆς. Νειούριξε ἢ μάννα μου τὰ σκυλλιά ἀμέσως, ἔτρεξε στὴν περιοχὴ, ἄλλα ποὺ νὰ τὴν προφτάσῃ! Τοῦτο μόνον κατάλαβε ὅτι εἶταν ἢ Κουτσοκοράκω, κι' ἢ κόττα ποὺ ἔλειπε ἢ Ἀστέρω. Γνώρισε ἀκόμα ἀπὸ μακρὰ καὶ τὸ κάκασμα τῆς κακόμοιρης τῆς Ἀστέρω, ποὺ κάκαζε βραχνά-ραχνά, «κάαα! κάαα! κάαα!» μὲς ἀπὸ τὸ στόμα τῆς ἀλεπούς.

Ἡ μάννα μου φρένιαζε ἀπὸ τὸ κακό τῆς. Μποροῦσε νὰ δώκῃ πέντε καὶ δέκα λίρες, ἂν βρίσκονταν κανεὶς ἐκεῖνη τὴν στιγμή νὰ τῆς τὴν φέρῃ ψόφια ἢ ζωντανὴ τὴν Κουτσοκοράκω. Στὴν στιγμή ὅλο τὸ χωριὸ ἔμαθε τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀστέρω καὶ τὸ κατόρθωμά τῆς Κουτσοκοράκως, καὶ μαζεύτηκαν οἱ γεροντότερες τοῦ χωριοῦ μὲ τὲς ρόκκες στὸ ζωνάρι κι' ἄρχισαν νὰ μνημονεύουν ἢ καθεμιά τὲς κόττες, ποὺ τὲς εἶχε φάγει ἢ Κουτσοκοράκω. Ἡ Κουτσοκοράκω πέταξε στὸ στόμα ὅλο τοῦ χωριοῦ ὡς

τρομερὸς δαίμονας τῆς κοττοκατσοτροφῆς, κι' οἱ κυνηγοὶ αἰστάνονταν νὰ τοὺς περιχάη ἢ ἐντροπή τὸ πρόσωπο, ποῦ δὲν μπορούσαν νὰ τὴν σκοτώσουν. Τέλος τὴν ἄλλη μέρα ἡ μάνα μου διαλάλησε ὅτι ἕνα ζευγάρι προβατίνες κι' ἕνα ζευγάρι γίδες καλὲς θάχῃ κέρασμα ὅποιος θὰ τῆς ἔφερνε τὴν Κουτσοκουράκω σκοτωμένη, καὶ σ' αὐτὰ ἀπάνω καὶ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι ὅποιος θὰ τῆς τὴν ἔφερνε ζωντανή! Ἔτσι λοιπὸν ἀποφασίστηκε ὁ θάνατος τῆς Κουτσοκουράκως κι' ἡ ἀμοιβὴ ἐκείνου, ποῦ θὰ τὴν σκότωνε ἢ θὰ τὴν ἐπιανε ζωντανή!

— Ζωντανή! ζωντανή τὴν θέλω! (Ἐλεγε ἡ μάνα μου φρενιασμένη ἀπὸ τὴν ὀργή της κι' ἀπὸ τὴν ἀγανάκτησή της γιὰ τὴν ἀπώλεια τῆς Ἀστέρως). Ζωντανή τὴν θέλω νὰ τὴν σκοτώσω, μοναχὴ μου, μὲ τὰ χέρια μου καὶ νὰ τῆς λέγω: — **Ἐἴταν καλὲς οἱ κότιες μου; Φάε τώρα κότιες! Φάε τώρα πουλιά**. Καὶ νὰ τῆς κάνω τὸ κεφάλι κουρκούτι. Νὰ τὴν γδάρω καὶ νὰ κάνω τὸ τομάρι τῆς γούνα καὶ νὰ τὴν φορῶ καθεμέρα νὰ θυμοῦμαι τὸν σκοτωμὸ της καὶ ν' ἀγαλλιᾶζω!

Ἄλλοι οἱ ἄντρες τοῦ χωριοῦ καὶ προπάντων οἱ κυνηγοὶ μῆχαν σ' ἐνέργεια. Δὲν εἶταν παῖξε-γέλασε δυὸ προβατίνες καὶ δυὸ γίδες καὶ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι ἀμοιβή!

Πέρασε μιὰ ἐβδομάδα, δυὸ τίποτε. Ἡ Κουτσοκουράκω εἶχε ἀρπάξει κι' ἄλλες κότιες στ' ἀναμεταξὺ, ἢ τοὐλάχιστον σ' αὐτὴν ἐκόλλησαν τὸ ἀρπαγμα δύο-τριῶν κοτιῶν. Τὸ χωριὸ ἀρχισε νὰ βουϊζῆ γιὰ τὰ κατορθώματα τῆς Κουτσοκουράκως, καὶ νὰ στεριόνεται ἡ ἰδέα ὅτι ἡ Κουτσοκουράκω δὲν εἶταν ἀλεποῦ ἀληθινή, ἀλλὰ ἡσκιωμα. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν τὴν κολλοῦσαν τὰ ντουφέκια, ποῦ τῆς ἔρριχναν οἱ κυνηγοὶ, ἀφόντας εἶχε φανιστὴ στὸ χωριό. Ἄλλως τε καὶ τὸ τομάρι τῆς τὸ κοράκινο τῷδειχνε ὅτι δὲν εἶταν ἀληθινή ἀλεποῦ. Ἀφόντας φανίστηκε ἡ Κουτσοκουράκω στὴν περιφέρεια τοῦ χωριοῦ μὲς εἶχαν σκοτωθῆ ἀπὸ τοὺς κυνηγοὺς, δικούς μας καὶ ξένους, καμμιά δεκαριά ἀλεπές, ἐνῶ αὐτὴ δὲν πάθαινε τίποτε μ' ὅσα ντουφέκια κι' ἂν τῆς ἔρριχναν. Τὸ χω-

ριὸ ἀρχισε νὰ φοβάται τὸ Ἡσκιωμα καὶ νὰ κλείεται τὸ βράδυ ἀπὸ τ' ἀπόσπερνα. Ὅλοι, ἄντρες καὶ γυναῖκες, ἀρχισαν νὰ βλέπουν φαντάσματα κι' ἡσκιώματα, ἅμα βασίλευε ὁ ἥλιος. Ἐνας δηγῶνταν ὅτι εἶχε ἰδῆ τὴν Κουτσοκουράκω ἐφτὰ δρασκέλλες μακρεὰ νὰ φεύγῃ καταγῆς σὰν φεῖδι καὶ νάχῃ στὸ στόμα τῆς ἕνα νεκρακέφαλο. Ἐνας ἄλλος πάλῃ ἔλεγε ὅτι τὴν εἶχε ἰδῆ, ποῦ ἔδβαινε ἀπὸ τοὺς **Κοπάνους** τοῦ ποταμοῦ κι' ἔδβαζε δυὸ ὀργυιὲς φωτιὰ ἀπὸ τὸ στόμα τῆς καὶ τρεῖς ἀπὸ πίσω τῆς κι' ἀνέβαινε τὸν ἀνήφορο γιὰ τὸ χωριὸ τὰ **γκοῦες** τὰ **γκοῦτες** ἀπὸ τὸ δεξιὸ τὸ μπροστινὸ, σὰν κουτῆ ποῦ εἶταν. Μιὰ γριά πάλῃ ἔλεγε ὅτι μιὰ νύχτα εἶχε βγῆ πρὸς ἀνάγκη τῆς τὰ μεσάνυχτα στὴν αὐλή τῆς κι' εἶδε τὴν ὀργισμένη τὴν Κουτσοκουράκω νὰ περβατᾷ ὀρθὴ στὰ πσινά τῆς τὰ ποδάρια, καὶ νάχῃ στὸ κεφάλι τῆς ἐν' ἄσπρο μαντήλι δεμένο, καὶ στὸ στόμα τῆς ἕνα σουψί, ποῦ τὸ κρατοῦσε μὲ τὸ δεξιὸ μπροστινὸ ποδᾶρι, κι' ἀνάμεσα στὰ δάχτυλα αὐτοῦ τοῦ ποδαριοῦ, ποῦ τὸ μεταχειρίζονταν σὰν χέρι, ἔλαμπε ἕνα δαχτυλίδι χρυσό, ποῦχε μιὰ διαμαντόπετρα κι' ἔφεγγε σὰν ἀναμμένο καντήλι, κι' ἂν δὲν πρόφτανε νὰ κίνη τὸν σταυρὸ τῆς, καὶ νὰ εἰπῆ **Ἔπαγε πίσω μου Σατανᾶ, στὸ πῦρ τὸ ἐξώτερο . . .** καὶ νὰ μῆν σὰν ἀστραπὴ στὸ σπιτί — ἀλλοίμονό της! — θάπερτε στὰ νύχια τῆς! Ἄλλ' ὁ Σταυρὸς καὶ τὸ ξόρκι τὴν ἔκαναν καπνὸ καὶ χάθηκε στὴ στιγμή ἀπὸ μπρὸς τῆς! Ἐνας γέροντας πάλῃ, ὁ Λόλης τὴν εἶδε κι' αὐτὸς τὴν νύχτα νὰ τρέχῃ μὲς στὰ σύλνεφα, φορῶντας μαῦρα φτερὰ στὲς πλάτες τῆς!

Ἐπιστὸς δαίμονας, Χριστιανέ μ'!

Τέλος πάντων δὲν ἔμεινε ψυχούλα μὲς στὸ χωριό, ποῦ νὰ μῆν ἰδῆ μὲ τὰ μάτια τῆς φαντασίας τῆς τὴν Κουτσοκουράκω, καὶ δὲν σκέφτονταν πλεῖα ὁ κόσμος πῶς νὰ γλυτώσῃ τὲς κότιες του, ἀλλὰ πῶς νὰ σωθῆ τὸ χωριὸ ἀπὸ τὸ Ἡσκιωμα. Μιὰ γυναίκα ἔπεσε ἄρρωστη κι' ἡ συννυφάδα τῆς, ποῦ τὴν ἔτριψε στοὺς λαιμοὺς καὶ στὲς πλάτες, παρατήρησε κάτι μαῦρες βουλλες, σὰν πατημασιὲς

σκυλλίου... Είταν χωρίς άλλο πατημασιές της Κουτσοκουράκως! Έφεραν άμέσως τόν παπᾶ και δώδεκα ὠρες συγκρατούμενα της διάδασε τούς έξορκισμούς, κι' αφού τήν έκαψαν με τήν σκούλη της ντουφεκόδεργας στές φτέρνες και με τήν μύτη του δρεπανιού στές πλάτες, μόλις μπόρεσε νά σηκωθῆ στα ποδάρια της.

Άλλά τὸ πρᾶγμα δὲν ἔμεινε μυστικὸ μέσα στὸ χωριὸ μοναχά. Έφτασε γλήγορα και στα πλησιόχωρα. Ένας πρωτόπαπας εἶπε νά κάνουν τὸ Σαββάτο ἕνα συλλύτουργο ἑφταπάπαδο. Άμέσως τὸ χωριὸ προσκάλεσε ἑφτά παπάδες μαζί με τὸν πρωτόπαπα κι' ἔγεινε τὸ ἑφταπάπαδο, και τὸ γιῶμα ἤρθαν ὅλοι οἱ παπάδες νά γιωματίσουν στὸ σπίτι μας. Έτρωγαν κι' εἶχαμε πολλὰ φαγητά, ὄλο κότες, αυγά, τυριά, γάλατα. Άλλά δὲν εἶχαμε ἀποφάγει ὅταν δυὸ πιστικοὶ τοῦ χωριοῦ, ὁ Κώστας κι' ὁ Γιάννης, μπήκαν μέσα ἐκεῖ ποῦ τρώγαμε, κι' ὁ ἕνας πέταξε καταγῆς ἕνα μαῦρο τομάρι, κι' ὁ ἄλλος ἕνα σακκί, ποῦ ἀναδεύονταν κάτι ζωντανὸ μέσα του, κι' οἱ δυὸ μαζί μ' ἕνα στόμα φώναξαν:

— Τὰ ποδοκόπια μας! Τές δυὸ τές πρατίνες, τές δυὸ τίς γίδες και τὰ δυὸ ταγάρια ἀραποσίτι θέλαμε ἀπὸ τήν Κυρά!

Σὲ λίγο ἀμέσως βγήκε μες ἀπὸ τὸ σακκί ἕνα γδαρμένο ζῶο σὰ σκυλλί, κουνούσε τὸ λαιμὸ του με τὸ κεφάλι του δεξιὰ κι' ἀριστερά, σὰν νά πονούσε φριχτὰ και δὲν μπορούσε νά σηκωθῆ στα πόδια του...

— Νά τη, ἡ ἀντίχριστη! ζωντανὴ εἶν' ἀκόμα! Έχει ἑφτά φυγές κι' οὔτε οἱ μισές δὲν της ἔχουν φύγει ἀκόμα! Έἴδισαι κι' ἡ καταΐδια ἡ Κουτσοκουράκω, ποῦ σῶφαγε τήν Άστέρω!

Έλεγε ὁ ἕνας και συμπλήρωνε ὁ ἄλλος.

Έἠ μάνα μου, ὁ πατέρας μου, οἱ παπάδες, οἱ ὑπηρέτες ἔμειναμε ὅλοι με τὸ στόμα ἀνοιχτὸ στὸ ἀποτρόπισιο θέαμα νά βλέπουμε μιὰ ὑπαρξη, ἕνα ζῶο, ἕνα πλάσμα τοῦ Θεοῦ, ποῦ εἶχε μέσα του ὄλην τήν συναίσθηση τοῦ πόνου, νά χαρπα-

λεύη, νά πάσχη τὸ φοβερώτερο μαρτύριο. ΈΟ θάνατος σ' αὐτὴν τήν κατάστασι τοῦ εἶταν μεγάλη εὐεργεσία.

— Σκότωσ' το τὸ ζῶο τοῦ Θεοῦ, γιὰ νά μὴ τυραννιέται!

Ξεφώνησε ἡ μάνα μου κλαίοντας πρὸς τὸν πατέρα μου.

ΈΟ πατέρας μου πήρε ἕνα γι' ταγάνι, ποῦ τὸ εἶχε πάντα παρασιτιάς, πετάχτηκε και μ' ἕνα χτύπημα ἔκοψε τὸ λαιμὸ της δύστηχης της Κουτσοκουράκως, κι' ὕστερα, γυρίζοντας ἄγριος πρὸς τούς σκληρόκαρδους πιστικούς, τούς εἶπε δακρυσμένος κι' αὐτὸς ἀπὸ τὸ μαρτύριο της ἀλεπούς:

— Φύγετε και γίνετα καπνὸς ἀπὸ μπροστά μου, γιὰτι δὲν ξέρω τί μπορῶ νά σᾶς κάνω μ' αὐτὴ τήν ἀπάνθρωπη καρδιά, ποῦ δειξάταν!

— Γκρεμιστήτε γλήγορα:

Ρέκαξε ἡ μάνα μου, ἀπὸ τὸν φόβο της μὴν τούς χτυπήσῃ ὁ πατέρας μου.

Οἱ τυραννηστᾶδες της ἀλεπούς δὲν εἶδαν πῶς κατέβηκαν τές σκάλες τοῦ σπιτιοῦ και πῶς βγήκαν ἔξω κι' ἔγειναν ἄφροντοι. Έἠ μάνα μου ἔλυσε στὸ κλᾶμα και μπορούσε νά δῶσῃ ὅλες της τές κότες γιὰ νά μὴν ἔβλεπε τὸ τρομερὸ μαρτύριο τοῦ ζῶου. Και ὁμως ἀίστάνονταν μιὰ τύψη μέσα της ὅτι αὐτὴ εἶταν ὁ ἠθικὸς αὐτουργὸς ἐκείνου τοῦ μαρτύριου κι' ἤθελε κάτι νά κάνῃ γιὰ νά ἔξαλαφρώσῃ τὴ συνείδησή της. Φώναξε ἕναν ὑπηρέτη και τοῦ εἶπε:

— Πᾶρ' αὐτὸ τὸ δυστυχισμένο τὸ ζῶο και πήγαινε και θάψ' το κάπου. Τὸ καϊμένο! τὸ καϊμένο! Πᾶρ' και τὸ τομάρι. Βάλ' τὸ κορμὶ και τὸ κεφάλ' μες στὸ τομάρι και θάψ' τα ὄλα μαζί.

ΈΟ ὑπηρέτης ἔκαμε ἀμέσως ὅπως τοῦ εἶπε ἡ μάνα μου κι' ἔφυγε ἔξω. Έστερα ἡ μάνα μου εἶπε με βάρυκαρδη λύπη:

— Βλογημένα νά της εἶναι ὅσα κοττιὰ κι' ἂν μῶφαγε... Μήπως τῶκανε ἀπὸ κακία; Έτσι εἶναι φκιασμένο ἀπὸ τὸ Θεὸ νά τρώγῃ

κόττες! Τι φταίει αυτό; Τὸ καϊμένο τὸ ζῶσι! Τὸ καϊμένο τὸ ζῶσι!
Τοὺς κακεύργους! Τί τῶχουν κάνει οἱ ἀντίχριστοι!

Καὶ λέγοντας αὐτὰ ἐσφούγγισε τὰ μάτια της μὲ τὸ μαντήλι.
Ἐπὸ τότε, ἔταν γεράκι ἢ ἀλεπού ἀρπαζαν κόττες ἀπὸ τὲς δικές
μας, δὲν λυπῶνταν, οὔτε καταριῶνταν, σὰν ἄλλοτε, ἀλλὰ θυμού-
μενη τὸ μαρτύριο τῆς Κουτσοκοράκως ἔλεγε:

— Τί νὰ κάνουν; Ἐτσι εἶν' ἀπ' τὸν Θεὸ φκιασμένα αὐτὰ τὰ
ζῶα νὰ τρῶν κόττες καὶ τρῶν ὅταν μποροῦν!

Πόλη, 14 Γεναριοῦ 1912

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΕΤΟΙΜΟΤΗΣ ΠΝΕΥΜΑΤΟΣ

- Ἄ Ο Κύριος. — Πῶς! σχίζεται τὴν ἀλληλογραφίαν σαν;
- Ἄ Η Κυρία. — Ὅχι ὄλας, τὰς συμπαθεῖς κρατῶ . . .
- Ἄ Ο Κύριος. — Τότε θὰ σὰς γράψω.
- Ἄ Η Κυρία. — Ἄλλα . . . δὲν θὰ μ' ἐρωτήσητε τί θὰ κάμω τὴν ἐπι-
στολήν σας.
- Ἄ Ο Κύριος. — ! ! ! !

ΑΝΑΓΝΩΣΤΗΣ ΠΡΟΣ ΠΟΙΗΤΗΝ

— Τώρα ποῦ ἤρχισα νὰ σὰς διαβάξω, κατάλαβα πῶς εἰσθε γιὰ διά-
βασμα . . .

Πατήρ τις θέλων νὰ καταστήσῃ τὸν υἱόν του ἐχθρόν του
ὑπνου καὶ ἐπιθυμῶν νὰ παραστήσῃ εἰς αὐτόν πόσον ὠφέλιμον
εἶναι εἰς τὸν ἄνθρωπον τὸ ἐγείρεσθαι πρῶτ', τῷ ἔλεγεν ὅτι ἄνθρω-
πὸς τις ἐγερθεὶς πολλὰ πρῶτ', εὖρε βαλάντιον πλήρες φλωρίων.

— Ἄλλὰ πάτερ μου ἀπεκρίθη ὁ μικρὸς παῖς, ἐκείνος ὅστις
τὰ ἔχασεν ἀναμφιβόλως εἶχεν ἐγερθῆ, ἀκόμη ἐνωρίτερα.

Η ΚΥΡΙΑ ΜΑΣ

ΕΪΤΑΝ ΩΣ ΕΓΓΙΣΤΑ

Ποῦ ἔγεινεν, ἀγαπητοὶ ἀναγνώστες καὶ ἀγαπητότερες ἀναγνώ-
στριές μου, τοῦτο τὸ ἱστορικὸν συμβᾶν ἢ καλύτερα αὐτὴ ἡ μικρὴ
κωμῳδία καὶ ποῖα εἶταν τὰ πρόσωπά της δὲν πρέπει νὰ σὰς τὰ πῶ,
διότι καὶ δὲν σὰς ἐνδιαφέρει καθόλου αὐτὸ, οὔτε εἶναι ὅσιο νὰ τα-
ράξωμε τὸν ἥσυχον ὕπνον τῶν τάφων, ἐπειδὴ κἀνένα πρόσωπο
ἀπ' αὐτὰ δὲν εἶναι πλειὸ σὴν ζωῆ. Τὸ πρᾶγμα συνέβηκεν ὅταν
εἶμιον τελειοδιδάκτος τοῦ Γυμνασίου τῆς πατρίδας μου. . . . —
λίγο ἔλειψε νὰ φανῶ ἀζριτόμυθος—καὶ παραθέριζα σὲ μιὰ κωμῳ-
πολη, ὅπου τὸ καλοκαίρι ἔχει κορυὰ γλυκὰ νερὰ καὶ πολλὰ
νόστιμα ἐλεισόδια. Τελειόφοιτος Γυμνασίου! Καὶ φανταστῆτε πόσα
χρόνια πέρασαν ἀπὸ τότε κι' ἀκόμα μένουν σὴν μνήμην μου
ζωηρά.

— Καὶ πῶς θὰ φανταστοῦμε, ὑπολαμβάνει κάποιος, τὰ περα-
σμένα χρονάκια σου, ἀφοῦ σὺ τώρα, ποῦ γράφεις στὰ 1912 δὲν
μᾶς λέγεις πόσα χρονάκια φέρεις σὴν ράχη σου;

— Μὰ τί τὰ θέλετε καὶ τἀνακατόντετε τώρα σεῖς αὐτὰ τὰ πράγ-
ματα, ποῦ δὲν ἔχουν καμμιά σχέση μὲ τὸ προκείμενον! Στὸ πει-
σμα δὲν θὰ τὰ μάθητε ποτέ! . . .

Λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην πρὶν πενήντα . . .

— Σὰς πιάσαμε! Σὰς πιάσαμε! Ἐμπρός! ἔμπρός καὶ τώρα
ἔμεῖς ξέρομε νὰ κάνωμε τὸν λογαριασμό, 50 καὶ 20=70.

— Τέλος πάντων μάθετέ τα! Ἄν θέλετε μάλιστα βάλτε
καὶ πέντε ἀκόμα. Τί μὲ μέλει! Ἐγὼ οὔτε γυναῖκα εἶμαι νὰ τὰ κρύ-
βω, οὔτε παντρεῖες γυρεύω! Γιατί νὰ κρύβωμαι; Σὰς λέγω μᾶ-
λιστα ὅτι ἐγὼ, ποῦ γράφω αὐτὰ, εἶμαι γένους ἀρσενικοῦ, ἀριθμοῦ

ἐνικοῦ, κλίσεως δευτέρας καὶ στὸ κύριον ὄνομά μου καὶ στὸ ἐπίθετόν μου κι' ἀπὸ τὴν τεχνολογίαν αὐτὴν μάλιστα μπορεῖτε ν' ἀπεικαστετε καὶ τὸ ἐπάγγελμά μου. Λοιπὸν εὐχαριστηθήκατε ποῦ ξετριπώσατε τὰ χρόνια μου καὶ τὸ ἐπάγγελμά μου ἴσως; ... Χαίρω πολὺ . . .

Λοιπὸν κατὰ τὴν ἐποχὴν ἐκείνην εἶχε καταλάβει σὰν μιὰ ἐπιδημία, ἡ μανία τῆς ἐλληνόψειρας ἀρσενικοῦς καὶ θηλυκοῦς καὶ προπάντων τοὺς ἀγορματάους κι' ἀμυήτους τῶν σημασιῶν τῶν λέξεων καὶ τῶν φράσεων τῆς ἀρχαίας καὶ ἀκούαμε ἐκεῖνα — φρῖξον ἦλιε! — τὰ **ἐμβρόντητα** καπνά! ἀντὶ εὐρωτιῶντα, τὰ **ἀμερόληπτα!** (ἐδιάβαιναν οἱ Ρῶσοι τὸν Δούναβιν) ἀντὶ τοῦ **ἀδιάλειπτα**, τὰ **ὀπέπος πάφος πέφηκε οἴνου καὶ κράτος!** Ἐκαταλάβατε τί εἶνε αὐτό; «πέπων πάθος πέφυκεν ἄνευ ἀκράτου οἴνου!» Δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! Καὶ τόσα ἄλλα παραδοξότερα.

Σὲ τέτοια λοιπὸν σύγχυση τῶν συνήθων τούτων λέξεων καὶ φράσεων βασιζέται καὶ ἡ μικρά μας κομφοδία μὲ τρία μόνον πρόσωπα δρωῖντα, κι' ἓνα βουβὸν (στὸ τέλος θὰ ἐννοήσητε ποῦ τὸ βουβὸν) καὶ σὲ τρεῖς μικρὲς-μικρὲς προᾶξεις.

ΠΡΑΞΗ ΠΡΩΤΗ

Ὁ σύζυγος κύρ-Γεῶργος κατὰ τὴν 10ην π. μ. ἐτοιμάζεται νὰ βγῆ ἀπὸ τὸ σπίτι γιὰ νὰ πάγῃ στὸ Νεροδικεῖο (Εἰρηνοδικεῖο) γιὰ δύο-τρεῖς ὑποθέσεις του, ὡς ἐνάγοντας κι' ἐναγόμενος (διότι αὐτὰ ποτέ δὲν λείπουν στὲς κομφοδολες) καὶ ἡ ὄμορφη, ἡ **καμοματιάρα** καὶ **χαϊδεμένη** γυναίκα του, τὸν παρακαλεῖ, ἂν τοῦ ἐρθῆ εὐκολα καὶ ἰδῆ τὸν γιατρό της (στρατιωτικὸν μὲ βαθμὸν λοχαγοῦ), νὰ τὸν στείλῃ μιὰ στιγμούλα, διότι δὲν καταλάβαινε καλὰ τὸν ἑαυτὸν της ἀπὸ τὸ πρῶτ. Ὑπόσχεται ὁ σύζυγος πρόθυμα, ὁ δρόμος του εἶταν ἀπὸ τὸ καφενεῖο, ὅπου ἐσύχναζε ὁ γιατρός γιὰ νὰ σκοτόνῃ τὴν ὥρα του μὲ τὴν **κοντοίνα** του καὶ γιὰ νὰ εἶναι καὶ πρόχειρος, ζητούμενος σ' ἐπισκέψεις. Τὸν ἤρθε λοιπὸν ἴσα-ἴσα ποῦ ἔπαιξε **κοντοίνα** μὲ τόσους νόστιμους διαλόγους στὸ παίξιμο τὴν στιγμὴν, ποῦ, θέλοντας ν' ἀπατήσῃ τὸν συμ-

παίχτορά του, ἔπαιρνε γλήγορα-γλήγορα ταχυδακτυλογρικῶς 4 καὶ 2=7. Ὁ ἄλλος ὅμως ἄγρυπνος φύλακας τοῦ παιγνιδιοῦ, γνωρίζοντας τὸν γιατρόν, ὅτι σοβαρὰ-σοβαρὰ καὶ δῆθεν ἀφηρημένος, ἔκανε τέτοια, ἤγουν τέτοιες μπουτζουξυλιές, εἶδε τὴν ἀπάτη καὶ μὲ τὴν ἐπιχωριάζουσα γλώσσα:

— Ἄς-τα! Ἄς-τα κάτ', γιατρέ μου! καὶ δὲν παίρνονται, γιατί εἶναι στενοὶ συγγενίδες;

Τοῦ εἶπε μὲ ἐτοιμότητα πνεύματος, κι' ἀπάνω σ' τὰ γέλοια τῶν περιεργαζομένων τὸ παιγνίδι ἔφρασε κι' ὁ Κύρ-Γεῶργος κι' ἔλαβε μέρος κι' αὐτὸς στὰ γέλοια, χωρὶς ν' ἀκούσῃ κὰν τὸ νόστιμο, γελῶντας ἀπὸ ἐπήρεια, ἄς ποῦμε, καθὼς συμβαίνει, κι' ὁ ἠλεκτρισμός ἀπὸ ἐπήρεια, κι' ἀφοῦ τελείωσαν τὰ γέλοια, ποῦ μόνος ὁ γιατρός δὲν ἔλαβε μέρος, διότι δὲν γελοῦσε ποτέ, γιὰ τοῦτο κι' ἀγέλαστος προσωνομαζόνταν, ἔλεγε ὅμως καὶ ἐφριανε, **ἐσκάρονε** ἤγουν πολλὰ νόστιμα σοβαρὰ-σοβαρὰ, ποῦ ἔμειναν ὡς τὰ σήμερα νὰ λέγονται, ἀπὸ τὰ ὁποῖα εἶναι κι' αὐτὸ ἐδῶ, ποῦ λέμε. Ἀφοῦ λοιπὸν συνῆρθαν ἀπὸ τὰ γέλοια, ἐμετρήθησαν τὰ χαρτιὰ κι' ὁ συμπαίχτορας ἔγραψε πέντε μὲ τὴν κιμωλία στὸ ξυλένιο τραπέζι στὸ μέρος του καὶ τοῦ ξυνοφάνηκε τοῦ γιατροῦ λιγάκι καὶ πρὶν μοιραστοῦν τὰ χαρτιὰ πάλι:

— Παίζεις, γιατρέ;

Τοῦ λέγει ὁ κύρ-Γεῶργος.

— Ἀφοῦ μὲ βλέπεις, τί ρωτᾷς!

— Τὸ βλέπω, ἀλλ' ἤθελα σὰν τελειώσετε . . .

— Σὰν **τελειώσωμε** καὶ οἱ δύο μας ἢ μοναχὰ ὁ σύντροφός μου, ποῦ μοῦ ἔκαμε πέντε;

— Πίσω σου καὶ ἀπάνω σου καὶ κωφὸς ὁ λόγος σ' γιατρέ μ'! (τοῦ λέγει ὁ συμπαίχτορας) κι' ἔλα κόψε τὰ χαρτιὰ καὶ μὴ σ' ἔπιασαν πάλι τὰ δαιμόνια, ποῦ ἔκανα πέντε καὶ καταριέσαι!

— Λοιπὸν, γιατρέ, (τοῦ ξαναλέγει ὁ κύρ-Γεῶργος) σὰν τελειώσῃ τὸ παιγνίδι σας, πετάξου μιὰ στιγμὴ ὡς τὸ σπίτι μου, γιατί ἡ κοκὸνα μας εἶναι κομμάτι . . .

— **Κομμάτι** και κόμματος.

Μουρομουρίζει σιγά-σιγά μες τὰ δόντια του ὁ συμπαίχτορας πονηρῶς.

— . . . κακοδιάθετη.

Κι' ἐτραβήξε γιὰ τὸ Εἰρηνοδικεῖο.

— Καλὰ πηγαίνω, (εἶπε ὁ γιατρὸς στεγνὰ καὶ βαρυνὰ καὶ ῥιχνοντας στὴ μέση τῆς **παριτίδας** τὰ παιζοχάρτια, διότι ἔχανε). Πᾶρε τὸ λουκούμι σου κι' ἐγὼ θὰ πάγω . . .

— Στὸ ραχάτ-λουκούμι, εἶπε πάλι πονηρῶς ὁ συμπαίχτορας κι' ἐχτύπησε ἐπιδειχτικά τὸ τραπέζι, φωνάζοντας.

— Κώστα! φέρε μας ἕνα τρανὸ λουκούμι ἀπὸ τὸν κύρ-γιατρό, ποῦ παίρνει 5 καὶ 4 = 10.

Καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ καταπέφτει ἡ αὐλαία τῆς πρώτης πράξης κι' ἀνοίγομε τὴ δεύτερη.

ΠΡΑΞΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Γιατρὸς καὶ Κοκόνια

— Καλημέρα, Κυρὰ-Γεώργαινα! Τί πάτατε; Ἐγὼ σὲ βλέπω γερὴ κι' ἀνθηρὴ καὶ . . . νόστιμη πάντα.

— Ἐ! οὐλο μὲ πειράζεις, γιατρέ μ'! Ἀγαπᾶς τὰ χωρατά. Νά... ξέρω κι' ἐγώ; Δὲν καταλαβαίνω καὶ τόσο καλὰ τὸν ἑαυτὸ μ' ἀπ' τὸ πρωτὶ σήμερα.

— Ἄς ἰδοῦμε τὸν σφιγμὸ . . . Ταχτικώτατος . . . Τὴ γλῶσσα; . . . γυναικεία καθαρή. Κατάλαβα τὰ πολλὰ τὰ χάρδια τοῦ Κυρ-Γεώργου . . .

— Ἄμ δὲν χαϊδεύει καὶ τόσο. Δὲν εἶνε ἀπὸ κείνους.

— Τί αἰστάνεσαι λοιπόν;

— Ξέρω κι' ἐγὼ; . . . Σὰν σβυσμάρα, σὰν ἀνορεξιά . . . Ἀνόρεχτα τὸν πῆρα σήμερα τὸν καφέ μ'. . . Ξέρω κι' ἐγώ; Δὲν ξέρω, μὴν εἶναι ποῦ εἶμαι καὶ λίγο **ὡς ἔγγιστα**; . . .

Αὐτὸ ἤθελεν ὁ γιατρὸς ν' ἀκούσῃ, γιὰ νὰ σκαρώσῃ πάλι **δουλειὰς με φούντες** κι' εὐτὺς ποῦ ἐνόησε τί ἐννοοῦσε ἡ κοκόνια, ἡ

ἐλληνίζουσα μετὰ τὸ «**ὡς ἔγγιστα**», ἤγουν ἔγκυος, τῆς εἶπε σοβαρὰ-σοβαρὰ:

— Ἄ! κυρὰ μου, τοῦτο νὰ μὴν τὸ κάνετε! γιὰτὶ καὶ σωματικῶς πειράζει! Θὰ εἶσαι πάντοτε ἄρρωστη, ἀλλὰ καὶ ἠθικῶς πολὺ, δηλαδὴ εἶνε καὶ λίγο ἐντροπή! . . .

— Ντροπή, ξεντροπή, γιατρέ μ', μπορῶ νὰ κάνω κι' ἄλλοιῶς παντρεμένη γυναίκα; . . . Τί μ' τὰ λὲς αὐτά, γιατρέ μ', καὶ με κάνεις καὶ κοκκινίζω; . . .

Καὶ γιὰ νὰ μὴν ἔρθῃ ὁ γιατρὸς σὲ περισσότερες ἐξηγήσεις, διότι δὲν τὸν ἐσύμφερε στὸ παιγνίδι, ποῦ ἤθελε νὰ παίξῃ, τῆς εἶπε:

— Τέλος πάντων αὐτὴ εἶνε ἡ διάγνωσή μου καὶ θὰ σοῦ γράψω κάτι τι καὶ . . . θὰ . . . σοῦ περάσῃ . . . (ἐννοῶντας αὐτὸς τὸ μεθύσι τῆς) κι' ἀποχαιρετῶντας ἔφυγε.

Ἐρχόμεστε τώρα στὴ τρίτη πράξη:

Ὁ γιατρὸς, μετὰ τὸ σχέδιο τῆς κωμωδίας του στὸ νοῦ, γυρίζει πάλι στὸ καφενεῖο κι' ἂν κι' εἶταν ἡ ὥρα τοῦ φαγητοῦ, παίρνει θέση ἐπίκαιρη, ἀναμένοντας τὴν ἐπιστροφὴ τοῦ Κυρ-Γεώργου ἀπὸ τὸ Εἰρηνοδικεῖο. Ἐρχόμενος ὁ Κυρ-Γεώργος καὶ βλέποντας τὸν γιατρὸν, θὰ τὸν ρωτοῦσε γιὰ τὴν ἐπίσκεψή του κι' αὐτὸς θὰ τοῦ ἔλεγε τὴν **διάγνωσή** του. Ἐφάνηκε ὁ ἀναμενόμενος καὶ διευθύνθηκε ἴσα πρὸς τὸν γιατρὸ καὶ κάπως ἐσπευσμένα γιὰ νὰ μάθῃ τὰ **«περὶ τῆς ὑγείας»** τῆς πολυαγαπητῆς του συμβίας. Πλησιάζει τὸν γιατρό:

— Ἐ! γιατρέ... (τὸν ἐρωτᾷ). Πηγες;

— Πηγὰ.

— Εἶναι κἀνένα σοβαρὸ πρᾶγμα ἢ . . .

— Σοβαρὸ καὶ πολὺ.

Καὶ γιὰ νὰ μὴ ἀκούσουν οἱ παρακαθήμενοι, ἐσηκώθη καὶ παίρνει παραμέρα τὸν Κυρ-Γεώργου, ποῦ καρδιοκτυποῦσε γιὰ τὸ **σοβαρὸ**.

— Τί είναι, γιατρέ μ ;
 — Τί νά σου πῶ ; . . Δέν ἔχει τίποτε ! . . . Καί νά μὴ σου κακοφανῆ, μήτε νά τὸ πάρης καὶ τόσο πολὺ σοβαρά . . . Ἐκεῖνο, ποῦ εἶχε . . . Εἶταν μεθυσμένη ! . .

— Τί μ' λές γιατρέ μ' ; Τί τς πῆρε ὁ τάδες τὸν . . . (ἀνακοῦζει ὁ προσβαλμένος σύζυγος ἐντροπιασμένος ἀπέναντι τοῦ γιατροῦ) Τώρα τῆ φκειάνω γώ, ποῦ μοῦ θέλει γιατρό καὶ γιὰ τὸ μεθύσι τῆς ! . . Ἄλλὰ πῶς ἦπτε καὶ δέν τὴν ἔνοιωσα ; (Ὁ γιατρός ἐμάζεψε τῆς πλάτες, δείχνοντας ἀπορία κι' αὐτὸς καὶ μόλις συγκρατούμενος, γιὰ νὰ μὴ χαμογελάσῃ). Πῶς ; ἔξακολούθησεν ὁ Κύρ-Γεῶργος, μύριζε κρασίλες ρακίλες ;

— Καλέ, μοναχὴ τῆς μοῦ τῶμολόγησε.

— Βρὲ τὴν στρίγλα ! Τὴν παίρνει ὁ Διάβολος τώρα ! . . .

Καὶ λέγοντας αὐτὰ, τρέχει ἐξωρηγισμένος στὸ σπίτι του. Ὁ γιατρός τὸν ἀφῆκε, χωρὶς νὰ τὸν καταπραῦνη ὀλίγον, γνωρίζοντας πολὺ καλὰ ὅτι δέν θὰ κακομεταχειρίζονταν καθόλου τὴν **κοκόνα** του, ποῦ τῆς εἶχε τόση ἀδυναμία, καὶ θὰ περιορίζονταν σὲ λόγια μόνον. Ὁ γιατρός παραμένει ἀκόμη στὸ καφενεῖο, βέβαιος ὄντας, ὅτι σ' ὀλίγο θὰ ἔρχονταν ὁ σύζυγος νὰ τὸν καλέσῃ στὸ σπίτι γιὰ καθαρώτερες ἐξηγήσεις. Φτάνοντας ὁ Κύρ-Γεῶργος σπίτι του ὀρμητικῶς ὄργισμένος, χωρὶς νὰ τὴν καλημερίσῃ γλυκὰ, ὅπως πάντα :

— Μωρή ! δέν μ' τῶλεγε, πῶς εἶσαι μεθυσμένη, νὰ μὴ ντροπαστοῦμε στὸν γιατρό ; !

Ἐμβρόντητη φυσικὰ ἔμεινε ἡ κοκόνα του σ' αὐτὸ τὸ παράδοξο προοίμιο τοῦ ἀντρός τῆς καὶ :

— Τί λές ἀντρα ; (τοῦ ἀπαντᾷ) Μὴ μοῦρθεσ σὺ μεθυσμένος ; Τί λόγια εἶνε αὐτά ; Ἡ ὁ γιατρός εἶταν μεθυσμένος καὶ δέν τὸν κατάλαβα ; Γι' αὐτὸ μοῦλεγε ἄλλ' ἀντ' ἄλλων ! (Θυμῶνει κι' ἡ κοκόνα του). Τώρα νὰ μοῦ τὸν φέρῃς τὸν κύρ-γιατρό νὰ ἰδοῦμε ποιά εἶταν μεθυσμένη, καὶ ποιά τοῦ τῶμολόγησε ! γιατί θὰ σκάσω ! καὶ . . . θὰ **πάθω τίποτε** (ἀφοῦ εἶταν **ὡς ἔγγιστα**, εἶταν φόβος).

ΠΡΑΞΗ ΤΡΙΤΗ

Ὁ κύρ Γεῶργος, ποῦ εἶχε ἔκτακτη ἀδυναμία στὴν ὥραία καὶ τρυφερὴ γυναίκα του, τρέχει καὶ προφταίνει τὸν γιατρό στὸν καφενεῖο, ποῦ τὸν καρτεροῦσε ἄλλως τε.

— Ἐλα γιατρέ μ', μιὰ φορὰ ἀκόμα ὡς τὸ σπὶτ' . . . γιατί κι' ἐγὼ τὰ μπέρδεψα.

Καὶ πρόθυμον ἄλλως τε τὸν γιατρόν τὸν πηγαίνει στὸ σπὶτι του κι' ἐκεῖ ἀρχίζει ἡ τελευταία πράξη τῆς κωμωδίας καὶ ἡ λύση τῆς.

— Ὁραῖα ! κύρ γιατρέ μ' ! (τὸν ἀποπαίρνει ἡ κυρία) Σ' εὐχαριστῶ πολὺ ! . . . Ἄν εἶταν πρωταπριλιά, θάλεγα ὅτι ἔστειλες τὸν ἀθῶο τὸν ἀντρα μου **γιὰ πράσινο χαβιάρι** ! . . . Καὶ πότε, γιατρέ μου, μ' εἶδες μεθυσμένη ;

— Κυρία μου, ἐγὼ σὲ ἦρα γερὴ καὶ καλά καὶ σὺ μοναχὴ σου μοῦ ὠμολόγησες, ὅτι εἶσαι **ὡς ἔγγιστα**.

— Μάλιστα ! Αὐτὸ κι' εἶμαι καὶ δέν ντρέπομαι νὰ τὸ ὠμολογήσω ! Καὶ τὸ λέω καὶ σὲ σένα καὶ σ' τὸν ἀντρα μου καὶ σ' οὐλὸν τὸν κόσμον, ὅτι εἶμαι **ὡς ἔγγιστα** ! Γιατί ἂν εἶμαι, εἶμαι ἀπὸ τὸν ἀντρα μου καὶ τὸ ξέρει κι' αὐτὸς ποῦ εἶμαι καὶ πέντε μηνῶν καὶ δέν ντρέπομαι νὰ τὸ λέω καὶ νὰ τὸ ξαναλέω ! κι' ὅπου θέλεις διαλάλησέ το, γιατρέ μ', ποῦ μοῦ εἶπες κιόλας, πῶς εἶναι καὶ ντροπὴ μου νὰ τὸ λέω !

Αὐτὰ φώναζε μὲ ἐπαύξοντα θυμὸν ἡ ἐλληνίζουσα κυρὰ-Γεώργαινα.

— Καλέ, τώρα κατάλαβα ! (λέγει ὁ γιατρός, σὰν νὰ ταλάνιζε τὸν ἑαυτὸ του γιὰ τὴν ἀδεξιότητα τοῦ πνεύματός του στὴν ἀντίληψη τῶν λόγων τῆς.

Μήπως θέλεις νὰ εἰπῆς ὅτι εἶσαι ἔγκυος καὶ λέγεις, ὅτι εἶσαι **ὡς ἔγγιστα**, ποῦ συνηθίσαν νὰ λέγουν τὸν μεθυσμένον ;

— Μπᾶ ! μπᾶ ! (λέγει ὁ σύζυγος) Ὁρὲ τί 'ν' τούτου ! τί 'ν' τούτου σήμερα !

— Μπᾶ !!! Αὐτὸ θὰ πῆ **ὡς ἔγγιστα** ; (λέγει πιζρολογῶντας ἐντροπιασμένη ἡ Κυρία) Πῶ ! πῶ ! Καλὰ νὰ μοῦ κἀνης ! Τὸ κᾶλι μ' φτέει ! . . .

— Κι' ἀπὸ ποῦ κι' ἀπὸ πότε, μωρή, μοῦ τς ἔμαθες αὐτὲς τς ἑλληνικοῦρες; Ἄπ' τὴ γύφτισσα τὴν μάννα σου, ἀλήθεια κι' ἀπαλήθεια; Ἦ τάχα δὲν ἔξω ὁ γιατρὸς τὴ γενιά σου; Ἢ Χάσκο φωμι θέλεις νὰ τρῶς; Ἄμ' δὲν εἶναι γιὰ τὰ δόντια σ'. Τὰ χαρτζίσσα τὰ λόγια τῆς μάννας σου καὶ τοῦ πατέρα σου δὲν σ' ἀρέσουν; Ἄϊντε, γιατρέ μ', στὸ καλὸ σ' καὶ σὲ κρατοῦμε καὶ νησιεὶκό τόση ὥρα, γιατί πιστεύω νὰ εἶναι μιὰ ἢ ὥρα!

— Θὰ εἶναι μιὰ, ἀλλ' ὡς ἔγγιστα....

Εἶπε ὁ γιατρὸς σοβαρὰ κι' ἔφυγε, χαμογελῶντας ὀλίγον ἀπὸ κάτω ἀπὸ τὰ μουστάκια του, γιὰ αὐτὰ ποῦ ἔσκαρωσε.

Ἰανουάριος 1912

ΧΡΗΣΤΟΣ ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ

Η ΚΛΕΙΣΜΕΝΗ ΚΑΡΔΙΑ ΜΟΥ

Στὸν κόσμῳ ἀνάμεσα προῶ, μὰ τὰγαθὰ τοῦ κόσμου δὲ βλέπω! κι' ἔχω καθαρὰ τὰ μάτια καὶ τὸ φῶς μου...
Μάτι, κι' ἂν εἶναι ἀνοιχτὸ καὶ φωτεινὸ, δὲν βλέπει, διὰ τὰ μάτια τῆς καρδιᾶς σκελάζη μαύρη σκέπη.
Ἐκείνη νοιώθει τὴ χαρὰ, αὐτὴ καὶ τὸ μαρτύριου!...
κι' ὁ ἄνθρωπος εἶναι καρδιά, καρδιά!... ὦ! τί μυστήριου!...
Τί μ' ὀφρεῖ, διὰ προῶν τὰ μυροβόλα κάλλη, διὰ γιὰ κείνα ἢ καρδιά δὲν οπαρταρῶ, δὲν πάλλη;
Γιατὶ τὴν ἔδεο ὁ καὶμὸς τὴν ἔχει κλείσ' ἢ λύπη!
Γιατὶ γι' αὐτὴν πᾶν θέλγητρο, χαρὰ καὶ γέλιο λείπει!..
Κι' ἔμένα μοῦ εἶπαν «Σ' ἀγαπῶ!»... μὰ γὼ τί ν' ἀπαντήσω;
Γιατὶ τὸ φέμα νὰ τὸ πῶ καὶ νὰ τὲς ἀπαιήσω;
γιατ' ἀγαπῶ μόνη ἢ καρδιά, δὲν ἀγαποῦν τὰ χεῖλη,
αὐτὰ κι' ἂν εἶπαν «σ' ἀγαπῶ!» μὰ κείνη δὲν ὠμίλει!

Ἐκ τῆς Ξένης κατὰ 9/βριου

ΧΑΡΙΔΗΜΟΣ

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΦΙΛΗΤΑΣ

Τὸ τέκνον τοῦτο τῆς εὐάνδρου Ἠπειροῦ συγκαταλέγεται μεταξὺ τῶν προνομιούχων ἐκείνων νέων, οἱ ὅποιοι ἐδόξασαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος καὶ ὤθησαν πρὸς τὰ πρόσω τὴν διανοητικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν. Εἰς τοῦτο πολὺ συνέτεινε καὶ ἡ ἐκτίμησις, ἣν πρὸς αὐτὸν ἔλαβεν ὁ μέγας τῶν ἑλληνικῶν Γραμμάτων προστάτης λόρδος Γύιλφορντ καὶ οὕτως ἔζησεν εἰς περιβάλλον. εἰς ὃ ἠδυνήθη νὰ δράσῃ—εἰς τὴν Ἑπτάνησον.

Ἐγεννήθη ὁ Φιλητᾶς περὶ τὸ 1787 ἐν Γραμμένῳ, χωρίῳ παρὰ τὰ Ἰωάννινα, ἐξ οὗ κατάγονται οἱ Ζωσιμαῖοι, ὁ Ἀσώπιος καὶ ἄλλοι εὐεργεταὶ καὶ διδάσκαλοι τοῦ Γένους.

Τὰ πρῶτα γράμματα ἔμαθεν ἐν τῇ γενεθλίῳ πατρίδι. Ἐπειτα πρὸς τελειότεραν ἐκπαίδευσιν μετέβη εἰς Ἰωάννινα καὶ ἐνεγράφη μαθητῆς πρῶτον μὲν εἰς τὴν Γκιούμειον Σχολὴν, ἀκολούθως δὲ εἰς τὴν Καπλάνειον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐδίδασκε καὶ ὁ φιλοσοφῶν διδάσκαλος Ἀθανάσιος Ψαλίδας. Οὕτως ἐτελειοποιήθη εἰς τὰ ἑλληνικά, τὰ λατινικά καὶ τὰ φιλοσοφικά. Συμμαθητὴν εἶχε καὶ τὸν Κωνσταντῖνον Ἀσώπιον, τὸν συγχωριανόν του. Ἀφοῦ ἐτελείωσαν καὶ οἱ δύο τὰ ἐν τῇ Καπλανεῖῳ Σχολῇ μαθήματα, ἐπεθύμησαν νὰ μεταβῶσιν εἰς Εὐρώπην πρὸς ἀπόκτησιν σοβαρωτέρας παιδείας καὶ μορφώσεως, ἀλλὰ δὲν εἶχον τὰ ὑλικά μέσα. Διὸ ἀπεφάσισαν, μεταβαίνοντες εἰς Εὐρώπην, νὰ μετέρχωνται τοὺς ἰδιωτικὸς διδασκάλους τῆς ἑλληνικῆς καὶ συγχρόνως νὰ εἶναι μαθηταὶ Πανεπιστημίου. Μὲ τὸν σκοπὸν τοῦτον μετέβησαν εἰς Κέρκυραν⁽¹⁾. Εἰς Κέρκυραν ἀνέκαθεν ὑπῆρχον Ἠπειρωταί. Ἰδόντες οὗτοι τὸν ζήλον ἢ μᾶλλον τὴν

(1). Ἐν τῷ «Ἐγκυκλοπαιδικῷ Λεξικῷ» ἐν λέξει Ἀσώπιος κακῶς γράφεται ὅτι μετέβη εἰς Κέρκυραν. διὰ νὰ ἀκούσῃ μαθήματα ἐν τῇ Ἰονίῳ Ἀκαδημίᾳ, διότι κατ' ἐκείνον τὸν χρόνον ἀκόμη δὲν εἶχεν ἰδρυθῆ.

φύχωσιν ἐμπεδωτέρας ἐκπαιδεύσεως τῶν νέων συμπατριωτῶν των, τοὺς συνέδραμον χρηματικῶς καὶ τοὺς ἔδωκαν συστατικὰς ἐπιστολάς. Οὕτω δὲ διηυθύνθησαν πρὸς τὴν Ἰταλίαν. Ὁ μὲν Φιλιτᾶς ἔμεινεν εἰς Νεάπολιν, μετερχόμενος τὸν διδάσκαλον καὶ φοιτῶν εἰς τὸ Πανεπιστήμιον διὰ νὰ ἐκμάθῃ τὴν ἰατρικὴν, ὁ δὲ Ἀσώπιος προὐχώρησε, διότι εἶχε προσκληθῆ νὰ διδάσκη εἰς τὴν σχολὴν τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Τεργέστης, ὅπου ἀπέκτησε μεγάλην φήμην. Τῷ 1818 δαπάναις τοῦ Γύιλφορντ μετέβη εἰς Γοττίγγην, καὶ μετὰ ταῦτα εἰς Βερολίον καὶ ἔπειτα εἰς Παρισίους πρὸς ἐπαύξεισιν τῶν γνώσεών του, διότι ὁ μέγας φιλέλλην τὸν εἶχεν προσδιορίσει διὰ καθηγητὴν τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου. Ὁ Φιλιτᾶς τῷ 1817 εἶχε τελειώσῃ τὰς σπουδὰς τῆς ἰατρικῆς καὶ εἶχε ἀναγορευθῆ διδάκτωρ. Ἡ φύσις ὅμως δὲν τὸν εἶχε προσδιορίσει νὰ μετέρχεται τὸν ἰατρὸν. Εἶχε μάθῃ τὴν ἰατρικὴν, διότι ὡς ἰατρὸς ἠδύνατο νὰ κερδήσῃ τὰ πρὸς τὸ ζῆν καλλίτερον εἰς τὴν πατρίδα. Ὡς εἶδομεν, ὁ Ἀσώπιος εἶχε κενώσῃ τὴν θέσιν τῆς ἑδρας τῆς ἑλληνικῆς σχολῆς Τεργέστης. Ὁρθῶς σκεφθεὶς ὁ Ἀσώπιος πρότεινεν εἰς τὴν Κοινότητα τὸν συγχωριανόν του Φιλιτᾶν, ὅστις μετὰ χαρᾶς τὴν ἐδέχθη καί, καταλιπὼν τὴν ἰδέαν τοῦ ἰατροῦ, μετέβη εἰς Τεργέστην διὰ νὰ διδάξῃ.

Κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους, ἐδημοσιεύετο εἰς Βιέννην ὁ **Λόγιος Ἐρμῆς**, εἰς ὃν συνειργάζοντο πάντες οἱ δυνάμει νὰ χειρισθοῦν τὴν γραφίδα, συνεπῶς ἀπέστειλλον διατριβὰς καὶ ὁ Ἀσώπιος καὶ ὁ Φιλιτᾶς. Περὶ τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων Βισαρίωνος τοῦ Μακρῆ, τοῦ ἐκδόσαντος καὶ Γραμματικὴν κατ' ἐρωταπόκρισιν, πολλάκις ἀναδημοσιευθεῖσαν, ἐδημοσίευσεν σημεῖωμα ὁ Φιλιτᾶς, ἐξ οὗ καταφαίνεται ὅτι κατεφέρετο κατὰ τῆς τότε συνηθείας τοῦ διδάσκειν τὰ ἀρχαῖα ἑλληνικὰ εἰς ἀρχαίαν γλῶσσαν, καὶ τοῦ ἐξηγεῖν μὲ τὴν πολυλεξίαν τοὺς συγγραφεῖς.

Φυσικὰ ὁ Γύιλφορντ δὲν ἐλησμόνησε τὸν Φιλιτᾶν διὰ τὸ Ἰόνιον Πανεπιστήμιον. Δίδομεν τώρα τὸν λόγον εἰς τὸν ἴδιον Γύιλ-

Τὸ Στραταρχεῖον — Ἰωάννινα

φορντ. Ἴδου τί ὁ ἴδιος λέγει ἐν τῇ ἐκθέσει του τὴν 31 Μαρτίου τοῦ 1823: «Ὁ δρ. Χριστόφορος Φιλιτᾶς ἐξ Ἰωαννίνων, διδάσκαλος » ὢν τοῦ ἐν Τεργέστη ἑλληνικοῦ σχολείου, **μετεπέισθη ὑπ' ἐμοῦ** » κατὰ τὸ ἔτος 1819 νὰ μεταβῇ εἰς Ἀγγλίαν καὶ διαμείνῃ ἐκεῖ ἐν » ἔτος εἰς Oxford καὶ Charter-House πρὸς ἄσκησιν εἰς τὴν ἐν » ἐκείνοις τοῖς σχολείοις διδασκομένην μέθοδον. Κατὰ τὰς διακοπὰς

- » τοῦ 1820 προσεκάλεσα αὐτὸν ἐνταῦθα (ἐν Κερκύρᾳ) πρὸς διο-
- » γάνωσιν τοῦ δευτερευόντος σχολείου, ἧτις ἀπέτυχεν, ἕνεκα ἐλλεί-
- » φειας διδασκάλων ἱκανῶν πρὸς διεύθυνσιν αὐτοῦ. Κατόπιν ἐπε-
- » δόθη εἰς τὴν ἐρμηναίαν τῶν ἀρχαίων συγγραφεῶν ἐν τῷ πρῶτῳ
- » μοναστηρίῳ τῆς Τενέδου (τῶν Δυτικῶν). Παρευρέθη εἰς τινὰς
- » τῶν παραδόσεών του καὶ δύναμαι νὰ βεβαιώσω ὅτι οὐδέποτε ἦ-
- » κουσα διδασκαλίαν διδακτικωτέραν καὶ εἰς γλῶσσαν γλαφυρο-
- » τέραν. Ὅθεν συνιστῶ τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ μισθοῦ του εἰς ἐ-
- » ξήκοντα τάλληρα ἀνὰ μῆνα. Τὰς ἐντυπώσεις μου περὶ τῶν φιλο-
- » λογικῶν προτερημάτων τοῦ δρ. Φιλητᾶ πολλὰκις ἀνέφερα εἰς
- » τὴν Κυβέρνησιν. Δὲν ἀμφιβάλλω ὅτι θέλει δικαιώσει τὴν περὶ
- » αὐτοῦ ἰδέαν μου ἐν τοῖς μαθήμασιν, ἅτινα πρὸς τίθενται νὰ διδάξῃ.
- » Δύναμαι ἐπίσης νὰ προσθέσω ὅτι καὶ αἱ γνώσεις αὐτοῦ εἰς τὴν
- » κριτικὴν εἶναι ἐφάμιλλοι τῶν φιλολογικῶν του.»

Ἐν ἄλλῃ ἐκθέσει τῆς 13 Φεβρουαρίου τοῦ 1829 ὁ Γύλφορδ γράφει:

- » Οἱ καθηγηταὶ Σακελλαρόπουλος καὶ Φιλητᾶς προθύμως ἀνέ-
- » λαβον νὰ παραδώσωσι δωρεὰν εἰς τὸ Ἐρμηναῖον (Ermio) τὰ ἐλ-
- » ληνικά μαθήματα, τὰ λατινικά, τὴν γεωγραφίαν, τὴν ἀριθμητι-
- » κὴν καὶ τὴν ἱστορίαν. Ἡ περὶ τοῦ ἐκπαιδευτηρίου τούτου μέρι-
- » μνα αὐτῶν ἐνεργῶς δηλοῦται.»

Περατώσας ὁ Φιλητᾶς τὰς συμπληρωματικὰς μελέτας μετέβη εἰς Παρισίους, ὅπου ἐγνώρισε τὸν Κοραῖν, καὶ ἐκ νέου εἰς τὴν Ἰταλίαν. Κατὰ τὰ ταξίδια ταῦτα συνέδεσε φιλίαν μὲ ἑλληνοιστὰς καὶ ἀρχαιομαθεῖς, καὶ ἐμελέτησε τὰ χειρόγραφα τὰ ἑλληνικὰ τῶν ἰταλικῶν ἰδιᾶ βιβλιοθηκῶν. Ἀφικόμενος εἰς Κέρκυραν ἐπεχείρησε νέον ταξίδιον εἰς τὰ ἑλληνικὰ μέρη. Πρῶτον μετὰ τοῦ Γύλφορδ μετέβη εἰς Ἰθάκην, διότι ὁ μέγας φιλέλληνας διενεοῖτο νὰ ἰδρῶσῃ εἰς τὴν πατρίδα τοῦ Ὀδυσσεύς—ζητοῦμεν συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἀρ-

χαιολόγον Dörpfeld—τὸ νέον Πανεπιστήμιον διὰ τὴν ἡσυχίαν τῶν φοιτητῶν, ἀλλ' ὡς ἦτο ἐπόμενον, προτιμήθη ἡ Κέρκυρα ὡς Πρωτεύουσα. Ἀπὸ Ἰθάκης ὁ Φιλητᾶς μετέβη εἰς Ἀκαρνανίαν, Θεσσαλίαν, Μακεδονίαν, Ἡπειρον καὶ Ἀλβανίαν.

Ἐπιστρέψας εἰς Κέρκυραν, ἐχάρη χαρὰν μεγίστην, διότι, εἶχε φθάσει ἡ ἡμέρα τῶν ἐγκαινίων τοῦ Ἰονίου Πανεπιστημίου, ἡ 29 Μαΐου 1824. Οἱ μέλλοντες καθηγηταὶ τοῦ νέου καθιδρύματος, ὁ Ἀσώπιος, ὁ Φαρμακίδης, ὁ Βέλφορ, ὁ Λούσιγγαν, ὁ Καρανδινός, ὁ Ἰωαννίδης καὶ ὁ Πίκολος δὲν εἶχον δίπλωμα διδάκτορος, διὸ ἐγένετο ἐπιτροπὴ ἀπὸ τὸν Γύλφορδ, ὡς διδάκτορα τῶν Νομικῶν, καὶ ἀπὸ τὸν ἡμέτερον Φιλητᾶν, ὅπως κηρύξῃ αὐτοὺς διδάκτορας.

Ὁ Φιλητᾶς ἔλαβε τὴν ἔδραν μαθημάτων τινῶν τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης καὶ ἱκανὰ τῆς λατινικῆς. Διωρίσθη σύναμα καὶ **ρήτωρ** τοῦ Πανεπιστημίου διὸ καὶ ἐξεφώνησεν ὠραίαν ὁμιλίαν⁽²⁾. Παρέδιδε συγχρόνως καὶ εἰς τὸ Λύκειον Κερκύρας.

Πρὸς μεγίστην ζημίαν τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων, τῇ 2 Ὀκτωβρίου τοῦ 1827, ἀπέθανεν ὁ Γύλφορδ.

Ἡ ἐν Ἐπτανήσῳ ἐκπαίδευσις ἐν τούτοις μετερρυθμίσθη. Ἰδρύθησαν σοβαρὰ Λύκεια ἐν ἐκάστη νήσῳ τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους. Διευθύνονται τῶν Λυκείων—ἡ ὡς ἐλέγοντο τότε **δευτερευόντων σχολείων**—διωρίσθησαν καὶ καθηγηταὶ τοῦ Πανεπιστημίου. Οἱ διδάσκαλοι τοῦ Γένους, οἱ ἐργαζόμενοι διὰ τὴν ἐπιστήμην, τὰ γράμματα καὶ τὴν τέχνην, δὲν πάσχουν ἀπὸ νοσώδη ἐγωῖσμόν καὶ ἀπὸ μικροφιλιτιμίας. Τρέχουν ἐκεῖ, ὅπου τὸ καθήκον τοὺς καλεῖ. Ἐκεῖ ὅπου ἡ πατρις ἔχει ἀνάγκην ἀπὸ αὐτοῦ. Οὕτως ὁ Φιλητᾶς μετατίθεται εἰς Ζάκυνθον διὰ νὰ διευθύνῃ τὸ **δευτερεῦον σχολεῖον** καὶ νὰ διδάξῃ.

Τῇ 16 Ἰανουαρίου τοῦ 1829 ἔτους ἀφίκετο εἰς Ζάκυνθον ὁ Φιλητᾶς μετὰ τῶν **συνεργῶν**—ὡς τότε ἐλέγοντο—**διδασκάλων**,

(2) Τὴν μιλίαν αὐτὴν ὁ Α. Παπαδόπουλος Βρετὸς κατεχώρισεν ἐν τῇ βιογραφίᾳ τοῦ Γύλφορδ, ἣν ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθήναις τὸ 1846. Σελ. 199—203.

Γεωργίου Χρυσοβέργη ἑλληνιστοῦ, καὶ Ἰωάννου Φερεντίνου διὰ τὰ μαθηματικά. Ἐπειτα ἀφίκετο ὁ ἰταλίστης Ἰερώνυμος Παδοῦδης καὶ οἱ ἄλλοι **συνεργοὶ διδάσκαλοι**.

Ἡ ἑναρξίς τῶν μαθημάτων ἐγένετο ἐπισήμως. Κατὰ τὴν ὠρισμένην ἡμέραν καὶ ὥραν οἱ μαθηταὶ ἀνὰ δύο μετέβησαν εἰς τὴν Μητρόπολιν, ἔχοντες ἐπὶ κεφαλῆς τοὺς διδασκάλους. Ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρευρίσκοντο ἅπασαι αἱ ἀρχαὶ τῆς Νήσου. Πρὸ τῆς ἱεροτελεστίας ἐξεφώνησε λόγον ἐπ' ἄμωνας ὁ ἀρχιεπίσκοπος Στυλιανὸς Χαλκωματᾶς. Μετὰ τὴν ἱεροτελεσίαν αἱ ἀρχαὶ, οἱ διδάσκαλοι καὶ οἱ μαθηταὶ μετέβησαν εἰς τὸ Σχολεῖον. Μετέβησαν ἐπίσης καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν προκρίτων πολιτῶν. Ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Σχολείου ἐξεφώνησε λόγον ὁ ἐπαρχος Ζακύνθου Κάμιλλος Ρώμας, ὃν διεδέχθη ὁ Φιλητᾶς εἰς τὸ βῆμα καὶ ὠμίλησεν ἐπὶ μίᾳ περίπτῳ ὥραν ἐξόχως, διὸ τὸ ἀκροατήριον συνεκινήθη καὶ ἐνεθουσιάσθη.

Ὁ Φιλητᾶς ἐν Ζακύνθῳ ἐφάνη τὰ μάλιστα εὐεργετικὸς διὰ τῆς διδασκαλίας μετὰ **νέας ὁλως** μεθόδου. Ὅσαίς παρέδιδεν ἢ τάξις τοῦ ἐπληροῦτο ἀπὸ τοῦς φιλολογοῦντας καὶ ἐγκρίτους πολιτας. Τὸ μάθημά του εἶχεν ἐνδικέρον διότι, παραδίδων τοὺς συγγραφεῖς, ἐπλούτιζε τὸ μάθημα μετὰ παρατηρήσεις φιλοσοφικᾶς, ἱστορικᾶς, φιλολογικᾶς καὶ ἐθνολογικᾶς.

Ἐμύρφωσεν ὁ Φιλητᾶς λαμπρὰν νεολαίαν μετὰ ἰδεῶδες. Μεταξὺ τῶν μαθητῶν του συγκαταλέγονται ὁ Κατραμῆς, ὁ Λομβάρδος, ὁ Χιώτης, ὁ Γ. Λαγγουϊδάρας, ὁ Γ. Βερούκιος, ὁ Ρ. Πελεκάσης, ὁ Καλλίνικος, ὁ Μπονιουόρ.

Μετὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ 1840 ὁ Φιλητᾶς καταλείπει τὴν Ζάκυνθον, διότι προσκαλεῖται νὰ ἀναλάβῃ τὰ μαθήματα ἐν ταῖς ἀνωτέραις τάξεσι τοῦ γυμνασίου Κερκύρας.

Ἡ Ζάκυνθος, διαφυλάττουσα μνήμην εὐγνώμονα πρὸς τὸν διδάσκαλον τοῦτον τοῦ ἔθνους, ἐτίμησε μίαν τῶν ὁδῶν τῆς πόλεως διὰ τοῦ ὀνόματός του.

Ἡ ἐν Ἀθήναις μετάδοσις τοῦ Ἀσωπίου, ὡς τακτικοῦ καθηγητοῦ τῶν ἑλληνικῶν ἐν τῷ ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἐπροκάλεσεν ἄλ-

λαγὰς ἐν τῷ Ἰονικῷ Πανεπιστημίῳ. Τότε ὁ Φιλητᾶς ὑπεδείχθη διάδοχος τοῦ Ἀσωπίου καὶ ἐν τῷ Ἰονικῷ Πανεπιστημίῳ.

Εἰς τὸ κερκυραϊκὸν Πανεπιστήμιον ἐξῆλθε μέχρι τοῦ 1865, ὁπότε χάριν τῆς ἐνώσεως τῆς Ἑπτανήσου μετὰ τοῦ ἑλληνικοῦ Βασιλείου — **ὁπότε ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, δυστυχῶς διὰ τοῦ νόμου ΡΠ' κατήργησε** καὶ τὸ Πανεπιστήμιόν μας καὶ τὸ ἱεροσπουδαστήριον, λησμονήσασα πόσῃν **ὠφέλειαν θὰ ἔφερον εἰς τὸ μέλλον**.

Ἡ ἑλληνικὴ Κυβέρνησις, τῇ 23 Αὐγούστου τοῦ 1866 ἔτους, διώρισεν τὸν Φιλητᾶν τακτικὸν καθηγητὴν τῆς ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἑθνικῷ Πανεπιστημίῳ, ἀλλὰ τὸ γῆρας δὲν τὸν ἄφησε, διότι τὸν Ἰούλιον τοῦ 1867 ἀπέθανεν εἰς τὴν προσφιλεῖ αὐτοῦ Κέρκυραν.

✱
Ἐλθωμεν εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ.

Κατὰ πρῶτον εἶδεν ὅτι ὑπῆρχεν ἑλλειψίς μιᾶς λατινικῆς γραμματικῆς πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν του, καὶ ἀμέσως συνέταξε μίαν ἣτις ἐδημοσιεύθη ἐν Κερκύρᾳ τῇ 1827 καὶ ἐχρησίμωσεν εἰς ὅλα τὰ σχολεῖα τοῦ Ἰονικοῦ Κράτους. Συνέταξεν ἐπίσης ἐπίτομον γραμματικὴν ἑλληνικὴν πρὸς χρῆσιν τῶν μαθητῶν του. Ἡ ἑλληνικὴ γραμματικὴ ἔμεινε χειρόγραφος καὶ ἀνεγράφετο ἀπὸ τοῦς μαθητᾶς αὐτοῦ μετ' ὀλίγον, ὡς παρεδίδετο ὑπὸ τοῦ Φιλητᾶ.

Τῇ 1847 ἐδημοσίευσεν δύο τεύχη τῶν **Φιλολογικῶν Παρέργων** ἐν Κερκύρᾳ. Τὸ μὲν πρῶτον εἶναι χρήσιμον, διότι πραγματεύεται περὶ Ἰωαννικίου Καρτάνου, Δαμασκηνοῦ τοῦ Στουδίτου καὶ Παχωμίου Ρουσάνου· τὸ δὲ δευτέρον περιέχει ἕμμετρον μετάφρασιν εἰς ἀρχαίους στίχους τοῦ δευτέρου βιβλίου τῆς Αἰνειάδος τοῦ Βεργιλίου, ἐκ τοῦ λατινικοῦ εἰς τὴν ἀρχαίαν ἑλληνικὴν μετάφρασίν τινα τοῦ Κατούλου καὶ ἄλλων.

Ἦτο ἐκ τῶν τακτικῶν συνεργατῶν τῆς **Πανδώρας**, ἐν ἣ ἡ πρὸς τοῖς ἄλλοις ἐδημοσίευσεν κατὰ σειρὰν εἰς πολλὰ φυλλάδια

μελέτην με τίτλον : « *Ἐκ τῶν ἐκδιδομένων ἀρχαίων ἐλληνικῶν ἐπιγραφῶν περαιτέρω τινὲς φιλοκρινόμεναι ἢ ἐπανορθούμεναι* ». Εἰς τὸ φυλλάδιον τῆς 15 Ἰανουαρίου τοῦ 1863 ἐδημοσίευσεν « *περὶ Ἀκαρνανικῶν τριῶν ψηφισμάτων ἐν Ἀκτίῳ εὐρεθέντων* », λόγον ἐκφωνηθέντα ἐπὶ τῇ ἐνάρξει τῶν ἐν Κερκύρᾳ πανεπιστημιακῶν μαθημάτων τοῦ 1862—1863. Τοῦτο ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς ἰδιαίτερον φυλλάδιον τῷ 1862 ἐν Κερκύρᾳ. Ἐν τῷ ἰδίῳ περιοδικῷ ἐδημοσίευσεν τῷ 1864 περὶ *Δυκηθίου ἐγγραμμάτου*, εὐρεθέντος ἐν Κυθήροις ὑπὸ τοῦ Ἐμ. Μόρμορη.

Συνειργάσθη καὶ εἰς τὰ περιοδικὰ Κερκύρας. Ἀ. χ. εἰς τὴν σπουδαίαν *Ἴόνιον Ἀνθολογίαν* (φυλ. Γ') ἐδημοσίευσεν ἐλληνιστὶ καὶ ἰταλιστὶ « *Παρατηρήσεις εἰς ἐλληνικὴν ἑνα ἐπιγραφὴν Ζακύνθου* » τῷ 1834. Τὸ δὲ ἐλληνικὸν κείμενον ἐδημοσιεύθη καὶ ἰδιαίτερωσ. Πρόκειται περὶ τῆς ἐν τῷ χωρίῳ Μελινάδῳ γνωστῆς ἐπιγραφῆς εἰς τὴν Ἀρτέμιδα. Ἐν τῷ Περιοδικῷ *Ἑρανιστῇ* ἐδημοσίευσεν ἀνέκδοτον ἐγκώμιον Εὐγενίου τοῦ Βουλγάρειος, γραφὲν εἰς ἀρχαίαν ἐλληνικὴν ὑπὸ Νικολάου Μαυρομμάτου, τοῦ ἐκ Κατούνης τῆς Ἀκαρνανίας ἐν Κερκύρᾳ διαμένοντος. Εἰς τὸ ἐγκώμιον προέταξε συντόμους νύξεις περὶ τοῦ Μαυρομμάτου. Ἐν τῷ ἰδίῳ περιοδικῷ ἐδημοσίευσεν τὴν εἰς ἀρχαίαν ἐλληνικὴν ἀνέκδοτον ἐπιστολὴν πρὸς τὸν ἐν Ζακύνθῳ πρόεδρον τῆς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων ἰδρυθείσης Ἀκαδημίας, ὅπως ἐλευθερωθῇ ὁ πρῦτανος τῆς Κερκυραϊκῆς Ἀκαδημίας Βωδράνδιος, συλληφθεὶς ὑπὸ τῶν Ἄγγλων καὶ εἰς Ζάκυνθον ὡς αἰχμάλωτος διαμένων. Καὶ ἡ ἐπιστολὴ αὕτη εἶναι ἔργον τοῦ ἰδίου Μαυρομμάτου.

Τῷ 1844 ἐδημοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ « *Διάλεξιν περὶ τῆς ἐν Κερκύρᾳ Μενεκρατείου ἐπιγραφῆς* ».

Ὁ Φιλητᾶς κατεγίνετο πολὺ εἰς τὴν ἐπιγραφικὴν ἀλλά, καὶ τοὶ ἐκ τῶν τότε δοκίμων ἐλληνιστῶν, οὐχ ἦττον δὲν ἦτο πάντοτε καὶ ἐρμηνευτῆς δόκιμος τῶν ἀρχαίων ἐπιγραφῶν.

Ὁ Φιλητᾶς κατηχηριστεῖτο εἰς τὰ θρησκευτικὰ, καὶ δὴ εἰς τὰ δογματικὰ. Ὁ κερκυραῖος Στυλιανὸς Βλασσόπουλος, τῷ 1800, ἐδη-

μοσίευσεν ἐν Κερκύρᾳ ἰταλιστὶ τὴν « *ὑπεράσπισιν τῆς Ὁρθοδόξου Ἐκκλησίας* » καθ' ἧς, εἶχεν ἐπιτεθῆ Ἰσπανὸς μοναχὸς ἐν Κερκύρᾳ διαμένων. Ὁ Φιλητᾶς μετέφρασε τὸ ἔργον τοῦτο καὶ ὑπὸ τὸν τίτλον : « *Ἡ ὑπεράσπισις τῆς Γραικικῆς Ἐκκλησίας ἐσχάτως προσβληθείσης ὑπὸ Δομνίκου Τειξέραν* », καὶ τὸ ἐδημοσίευσεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1848. Εἰς τὴν εἰσαγωγὴν τοῦ παιδείᾳ μνείαν περὶ τῶν γραψάντων κατὰ τοῦ Καθολικοῦ δόγματος κατὰ τὰς παρελθούσας ἑκατονταετηρίδας· δηλαδὴ, ἀπὸ τῆς δεκάτης πέμπτῃς μέχρι τῶν ἡμερῶν του, θέμα, τὸ ὅποιον ἔπειτα ἐν ἐκτάσει ἐπραγματεύθη ὁ Α. Δημητρακόπουλος, τῷ 1872, εἰς τὴν « *Ὁρθόδοξον Ἑλλάδα* ».

Ὁ γνωστὸν τῷ 1848, ὁ πάπας Πίος ὁ Θ', ἐν τῇ ἀρχῇ τῆς παπασύνης του. ἐξέδωκεν ἐγκύκλιον πρὸς τοὺς Ἀνατολικούς, προτρέπων αὐτοὺς εἰς τὴν ἑνωσιν. Ὁ κερκυραῖος Γεώργιος Μαρκοράς, ἐκ τῶν ἀρίστων ἐπιστημόνων καὶ λογίων τῶν χρόνων ἐκείνων, ἀμέσως ἀπήντησεν. Ὁ λόγιος Ἰσπανὸς Σκανδέλλας, διαμένων ἐν Κερκύρᾳ, ἀνεσκεύασε τὸν Μαρκοράν, ὅστις ἀμέσως ἀπήντησεν ἰταλιστὶ καὶ ὁ Φιλητᾶς ἔκαμε τὴν ἐλληνικὴν μετάφρασιν. Τοῦ ἔργου τοῦτου μετὰ προσθηκῶν ἐγένετο δευτέρα ἔκδοσις τῷ 1853. Ὁ Φιλητᾶς μετέφρασεν ἐπίσης ἐλληνιστὶ καὶ ἕτερον ἔργον τοῦ Μαρκορά ὑπὲρ τῆς Ὁρθοδοξίας, τὸ ὅποιον ἐδημοσίευσεν τῷ 1854 ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν : *Sopra alcuni passi dell'allocazioni di Pio IX.* Ὁ Φιλητᾶς ἄφησε καὶ ἀνέκδοτα ἔργα.

Τοιοῦτος ἐν ὀλίγοις ὁ διδάσκαλος τοῦ Γένους Φιλητᾶς, ὅστις, ἐν τῇ ἀδιαλείπτῳ ἀσκήσει τῶν πατριωτικῶν, κοινωνικῶν καὶ ἰδιωτικῶν του ἀρετῶν, ἐφάνη ἀντάξιός των μεγαλοφρόνων συγχρόνων αὐτοῦ, οἵτινες ἐδόξασαν τὴν ἐμφάνισιν τῆς δευτέρας Ἑλλάδος ἢ ὀδηγούντες αὐτὴν εἰς τοὺς ἱεροὺς ἀγῶνας, ἢ θεμελιούντες τὴν ἠθικὴν αὐτῆς καὶ πολιτικὴν ὑπαρξιν ἢ ὠθοῦντες πρὸς τὸ πρόσω τὴν διακηρικὴν αὐτῆς ἀνάπτυξιν καὶ μαχθούντες πρὸς διάδοσιν τῶν γραμμάτων.

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ Ο ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΣ

Κωνσταντίνος ο Παλαιολόγος, ο ύστατος του Βυζαντίου αυτοκράτωρ, ἐγεννήθη κατά μῆνα Φεβρουάριον τοῦ 1404. Μητρόθεν μὲν εἶλκε τὸ γένος ἐκ τοῦ σερβικοῦ οἴκου τοῦ ἄρχοντος Κωνσταντίνου Δραγώση, ἐξ οὗ καί, κατὰ τὸν Βυζάντιον, ἐπιλέγεται Δραγώσης.— Κατ' ἄλλους πάλιν, τὸ ἐπώνυμον τοῦτο, περισωθὲν ἐν τῇ στόματι τοῦ λαοῦ, ὅστις ἐκάλει αὐτὸν ἐπίσης καὶ Δράκον, εἰσεχώρησεν εἰς τὰς συγγραφὰς μεταγενεστέρων λογίων.

Πατὴρ του δὲ ὑπῆρξε Μανουὴλ ὁ Β΄, ὁ μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1391 καὶ 1425 βασιλεύσας.

Κατ' ἀρχὰς μὲν, βασιλεύοντος τοῦ πατρὸς, ὑπῆρξεν ἄρχων τῶν μεταξὺ Χαζαρίας καὶ τοῦ Πόντου χωρῶν. Μετὰ τὸν θάνατον δὲ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ, ἔλαβε παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ του Ἰωάννου τοῦ Ζ' «τὴν ἡγεμονίαν τῆς Πελοποννήσου, ὡς λέγει ὁ Βυζάντιος, ἀληθῶς ὅμως, μέρος αὐτῆς, ὅπερ ὁ Κωνσταντίνος, ὡς προΐόντες θὰ ἴδωμεν, ἐπεξέτεινε, καί, διὰ τῶν συνοικεσίων μὲν ἀφ' ἑνός, ἀφ' ἑτέρου δὲ διὰ τῶν ὅπλων, ἀπηλευθέρωσε τῆς φραγκοκρατίας.»

Ἐποπτεία
τοῦ θρόνου
τῆς Κ/πόλεως.

Ἐποπτεία τοῦ θρόνου τῆς Κ/πόλεως. Ὅτε ὁ ἀδελφός του Ἰωάννης ὁ Ζ' ἀπῆλθεν εἰς Εὐρώπην, ὅπως αὐτοπροσώπως παραστήῃ εἰς τὴν Σύνοδον, τὴν σκοποῦσαν νὰ ἐνώσῃ τὰς δύο Ἐκκλησίας, τὴν μετέπειτα «ἐν Φλωρεντίᾳ» ἀποκληθεῖσαν, καὶ οὕτω πείσῃ τὸν πνευματικὸν τῆς Δύσεως ἀρχηγὸν νὰ τῇ παράσχη τὴν ὅσον ἐπ' αὐτῇ βοήθειαν, ὁ Κωνσταντίνος ἀνέλαβε τὴν ἐπιτροπείαν τῆς ἀρχῆς (1437).

Γνωστών ὄντων τῶν κατὰ τὴν Σύνοδον ἐκείνην, τῶν ἐπιδρα-
σάντων καὶ εἰς τὰ μετέπειτα τοῦ Κράτους, παραλείπω. Ὑπενθυ-
μίξω μόνον ὑμῖν, ὅτι ὁ Ἰωάννης ἐπέστρεψεν
Αἷτια τῆς ἐκλο- ἐξ Εὐρώπης τὸ 1440. Ὁ Κωνσταντῖνος λοιπὸν
γῆς αὐτοῦ ὡς ἤρξεν ἐπὶ 3 ἔτη, καθ' ἃ πολλὴν ἀπέκτησε πει-
αὐτοκράτορος. ραν τῶν κατὰ τὸ Βυζάντιον. Δικαίως λοιπὸν
προϋτιμήθη, κατὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀδελ-
φοῦ του, ὁ τέταρτος οὗτος τοῦ Μανουὴλ υἱός, τῶν μεγαλειτέρων
Θωμᾶ καὶ Δημητρίου, ἂν καὶ ὁ τελευταῖος αὗτος, ὡς ἄρχων τῆς
Σηλυβρίας, διατρίβων πλησιέστατα τῇ βασιλευσούσῃ, ἐπεζήτησε νὰ
ἀρπάσῃ τὴν ἀρχήν, ἐπὶ τῇ ἀπηρχαιομένῃ λόγῳ ὅτι ἦτο δῆθεν
πορφυρογέννητος.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἀνῆλθεν ἐπὶ τοῦ θρόνου χάριν καὶ τῆς ἀγάπης
τῆς μητρὸς του, τοῦ στρατοῦ, τοῦ λαοῦ, τῆς συγκλήτου καὶ αὐτοῦ ἔτι
τοῦ κλήρου. Σημειωτέον δ' ἐν παρόδῳ ὅτι τὴν ἐκλογὴν τοῦ αὐ-
τοκράτορος ἐπέκρινε καὶ Μουράτ ὁ Β', ὁ πατὴρ τοῦ Παρθη-
τοῦ, τῆς βυζαντινῆς Αὐλῆς διατελούσης ἀπὸ τοῦ 1390 (βασι-
λεύοντας Ἰωάννου τοῦ Ε') εἰς φιλικὰς πρὸς τοὺς Τούρκους
σχέσεις.

Ὁ Κωνσταντῖνος ἐβασίλευσε, χωρὶς νὰ στεφῆται αὐτοκράτωρ,
ἔτη 4 καὶ μῆνας 4 ἢ 7, ἢ, κατὰ τὸν Χαλκο-
Διάρκεια κονδύλην, ἔτη 3 καὶ μῆνας 3. ἦται ἀνῆλθεν
τῆς βασιλείας. ἐπὶ τοῦ θρόνου τὸ 1448, ἢ τὸ 1449. Ἐκυβέρ-
νησε συνετώτατα, ἔπεσε δέ, μαχόμενος ὑπὲρ
τῆς σωτηρίας τοῦ Κράτους του, τῇ 29ῃ Μαΐου τοῦ 1453, ἐν
ἡλικίᾳ 49 ἐτῶν, μετὰ πολιορκίαν 52 ἡμερῶν.

Οἱ πλείστοι τῶν ἱστορικῶν ἀναγράφουσι τὸν Κωνσταντῖνον ΙΑ'.
Τοῦτο ποιοῦσι, διότι δὲν λαμβάνουσιν ὑπ' ὄψιν τὸν Κωνσταντῖνον
ἐκεῖνον, τὸν ἀδελφὸν Μιχαὴλ τοῦ Παραπινά-
ΙΑ' ἢ IB', καὶ ἐκ τῆς Δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, ὅστις
παρεχώρησε τὴν ἀρχήν, μετὰ τῶν ἐτῶν
1071—1078 εἰς τὸν ἀδελφὸν του Κωνσταντῖνον, καὶ τοῦτον ὑπο-

χωρήσαντα πρὸ τοῦ Νικηφόρου τοῦ Βοτανειάτου. Ὁ Βυζάντιος, ὁ
Diehl, ὁ Βικέλας θεωροῦσιν αὐτὸν ΙΑ'.

Δυναμέθα ἐν ὀλίγοις νὰ συνοψίσωμεν τὰ ἐπὶ τῆς ἀρχοντείας τοῦ
Κωνσταντῖνου. Τὸ Βυζάντιον προσεκτήσατο τὴν Γλαρέντζαν, κα-
τέλυσε τὴν ἐν Πελοποννήσῳ κυριαρχίαν τῶν
Ναυαραίων, Ἐταιρείας στρατιωτικῆς, συγκρο-
τηθείσης ἐκ τῆς ἐν Ἰσπανίᾳ Ναυάρας, ἧτις,
ἀπατραπέισα τοῦ σκοποῦ αὐτῆς (τῆς ἀποδιώξεως ἐκ τῶν Ἀθηνῶν,
τῶν Καταλανῶν), ἐκυρίευσεν τὸ ὄχυρόν τοῦ λιμένος τῆς Πύλου
φρούριον, (ἔπερ ἐξ αὐτῶν καὶ Ναυαρίνον καλεῖται) καὶ ἤρξεν ἐν
Πελοποννήσῳ ἐπὶ 50 ἔτη.—Βασιλεύοντας δὲ Κωνσταντῖνου τοῦ
Δραγώση, ἤρχισαν αἱ πρῶται τοῦ Μωάμεθ ἐχθροπραξίαι πρὸς τοὺς
Βυζαντινοὺς. Αἰτία αὐτῶν ὑπῆρξεν ἡ ἐπιθυμία τοῦ Μωάμεθ πρὸς
ἀνοιχοδόμησιν ἐπὶ τῆς ἀπέναντι τοῦ ὑπὸ τοῦ Βαγιαζήτ τοῦ Α' ἀνε-
γερθέντος Ἀνατὸλ Χισάρ εὐρωπαϊκῆς ὄχθης φρουρίου ὄχυροῦ,
τοῦ Ρούμελι Χισάρ. Ἡ ἐπιθυμία αὕτη ἐπραγματοποιήθη κατὰ τὸ
1452. Ὁ Σουλτᾶνος ἀπέκλειεν ἐπίσης τὴν Κωνσταντινούπολιν ἀπὸ
τοῦ Εὐξείνου, προσελάμβανε δ' ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ του τὸν Οὐγγρον ἢ
Βλάχον χύτην κανονίων Οὐρβανόν, οὗτος τὸ ὑπέρογκον τηλεδό-
λον, ὑπὸ 70 ζευγῶν βοῶν ἔλκυσθέν. ἔτοποθετήθη ἐν τῇ ὑπὸ τῆς νῦν
ἀγγλικῆς Πρεσβείας κατεχομένην χώρῳ. Ὁ αὐτὸς χύτης ὠδήγησε
τοὺς Μωαμεθανοὺς νὰ ρίπτωσι τὰς σφαῖρας τοῦ τηλεδόλου ἐπὶ
τῶν τειχῶν τῆς βασιλευσούσης, οὕτως ὥστε τὰ τρία τῆς βολῆς ση-
μεῖα νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὰς τρεῖς γωνίας τοῦ τριγώνου. Διὰ τοῦ
τρόπου δὲ τούτου ἐπέφερε θραύσιν φαθεράν εἰς τοὺς Βυζαντινοὺς,
οὓς καὶ εἰς ἀμυχανίαν ἐνέβαλεν.

Πρὸ τῆς ἐπικειμένης συμφορᾶς, ὁ αὐτοκράτωρ δὲν ἐδίστασε
νὰ προστρέξῃ εἰς τὴν βοήθειαν τοῦ Πάπα.
Ἀπόπειρα (1452). Ὁ Νικόλαος ὅμως, τὸ συμφέρον ἔ-
ἐνώσεως τῶν χων πάντοτε πρὸ ὀφθαλμῶν, ἀπήτησεν ἀπὸ
Ἐκκλησιῶν τοῦ Κωνσταντῖνου, ἀντὶ τῆς ὑποσχομένης βοη-
θείας, νὰ στέρξῃ ἐν Κωνσταντινουπόλει ἑξαρ-
χον αὐτοῦ, ἐπιτετραμμένον νὰ ἐξαφανίσῃ πᾶν τῆς διαφορᾶς τῶν δύο

Ἐκκλησιῶν ἴχνος. Ὁ Κωνσταντῖνος, εὐρέθη εἰς ἀδιέξοδον: Ἀφ' ἐνὸς ἢ παπικῆ κυριαρχία, ἀφ' ἑτέρου, ὁ μουσουλμανικὸς κίνδυνος. «Οἱ Τούρκοι, θὰ ἐσκέφθη, ὡς ἀλλόθρησκαί θὰ εἶναι ἐχθρικοίτεροι. Ἐὰν ὑποκύψωμεν εἰς τὴν παπικὴν κυριαρχίαν, θὰ ἔχωμεν τοῦλάχιστον τὴν τοῦ Χριστοῦ λατρεῖν ἐλευθέραν. Καὶ ὄχι μόνον τὴν θρησκευτικὴν συνείδησιν, ἀλλὰ καὶ αὐτὴν τὴν βασιλείαν». Καὶ ἔκλινε πρὸς τὸ μέρος τοῦ Πάπα, καὶ ἐδέχθη τὸν Καρδινάλιον Ἰσιδώρον, καὶ ἐτέλεσαν μεγάλην ἐν τῷ ναῷ τῆς Ἁγίας Σοφίας λειτουργίαν εἰς κύρωσιν τῆς ἐνώσεως τῶν Ἐκκλησιῶν. Ἄλλ' ὁ λαὸς καὶ αἱ λογάδες τοῦ ἔθνους ἐξεμάνησαν, ἀναπολοῦντες τὰς πυρπολήσεις, τὰς λεηλασίας, τὰς ἀρπαγὰς, τὰς ἀπαγωγὰς, τὰς βεβηλώσεις καὶ τοὺς θρησκευτικὸς διωγμοὺς, αἵτινες ἐπηκολούθησαν τὴν πεντηκονταετὴ φραγκικὴν κυριαρχίαν. Ἡ κοινὴ γνώμη συνωψίζετο ἐν τῇ φράσει τοῦ μεγάλου Δουκὸς Νοταρᾶ, τοῦ δηλοῦντος ὅτι προὔτιμα φακίολιον Τούρκου, ἢ καλύπτραν λατινικὴν!» Τόσον δὲ ἡ μισαλλαδοεῖα ἐτύφλωσε τὸν λαὸν ὥστε, ἐνῶ ὁ τουρκικὸς στρατὸς καὶ στόλος περιεζώνουν τὴν Κωνσταντινούπολιν, οὗτος ἦτο διηρημένος εἰς δύο κόμματα, ὧν τοῦ ἐνὸς ἐξῆρχεν ὁ Βασιλεὺς, τοῦ δ' ἄλλου Γεννάδιος ὁ Σχολάριος, ὁ εἰς τὴν ἐν Φλωρεντία Σύνοδον λαβὼν μέρος, ὁ μονάζων ἐν τῇ μονῇ τοῦ Παντοκράτορος, ὁ μετέπειτα καὶ Πατριάρχης τῆς Κωνσταντινουπόλεως γενόμενος. Μετ' αὐτοῦ δὲ καὶ ὁ μέγας δοῦξ Νοταρᾶς.

Τὶ δ' ἐπραττεν ἡ Δυτικὴ Εὐρώπη; Ὁ πνευματικὸς αὐτῆς ἀρχηγὸς περιέμενε τὴν τελείαν ὑποδούλωσιν τῆς ἀνατολικῆς Ἐκκλησίας, ἵνα κηρύξῃ νέαν σταυροφορίαν. Ἄλλὰ, καθ' ἃ λέγει ὁ Γίββων, κλίνομεν νὰ πιστεύσωμεν ὅτι, καὶ ὡς εἶχον τὰ πράγματα, πολὺ ἀπειχεν ὁ Πάπας ἀπὸ τοῦ νὰ λυπηταί. Ἀκούσατε μᾶλλον τὸν Γίββωνα αὐτόν:

«Ἡ Χριστιανωσύνη, λέγει, ἐθεώρει μετ' ἀδιαφορίας τὴν ἐπικειμένην πτώσιν τοῦ Βυζαντίου. Τινὰ μὲν τῶν κρατῶν τῆς Εὐρώπης ἦσαν ἀσθενῆ, ἕτερα δὲ ἐκείντο μακρὰν. Τινὲς μὲν ἐνόμιζον τὸν κίνδυνον μὴ εἰσέτι ἐπικείμενον, ἕτεροι δὲ ἀναπόφευκτον. Ἄεν-

ναὶ ἐμφύλιοι διενέξεις ἀπησχόλουν τοὺς ἡγεμόνας τῆς Δύσεως, ὁ δ' ἀρχιερεὺς τῆς Ρώμης ἦτο παρωρωτισμένος κατὰ τῶν Ἑλλήνων, διὰ τὴν ἐπιμονὴν καὶ τὴν κακὴν πίστιν των. Ἐπειδὴ δὲ εἶχε προφητεύσει τὴν προσεχῆ αὐτῶν καταστροφὴν, ἀντὶ νὰ φέρῃ εἰς βοήθειάν των τὰ πλοῦτη καὶ τὰ ὄπλα τῆς Ἱταλίας, ἐφιλοτιμεῖτο μᾶλλον νὰ ἴδῃ πληρουμένην τὴν προφητείαν του. (*)

Ἄλλ' ἡ διχόνοια αὕτη ὑπῆρξεν αἰτία ἐλαχίστη τοῦ τελικοῦ φοβεροῦ ὀλέθρου τὴν αἰτίαν τῆς καταστροφῆς τῆς βυζαντιτικῆς αυτοκρατορίας θὰ εὐρωμεν ἐν αὐτῇ τῇ καταστάσει αὐτοῦ. — Κατὰ τὴν ἀνάρρησιν ἐπὶ τοῦ θρόνου Κωνσταντῖνου τοῦ Παλαιολόγου, τὸ Βυζαντινὸν λεγόμενον κράτος περι-

Κατάστασις τοῦ βυ-

ζαντινοῦ κράτους,

καὶ τὰ αἷτια τῆς

πτώσεως αὐτοῦ.

ρίζετο εἰς μόνην, ἀληθῶς εἶπειν, τὴν Ἡσίον. Τὰ φρούρια, τὰ περὶ τὴν Προποντίδα, τὴν Σηλυβρίαν καὶ τὰ περὶ αὐτήν, ἦσαν ἀσθενῆ, τὰ μὲν ὑποτελεῖ τὰ δ' ἀνίκανα ν' ἀντιστάσῃ πρὸς τοὺς Ὀθωμανοὺς. Τὸ αὐτὸ δὲ συνέβαινε καὶ διὰ τὰ πρὸς βορρᾶν, φρούρια τὰ παρὰ τὸν Εὐξείνιον, τὴν Μεσημβρίαν, τὴν Ἀρχιάλαον, καὶ τὴν Καθάρναν. Δὲν ἠδύναντο δ' ἐξ ἄλλου οἱ Βυζαντινοὶ νὰ βασιθεοῦν ἐπὶ τῶν Γενουαίων, τῶν κατεχόντων τὸν Γαλατᾶν διότι ἐκ πείρας πλέον ἐγνώριζον τὴν ἀπιστίαν τῶν ξένων τούτων. Καὶ μ' ὅλα τὰύτα, αὐτοὶ οὗτοι οἱ Γενουαῖοι, ἀνερχόμενοι εἰς 700 μχηγτάς, προσεφέρθησαν αυτοκλήτως νὰ πολεμήσωσιν ὑπὲρ τοῦ Βυζαντίου, ὁ δ' ἀρχηγὸς αὐτῶν Ἰουστινιάνης, ἀνέλαβε μάλιστα καὶ τὴν ἀρχιστρατηγίαν, τοῦ Νοταρᾶ θεωρηθέντος ὑπόπτου, ὡς ἀνήκοντος εἰς τὴν τοῦ Γενναδίου μερίδα.

Οὐδὲν δὲ ἠδύναντο νὰ ἐλπίζωσιν οἱ Βυζαντινοὶ παρὰ τῶν νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Πελοποννήσου, ἧς μάλιστα οἱ κυβερνήται, Θωμᾶς καὶ Δημήτριος, ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως, ἐδιχονόουν πρὸς ἀλλήλους. Ὡστε, τοπογραφικῶς μὲν τὸ Βυζάντιον, ὡς καὶ ἀνω-

(*) Κατὰ μετάφρασιν Δ. Βικέλα.

τέρω είπομεν, περιωρίζετο εις μόνην τὴν Πόλιν, ἐξετείνετο δὲ τὸ πολὺ μέχρι Σηλυβρίας.

Ὁ στόλος, ἡδύνατο τοῦλάχιστον νὰ ὑπερασπίσῃ τὰ παράλια τοῦ Βυζαντίου καὶ ν' ἀποκρούσῃ πᾶσαν τὴν Ὀθωμανῶν ἐπίθεσιν ἀπὸ τῆς θαλάσσης; Οὐδαμῶς. — Ὁ περιδούκος τοῦ Βυζαντίου στόλος, ὁ κατὰ τόσας ναυμαχίας κατατροπώσας τὸν ἐχθρὸν, τὸ φοβερὸν τῶν Βυζαντινῶν ἔρεισμα, συνεποσοῦτο εἰς δέκα μόνον σκάφη! Μόνον 10, εἰὰ ν' ἀντιπαραταχθῶσι πρὸς 400 μεγάλα τῶν Ὀθωμανῶν, ἐκτὸς τῶν μικροτέρων, τῶν ναυπηγηθέντων εἰς Δεδεαγάτς!

Καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν κατοίκων εἶχεν ἐπαισθητῶς ἐλαττωθῆ. Διότι, ἐνῶ ἄλλοτε περιελάμβανε αὐτὴ αὐτὴ ἡ Πόλις ὑπὲρ τὰς 500000 κατοίκων, ἐπὶ Κωνσταντίνου δὲν εἶχε πλείονας τῶν 80000.

Ἐπὶ τὴν Πόλιν τοῦλάχιστον πρόσδοσι, ἀντὶ τῶν ὁποίων θὰ ἡδύνατο οἱ Βυζαντινοὶ νὰ μισθώσωσι στρατὸν καὶ νὰ ναυπηγήσωσι στόλον; Καὶ τὰ οἰκονομικά, ἀπὸ τῆς φοβερᾶς μεταξὺ Ἰωάννου τοῦ Κατακουζινοῦ καὶ τῆς ξένης βασιλομήτορος Ἄννης τῆς Σαβοΐας ἔριδος, ἔβαινον κακὰ κακῶς! «Κατὰ τὴν στέψιν Ἰωάννου τοῦ Κατακουζινοῦ, παρετέθη τράπεζα, ἔπου, κατὰ σύγχρονόν τινα συγγραφέα, οὐδὲν χρυσοῦν, ἔστω δὲ καὶ ἀργυροῦν σκευὸς ἔδλεπέ τις. Τὰ ἐπιτραπέζια σκευὴ ἦσαν τινὰ μὲν ἐκ κασιτέρου, τινὰ δ' ἐκ γῆς ὀπτῆς καὶ κογγυλίων! Τὰ διαδήματα καὶ τὰ αὐτοκρατορικὰ φορέματα δὲ παρουσίαζον εἰμὴ τὴν ἐξωτερικὴν μορφήν τοῦ πλοῦτου καὶ τῆς εὐμαρείας. Ὁ χρυσὸς ἀντικαθίστατο ὑπὸ ἐπιχρύσου δέρματος, οἱ πολύτιμοι λίθοι ὑπὸ βελίνων χρωματιστῶν πετραδίων! Σπανίως ὁ ὀφθαλμὸς συνίητα λίθους, ἀποδίδοντας ἀναλαμπὰς ἀληθῶν, καὶ τὸ γαλακτοειδὲς λευκόν, ἢ τὸ σιδηροειδὲς μέλαν τῶν γνησίων μαργαριτῶν. Εἰς τοιοῦτον βαθμὸν εἶχον καταπέσει ὁ πλοῦτος καὶ ἡ ἀρχαία εὐμάρεια, ὡς καὶ ἡ ἀρχαία τῆς αὐτοκρατορίας τῶν Ρωμαίων λαμπρότης, «καί, (προσθέτει ὁ συγγραφεὺς) ἐντρέπομαι ἀπιστορῶν αὐτήν.» Ὁ ἔχων, ἔστω καὶ τὴν ἐλαχίστην ἰδέαν τοῦ πρώτου πλοῦτου τοῦ Βυζαντίου, εὐκόλως θὰ ἐννοήσῃ ἐκ τῆς ἐκθέ-

σεως ταύτης πόσον εἶχεν ἐκπέσει τὸ Βυζαντινὸν Κράτος οἰκονομικῶς, τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως λέγοντος κατηγορηματικῶς ἔτι: «ἐν τῇ θησαυροφυλακίᾳ δὲν ὑπῆρχεν εἰμὴ ἀήρ καὶ κόνις!» (*)

Δὲν εἶναι τοῦ παρόντος νὰ εἰπώμεν πῶς ἡ Ἄννα τῆς Σαβοΐας κατεσπατάλησεν τὸν θησαυρὸν καὶ κατέστρεψεν αὐτὸ οἰκονομικῶς τὴν βυζαντινὴν αὐτοκρατορίαν. Πρέπει ὅμως νὰ εἰπώμεν ὅτι ἐκτὸς δὲν ἡδυνήθη ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος. Οὕτω λ. γ. ἀντὶ τῶν 600,000,000 δραχμῶν, α; ἐπὶ Κομνηνῶν εἰσέπραττον ἐκ μόνης τῆς Πόλεως, ὑπερβαίνουσας ἀπάσας τὰς ἄλλας προσόδους τοῦ Κράτους, ἐπὶ Παλαιολόγων μόλις αἱ πρόσδοσι συνεποσοῦντο εἰς 3,000,000 περίπου.

Δικαίως ἄρα ὁ Diehl λέγει ἔτι αἰτία μὲν ἀπωτάτη ἀλλὰ βεβαία τῆς πτώσεως τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ὑπῆρξεν ἡ βασιλεία καὶ τὰ ἐν αὐτῇ Ἄννης τῆς Σαβοΐας: «Ἐπὶ τῆς βασιλείας αὐτῆς βλέπομεν καὶ τοὺς Ὀθωμανοὺς, θεωρουμένους ἐν τῇ Αὔλῃ, κατὰ τὸν Γρηγοράν, φίλους, δίδοντας ἑαυτοῖς παντοειδεῖς ἐλευθερίας... ἄδοντας, καθ' ὅν χρόνον ἐψάλλετο ἐν τοῖς ναοῖς ἡ θεία λειτουργία, καὶ ὀρχουμένους πρὸς σκανδαλισμὸν τῶν πιστῶν. Διότι, λέγει, ἡσθάνοντο ἤδη ἑαυτοὺς κυρίους τῆς Πόλεως καὶ ἐγνώριζον ὅτι μόνους αὐτοὺς εἶχεν ὠφελήσει ὁ ἐμφύλιος πόλεμος.»

Τὴν ξένην ταύτην, τὴν ἐκ μουσαροῦ καὶ ἀφειδοῦς αἰσθήματος πρὸς θεραπείαν τῶν παθῶν αὐτῆς κατασπατάλησασαν τὸν θησαυρὸν τοῦ Κράτους, καὶ καταρρίψασαν καὶ τὴν αἰγλήν τοῦ θρόνου καὶ τὴν αὐτοκρατορίαν ὀλόκληρον, τὴν παραχωροῦσιν τὴν ἐπιτροπευομένην ὑπ' αὐτῆς γῆν τοῖς Ὀθωμανοῖς, τὴν Ἄνναν ταύτην, τὴν ξένην, οἱ Βυζαντινοὶ ἐμίσουν ἐκ βάθους καρδίας. Καὶ τὸ μῖσος ἐκεῖνο ἦτο ὅπερ ἀνέκαθεν ἔτρεφον πρὸς τοὺς ἀχαρίστους βαρβάρους τῆς Δύσεως, οὓς αὐτοὶ ἐξεπολίτισαν, πρὸς τοὺς τῆς Δύσεως τυχοδιώκτας οἵτινες κατὰ τὴν ὁμολογίαν αὐτοῦ τοῦ Diehl,

*) Ἐκ τῶν Figures Byzantines τοῦ Diehl.

τήν πνευματικὴν τῶν Ἑλλήνων ὑπεροχὴν ἀνεγνώριζον, παρεδέχοντο καὶ ἐφοβοῦντο. Ἦτο τὸ μῖσος, ἕπερ ἐπ' αἰῶνας ἔτρεφον οἱ Βυζαντινοὶ πρὸς τοὺς αἵρετικούς Φράγκους, τοὺς συμπατριώτας της. Ὡς αὐτοί, καὶ αὕτη ἐν τῷ κρυφῷ ὑπῆρξεν αἵρετικὴ, ὡς αὐτὴ ἀπεδείχθη μωρὰ, ἀμαθὴς, ἀνίκανος· ἡ βυζαντινὴ αὐτοκρατορία ὑπῆρξε τὸ σκύβαλόν της· τὴν κατεσπίλωσε, τὴν κατεπάτησε, τὴν ἀφήμαξε, τὴν κατέστρεψε!..

Οἱ συμπατριῶται τῆς βασιλομήτορος ἤρχισαν τὴν πολιτικὴν ταύτην τῆς καταστροφῆς τῆς αὐτοκρατορίας. «Ἄν, λέγει ὁ Παπαρρηγόπουλος, ὁμιλῶν περὶ τῆς πρώτης σταυροφορίας, ἂν ὁ Ἀλέξιος μετεχειρίζετο κατὰ τῶν Τούρκων τὰς ναυτικὰς καὶ πεζικὰς δυνάμεις, ἂς ἠναγκάσθη νὰ στρέψῃ κατὰ τῶν λεγομένων τούτων συμμάχων, καὶ τὰς δυνάμεις, ἂς συνεξέπεμψε μετ' αὐτῶν κατ' ἀρχὰς εἰς Μικρὰν Ἀσίαν καὶ εἰς Συρίαν, καὶ τοὺς πόρους, οὓς ἐστερήθη διὰ τῶν λεηλασιῶν καὶ τῶν δηλώσεων, ἤθελε βεβαίως ἀπαλλαγῆ παντὸς κινδύνου ἀπὸ τῶν Μωχμεθανῶν πολὺ ἀσφαλέστερον καὶ ὀριστικώτερον, παρ' ὅ,τι ἀπηλλάγη διὰ τῶν προσκαιρῶν κατορθωμάτων τῆς Δύσεως.»

Ἡ Ἄννα δὲ συνέχισεν ἐπαξίως τὴν πολιτικὴν ταύτην ἀσυνειδήτως, δέον νὰ τ' ὁμολογήσωμεν, τῶν συμπατριωτῶν της. Ὑπῆρξε δὲ αἰτία, ὡς καὶ προεῖρηθη, αἰτία δὲ οὐχὶ ἀπομακρυσμένη, ἀφοῦ μετὰ ἑκατὸν ἔτη ἡ Πόλις ἐπιπτε, τῆς ἐξασθενήσεως τοῦ Κράτους.

Ἀλλά, θὰ εἶπη τις, διατί νὰ μὴ καταφερώμεθα ἐπίσης καὶ κατὰ τοῦ Κατακουζινοῦ, ὅστις ὁμοίως σχεδὸν πρὸς τὴν βασιλομήτορα ἐπολιτεύθη; Ἡ παρατήρησις αὕτη εἶναι ὀρθή. Ναι, ἦρισαν μὲν ἀμφότεροι, ὅτε μέγας Δομέστιχος καὶ ἡ χήρα Ἄνδρονίκου τοῦ Γ'. καὶ τοῦτο ἐπὶ βλάβῃ τοῦ Κράτους, ἀλλὰ ποία ἡ ὑποκινούσα αἰτία παρ' ἀμφοτέροις; Ὁ μὲν Κατακουζινὸς ἦτο Ἕλληνας. Ἐπολέμει πρὸς ὄφελος τοῦ Βυζαντίου, τοῦλάχιστον ἡ πρώτη αἰτία ὑπῆρξεν αὐτῆ. Ὡς Ἕλληνας δὲ φυσικῶς θὰ συνεπάθει πρὸς τὸν βυζαντινὸν λαόν, θὰ ἐπόνει τὸ βυζαντιανὸν κράτος. Παρὰ τῆ Ἄννη ὅμως τοῦναντίον συνέβαινε. Ἦτο ξένη, ἐπομένως, ὡς ἡ χιλιετὴς ἱστο-

ρία τοῦ Βυζαντίου ἀπέδειξεν, ἀδιαφοροῦσα, εἰμὴ μισοῦσα τὸν βυζαντινὸν λαόν. Διατί δὲ ἐμάχετο πρὸς τὸν Μέγαν Δομέστιχον; Διὰ νὰ συγκρατηθῇ ἐπὶ τῆς ἀρχῆς.

Ὁ Κατακουζινὸς καὶ ἄλλως εἶναι συγχωρητός. Ἕλληνας, κατέστρεψε τὰ ἑαυτοῦ, υἱός, κατέστρεψε τὰ πατρώα, ἀλλ' ὁ πατήρ συγχωρεῖ τὸν ἀσωτὸν υἱόν, ἀλλ' ὁ Ἕλληνας συγχωρεῖ τὸν κακοποιήσαντα αὐτὸν Ἕλληνα. Τί ὅμως δύναται τις νὰ εἶπη πρὸς ὑπεράσπισιν τῆς ξένης Ἄννης, τῆς ἐκ Σαβοΐας ἐλθούσης μωρᾶς, οἰηματίου, πλεονέκτου, σκληρᾶς, χρυσοδιψοῦς, ἣτις τόσον κακῶς ἐπέδρασαν εἰς τὰ πάτρια ἡμῶν ὥστε καὶ αὐτοὶ οἱ Γάλλοι ἱστοριογράφοι νὰ ὁμολογοῦν καὶ νὰ λυπῶνται εἰλικρινῶς «διὰ τὴν ἄστοχον αὐτῆς καὶ ἀτυχῆ ἀνάμυξιν εἰς τὰ πολιτικά;...»

Τοιαύτας ξένας ἢ τοῦ Βυζαντίου Αὐλῆ πολλὰς ἐγνώρισε, πολλὰ μάλιστα καὶ συνεταὶ ὑπῆρξαν καὶ ἀξιέραστοι, καὶ ὁ λαὸς ἐπεφῆμυσεν αὐτὰς ἐπὶ τῇ αἰσῆ εἰς τὴν Πόλιν ἐλεύσει των. Ἀλλὰ τὸ πλεῖστον τούτων, εὐρεθὲν ἐν τόπῳ ξένῳ, ἔχον ἦθη ξένα καὶ βάρβαρα, δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀφομοιωθῇ πρὸς τὸ νέον περιβάλλον δι' ὅλης αὐτοῦ τῆς ζωῆς, καὶ αἱ ἀποξενωθείσαι περιγῆπισσαι ἐξῆσαν ἢ ἐν ταῖς παρασκηναῖς τῆς ἱστορίας, ἢ παντελῶς ἐλησημονήθησαν, ἢ ὡς εἶδομεν, ἐπέδρασαν εἰς τὰ πράγματα κακῶς, ἢ τέλος ἔπεσαν καὶ εἰς δυσμένειαν τοῦ τε βασιλεύοντος καὶ τοῦ λαοῦ.

Οἱ βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, ὑπερήφανοι διὰ τὸν θρόνον αὐτῶν, δὲν θὰ συνήπτον γάμους πρὸς βαρβάρους, ἐὰν δὲν ὑπῆρχον καὶ οἱ πολιτικοὶ σκοποί. Βλέπομεν λοιπόν, πρὸ πάντων μάλιστα, ἀπὸ τῆς δυναστείας τῶν Κομνηνῶν, τὴν Αὐλὴν τῆς Κωνσταντινουπόλεως νὰ ἀκολουθῇ τὴν πολιτικὴν τοῦ μεγάλου Αὐστριακοῦ Οἴκου τοῦ Charles-Quint: τὴν ἐπέκτασιν δηλαδὴ τοῦ Κράτους, καὶ τὴν πρόσκτησιν συμμάχων διὰ συνοικεσιῶν. Παρήλασαν, ἐν τῇ Αὐλῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως βασιλίδες ἐκ πάντων τῶν ἰσχυρῶν τῆς Εὐρώπης Οἴκων. Ἐσχόμεν αὐτοκρατεῖρας ἐκ Γαλλίας, ἐκ Γερμανίας, ἐξ Αὐστρίας, ἐκ τοῦ Οἴκου τῆς Σαβοΐας καὶ τοῦ τῶν Hohenstaufen.

ἐπίσης ἐκ τῶν τιμαριωτικῶν Οἰκῶν τῆς Συρίας, τῆς Παλαιστίνης, τοῦ Μωρέως, καὶ ἐξ αὐτῶν τῶν ἀνατολικῶν βασιλικῶν Οἰκῶν. Ἡ δὲ μήτηρ αὐτοῦ τοῦ Παλαιολόγου ἦτο Σερβίς. Ὁ δὲ Κωνσταντῖνος συνεζεύχθη εἰς πρῶτον γάμον τὴν Θεοδώραν Τόκκου, (1428), θυγατέρα τοῦ κόμητος Λεονάρδου τοῦ Τόκκου, ἀνεψιὰν δὲ Καρόλου τοῦ Β', κίμητος Κεφαλληνίας καὶ τῆς Ζακύνθου, ὅστις παρεχώρησε τῇ Κωνσταντίνῃ διὰ τοῦ συνοικισίου ὅσα πολίχνια καὶ φρούρια ἐκέκτητο ἐν Πελοποννήσῳ. Εἰς δευτέρους γάμους, τῆς πρώτης αὐτοῦ συζύγου ἀποθανούσης ἐν ὠδίσι, συνεζεύχθη τὴν θυγατέρα τοῦ ἡγεμόνος τῆς Λέσβου Νοταρᾶ Παλαιολόγου τοῦ Κατελουσίου Αἰκατερίνην Gattilusio, ἣτις καὶ αὕτη ἀπέθανε τὸ 1442 ἢ 43. Ἄπας δ' ὁ Μωρέας περιέπεσεν εἰς χεῖρας τῶν Παλαιολόγων διὰ τῶν ἐπιγαμιῶν, ὡς συνήψαν οἱ ἀδελφοὶ τοῦ βασιλέως πρὸς τὰς θυγατέρας τῶν κρατούντων Φράγκων ἡγεμόνων. Ἄλλ' ἐπειδὴ καὶ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν γάμων δὲν ἐγεννήθη τῇ Κωνσταντίνῃ διάδοχος, οὗτος ἐσκέφθη νὰ νυμφευθῇ καὶ ἐκ τρίτου.

Ὁ τρίτος οὗτος μελετώμενος γάμος τοῦ ὑστάτου τῶν βυζαντινῶν βασιλέων δέον νὰ μᾶς ἀπασχολήσῃ ἐπ' ὀλίγον, διότι ἐκ τῆς πραγματοποιήσεως αὐτοῦ ἴσως τὰ πράγματα ἐλάμβανον πολὺ ἄλλοίαν τροπὴν. Ἄλλ' ὡς ἀκούσωμεν μᾶλλον τί περὶ τούτου λεπτομερῶς λέγει ὁ διακεκριμένος βυζαντιολόγος Diehl.

«Ὁ Κωνσταντῖνος ἐπεφόρτισε τὸν στενὸν τοῦ φίλου καὶ ἱστορικὸν Φραντζῆν περὶ ἐκλογῆς νύμφης, ἣτις, λεχθῆτιω ἐν παρόδῳ, δὲν ἦτο καὶ πολὺ εὐχάριστος ὑποχρέωσις. Ὁ Φραντζῆς διὰ μακρῶν ἀφηγεῖται τὰ κατὰ τὴν ἐκλογὴν.

«Κατὰ μῆνα Ὀκτώβριον τοῦ ἔτους 1449 ὁ πρέσβυς ἐπορεύθη πρὸς τὰς Ἀνατολάς, ὅθεν ἔμελλε τὴν φορὰν ταύτην νὰ ἐκλεγῇ ἡ μέλλουσα αυτοκράτειρα. Εἶχεν ἐντολὴν νὰ ἐκλέξῃ μεταξὺ τῶν θυγατέρων τοῦ ἡγεμόνος τῆς Ἰθρίας καὶ τοῦ αυτοκράτορος τῆς Τραπεζούντας. Ἡ συνοδεία τοῦ Φραντζῆ ὑπῆρξε πομπωδεστάτη. Ἀπετελεῖτο δ' ἐξ εὐγενῶν, στρατιωτῶν, μοναχῶν, ἐκτὸς τῶν ἰα-

τρῶν, τῶν αἰδῶν, τῶν μουσικῶν. Ἐφερε δὲ μεθ' ἑαυτῆς δῶρα λαμπρά. Διὰ τῶν μέσων τούτων ἡ βυζαντινὴ Αὐλὴ ὀφθαλμοφανῶς ἐπεδίωκε τὴν ἐκθάμβωσιν τῶν Αὐλῶν, πρὸς ἃς θὰ ἤρχετο καὶ εἰς συνεννοήσεις. Πράγματι δὲ ἡ ἀποστολὴ μεγάλῃν προὔξησησεν ἐντύπωσιν ἐν Ἰθρίᾳ. Κυρίως δὲ τὰ «ὄργανα» ἐκίνησαν τὴν γενικὴν περιέργειαν. Πάντων δὲ τῶν περιχώρων οἱ κάτοικοι προσέτρεχον ὅπως ἀκροασθῶσιν αὐτῶν, λέγοντες ὅτι πολλάκις μὲν ἤκουσαν νὰ γίνηται λόγος περὶ αὐτῶν, οὐδέποτε ὅμως εἶχον ἴδει ταῦτα. Ἡ ἐν Τραπεζούντῃ δεξιῶσις ὑπῆρξεν ἔτι λαμπροτέρα, ὁ δὲ Φραντζῆς εἰς μεγάλῃν εὐρίσκειτο ἀμφιταλάντευσιν περὶ τῆς ἐκλογῆς. Τότε δὲ τῇ ἦλθεν ἰδέα φαινή.

«Ὁ Σουλτᾶνος, Μουράτ ὁ Β', μόλις πρὸ ὀλίγου εἶχεν ἀποθάνει, (1451) οὕτως ὥστε ὁ περὶ ἐκλογῆς νύμφης ἀπεσταλμένος τῆς βυζαντινῆς Αὐλῆς ἔμαθε τὸν θάνατον αὐτοῦ κατὰ τὴν ὁδοπορίαν. Ὁ Φραντζῆς, μόλις ἔλαθε γνῶσιν τῶν νέων, ἀντελήφθη τὸν κίνδυνον, τὸν ὅποιον θὰ συνεπέφερον εἰς τοὺς Ἕλληνας ἡ ἀνάρρησις ἐπὶ τοῦ τουρκικοῦ θρόνου τοῦ φιλοδόξου πρίγκηπος Μωάμεθ τοῦ Β'. Ἐζήτησε λοιπὸν, πρὸς ἀποσόδησιν τοῦ κινδύνου δυνατὴν τινα διέξοδον. Οὐδεμίαν δὲ εὗρεν ἄλλην ἐκτὸς συμμαχίας τινὸς ἐντίμου πρὸς τὸν τουρκικὸν Οἶκον. Καὶ ἀμέσως ἔστρεψε τὰ βλέμματα πρὸς τὴν χήραν Μουράτ τοῦ Β', τὴν θυγατέρα τοῦ Δεσπότη τῆς Σερβίας. Ἀληθῶς εἶπεν, ἡ βασίλισσα ἦτο ἡδὴ πεντηκοντοετής. Μολοντοῦτο ἐνέκρινε τὸν γάμον τοῦτον καὶ προδτίμησε τῶν δύο ἄλλων. Ἐν ἐπιστολῇ δ' αὐτοῦ, λίαν περιέργῳ, πρὸς τὸν βασιλέα, συνεζήτησε καὶ ἀπέκρουσε τὰ διάφορα ἐμπόδια, τὰ δυνάμενα νὰ παρακωλύσωσι τὴν πραγματοποιήσιν τοῦ σχεδίου του, τὰ ἀπορρέοντα, εἴτε ἐκ τοῦ βαθμοῦ τῆς συγγενείας (ἐνθυμητέον ὅτι ἡ μήτηρ τοῦ Κωνσταντίνου ἦτο καὶ αὕτη ἐκ τοῦ σερβικοῦ Οἴκου) εἴτε ἐκ τοῦ ὅτι ἦτο χήρα Τούρκου, εἴτε τέλος ἐκ τῆς προκαχωρητικῆς ἡλικίας τῆς καὶ ἐκ τοῦ κινδύνου τοῦ νὰ μὴ δυναθῇ νὰ δώσῃ εἰς τὸν θρόνον διάδοχον. Πάντα ταῦτα ἔθεσεν ἐκποδῶν ὁ συνετὸς ἱστορικὸς καὶ διπλωμάτης, ὁμολογητέον δ' ὅτι πάντες εὗρον θαυμασίαν τὴν

ιδέαν του. Ὁ αὐτοκράτωρ, χαίρων ἄγαν διὰ τὴν λαμπρὰν ταύτην ἐξοικονόμησιν τῶν πραγμάτων, ἐζήτησε πληροφορικῶς παρὰ τῆ σερβικῆ Αὐλῆ, οἱ δὲ συγγενεῖς τῆς βασιλίσσης μετ' ἐσπευσμένης εὐχαριστήσεως ἔδωκαν τὴν εἰς τὸν γάμον τοῦτον συγκατάθεσιν των. Ἡ Ἐκκλησία, ἀφ' ἐτέρου οὐδεμίαν προέβαλε δυσκολίαν, διότι, καθὼς ὁ Φραντζῆς κακεντρεχῶς ὀλίγον καὶ βρισηύτως ἔλεγεν: «Ἦρκουν πρὸς ἐκδοσιν τῆς ἀδείας, αἱ πρὸς τοὺς πτωχοὺς, τὰ ὀρφανὰ καὶ τὰς ἐκκλησίας, δωρεαί.» Τὰ πάντα λοιπὸν ἔβαινον κατ' εὐχὴν, ὅτε συνέθη τὸ ἐξῆς ἀπροσδόκητον. Ἀναφερθέντος τοῦ σχεδίου εἰς ἔγκρισιν τῆς βασιλίσσης, αὕτη ἀπεποιήθη τὴν προσφορὰν. Οὐδ' ἠδυνήθησαν νὰ παραπέσωσιν αὐτήν. Φαίνεται ὅτι ἐν μυστικῇ ἐξάψει, εἶχεν ἡ χήρα τοῦ Μουράτ ταχθῆ νὰ διέλθῃ τὸ ἐπίλοιπον τῶν ἡμερῶν τῆς εἰς μοναστήριον, ἐὰν ὁ Θεὸς ἠϋδόκει ν' ἀπολυτρώσῃ αὐτήν ἐκ τῶν χειρῶν τῶν ἀπίστων.»

Οὕτω ἠναγκάσθησαν νὰ παραιτηθῶσι τοῦ σχεδίου, τοῦ καταμαγεύσαντος, δύναται τις νὰ εἴπῃ, τὸν Φραντζῆν καὶ τὸν ἀνακτὰ του, καὶ νὰ στραφῶσι πρὸς τὸν ἰδριτικὸν Οἶκον, μεθ' οὗ ἕμως καὶ πάλιν δὲν ἦλθον εἰς τελικὰς διαπραγματεύσεις, τοῦ Θεοῦ ἄλλως θελήσαντος.

Περὶ τὸν εἶναι ν' ἀπαριθμίσω τὰ πλεονεκτήματα, τὰ ὅποια θ' ἀπέρρουν ἐκ τοῦ γάμου Κωνσταντίνου τοῦ Παλαιολόγου καὶ τῆς χήρας Μουράτ τοῦ Β'. Ἴσως ὁ Μωάμεθ, γενόμενος τῶν Βυζαντινῶν σύμμαχος, θὰ ἐστρέφετο πρὸς ἄλλας κατακτήσεις, ἴσως ἡ Πόλις θὰ ἔμενεν ἀνέπαφος, καὶ ἴσως . . . ὦ, πόσα ἴσως θὰ ἠδυνάμεθα τότε νὰ παραθέσωμεν! Ἄλλ' ἄλλη ἡ τοῦ Θεοῦ βουλή! . . .

*Ναί! Χριστιανὸς εἶταν γραφτὸ τὴν Πόλιν νὰ μᾶς πάρῃ,
Καὶ χέρι, χέρι ἑλληνικὸ νὰ στήσῃ τὸ φεγγάρι!
Ναί, τῶστος, μὰ ἕκατὸ κομμάτια πέφτει κάτω. . .
Τὸ ὄνομά του θέλετε; ζητᾶτε τ' ὄνομά του;
Ἡ Ἱστορία τῶν κλεψεν ἀπὸ τὸν μαῦρον Ἄδην,
Κι' ἀπὸ πατέρα οὐ παιδί, τὸ στόμα τῆς κηρύττει;
«Κατάρα καὶ ἀνάθεμα σὸν οὐλόλο Δουπαδίτη!»*

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΑΒΑΚΗΣ

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ

Ἡ φιlanθρωπία εἶναι ἡ πρώτη ἀρετὴ τῶν ἱερωτέρων τοῦ Χριστιανισμοῦ καθηκόντων. Ἡ φιlanθρωπία μᾶς δεικνύει τὸν ἀληθῆ χριστιανόν.

Καὶ ὅμως πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι τύποι καὶ ὑπογραμμοὶ χριστιανῶν! Ἀρκεῖ νὰ εἶναι τυφλῶς προσηλωμένοι εἰς τὸ γράμμα, ἔχουσι τὴν καρδίαν πλήρη ἀγρίων παθῶν καὶ δὲν διστάζουσι νὰ ὑβρίσωσι, νὰ συκοφαντήσωσι, νὰ καταδιώξωσι μέχρι ἐξολοθρεύσεως πάντας ἐκείνους, οἵτινες δὲν τοῖς εἶναι ἀρεστοί. Πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι χριστιανοί, διότι ἐπισκέπτονται τὸν ναόν, καὶ μόνον ἐντὸς αὐτοῦ ἐνθυμοῦνται ὅτι ὑπάρχει Θεὸς καὶ παρακολουθοῦσι τὴν θρησκείαν ὡς μίαν θεωρίαν ἀκατάληπτον καὶ ὡς ἐντελῶς ἄσχετον μὲ τὸν βίον!! Πόσοι φαντάζονται ὅτι εἶναι ὁ τύπος τοῦ καλοῦ χριστιανοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς, διότι δὲν ἠδίκησαν οὐδένα, διότι δὲν ἔβλαψαν οὐδένα, ἀλλ' οὐδέποτε ἐθυσιάσαν τι ὑπὲρ τῶν πλησίον των, οὐδ' ἐφρόντισαν περὶ αὐτῶν, ἀλλ' ἔχουσι κεκλεισμένην τὴν καρδίαν των καὶ καλῶς ὠχυρωμένην διὰ τοῦ ἐγωῖσμοῦ ἀπέναντι τῶν πτωχῶν καὶ δυστυχῶν. Δυστυχῶς οἱ ἐπιτόλοιοι τῆς θρησκείας, οἱ κατὰ φαντασίαν τοιοῦτοι χριστιανοὶ εἶναι πολλοί. Δύναται τις νὰ προσεύχηται ὀλοκλήρους ἡμέρας καὶ νύκτας, νὰ ἐκπληροῖ ὅλους τοὺς ἐξωτερικοὺς τύπους, ἀλλ' εἶναι μακρὰν ἀπὸ τοῦ νὰ λέγηται ἀληθῆς χριστιανός. Ἐν τῇ καρδίᾳ πρέπει νὰ φέρωμεν ζῶσαν τὴν χριστιανικὴν ἀγάπην, ἣτις φαίνεται μόνον εἰς τὰ ἔργα. Ἡ ψευδὴς καὶ καθ' ὑπόκρισιν ἀγάπη εἶναι ὕβρις καὶ πρὸς τὸν Θεόν.

X.

ΘΕΩΡΙΑ ΕΠΙ ΤΟΥ ΝΕΟΥ ΚΑΝΟΝΙΣΜΟΥ

Ἀκούσθε, ρι χαντάκουμα, τὴ νέα θεωρία :
 Ὅντας ἀκούτε Βουλιαχτὴ νὰ γίνισθι θηρία.
 Θὰ πητ' γιατίς ; Νὰ τώρα θὰ σὰς καθοδηγήσου
 καταλιπῶς τοῦ νέου σας καθήκον θὰ ξηγήσου.
 Σὲ βγάξουν φρονιὰ τῆς Β'λῆς κ' ἐν πλήρης πανουπλήρης
 τραβῆς κὴ μπαίνεις ἰν αὐτῇ, ποῦ λιές, σὰν νοικουκύρης,
 Στέκισι, ἀφιγκράζισι μὲ προσουχὴν κὴ θάρρους,
 κὴ ὄντας ἀκούσσης ρήτουρα νὰ κραίν' ὑπὲρ τοῦ δέου,
 σήκονσ' τοὶν ὑπανκόπανου κὴ ὅποιον πάρ' οὐ χάρους,
 κόφι κεφάλια, μὴτ'ς, αὐτιὰ κὴ μὴ σὶ μέλλει πλιέουν...
 κουπάνα τους ἀλύπητα ὡς ποῦ νὰ γίνη ντέλου...
 κὴ ἄν σοῦρθη λίγου βουλικά, δὸς κὴ στοῦ Βινιζιέλου !..

**ΟΛΙΓΑΙ ΗΜΕΡΑΙ
 ΑΝΑΪΤΗΝ ΕΛΒΕΤΙΑΝ**

Ἐπιμετρητὴ τῶν ἀνιάτων
 Δόκτορι Carl Spengler

Ἐξημέρονον ἐν Ἰωαννίνοις ἡ 12ῃ Δεκεμβρίου τοῦ 1904. Ἡ ἔορτὴ τοῦ Ἁγίου Σπυρίδωνος συνέπιπτε Κυριακῇ. Ὁ χειμὼν τοῦ ἔτους ἐκείνου ἦτο δορυμύς. Ἀν εἶχε μὲν πέσει ἀκόμη χιὼν, ἀλλ' ἡ πάχη

ΣΤ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ

ἦτο τόσοσ παχεῖα, ὥστε ὄλαι αἱ στέγαι τῆς πόλεός μας εἶχον λευκανθῆ τὴν πρωῖαν ἐκεῖνην. Εἰς ἐπίμετρον ἐλαφρὸς, ἀλλὰ ψυχρότατος βορρᾶς εἶχεν ἀποκρυσταλλώσει τὰ πάντα, ὥστε ἐκρύνονε κανεῖς καὶ μόνον ἐκ τοῦ παραθύρου βλέπων πρὸς τὰ ἔξω. Οἱ κώδωνες τῶν ναῶν μὲ ἀφύπνισαν ἀπὸ γλυκέος προῖνου ὕπνου, ὑπενθυμίσαντές με, ὅτι ὄφειλον νὰ ἐγερθῶ. Εἶχον δώσει τὸν λόγον μου νὰ συνοδεύσω εἰς Ἐλβετιάν στενόν μου φίλον, πάσχοντα σο-

βαρῶς, κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην συνησθάνθη κατὰ βάθος τὸ μέγεθος τοῦ βάρους, ὅπερ οἰκειοθελῶς ἀνέλαβον, πισθεῖς εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπιθυμίας νὰ τοῦ φανῶ χρήσιμος εἰς ἓνα καλὸν φίλον κατὰ τὰς πικροτέρας ἡμέρας τοῦ βίου του, εἴτε ὑπὸ τῆς ἐπιστημονικῆς περιεργείας, ὅπως μελετήσω ἐκ τοῦ σύνεγγυς τὸν θαυματουργὸν τόπον, περὶ οὗ τόσοσ πολλὰ εἶχον ἀναγνώσει καὶ ἀκούσει. Ἐσκεπτόμην ἤδη τὰς δυσκολίας τόσοσ μακρυνοῦ ταξιδίου ἐν τοιαύτῃ ἐπο-

Χῆ και μετὰ συνοδείας τόσον ἐπικινδύνου και ἀπελπιστικῆς και διηρώτων ἑμαυτόν, ἄν ἔπρεπε νὰ ἐκτελέσω τὴν ὑπόσχεσίν μου, ῥίπτων τὸν κῦβρον ἢ ἀρνούμενος φίλον και περιέργειαν, προτιμῶν τὸν ἥσυχον βίον και μένων ἐντὸς τῆς τροχιάς μου, ὁπότε πλαταγήματα ἵππων, ἦχοι κωδωνίσκων και κρότος ὑπόκωφος ἀμάξης συρομένης ἐπὶ παγειώδους ἐδάφους, διέκοψαν αἰφνιδίως τὰς σκέψεις μου και με ὤθησαν νὰ τιναχθῶ ἀπὸ τῆς κλίνης, πρὶν ἔτι λάβω ὀριστικὴν ἀπόφασιν. Ὁ ἀσθενὴς περιέμενε πλέον ἔξω τῆς θύρας, τὸ καθήκον με ἐκάλει και ὄφειλον νὰ σπεύσω. Ἐντὸς ὀλίγων λεπτῶν ἠτοιμάσθην, παρέλαβον τὴν βαλίτσαν και τὸ κινητόν μου φαρμακεῖον, ἀπεχαίρησα τοὺς οἰκειούς και μετὰ τῆς ἡρεμίας, ἣν παρέχει ἡ ἐκτέλεσις ὑψηλοῦ καθήκοντος, ἐρρίφθην ἐντὸς τῆς ἀμάξης, ἣτις ἤρχισε τὸν δρόμον της.

Δὲν ἦτο πλέον νύξ, ἀλλ' οὔτε και ἡμέρα ἀκόμη. Τὰ περίξ βουναῖ ἐστέφοντο ὑπὸ φατεινοῦ γύρου, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ οὐρανοῦ θόλου ἐτρεμόσβυνον ἔτι ὀλίγα ἄστρα, ὡς ἐκπνέοντες λύχνου φωταγωγηθέντος μεγάλου. Πέριξ ἡμῶν οὐδαμοῦ ἐφαίνετο ὑπαρξίς ζωσα, μόνον δὲ τὰ πλαταγήματα τῶν ἵππων και οἱ ἐπὶ τοῦ λαίμου των κρεμάμενοι κωδωνίσκοι διέκοπτον τὴν βαθεῖαν και συγκινητικὴν ἐκείνην σιγήν. Ἐκ τοῦ θαμβοῦ παραθύρου ἐθεώμην τὴν ἡρεμον μεγαλοπρέπειαν τῆς φύσεως και, ὡσανεὶ σεβόμενος τὴν γενικὴν ἡρεμίαν, ἐπροτίμων νὰ ρεμβιάζω ἐν ἀπολύτῳ σιγῇ και μόνον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς ἐπέτρεπον νὰ πλανῶνται ἐπὶ τοῦ καθ' ἐκάστην στιγμήν ἐναλλάσσοντος μορφᾶς στερεώματος. Ὀλόκληρος ἡ ὑπαρξίς μου ἐπὶ πολλὴν ὥραν περιορίσθη εἰς τὸ θεσπέσιον πανόραμα, και μόνον βαθεῖς τινες και ἀόριστοι στοχασμοὶ διέτρεχον τὸν ἐγκέφαλόν μου, ζητοῦντος νὰ εὔρωσι σημεῖα ὁμοιότητος τοῦ ἐκπνέοντος λύχνου, τῶν τρεμοσβυνομένων ἄστρον και τοῦ ἀσθενοῦς φίλου, ὃν συνώδευον. Ἐπὶ δύο ὥρας ὠδεύομεν τοιουτοτρόπως, διήλθομεν τὴν πρὸ τῆς πόλεως πεδιάδα, ἀνήλθομεν τὴν ἱστορι-

κὴν Κανέταν και ἠρξίσαμεν καταβαίνοντες αὐτήν, ὁπότε ἀκτῆς ἡλίου ἔπασεν ἐπὶ τοῦ παραθύρου τῆς ἀμάξης και ἔθηκε τέρμα εἰς τὸν γλυκύπικρον ρεβασμόν μου. Ἐξέβαλον στεναγμόν ἀνακουφίσεως μὲν δι' ἑμαυτόν, διότι ἐξημέρωσε, ἀλλὰ και εὐσπλαγχνίας διὰ τὸν ἀσθενῆ, διὰ τὸν ὁποῖον ὑπέθετον, ὅτι ἐστοίχιζε πολὺ ἕκαστον ἐξημέρωμα, ἀφοῦ εὐρίσκειτο τόσον πλησίον τοῦ τάφου, και ἀνεκάθησα, στραφείς ἐν ταυτῷ πρὸς τὸν φίλον με τὴν ἀπόφασιν νὰ διακόψω πλέον τὴν σιγήν και ν' ἀρξίσω τὴν παράταξιν τῶν συνήθων ἐπιχειρημάτων, ὅπως ἐνθαρρύνω και ἀνακουφίσω αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ πρῶτον ριφθὲν βλέμμα μου ἐσταμάτησεν ὀπισθεν τῶν χειλέων μου τὴν πρῶτην ἐτοιμασθεῖσαν προσφώνησίν μου. Παρὰ τὸ πλευρόν μου δὲν εἶχον εἰμὴ ἐν πτώμα... Ἠγέρθην, ὅπως εἰδοποιήσω τὸν ἀμαξηλάτην νὰ σταθῆ, ἵνα μοὶ δώσῃ τὴν συνδρομήν του διὰ πᾶσαν ἐνδεικνυομένην προσπάθειαν, ὅπως ἐπαναφέρωμεν τὸν ἀτυχῆ φίλον εἰς τὴν ζωὴν, ἀλλὰ πρὸ τούτου ἔψαυσα τὸν σφιγμόν τοῦ νεκροφανοῦς και, ἀνεγείρας ὀλίγον τὴν κεφαλὴν του, ἐπρόφερα ἰσχυρῶς τὸ ὄνομά του. Βαθῆς στεναγμὸς ἀνήγειρε τὸ στήθος του, οἱ ἐσβεσμένοι ὀφθαλμοὶ του ἀνέλαμψαν, ὁ ἐξαφανισθεὶς σφιγμὸς του ἐπανῆλθε, μειδίαμα γλυκὺ συνέσπασεν ὀλίγον τὰ χεῖλη του και μετὰ φωνῆς ἰσχυροτέρας ἢ ὅσῃν ἐπρόδιδεν ἡ θέσις του, μοὶ εἶπεν: «Ἀνακαινοθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Καὶ πρὶν ἔτι σκεφθῶ ἢ εἶπω τι, ἀνεκάθησεν, ἐσφιγξὲ τὴν χεῖρά μου και μετὰ τόνου προδίδοντος τελείαν πεποίθησιν εἰς τὰς σκέψεις του μοὶ διηγήθη ἐν θαυμάσιον ὄραμα, ὅπερ ὀλίγον πρὸ τῆς ἀφυπνίσεώς του εἶδε: Χορὸς ἀγγέλων ἐν μελωδίᾳ ἀνεκφράστου γλυκύτητος ἀνῆρχετο και κατήρχετο ἐνώπιόν του, φωνὴ δὲ ἀορίστου προελεύσεως ἐψιθύρισε αὐτῷ τὸν στίχον τοῦ ψαλμοῦ: «Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀνακαινοθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Χθές, μοὶ εἶπε, μετέλαβον τῶν ἀρχάντων μυστηρίων: ἀπὸ ἐξαμήνου πάσχω και ἡ νόσος μου εἶναι ἀνίατος. Τὸ ἥμισυ τοῦ σώματός μου ἐτάκη και τὸ βαμβάκι ταχέως θὰ τεθῆ ἐπὶ τῶν ὠχρῶν μου χει-

Davos Platz

ΕΛΒΕΤΙΑ

λέων μου. Δὲν ἐξεπλήρωσα ὅμως οὐδ' ἐλάχιστον τοῦ ἐπὶ τῆς γῆς προορισμοῦ ἢ ἄπορος οἰκογένειά μου θὰ αἰσθανθῆ βαθὺν τὸν σάλον τοῦ ἀποχωρισμοῦ μου. Ἐζήτησα παρὰ τοῦ Θεοῦ δεκαετῆ τοῦλάχιστον ἀναβολὴν τοῦ μικροῦ ποτηρίου, ὑποσχεθεὶς Αὐτῷ, ὅτι θ' ἀφιερῶσω τὰς ἡμέρας μου εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ ἁγίου Του ὀνόματος. «Διδάξω ἀνόμους τὰς ὁδοὺς σου καὶ ἀσεβεῖς ἐπὶ σὲ ἐπιστρέψουσι». Εἴκοσι τέσσαρες ἀκριβῶς παρῆλθον ὄραι ἀπὸ τῆς προσευχῆς μου ταύτης καὶ ὁ Κύριος ἐν ὄραματι μοὶ ἀπαντᾷ: «Τὸν ἐμπιπλῶντα ἐν ἀγαθοῖς τὴν ἐπιθυμίαν σου, ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». Οἱ ὀφθαλμοὶ του ἔλαβον ἤδη ζωηροτάτην ἐκφρασιν καὶ ἐνῶ ἐζήτηι νὰ ὑψώσῃ τὴν φωνὴν του, ἵνα μετ' ἐμφάσεως μοὶ εἶπη θετικώτερον τι, σφοδρὸς βῆξ τὸν ἀπέπνιξεν, οἱ ὀφθαλμοὶ του ἐξοιδήθησαν, τὸ πρόσωπόν του ἐκτανώθη, ὁ σριγγμός του, ὃν ἔτι ἔψαυον, ἐπεταχύνη, ὑπεριμέτρως καὶ τεμάχιον αἵματος ἀπεσπίασθη ἐκ τοῦ στόματός του· εἶτα διὰ μιᾶς ἔλευνάνθη, ἐψύχη καὶ ἐσωριάσθη ὡς ὄγκος ἀδρανῆς πρὸ τῶν ποδῶν μου. Ἦνοιξα αὐθωρεὶ τὴν θύραν, ἐκάλεσα τὸν ἀμαξηλάτην, ἐξήγαγον τῇ βοηθείᾳ του αὐτὸν ἐπὶ τῆς ὁδοῦ καὶ πάραυτα ἐχορήγησα αὐτῷ δι' ὑποδορειῶν ἐνέσεων, ἀρκετὴν πασότητα καμφοροῦλου ἐλαίου καὶ αἰθέρος. Τὸ ψῦχος ἦτο ἀκόμη δορμύ, ἀλλ' ὁ διαυγέστατος ἥλιος ἐπιπτεν ἤδη ἀφθόνως ἐφ' ἡμῶν. Ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν δὲ τῶν εὐεργετικῶν παραγόντων συνῆλθε καὶ πάλιν ὁ τρεμοσβύνων σύντροφος καὶ τὰ χεῖλη του τρέμοντα ἤρχισαν καὶ πάλιν τὴν αὐτὴν ἐπφών: «Ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου». — Ἀγαπητέ, προσέθηκε καὶ πάλιν μειδιῶν καὶ ξηρῶς συχνοβήχων, μὴ φοβῆσαι πλέον δι' ἐμέ· ἐσώθην. Σημείωσον ἀκριβῶς τὰ ἐπιτελούμενα καὶ λεγόμενα σήμερον καὶ ὅταν τὰ ἴδῃς ἐκπληρούμενα, τότε, ἂν θέλῃς, φρόντισον νὰ τὰ διαδώσῃς, διότι ὑπάρχει ἄνωθεν πάντων εἰς Παντοδύναμος καὶ Πολυεύσπλαγγνος Θεός. Προσηχηθῆν, εἰσηκούσθην, ἐσώθην».

Τόσον ραγδαία και τρομακτικά γεγονότα, τόσον αϊφνιδίως και άστραπιαίως έπακολούθησαντα κατόπιν ένός τόσον γλυκέος και ήρέμου ρεμβασμοῦ επί τοῦ μυστηριώδους τῆς πρωίας εκείνης λυκαυγοῦς, συνεκλόνησαν βαθέως τὴν μέχρι τῆς στιγμῆς εκείνης έν νοθροῦ ήμιεργηγόρσει διατελοῦσαν φαντασίαν μου. Ὑπὸ τὴν επίδρασιν δὲ τοῦ πρωϊνοῦ φύχους ρίγος ισχυρὸν διέδραμε ὄλον μου τὸ σῶμα και ἀφήσας κατὰ μέρος τὸν παραληροῦντα ψυχορραγῆ ήρχισα νὰ καταλαμβάνωμαι ὑπὸ ἀνησυχίας διὰ τὴν ἰδίαν μου ζωὴν και νὰ ἐγκολπῶμαι τὴν ἰδέαν, ὅτι τὸ ταξείδιον εκείνο θὰ ήτο ἴσως μοιραῖον δι' ἀμφοτέρους και ὅτι οἱ πένθιμοι φάκελλοι θ' ἀπεστέλλοντο ἴσως εἰς ἀμφοτέρων τὰς οἰκογενείας. Ἐν τῷ τρομακτικῷ δὲ ἐκείνῳ προαισθηματι εὔρεθείς, ἀνεμέτρησα τὸ παρελθόν μου, συνέκρινα τὰς θρησκευτικὰς μου πεποιθήσεις πρὸς τὰς τοῦ έτοιμοθανάτου φίλου μου και ἔστην φρικωδῶς ἐκπεπληγμένος! Ὁ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης ἀπελπισμένος ἀπεδήμει πλήρης ἐλπίδων διὰ τὴν αἰωνιότητα και μετὰ βεβαιότητος ἔσωζε τὴν ψυχὴν του. Ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς ἐπιστήμης, ὁ τέως έν ἀνθηρᾷ ὑγείᾳ διατελών, ἔφευγον ἴσως ἀπροόπτως και αἰφνιδίως έν πλήρει ἀπελπισίᾳ ἀνευ οὔδεμιᾶς ἐλπίδος διὰ μέλλουσαν ζωὴν. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ζήσας μακρὰν τῶν ἐθίμων τῆς γενεΐρας και τῶν περιορισμῶν τῆς οἰκογενειακῆς ἐστίας, έν τῷ μέσῳ φίλων τῆς νεότητος και περιβάλλοντος προσκεκολλημένου εἰς τὴν ὕλην, ἀναγινώσκων δὲ κατὰ προτίμησιν τὰ νεωτεριστικὰ βιβλία, ὧν αἱ θεωρίαι ήσαν μᾶλλον σύμφωνοι πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς νεότητος, εἶχον ἤδη λησμονήσει πᾶν ὅ,τι παιδιόθεν εἶχον διδαχθῆ και συνειθίσει περὶ θρησκείας, Θεοῦ και ψυχῆς, ἢ μᾶλλον ἐπιμόνως ἐζήτησαν νὰ λησμονήσω αὐτὸ. έντρεπόμενος και ἔλειονολογῶν ἑμαυτὸν, διότι εἶχον κυριευθῆ ἄλλοτε ὑπὸ τῶν προλήψεων τοῦ ἀμαθοῦς ὄχλου, και ὑπερηφανεύομενος, διότι εἶχον εὔτυχῆσει ἤδη νὰ ὑψωθῶ ἐπὶ ἐπιπέδου τόσον ἀπληλαγμένου ἀπὸ τῶν γελοίων θρησκευτικῶν μύθων. Ὅσαίς ήχουον τοὺς πρωϊνοὺς κἀδωνας τῶν Ἐκκλησιῶν μία χαρὰ διὰ τὴν ἀπὸ τῆς θρησκευτικῆς μωρίας ἀπολύτρωσίν μου,

μία ὑπερηφάνεια διὰ τὴν ὑπεράνω αὐτῶν ἀνύψωσίν μου, εἰς οἶκτος διὰ τοὺς δυστυχεῖς αἰχμαλώτους τῶν καλογήρων, τοιαῦτα αἰσθηματα διηγείροντο συνεχῶς έντός μου. Προσευχή, ἐκκλησιασμοὺς, ἔξομολόγησις, μετάληψις, ήσαν δι' ἐμὲ εὐφυνεῖς ἐφευρέσεις ὀλίγων εὐφυῶν ρασοφόρων, δι' ὧν οὗτοι εἶχον κατορθῶσει ἐπὶ πολλοὺς αἰῶνας νὰ περισφιζῶσι τὴν ἀνθρωπότητα ὡς διὰ μαγείας και νὰ θέσωσιν αὐτὴν ὑπὸ τὴν πτέρναν των ἀπομακρύνοντες αὐτὴν ἀπὸ πάντων τῶν ἀγαθῶν τῆς Γῆς διὰ τῆς ἀναγγελίας ἀοράτων μυστηρίων. Καὶ εἶχον μὲν ἤδη λάβει πρὸ πολλοῦ μερικὰ αὐστηρὰ διδάγματα, ὧν ἡ ἀνωτέρα προέλευσις δὲν εἶχε διαφύγει τὴν προσοχήν μου, κατὰ δὲ τὴν πολυετῆ ἱατρικὴν μου ἐξάσκησιν συχνότατα διέβλεπον έν τῇ πελατείᾳ μυστηριώδη τινὰ ἀλληλουχίαν μεταξὺ ἀμαρτωλοῦ βίου και ἀσθενειῶν ἢ θανάτων, ὑπερβαίνουσας τὴν λογικὴν τῆς φυσικῆς ἐξελίξεως και προδίδουσας τὴν ὑπαρξιν ὀφθαλμοῦ μινθ' ὀρώντος, ἡ δὲ προοῦσα ἡλικία, ἐπαυξάνουσα τὸ κριτικόν, εἶχεν ἀρχίσει νὰ διασαλεύη τὰς ἐπὶ τῆς ἀξίας τοῦ ὕλισμοῦ πεποιθήσεις μου και νὰ μὴ ὑποδεικνύη τὴν ἀνάγκην ἐπανόδου εἰς τὴν πατρίαν πίστιν, ἀλλ' ἡ ἀγνότης τῆς καρδίας και τῶν ἔργων, ἡ ἀπαιτουμένη παρὰ τοῦ Χριστιανισμοῦ, ἡ ταπεινώσις τοῦ ἐγῶ, εἰς ἣν ἔδει νὰ ὑποβληθῶ ἀνομολογῶν τὴν ὑπαρξιν θαυμάτων και μυστηρίων, ἡ ἐγωῖστικὴ ἀνάγκη νὰ διατηρῶ πεποιθήσεις, φαινομενικῶς ὑψηλοτέρας τῶν τοῦ ὄχλου, ἀφ' ἐτέρου δὲ ἡ οἰκτρὰ κατάστασις τοῦ κατωτέρου κλήρου, ὁ σατραπισμὸς και αἱ παρεκτροπαὶ ἐνίων ἀνωτέρων κληρικῶν και τόσα ἄλλα, δὲν μὲ ἄφινον ν' ἀποτινάξω τὸν νέον τῆς ἐλευθερίας δεσμὸν και νὰ περιβληθῶ τὸν ζυγὸν τῆς ὑποταγῆς και τῆς ταπεινώσεως.

Ἐν τοιοῦτῳ ἐσωτερικῷ σάλῳ εὐρισκόμην, ὅταν ἀνέλαβον νὰ συνοδεύσω τὸν ἀσθενῆ φίλον μου εἰς Ἐλβετίαν. Τὰ ἀλλεπάλληλα γεγονότα τῆς ὁδοιπορίας μοι ἤναψαν νέαν πυρκαϊὰν έν τῷ κρανίῳ. Ὑλὴ ἢ Θεός; ἐσκεπτόμην ζωηρῶς κατ' ἑμαυτὸν. Ἐβλεπον τὴν ισχυρὰν πεποιθῆσιν τοῦ φίλου μου ἐπὶ ἓνα Θεὸν, και τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν, ἣν παρεῖχεν αὐτῷ έν τοιοῦτο μέγα στήριγμα,

ἄλλ' ἐγνώριζον ἐπιστημονικῶς, ὅτι εἷς τυρετὸς ἰσχυρὸς καὶ ὀδοπορικαὶ ἐνοχλήσεις ἠδύναντο νὰ προκαλέσωσι παντὸς εἶδους παραληρήματα, νὰ παραστήσωσιν ὡς πραγματικότητας πᾶσαν ἐπιθυμίαν ἢ φαντασιοπληξίαν καὶ νὰ δώσωσιν ὀράματα γλυκύτερα τῶν ἰδικῶν τῶν, ἄλλὰ πρὸ τῆς εὐεργετικῆς ἐπιδράσεως, ἦν ἐπὶ ἑνὸς ἐτοιμοθανάτου δύνатаι νὰ παραγάγῃ ἡ χριστιανικὴ θρησκεία, πρὸ τῆς γλυκείας παρηγορίας, ἦν ἡ πίστις εἰς ἕνα εὐσπλαχνον Θεὸν κατορθοῖ νὰ ἐπιχέῃ καὶ κατὰ τὰς μικροτέρας ἀκόμη στιγμὰς τοῦ βίου, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ μὴ ὁμολογήσω, ὅτι καὶ ἂν δὲν ὑπῆρχε μία τουύτη ὑψηλὴ θρησκεία, χάριν τῆς ἀνθρωπότητος, ἔπρεπε νὰ ἐπινοηθῇ, καὶ ὅτι ὁ ζητῶν ν' ἀντικαταστήσῃ τόσον γλυκείας καὶ παρηγόρους πεποιθήσεις, διὰ τῶν σκληρῶν, ἀπελπιστικῶν ἀνηθίμων θεωριῶν τοῦ ὕλισμοῦ, κατ' ἀνάγκην θὰ εἶνε ἄφρων. Καὶ ἐνεθυμήθηεν τὸν Δαυὶδ, δηλώσαντα πρὸ χιλιάδων ἐτῶν: «Εἶπεν ἄφρων ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ οὐκ' ἔστι Θεός».

*
*
*

Ἐν τῇ ἐξελεύξει τῶν στοχασμῶν μου εἶχον φθάσει μέχρι τῆς ρήτρας ταύτης τοῦ προφητάνακτος, ὁπότε αἰφνιδίως ὁ ψυχόρραγῶν καὶ παραληρῶν φίλος ἠγέρθη μόνος, μὲ ἐκράτησεν ἐκ τῆς χειρός, μὲ ἐθώπευσεν ἐπὶ τοῦ τραχήλου καὶ ἀναβάς ἡσυχῶς εἰς τὴν ἄμαξαν μὲ προσεκόλεσεν, ἵνα προχωρήσωμεν καὶ ἔκαμε τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ.

Ἡ καθ' ὅλον τὸ ὑπόλοιπον ταξείδιον ἀντοχὴ του καὶ ἡ ὑπὲρ τῆς σωτηρίας του πεποιθήσις ὑπῆρξαν ἀνώτερα πάσης ἐλπίδος καὶ ἀξία θαυμασμοῦ. Οὐδαμοῦ συγκατένευσε ν' ἀναπαυθῇ, εἰμὴ μόνον ἐπ' ὀλίγον ἐν Κερκύρα, ὅπου ἤνοιξε καὶ προσεκύνησε τὸν Ἅγιον Σπυρίδωνα οὕτω δὲ τὴν Πέμπτην ἀπὸ τῆς ἀναχωρήσεως ἡμέραν ἀνεπαύθημεν ἐν τῷ Hôtel Ratia τῆς ἐλβετικῆς φθισεοπόλεως Davos καὶ τὴν ἐπομένην παρουσιάσθημεν πρὸ τοῦ Δόκτορος Carl Spengler. Ξανθὸς καὶ ροδοκόκκινος, εὐφρῆς καὶ χαριτολόγος ὁ σοφὸς ἐπιστήμων εἰσήγαγεν ἡμᾶς εἰς τὴν αἴθουσαν τῆς ἐξετάσεως, ὅταν ἦλθεν ἡ σειρὰ μας ἠρξάτο

τῆς ἐξετάσεως τοῦ φίλου μου, μονολογῶν ἡσυχῶς: «Σφιγμὸς ἐλαεινός. . . δέρμα κυανωτικόν... ἀπίσχανσις μεγίστη... θερμοκρασία 40° . . . δύσπνοια ἰσχυρά. . . πνευμονικὴ προσβολὴ προχωρημένη... Διατι τόσον ἀργὰ ἔρχεσθε, φίλοι;» Ἐμάσησα ὀλίγας δικαιολογίας διὰ τὴν βραδύτητα, εἶπον ὅτι ὁ ἀσθενὴς παρουσιάζει τοιαύτην κατάστασιν ἕνεκα τῆς πενθημέρου ἀδιακόπου ὀδοπορίας καὶ ἐτόνισα ὅτι τὸ ἠθικόν του σθένος, ἐν συνδυασμῷ μετὰ τῶν ἐπιστημονικῶν τοῦ Δόκτορος φώτων καὶ τοῦ εὐεργετικοῦ τῆς Ἑλβετίας κλίματος, ἴσως ἐπεφύλασσον αὐτῷ ὀλίγας ἐλπίδας σωτηρίας. Ὁ καθηγητὴς ἔρριψεν ἕν τελευταῖον βλέμμα ἐπ' αὐτοῦ, ἔκαμε μορφασμόν τινα δυσπιστίας καὶ λαβὼν χάρτην ἔγραψε: «Ἀκινήσις ἀπόλυτος, ἡσυχία πνεύματος, ἄφθονος τροφή, καταπότια Sanguinal, Σανατόριον Alexanderhaus, ἐνέσεις φυματίνης Spengler».

*
*
*

Τὸ Davos εἶνε πολύχη τῆς ΒΑ. Ἑλβετίας, κειμένη ἐπὶ τῶν Ραιτικῶν Ἄλπεων εἰς ὕψος 1560 μέτρων· εἶνε διηρημένον εἰς τρεῖς μεγάλους συνοικισμούς, ὧν κεντρικώτερος εἶναι τὸ Davosplatz. Ἀφανῆς καὶ πτωχοτάτη κόμη πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, ἐγένετο σήμερον τὸ προσκύνημα μυριάδων ἀηλιτισμένων, οἵτινες εὐρίσκουσιν ἐν αὐτῷ τὴν ὑγείαν των ἐντὸς ὀλίγων μηνῶν. Ἐπὶ ἐπτὰ μνηνον, κεκαλυμμένον ὑπὸ παχυτάτου καὶ στερεοῦ στρώματος χιόνος, κατέχει κατὰ τὸν χειμῶνα πάντας τοὺς ὄρους πρὸς ἀποξήρανσιν πάσης πνευμονικῆς πληγῆς διὰ τῆς ξηροτάτης, διαυγεστάτης, ψυχροτάτης, ἐλαφροτάτης καὶ ἀρωματικῆς ἀτμοσφαιρας του. Ὁδηγῶν τὸν ἀσθενῆ μου εἰς Davos ἐν μέσῳ δριμυτάτου χειμῶνος, διηλθον διὰ πάγων, χιόνων, χιονοστροβίλων καὶ ἀτμοσφαιρας παγετώδους ψύχους 20°—30° κάτω τοῦ μηδενός, πανταχοῦ συναντῶν τὸν λευκὸν πέπλον καὶ τὴν παγερὰν ἐρημίαν. Διαμείνας δὲ ἐπὶ δύο ἑβδομάδας παρὰ τῷ φίλῳ μου, δὲν εἶδον ἐκεῖ εἰμὴ σκελετώδεις ἀσθενεῖς ὠχροτάτους, κυφοῦς, ἀσθμαίνοντας, συνεχῶς βήχοντας, μὲ τὴν ἀπελπισίαν εἰς τὰ χεῖλη καὶ τὸν οἴκτον εἰς τοὺς ὀφθαλμούς.

Μόνον δὲ οἱ ἀπὸ πολλοῦ θεραπευθέντες καὶ ὀριστικῶς ἐκεῖ ἐγκαταστάσαντες ροδοκόκκινοι καὶ στρογγύλοι ξένοι, οἱ διευθύνοντες πάντα σχεδὸν τὰ ἐκεῖ καταστήματα, καὶ οἱ σφριγῶντες ὀλίγοι ἰθαγενεῖς καὶ οἱ ὀλίγοι περιηγηταί, οἱ παίζοντες μὲ τὸ ψῦχος, τοὺς χιονοστροβίλους καὶ τὸν πάγον, ὡς οἱ παῖδες μὲ τὴν χλόην καὶ τὰ ἄνθη τοῦ Μαΐου, ἀποτελοῦσι τὴν μόνην παρήγορον ὄψιν ἐν τῷ μέσῳ τῶν 6—8 χιλιάδων λιποτακτῶν νεκροταφείου, τῶν διασκορπιζόντων πανταχοῦ τὴν φρίκην καὶ τὴν ὀδύνην. Ἀπέναντι ὅμως ὅλων τούτων τῶν εἰδεχθῶν εἰδώλων τῆς παγερᾶς φύσεως καὶ τῶν φιλοξενουμένων σκελετῶν ὁ ἀνθρώπινος πολιτισμὸς ἔθηκε τόσα μέσα εὐμαρείας καὶ ἐξευγενισμοῦ, ὥστε ἐξιπάζεται τις, συναντῶν ἐν τῷ μέσῳ ἀγρίας καὶ παγωμένης ὀροσειρᾶς ἀριστοκρατικᾶς συνεικίας τῶν μᾶλλον πεπολιτισμένων μεγαλοπόλεων. Ὁ δι' ἠλεκτρισμοῦ φωτισμὸς, ἡ δι' ἀτμοσωλήνων κεντρικὴ θέρμανσις, αἱ θαυμάσιαι στοαὶ τῆς ἀεροθεραπείας, αἱ ἐξ ἀριστοτεχνῶν μουσικαὶ ὀρχήστραι, αἱ ἐκλεκταὶ θεατρικαὶ παραστάσεις καὶ ἡ ποικιλία τῆς μαγειρικῆς καθιστῶσι τὸν βίον τόσον τερπνὸν καὶ γλυκύν, ὥστε δυσκόλως συγκατατίθεται τις ν' ἀφήσῃ ἐν ὄρα χειμῶνος τὸ Davos, μεθ' ὅλην τὴν ἀγριότητα τῆς φύσεως καὶ τὰς χιλιάδας τῶν ἐπικινδύνων ἀσθενῶν, οὓς βλέπει πανταχοῦ, ὡς φάσματα τοῦ Ἄδου. Πάντα τὰ ἄνθη τοῦ κόσμου εὐρίσκονται ἐκεῖ ἀνοικτὰ ἐν θερμοκηπείοις καὶ διὰ μικρᾶς δαπάνης πωλοῦνται ἀνθοδέσμαι θαυμάσιαι· αἱ ὀπώραι καὶ τὰ λαχανοειδῆ παντὸς τύπου καὶ πάσης ἐποχῆς προσφέρονται νωπότατα ἐπὶ τῆς τραπέζης. Ἐν τῷ μέσῳ δὲ τήσῃ ἀντιθέσεως περιβάλλοντος καὶ περιεχομένου, φιλοξενούντος καὶ φιλοξενουμένου νέα πνευματικὴ καταιγὶς μοι προητοιμάζετο. Ἐν τοσαύτῃ συρροῇ ξένων, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ πλουσίων καὶ δὴ ἀσθενῶν, οὐδὲν κροῦσμα κλοπῆς, ἀπάτης, ἐκμεταλλεύσεως, ἀνηθικότητος ἀναφαίνεται. Φυλακαὶ δὲν ὑπάρχουσι, διότι δὲν ὑπάρχουσι φυλακισμένοι· ἡ ἀστυνομία ἀραιστάτη καὶ μόνον δι' ἐπισήμους διατυπώσεις προσωρισμένη· τιμιότης ἄκρα καὶ φιλαλήθεια ἀπὸ τοῦ πλουσιωτάτου μέχρι τοῦ πενιχροτάτου καταστήματος. Ὁ ἀπολέσας τὴν

δὲν ἔχει ἀνάγκην νὰ φροντίσῃ πολὺ· ὑπάρχει ἐν τῷ Δημαρχεῖῳ προθήκη, ὅπου τὸ εὐρισκόμενον αὐτοπροαιρέτως φέρεται καὶ ἐκτίθεται ἀμέσως. Ἐγένετο λογιστικὸν τι λάθος πρὸς ζημίαν τοῦ ἀγοραστοῦ, ἡ διόρθωσις τὸν εὐρίσκει ἐν τῷ δωματίῳ του καὶ ὅταν ἀκόμη δὲν ἀντελήφθῃ οὗτος τοιοῦτόν τι. Συνεταιρισμοὶ μικροὶ καὶ μεγάλοι συντελοῦσιν εἰς τὴν τελειοποίησιν τῶν προϊόντων τοῦ τόπου καὶ εἰς τὴν εὐθηνότεραν πώλησιν αὐτῶν μὲ μεγάλα κέρδη διὰ τοὺς μετόχους, οὓς συνδέει ἀπόλυτος ἐμπιστοσύνη καὶ εὐλικρίνεια. Ταῦτα ἀκούσας καὶ ἰδὼν, διηρώτησα ἑμαυτὸν μήπως οἱ ἄνθρωποι τῆς ὑψηλῆς Ἑλβετίας, ἥτις ἐπωνομάσθη στέγη τῆς Εὐρώπης, εὐρισκόμενοι πλησιέστερον τοῦ οὐρανοῦ, μετέχουσι μείζονος τελειότητος ἢ μήπως σοφὸς τις νομοθέτης κατώρθωσε δι' ὑπερανθρώπων νόμων νὰ φέρῃ τόσον θαυμάσια ἀποτελέσματα. Ἡ λύσις ὅμως μοι ἐδόθη αὐτομάτῃς. Καθ' ἣν στιγμὴν ἀκριβῶς διελογιζόμην ταῦτα, γλυκυτάτη μελωδία γυναικείων φωνῶν καὶ ὄργάνου ἠκούσθη εἰς τὸ βῆθος τῆς ταράσσης, ἐνῶ ἐλαμβάνομεν τὸ ἑσπερινὸν γάλα μετὰ τοῦ φίλου μου. Ἀνετριχίασα καὶ ἀσυνειδήτως ἠγέροθην· προὔρῳρησα πρὸς τὸ μέρος τῆς μελωδίας καὶ διὰ μικροῦ παραθύρου διέκρινα ἑκατοντάδας ἀνθρώπων, κατακυκλιῶν καθημένων ἐπὶ τῶν θρανίων καὶ τὸν κήρυκα ἐπὶ κορυφῆς, ἔτοιμον ν' ἀρχίσῃ τὴν ὁμιλίαν του. Κήρυγμα καὶ προσευχὴ κοινὴ τρὶς τῆς ἑβδομάδος, διαρκῆς ἀνάγνωσις τῆς Ἀγίας Γραφῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ, ἐν τοῖς καταστήμασιν, ἐν τῷ περιπάτῳ, πανταχοῦ, ἱεροκήρυκας πρώτης δυνάμεως, πατρικὸν ἐνδιαφέρον τῶν ἀρμοδίων ὑπὲρ τῶν θρησκευτικῶν πεποιθήσεων τοῦ λαοῦ, πάντα ταῦτα κατώρθωσαν νὰ θέσωσι τὰ πάντα ὑπὸ τὸ κράτος τοιαύτης ἀγνῆς εὐλικρινείας καὶ ἀδελφικῆς ἀλληλεγγύης, ὥστε οἱ ἀνθρώπινοι νόμοι νὰ εἶνε πλέον προσιτοὶ δι' ἐκεῖνας τὰς κοινωνίας. Ἐξάλισθην καὶ πάλιν ἐκ τῆς τοιαύτης διαγνώσεως καὶ ἤρχισα νὰ θεωρῶ τὸν φίλον μου ὡς εὐρισκόμενον ἐγγύτερον τῆς ἀληθείας εἰς βαθμόν, ὥστε ἐξήρησα πλέον τὰς πεποιθήσεις μου ἐκ τῆς ἐκβίασεως τῆς ἀσθενείας του.

Ὑπὸ τὸ κράτος τῶσων πρωτοτύπων ἐντυπώσεων, ἀπεχαιρέ-

Davos

Στόα ἀεροθεραπείας τῶν ἀσθενῶν

τησα τὸν φίλον, ὑποχρεωθεὶς παρ' αὐτοῦ νὰ ἐπιστρέψω κατὰ τὸν Ἰούνιον, ἵνα τὸν συνοδεύσω εἰς τὴν πατρίδα. Ἡ κατάσταση, ἐν ἣ ἄφινον αὐτόν, ἦτο πάντοτε ἀπελπιστικὴ: Πυρετὸς ἰσχυρὸς, δύσπνοια, ταχυκαρδία, βῆξ συνεχὴς, ἀπόχρεμψις ἀφθονωτάτη, ἰδρωτῆς ἄφθονοι, ἀπίσχνανοις μεγίστη (βάρος σώματος 36 χιλιογράμμων). Ἄλλ' ἀφ' ἑτέρου ὄρεξις πρὸς φαγητὸν μεγάλη, εὐθυμία, πεποίθησις εἰς τὴν θεῖαν προστασίαν, βεβαιότης διὰ τὴν σωτηρίαν του. Ὁ Ναπολέων μετὰ τὴν σχεδίασιν τῆς μάχης τοῦ Βατερλώ ἔστειλε ταχυδρόμον εἰς Παρισίους, ἵνα ἀναγγεῖλῃ τὴν νίκην, πρὶν ἔτι ἀρχίσῃ ἡ μάχη. Ἀπαράλακτος μοὶ ἐφάνη ὁ φίλος μου, ὁμιλῶν περὶ τῆς θεραπείας του. Ὀλίγα σταγόνες βροχῆς συνέτριψαν τὸν μέγαν στρατηλάτην καὶ ἔστειλαν αὐτὸν εἰς τὴν ἔξορίαν· ὀλίγα δέκατα ἔτι τοῦ θερμομέτρου ἠδύναντο νὰ ματαιώσωσιν αὐτοστιγμὴν πάσας τὰς ἐλπίδας τοῦ ὄνειροπόλου φίλου. Παλαίων λοιπὸν ἔτι μετὰξὺ μᾶς λεπτῆς εἰρωνείας, ἦν ἡ θρησκευτικὴ μου ἀδιαφορία μοὶ ἐνέπνεε δι' ἓνα ἐτοιμόρροπον θρησκόληπτον, καὶ ἐνὸς βαθέος δισταγμοῦ, ὃν μοὶ ἐνεβολίαζεν ἀνεπαισθήτως ἡ μεγάλη του πεποίθησις εἰς τὴν ὑπαρξίν ἐνὸς Θεοῦ, ἐπέβην τοῦ πρωῖνου τραίνου καὶ ἀνεχώρησα, δούς αὐτῷ τὸν τελευταῖον ἀσπασμόν.

*
*
*

Ὁ Μάϊος ἀνέτειλεν ὑπὲρ ποτε γλυκὺς τὸ ἔτος ἐκεῖνο· παρὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ φίλου μου ἐπληροφορούμην, ὅτι ἡ κατάσταση του ὀσημέραι ἐβελτιοῦτο· ἀλλὰ καὶ ἡ ἰδική μου θρησκευτικὴ ἀσθένεια δὲν ἔμεινε στάσιμος. Τὰ γεγονότα τῆς ὁδοιπορίας ἐκεῖνης καὶ ἰδίᾳ ἡ ἐπίδρασις τοῦ Εὐαγγελίου ἐπὶ τῶν ἑλβετικῶν κοινωνιῶν δὲν ἐξηλείφοντο ἀπὸ τῆς μνήμης μου καὶ μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν μου ἐπεδόθη εἰς συγκριτικὰς μελέτας, ἵνα εὗρω μίαν λύσιν τοῦ μεγάλου αἰνίγματος «ὔλη ἢ Θεός;» Ἐκάστη νέα εἰδησις περὶ βελτιώσεως τῆς ὑγείας τοῦ φίλου μου ἐπέθετε καὶ μίαν βεβσιότητα ἐπὶ τῶν θρησκευτικῶν ἀμφιβολιῶν μου καὶ μίαν ἀμ-

φιβολίαν ἐπὶ τῶν ὑλιστικῶν μου πεποιθήσεων, Εἶχον δὲ ἀρχίσει νὰ σκέπτομαι περὶ τῶν λεπτομερειῶν τοῦ νέου μου ταξειδίου, ὁπότε ἐσπέραν τινὰ κατὰ τὸν περίπατον μοὶ ἐπεδόθη ἐπιστολὴ σκληρὰ καὶ βαρυτέρα τοῦ συνήθους μὲ σφραγίδα προελεύσεως «Davos Platz». Ἦνοιξα γοργῶς αὐτὴν καὶ τί εἶδον; εἰκόνα παχυσάρκου ἀνθρώπου καὶ κάτωθεν αὐτῆς τὴν ἀφιέρωσιν μὲ τὴν ὑπογραφήν τοῦ φίλου καὶ ἐπιστολὴν προσκαλοῦσάν με εἰς Ἑλβετίαν. Ἐνεθυμήθην τὰ συμβάντα τῆς ἀμάξης, πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν μου ἐνεφανίσθη ὁ ἐν τῇ ἀμάξῃ σταυροκοπούμενος σκελετός, τὰ ὄπτα μου ἀναπαρήγαγον τὴν φράσιν τοῦ «Ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου» καὶ... ἀσυνειδήτως πλέον ἤγειρα τὴν δεξιὰν καὶ ἔκαμα ὅ,τι ἀπὸ δεκαετίας δὲν εἶχον κάμει., τὸ σημεῖον τοῦ Σταυροῦ. Εἶχον ἤδη ὑποστῆ τελείαν ἀνακαινίωσιν.

* *

Δεκαπέντε ἡμέρας μετὰ τὴν λήψιν τῆς εἰκόνας καὶ τοῦ προσκλητηρίου, περὶ τὰς ἀρχὰς Ἰουνίου, ἐπάτησα καὶ πάλιν τὸ ἔλβετικὸν ἔδαφος. Πλὴν ὅποια ἐκπλήξις, μὲ κατέλαβεν, ὅταν τὸ τραῖνον ἐστάθη ἐν τῷ μέσῳ γλοερᾶς πεδιάδος καὶ ὁ σιδηροδρομικὸς ὑπάλληλος ἐφώνησε «Davos Platz». Ἐπήδησα ἀπὸ τοῦ τραίνου, ἔρριψα ἐν ταχὺ βλέμμα πέραξ μου καὶ μὴ ἀναγνωρίζων οὐδέν, ἔσπευσα πρὸς τὸν σταθμὸν, ἀμφιβάλλον· εἶδον ὅμως μακρόθεν τὴν ἐπιγραφὴν καὶ ἐπέισθην. Ἡ ἀγρία καὶ παγετώδης πόλις εἶχε μεταβληθῆ εἰς μαγευτικώτατον πανόραμα.

Ἡ διαφόρων πρσιόνων ἀποχρώσεων ζωηροτάτη γλωρὶς μετὰ τῶν περιεξ μεγαλοπρεπῶν πευκῶνων, ἡ ὠραιότατη λίμνη μετὰ τοῦ ἀνοικτοῦ γαλανοῦ οὐρανοῦ, τὰ βαθέως κυανὰ ὄρη μετὰ τῶν λευκῶν κορυφῶν των, ἐξ ὧν κατήρχοντο, γλυκέως κελαρῦζοντες, πολυσχιδεῖς καὶ ἀργυρόχροοι ρύακες, πάντα ταῦτα συνδυαζόμενα πρὸς τὸ ἡδὺ ἄρωμα τῶν ζωηρῶν ἀνθέων καὶ τῶν κωνοφόρων δένδρων, μοὶ ἔδιδον τὴν ἰδέαν θεατρικῆς σκηνης, ἐν ριπῇ ὀφθαλμοῦ ἀλλαγείσης, ἢ ἀφυπνίσεως ἐν μέσῳ παραδείσου, κατόπιν στυγνοῦ καὶ τρομακτικοῦ ὄνειρου. Δι' ἐμέ τοῦλάχιστον τοιαύτη τις ὑπῆρξεν

ἡ ἐντύπωσις, μὲ τὴν διαφορὰν, ὅτι δὲν ἠδυνάμην νὰ συνέλθω ἐκ τῆς ἐκπλήξεως καὶ νὰ πιστεύσω, ὅτι ὅσα ἔβλεπον ἦσαν πραγματικά. Ἐπὶ τῶν ὁδῶν συνήντων πλῆθος νέων καὶ νεανίδων στρογγυλῶν, ροδόχρων, γελαστῶν, εὐλυγίστων, ἐπὶ τῶν ὁποίων ἡ εὐθυμία καὶ τὸ μειδίαμα ἀπὸ πολλοῦ φυγαδευθέντα εἶχον ἐπανέλθῃ ζωηρότερα ἢ πρίν. Νέα φύσις, νέον περιβάλλον, νέος κόσμος, νέα ἀτμόσφαιρα, νέα ζωὴ μὲ περιέβαλλον ἔξωθεν· ἀλλὰ καὶ ἔσωθεν ἠσθανόμην ἤδη τὴν δύναμιν τῆς ἀνακαινίσεως· μου· νέα πεποιθήσεις, νέα αἰσθήματα, νέα ἐσωτερικὴ ζωὴ. Ἐν τῷ μέσῳ τόσων νέων φαινομένων καὶ τόσου ἐνθουσιασμοῦ, ὅταν συνήντησα πρὸ τοῦ ταχυδρομείου τὸν ἀγνώριστον πλέον φίλον μου, δὲν κατελήφθην ὑπὸ νέων ἐκπλήξεων, ἀλλ' ἐνδομύχως ἀναγνωρίζων μεγίστην εὐγνωμοσύνην πρὸς αὐτὸν διὰ τὴν ἐπ' ἐμοῦ ἐν ἀγνοίᾳ του ἐπίδρασίν του, ἔρριφθην εἰς τὰς ἀγκάλας του, καὶ ἐνῶ αὐτὸς θριαμβευτικῶς ἀνεφώνει:

— «Ἀνακαινισθήσεται ὡς αὐτοῦ ἡ νεότης σου», ἐγώ, ἀσπαζόμενος ἐπανειλημμένως ἄνευ φόβου πλέον αὐτὸν ἐπιθυύρισα: — «Ἀνακαινισθεῖς μὲ ἀνεκαίνισας, φίλε, σὲ εὐχαριστῶ». Ἀνελθόντες δὲ ὁμοῦ ἐντὸς πυκνοῦ πευκῶνος, ἐκαθίσασαμεν ἐπὶ ξυλίνου ἀνακλίντρου καὶ ἐνῶ οἱ μὲν πνεύμονες ἡμῶν ἀνέπνεον τὸν βελούδινον ἐκεῖνον καὶ ἀρωματικὸν αἶρα, οἱ ὀφθαλμοὶ ἡμῶν ἀπήλαυον τοῦ πανοράματος τῆς μαγευτικῆς πρσιᾶς, τῆς κάτωθεν πεδιάδος καὶ τῶν βοσκιμαίων ἀγελάδων, τὰ δὲ ὄπτα ἡμῶν κατεθέλγοντο ὑπὸ τοῦ γλυκυτάτου κελαρῦσματος τῶν ἀργυροειδῶν καταρακτῶν, τῶν διὰ μέσου τῶν δασῶν κατερχομένων, διεξήλθομεν ἀμφότεροι ἐν ὀλίγοις τὸ σκοτεινὸν καὶ ἀπελι παρελθὸν μας καὶ κατελήξαμεν, δοξάζοντες τὸν Θεόν, ἐκεῖνος μὲν διὰ τὴν σωματικὴν του σωτηρίαν, ἐγὼ δὲ διὰ τὴν πνευματικὴν μου ἀνακαινίωσιν.

Παρήλθον ἔκτοτε ἐννέα σχεδὸν ἔτη· ἐννέα ἔτη προσθέτου ζωῆς διὰ τὸν φίλον μου, ἐννέα ἔτη ἀνακαινίσεως τῶν πεποιθήσεών μου δι' ἐμέ. Ὅσακις βλέπω τὸν φίλον, ἀκούω βοῆζοντας πρὸ τῶν ὠτων μου τοὺς λόγους του: — «Σημείωσον τὰ σήμερον λεγόμενα καὶ ἐπιτε-

λούμενα και όταν τὰ ἴδης ἐκπληρούμενα, ἂν θέλῃς, φρόντισον τότε νὰ τὰ διαδώσῃς, διότι ὑπάρχει ἄνωθεν πάντων εἰς Παντοδύναμος καὶ Πολυεὐσπλαγχνος Θεός». Τὴν κατοπιν τῶν ἐννέα τούτων ἐτῶν ὑμετέραν εὐγενῆ πρόσκλησιν, ὅπως ἀποστείλω τι διὰ τὸ συμπαιθὲς Ἑπειρωτικὸν Λεύκωμα, θεωρῶ ὡς προνοίας δάκτυλον, δὲν ὄκησα νὰ ἐκλέξω ὡς ὕλην δι' αὐτὸ τὰς ἐντυπώσεις ἐκείνου τοῦ ταξιδιῶν μου, πεποιθὼς ὅτι, δὲν θὰ ὦσιν ἐντελῶς περιτταὶ δι' ἐν χριστιανικὸν καὶ πολῦτιμον Λεύκωμα.

Ἐν Ἱωαννίνοις τῇ 23 Ἰανουαρίου 1912

ΣΤΕΦ. ΣΑΛΑΜΑΓΚΑΣ Ἱατρός

— Νυμφεύεσαι; — Προτιμῶ τὸν ἄγαμον βίον. — Ἔχω ὅμως νὰ σοὶ δώσω μίαν καλὴν σύντροφον. — Ὁ Θεὸς φυλάξοι! — Μὴ ὄρκους ἴσως εὐχαριστηθῆς. — Παραμύθια. — Ἡ νεῆνις εἶναι δεκαοκταέτις. — Τόσφ χειρότερα. — Πνευματώδης. — Φλύαρος. — Φρόνιμος. — Προσποίσεις. — Καὶ ὠραία. — Ἄλλος κίνδυνος. — Καλῆς οἰκογενείας. — Ὑπερηφάνεια. — Τρυφερᾶς καρδίας. — Ζήλεια. — Μὲ πολλὰ προτερήματα. — Πάρα πολλὰ διὰ νὰ μὲ κάμῃ νὰ λυσάξω. — Καὶ ἐπὶ πλέον μὲ ἑκατὸν χιλιάδας φράγκα χρυσᾶ. — Νυμφεύομαι! !

Κυρία τις φιλάρεσκος, καίτοι γραῖα, ἠρώτα ἡμέραν τινὰ ἕνα νέον, ἕως πόσα εἶτε ἐβάστα ἢ ψυχὴ του νὰ τῇ χαρίσῃ;

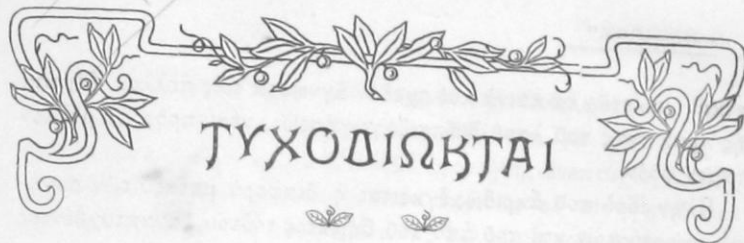
— Κυρία μου, ἀπεκρίθη ἐκεῖνος, ἔχετε ἀρκετά, ὥστε δὲν ἔχετε ἀνάγκην νὰ σᾶς δώσω πλείοτερα.

— Τί ἀναγινώσκετε, Κυρία; (Ἡρώτα τις φίλην του) Βεβαίως ἐρωτικὸν βιβλίον ἢ μυθιστόρημα.

— Ὅχι, (ἀπήντησεν ἐκείνη) ἀλλὰ τοὺς μύθους τοῦ Αἰσώπου.

— Καὶ σᾶς ἀρέσει ἢ ὁμιλία τῶν ζώων;

— Πολὺ μάλιστα, εἶπεν, ἐκείνη, (κ' ἐκλείσεν ἀμέσως τὸ βιβλίον της).

5 Ἰουλίου 1911

Κυρία καὶ Κύριοι

Κινηὴ συνήθειά ἀπαιτεῖ ἔνα, διὰν τις ὡς ἄγνωστος τὸ πρῶτον ἐμφανίζεται, συνιστᾷ ἑαυτὸν ἀναφέρων τὸ ὄνομα καὶ τὰς ιδιότητάς του, ἔνα καὶ ἡ παρουσία του ὡς εὐεξήγητος ὑπὸ τῶν παρεστώτων θεωρηθῇ.

Τὸ σύστημα τοῦτο ἀκολουθοῦσα ἀναφέρω μὲν τὸ ὄνομά μου, ὡς ἐν τῇ προγράμματι βλέπετε ὅσον ἀφορᾷ ὅμως τὰς ιδιότητάς, ἀναγκάζομαι νὰ ὁμολογήσω ὅτι οὐδεμίαν ἀπαλύτως ἐν ἐμοὶ ἀνευρίσκω ταιχύτην δυναμένην νὰ μὲ χαρακτηρίσῃ ὡς ρήτορα.

Πλὴν ἡ εὐγενὴς Ἐπιτροπεία, ἣτις προῖσταται τοῦ ἔργου οὕτινος τὴν θεμελίωσιν πάντες ὁμοῦ σήμερον πανηγυρίζομεν, ἀρκούντως δεδικοιολογημένην τὴν εἰς τὸ δῆμα τοῦτο ἐμφάνισίν μου ἐθεώρησεν, ἴσως διότι διέγνω ὀπίσθην θαθεῖαν πρὸς τὰ παιδία τρέφω ἀγάπην καὶ πόσας ἐλπίδας ἔχω ὅτι, τὸ ἔργον ὑπερ τσοῦτον εὐτόλμως ἢ Ἐπιτροπεία αὕτη ἐπαγίωσεν, οὐχὶ μόνον τὴν Κοινωνίαν ἐντὸς τῆς ὁποίας ἐδραιοῦται θὰ εὐεργετήσῃ, ἀλλὰ καὶ νέους ὀρίζοντας θὰ διανοίξῃ εἰς τὴν πορείαν τῶν παιδαγωγικῶν ἡμῶν πραγμάτων, ὅτινα συγκλονοῦσι τὰ ρεύματα νέας ζωῆς.

Ὅταν πέρυσι, κατὰ τὸν μῆνα τῶν ἀνθῶν ἢ σκαπάνη τοῦ κτίστου ὄρυξε τὴν θέσιν τοῦ θεμελίου λίθου τοῦ σεμνοῦ καθιδρύματος τούτου, πάντες ἔχαιρον ὅτι καὶ νέαν ἐκτίσαστο ἢ ἑλλ. παιδεία ἔδραν. Ὁ ρήτωρ τῆς ἡμέρας δεόντως ἐξῆρε τότε τὴν σημασίαν τοῦ γεγονότος. Ἄλλ' ἀντὶ ν' ἀναπτύξῃ γνωστὰς περὶ προγραμμάτων πρωτοβαθμίου ἢ δευτεροβαθμίου παιδείσεως θεωρίας, καταλιπὼν τὸν κύκλον τῶν σπουδῶν τοῦτον, εὐθαρσῶς εἰς νέον ἔδαφος εἰσηλ-

θε και ,μελετῶν τὰ καινὰ και σχεδὸν ἄγνωστα τοῖς πολλοῖς θέματα τῆς πρακτικῆς τοῦ λαοῦ διαπαιδαγωγήσεως, νέαν πρὸς τὸ μέλλον ἔταμεν ὁδόν.

Πλὴν ἰδοῦ ποῦ ἀκριβῶς ἔγκειται ἡ διαφορὰ μεταξὺ τῶν συνήθων ἀγορεύσεων και τοῦ ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου ἀναπτυχθέντος νεωτεριστικοῦ προγράμματος.

Εἰς τὰς συνήθειαι τῶν ρητόρων ἀγορεύσεις αἱ εἰς τὰ παιδαγωγικὰ συστήματα ἐπενεχταὶ θελιτώσεις περιβάλλοντι τὴν φασματώδη τῶν εὐχῶν ὑπόστασιν.

Τοιαύτας δ' εὐχὰς ἀναβοεῖ κατόπιν ἡ ἡχώ, ὡς εἰς τὴν φωνὴν τοῦ ἐν τῇ ἐρήμῳ βοῶντος ἀντιλαλοῦσα· ἀλλὰ τὰ ρεύματα τοῦ αἰθέρος ἀποκαθίστανται ἐν τῇ προτέρᾳ αὐτῶν ἰσορροπία ἡμεῖς δ' ἐπανευρίσκομεν τὰ πράγματα ὡς ἔχουσιν, ἔστω καὶ ταῦτα ἐλαττωματικῶς ἀπεκρυσταλλώθησαν.

Ἐνταῦθα ἕμως, τὴν φωνὴν τοῦ ρήτορος συνῴδουσαν ὑποκώφως ὁ ἦχος τῆς σκαπάνης ὅστις, ὡς ρυθμική τις εἰς τὸν λόγον ὑπόκρουσις, μᾶς εἰδικοῖσι ὅτι μεταξὺ εὐχῶν και ἔργων ἡ ἀπόστασις σημαντικῶς ἐδραχύνθη και ἡ ἰδέα ἐνσαρκούται ἤδη, ὑπὸ ζῶντα τύπον, εἰς τὰ πράγματα.

Ὅ,τι προανήγγειλε πέρυσιν τὸ ἐρίτιμον τῆς Ἀδελφότητος ταύτης Προεδρεῖον, βλέπομεν ἐφέτος πραγματοποιούμενον εἰς τὸ εὐγραμμα τοῦτο κτίριον, τὸ ὅποιον προῦρισται νὰ καταστή ἑστία λαϊκῆς ἀναγεννήσεως εἰς προάστειον, ἀνέκαθεν διὰ τὴν φιλοπονίαν τῶν κατοίκων του διακριθέν.

Ἐὰν τὰ Ταταῦλα δὲν περικλείουσι κτίρια καλλιμάρμαρα, ἐὰν δὲν ἐπιδεικνύουσι ναοὺς περιβλέπτους, μέγαρα πολυόροφα και στοὰς εὐσκαίους, οὐδόλως ὑστεροῦσιν ἕμως ὡς πρὸς τὴν φυλετικὴν ὑπερηφάνειαν και τὴν «βούλησιν και ἔφασιν μετὰ λόγου ὀρθοῦ τοῦ τέλους» πρὸς γνῶσιν τοῦ καλοῦ και τοῦ δικαίου.

Και τὸν κατ' Ἀριστοτέλη ὀρθὸν τοῦτον τοῦ τέλους λόγον αἱ ἑΤαταυλιανοὶ ἀνεύρουσαν και ἀνέγραψαν μάλιστα φυσικώτατα, ὡς ἐπρόκειτο περὶ τῆς λύσεως τοῦ ἀπλουστεροῦ τῶν προβλημάτων,

εἰς τὰ τρία πρῶτα τοῦ κανονισμοῦ τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἄρθρα, εἰς δ' και παραπέμπω πάντα ἐθέλοντα νὰ μελετήσῃ πῶς, ἐν δωδεκαετῇ διαστήματι, μία ἰδέα ἐγεννήθη, ἀνεπτύχθη ἐξειλίχθη και ἐκαρποφόρησε. Και ταῦτα διότι ἀκριβῶς αἱ εἰσηγηταὶ αὐτῆς δὲν ἀπέβλεψαν εἰς τὰς ἐκτυφλωτικὰς ἐκλάψεις τοῦ λεκτικοῦ τῶν προγραμμάτων στολισμοῦ, τὰς ἐκπυρσοκρατήσεις ἡχηρῶν ἐπιθέτων, δι' ὧν αἱ ἐνέργειαι τῶν μελῶν φιλανθρωπικῶν σωματείων ἀναγγέλλονται συνήθως εἰς τὸ δημόσιον, οὐδὲ μετεχειρίσθησαν ἕλα τ' ἄλλα μέσα, δι' ὧν και ἡ ἐλαχίστη τῶν τοιούτων σωματείων δρασὶς ἐξαγγέλλει τ' ἀποτελέσματα τῆς, εἰς τὰ θεδαρημένα τῆς γηραιᾶς ἱστορίας ὧτα.

Ἡ ἰδέα λέγομεν αὐτὴ ἐξειλίχθη και ἐκαρποφόρησε, πλὴν ὁ καρπὸς αὐτῆς δὲν ὠρίμασεν εἰσέτι. Ἴνα ὠρίμασῇ οὗτος ἀπαιτεῖται ἡ θερμότης τοῦ φωτός ἀλλὰ και ἡ πρόνοια ἥτις θὰ καθογήσῃ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ λαοῦ νὰ καλλιεργήσῃ αὐτὴν τελεσφόρως, ἵνα καρπωθῇ εὐχυστοτέρας ὁπώρας.

Ἐὰν λοιπὸν αἱ εὐγενεῖς εἰσηγηταὶ τῆς ἰδέας, πρὸς ἣν προσανατολίζεται τὸ ὄντως προσδευτικὸν τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἔργον, ἐμερίμνησαν εὐθύς ἐξ ἀρχῆς ἵνα τὸ ἔργον τοῦτο ὡς ἐκπαιδευτικόν, τοῦτο και μόνον, καθορίσωσιν, ἐὰν ἐπιμόνως ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου και κατηγορηματικῶς ἐδήλωσαν ὅτι οὐδὲν πρὸς ἐπιουρίαν ἀναξίων, ἀνικάνων, ἀφιλοπόνων, ἀτασθάλων, ἀναγγήτων και λοιπῶν ἠθικῶς ὑστερούντων νέων δύνανται, ἐὰν τὸ ἔργον αὐτὸ ὡς συμπληρωματικὸν τοῦ τῆς σχολῆς ὑπέδειξαν τοῦτο ἀφεύκτως δὲν ἐγένετο ἄνευ προμελέτης.

Καίπερ τοῦτο ὡς ἀντιδραστικὸν τῆς ἀκράτου φιλανθρωπίας κατὰ τὸ γράμμα φαίνεται, ἐν τοσοῦτῳ φιλανθρωπότατον ἐν ταῖς πράξεσι καταδεικνύεται· καθότι οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται τις ν' ἀμφιδάλῃ, νομίζω, ὅτι τὸ νὰ παρέχῃ τὰ μέσα εἰς τὸν ἄνθρωπον ν' αὐτοσυντηρηθῇ ἀξιοπρεπῶς, δὲν εἶναι προτιμότερον τοῦ νὰ ὑποβάλῃ αὐτὸν εἰς τὰς ἰδιοτροπίας διαλείπουσης φιλανθρωπίας, ἥτις ἐκ τοῦ περισσεύματος πάντοτε ἐλεεῖ.

Και ἔμωζ ἡ ἐφαρμογὴ τοιοῦτου λογικοῦ προγράμματος, ἕπερ τὴν λογικὴν του ἀπὸ αὐτῆς τῆς μεταξὺ αἰτίων καὶ ἀποτελεσμάτων ὑφισταμένης ἀμέσου σχέσεως πορίζεται, παρουσιάζει δυσυπερβλήτους δυσκολίας· καθότι ὅλαι αἱ εἰς τὴν τῶν πραγμάτων φύσιν ἐγκυλισμέναι ἀπλαῖ οὐσαὶ περιφρονοῦνται συνήθως, ὡς μὴ ἀπαιτοῦσαι ἐργῶδεις πρὸς ἐξαγωγήν αὐτῶν συλλογισμούς.

Αἱ δυσκολίαι, περὶ ὧν ἐνταῦθα μείαν ποιούμεθα, ἐγκλείονται παραδόξως εἰς αὐτὰ τὰ ἰδανικά, ἅτινα εἰς ἕκαστος ἡμῶν ὁμολογεῖ.

Καίτοι πάντες σχεδὸν συναντώμεθα εἰς τὴν πρὸς τὸν λαὸν ἀγάπην, ὡς πρὸς τὰς ἐκδηλώσεις αὐτῆς ἔμωζ δύο ἄτομα σπανιώτατα δύνανται νὰ ταυτισθῶσιν. Ἐκαστος ἀπὸ ἄλλης θεωρεῖ ἀπόψεως τὸ τῆς φιλανθρωπίας ζήτημα καὶ ἀλλέως τὰς ἀρχάς του ἐφαρμόζει· διὸ καὶ εἰς ἓν καὶ τὸ αὐτὸ φιλανθρωπικὸν σωματεῖον, τὸ ὅποιον ἓνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐθέσπισε κανόνα, ὁ κανὼν οὗτος, κατὰ τὰς περιστάσεις, ἄλλοτε ἄλλας λαμβάνει ἐφαρμογὰς, οὕτως ὥστε πολλακίς ὁ ἐλευόμενος νὰ δοκιμάσῃ ἀλληλοδιαδόχως εἰς θάρρος αὐτοῦ τὴν αὐστηρότητα ἢ τὴν ἡπιότητα τῶν διαθέσεων τοσαύτης ποικιλίας συγκαθεδρευόντων φιλανθρώπων. Ἐνῶ δ' οἱ μὲν, ὡς ἀγαπητὴν πλαγγόνα εἰς τὰς ἀγκάλας των περιπτύσσουσι τὸ ἀντικείμενον τῆς τρυφερᾶς αὐτῶν στοργῆς, τὰς ἐνδείξεις τῆς ὑπερχειλιζούσης αὐτῶν εὐνοίας πολλαπλασιάζοντες οἱ δὲ, μὲ ὕφος μεγαλοσχήμου Ρωμαίου Πραιτεξτάτου, ἐπιβάλλουσιν εἰς τὸν ἀποροῦντα πένητα ν' ἀκροᾷται λιποψυχῶν, μικρῶν περὶ τοῦ σκοποῦ τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης θεωριῶν καὶ ὑψικελεύθων περὶ ἀτομικῆς ἀξιοπρεπείας προσλαλιῶν.

Καὶ τὸ ζήτημα τῆς λαϊκῆς παιδείσεως συχνότατα ὑποβάλλεται εἰς τὰς ἰδιοτροπίας ταύτας τῆς μεγάλης μας ἀγάπης, τοῦ πολλοῦ μας ζήλου καὶ τῶν καλῶν μας προθέσεων, ὧν πάντων τὰ ρεύματα συνθλώμενα δὲν μᾶς ἐπιτρέπουσι νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὴν πορείαν τοῦ σκάφους ἕπερ, διὰ μέσου τοσούτων σκοπέλων, πρὸς τὰς ἐπαγγελιομένης ἀκτὰς καταπλέει.

Καὶ ἐν πρώτοις ἡ ἰδέα αὐτῆ τοῦ λαοῦ ἀσαφῶς, παρ' ἡμῖν, κα-

θορίζεται. Πᾶς πένης γενικῶς θεωρεῖται ὡς ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ.

Ὅταν λ.χ. ἐρωτᾷτε τινὰ ἀποτόμως, «τί ἐστὶ λαός;» θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ ἀφεύκτως «οἱ πτωχοὶ ἄνθρωποι, οἱ ἐργατικοὶ ἄνθρωποι.»

Χωρὶς ν' ἀνατρέξωμεν εἰς τὴν ἐτυμολογίαν παραδεχθῶμεν πρὸς στιγμὴν ὡς ἀκριθεὴ τὴν τοιαύτην τοῦ πράγματος ἀντίληψιν. Τὸ πλῆθος ἄρα τῶν διὰ χειρομισθίου ζώντων ἀνθρώπων καὶ μὴ ἐπαρκῶς κεκτημένων τὰ ἐπιτήδεια ἀποτελεῖ, κατὰ τὴν κοινὴν ἀντίληψιν, τὴν λαϊκὴν ἐκάστης χώρας τάξιν, τοὔτεστι τὸν λαόν.

Ἡ φιλανθρωπία, τὸ αἶσθημα τοῦτο τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐμφύτου τῆ ἀνθρώπῃ ἀγάπης, φυσικῶς ἄρα θὰ ἐξασκῆται ὑπὸ τῶν πλουσιῶν ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων τούτων τῶν διὰ διαφόρους οικονομικῆς φύσεως λόγους, ἐστερτημένων πολλακίς πάντων τῶν πρὸς συντήρησιν τοῦ ἀτόμου ἀναγκαίων.

Ἐπὶ τοῦ λαϊκοῦ τούτου στοιχείου δύο κυρίως δυνάμεις ἐπιδρῶσι κατ' εὐθείαν, διαπλαστικῶς, ὅταν πρόκειται περὶ χριστιανικοῦ ἰδίου πληθυσμοῦ: ἡ θρησκεία καὶ ἀπ' αὐτῆς ἐξαρωμένη μόρφωσις.

Καὶ τῆς μὲν θρησκείας παρ' ἡμῖν, ὡς εἰκὸς, θεσματοφύλαξ ἄγρυπνος εἶναι ἡ Ἐκκλησία, τῆς δ' ἐθνικῆς μορφώσεως λαμπαδηφόρος σταθερὸς εἶναι..... πάλιν ἡ ἐθνικὴ ἡμῶν Ἐκκλησία.

Οὕτω λοιπὸν, εἰς ἡμᾶς τοὺς Ἑλληνας ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ἐστία πάσης τῆς ἐθνικῆς ἡμῶν ζωῆς.

Ἡ Ἐκκλησία μας ὅθεν διδάσκουσα τὴν κατὰ Χριστὸν ἠθικὴν εἰς τὸ σχολεῖον, κελεύει ὅτι:

«Ὁ ἔχων δύο χιτῶνας μεταδότω τῷ μὴ ἔχοντι καὶ ὁ ἔχων βρώματα ὁμοίως ποιείτω».

Καὶ ὁ ἄνθρωπος τοῦ λαοῦ παιδιόθεν ἐνωτιζόμενος ὅτι ὁ ἔχων τοὺς δύο χιτῶνας θὰ παραχωρήσῃ κατὰ χριστιανικὸν καθήκον τὸν ἕτερον εἰς τὸν στερούμενον τούτου ἀδελφὸν αὐτοῦ, οὕτω πως ἀνατρεφόμενος συναισθάνεται, ἐν τῇ ἀπλοϊκῇ του φύσει, τὸ μεγαλεῖον τῆς ἀνθρωπίνης ἀλληλεγγύης, τοιουτοτρόπως εἰς ἀπλὰς φιλαδελφείας ἀναπαιστωμένης εἰκόνας.

Καὶ ἐφόσον μὲν ἡ ὁμολὴ τοῦ βίου πορεία ἐπιτρέπει εἰς τὸν

τοιούτον ἄνθρωπον ἐξ ἀκοῆς μόνον τὴν φιλαδελφείαν ταύτην νὰ κατέχη, αἱ πεποιθήσεις αὐτοῦ παραμένουσιν ἄθικτοι. Πλὴν ὁ ἐλάχιστος κλύδων εἰς τὸν φυσικὸν τοῦ ζωικοῦ ζητήματος σάλον ἐπερχόμενος, διανοίγει τοῦ ἀποροῦντος τοὺς ὀφθαλμούς· καθότι ἀρχαί ἄλλαι, ἔξω τῆς Ἐκκλησίας γεννηθεῖσαι, ὑπὸ τοῦ συγχρόνου ἐπισημονικοῦ τῆς ἐποχῆς πνεύματος ἐνισχυθεῖσαι, ἐμπνέουσιν ἐκείνους ἐκ τῶν φιλανθρώπων, οἵτινες, οὐχὶ πλέον ἐν ὀνόματι τῆς Ἐκκλησίας, ἀλλὰ τῆς Πολιτείας ἐνεργοῦσι.

Καὶ οἱ οὕτω πως διὰ τὴν πολιτειακὴν εὐεξίαν ὑπὲρ πάν ἄλλο φροντίζοντες εἶναι κοινωνιολόγοι συχνάκις, ὡς καὶ παρ' ἡμῖν ἀτυχῶς συμβαίνει. αὐτοκλήτως προσερχόμενοι ν' ἀνατρέψωσιν ἄρδην ὅ,τι ἢ ἀπ' αἰώνων ἀγνή φιλανθρωπία ὡς ἠθικὸν τῶν χριστιανικῶν κοινωνιῶν ἀπόκτημα θεωρεῖ.

Ἐντὶ τῶν ἀπλῶν τῆς ἐλεημοσύνης θεσμῶν, οἵτινες ἐπὶ ἀγνῶν βασίζονται αἰσθημάτων ἢ κοινωνιολογία ὑποβάλλει ἄλλους συμφώνως πρὸς τὰ πορίσματα τῆς οἰκονομολογίας ἐξελισσομένους τούτους.

Ἄλλ' ὡς διὰ τὸν ἱατρὸν δὲν ὑπάρχουσι κυρίως ἀσθένειαι ἀλλ' ἀσθενεῖς οὕτω καὶ διὰ τὸν ἀληθῆ κοινωνιολόγον ἐνδέχεται νὰ μὴ ὑφίσταται πενία ἀλλὰ πένητες.

Οἱ εἰς ἄλλας διαπαιδαγωγηθέντες χώρας κοινωνιολόγοι μας παρῆδον ἀτυχῶς τὸ κυριώτερον ὅτι εἰς κοινωνίαν οἷα ἢ ἡμετέρα ἐν ἣ ἐπὶ τὸσαύτας ἑκατονταετηρίδας ἐπρυτάνευσαν ἀμιγεῖς αἱ ἀγναί τοῦ Εὐαγγελίου ἀρχαί, τ' ἀποκρουστικὰ διδάγματα κατηφῶν ἐστὶν ὅτε δὲ καὶ ἀσεβῶν ἀμυντόρων τῆς πολιτειακῆς ἰσχύος, οὐ μόνον δὲν παρασκευάζουσι τὸ ἔδαφος διὰ τὴν ἐθνικὴν ἀναγέννησιν, ἀλλὰ τοῦναντίον διασαλεύουσιν αὐτὴν τὴν πρὸς ἀλλήλους ἀγάπην καὶ ἐμπιστοσύνην, ἄνευ τῆς ὁποίας χριστιανικὴ πολιτεία ἀδύνατον νὰ κραταιωθῇ.

Διὸ καὶ, πρὸ παντός, ἐὰν ζητῶμεν ν' ἀνυψώσωμεν τὸ λαϊκὸν φρόνημα δεόν ἐν αὐτοῖς τοῖς κόλποις τῆς Ἐκκλησίας νὰ ἐξευρώμεν καταφύγιον ἵνα τὴν τοῦ χριστιανοῦ ἀγνότητα τῆς καρδίας καὶ

τὴν τοῦ Ἑλληνοῦ ὑπερηφάνειαν συνδυάζοντες, ὑγιεστεροῦς καταστήσωμεν τοὺς πολίτας.

Μεταξὺ τῶν ἀγαθῶν ἅτινα ἀφειδῶς αἱ κοινωνίαι εἰς τὰς πενεστέρας τῶν ἀστῶν τάξεις παρεχώρησαν χάριν τῶν ἀνωτέρων αὐτῶν συμφερόντων, εἶναι καὶ τὸ πάντων πολυτιμότερον, ἢ παιδεία.

Ἀπὸ τῶν ζοφωδῶν τοῦ μεσαιῶνος χρόνων, καθ' οὓς ἢ παιδεία εἰς ὀρισμένες ἀστῶν ἀνῆκε τάξεις, ὡς ἀποκλειστικὸν τετυφωμένης ἀριστοκρατίας προνόμιον, μέχρι τοῦ παρελθόντος δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος, τοῦ κατ' ἐξοχὴν εἰς παιδευτικούς θεσμοὺς γονίμου, καθ' ὃν πᾶσα ἢ γνῶσις καὶ ἢ ἐπιστήμη σύμπασα ὡς κοινὸν τῶν πολιτειῶν ἀγαθὸν προεκκηρύχθη, ὁ διαρρέυσας χρόνος φαίνεται ὡς νὰ ἐχρησιμοποιήθη ὑπὸ τῆς ἀνθρωπότητος ἀποκλειστικῶς ὅπως τῶν ἀγαθῶν τὸ ἄριστον καταστῆ κτήμα καὶ τοῦ ἐλαχίστου τῶν πολιτῶν.

Ἐκ τούτου ἐπήγασαν τὰ θαυμάσια παιδευτικὰ συστήματα ὅλων τῶν ἐν τῇ πολιτισμῷ προϊσταμένων Εὐρωπαϊκῶν Κρατῶν καὶ τὸ ὅλων θαυμασιώτερον, τὸ τῆς λαϊκῆς σχολῆς Ἰδρυμα, ἐφ' ᾧ καὶ μόνῃ δικαίως δύνανται νὰ μεγαλαυχήσωσιν ἔθνη οἷα ἢ κραταιὰ Γερμανία καὶ ἢ εὐγενεῖς καὶ ὑψηλόφρων Γαλλία.

Ἡ λαϊκὴ σχολή, ἢ ἐν Γαλλίᾳ τὸν Ἰούλιον Ferry σχοῦσα ὡς ἀπόστολον, εἶναι ἐκείνη, ἣτις, εἰς δύο ἢ τρεῖς κύκλους μαθημάτων, περιλαμβάνει εἰς τὸ πρόγραμμά της πάντα τῶν γνώσεων τὰ στοιχεῖα, ὅσα ἀπαιτοῦνται ἵνα ὁ μικρὸς πολίτης ἀντιληφθῇ τὴν εὐγενῆ ἀποστολήν του καὶ παρασκευασθῇ συγχρόνως διὰ τὸν ἀγῶνα τοῦ βίου.

Ἀπὸ τὰ θρανία τῆς λαϊκῆς σχολῆς, εὐγενεστάτη ὁμήγυρι, θὰ παρελάσωσιν πάντα τοῦ ἔθνους τὰ τέκνα, ἀνεξαρτήτως καταγωγῆς καὶ κοινωνικῆς τάξεως καὶ ἀπὸ τὴν σχολὴν θὰ παραλάβωσι τὴν σποράν, ἣτις εἰς ἰδανικὰ ἀναπτυσσομένη ἀπὸ στήθους εἰς στήθος μεταφέρεται.

Ὁ δημοδιδάσκαλος, κυρίαι καὶ κύριοι, εἶναι ὁ παρασκευαστὴς τοῦ μεγαλείου τῶν φυλῶν, ἀδιάφορον ποῖον τὸ ὄνομα τούτων καὶ

ποίαν ἐπὶ τοῦ χάρτου τῶν ἐθνοτήτων κατέχουσιν αὐται ἐξάπλωσιν. Καὶ ἡ διδασκαλία αὐτοῦ ἔχει μακρὰν τὴν ἀπήχησιν πανταχοῦ ἐνταῦθα ὑπάρχει ἄνθρωπος ὅστις ἐνθυμεῖται ὅτι ἐκάθησεν εἰς τὸ ἐδώλιον, ὅπου ἀλγῆθῃς ἴσσι, οἱ μαθηταὶ τῆς λαϊκῆς σχολῆς παρασκευάζονται ν' ἀποτελέσωσι τὸν λαὸν τῆς αὔριον, τὸν εὐτυχή ἢ δυστυχή, κατὰ τὰς μυστικὰς τῆς Μοῖρας βουλάς.

Ἀπὸ τοῦ σχολείου τούτου ἀποχωροῦντες οἱ μαθηταὶ ἀποχαιρέτωνται καὶ ἕκαστος ἀκολουθεῖ τὸ ὑπὸ τῆς ἰδίας οἰκογενείας προδιαγεγραμμένον στάδιον.

Ἔως ἐδῶ, μέχρι τῆς ἐξόδου τοῦ λαϊκοῦ σχολείου ὑφίσταται ἡ πραγματικὴ τῶν μικρῶν πολιτῶν ἰσότης. Ἐντὸς τοῦ ἀγαπητοῦ τούτου περιβάλλου κυριαρχοῦσιν ἡ ἐλευθερία, ἡ ἰσότης, ἡ ἀδελφωσύνη· πέραν τούτου ἄρχεται ἡ ὀμιχλώδης τοῦ ἀγνώστου χώρα.

Καὶ ἐνθὺς τοὺς πολλοὺς παραλαμβάνει εὐθύς ἀπὸ τῆς ἐξόδου ὁ ἀγὼν τοῦ θίου, ἄλλοι ἀνέρχονται μίαν πρὸς μίαν τὰς βαθμίδας τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρας παιδείσεως μέχρι τῆς τελείας ἐν τῇ κοινωνίᾳ ἀποκαταστάσεως αὐτῶν.

Ἐκ τῶν μικρῶν τούτων μαθητῶν ποῖος θὰ παραμείνῃ, γνήσιον τοῦ λαοῦ τέκνον, ἕνα μετ' αὐτοῦ μέχρι τέλους συμδιώσῃ, ποῖος δὲ θὰ μετατεθῇ εἰς τὰ ἀνώτερα τῆς κοινωνίας στρώματα; Ἐδῶ ἔγκειται τὸ μέγα τῆς ἐναλλαγῆς τῶν κοινωνικῶν στοιχείων πρόβλημα.

Ἀπὸ τοῦ σταδίου ἐλέγομεν τούτου, οἱ μικροὶ μαθηταὶ ἀποχωριζόμενοι τρέπονται ἄλλοι μὲν πρὸς τὸ ἐργαστήριον, ἄλλοι δὲ πρὸς τὰ κέντρα ἐνθα προετοιμάζονται διὰ τὰ οἰκεια στάδια οἱ ὑπάλληλοι, ἔμποροι, βιομήχανοι, γαιωπῶνοι, μηχανικοὶ, διδάκτορες καὶ οἱ τοῦ κράτους λειτουργοί.

Ἀφήσωμεν πρὸς στιγμὴν κατὰ μέρος, ὅλους ἐκείνους τοὺς μικροὺς πολίτας οἵτινες ἀνήλθον τὰς βαθμίδας τῆς δευτεροβαθμίου καὶ ἀνωτέρας πανεπιστημιακῆς μορφώσεως καὶ ἔλθωμεν ἐπὶ τὸν ἐργάτην. Περιττὸν θεαδίως νὰ μακρηγορήσωμεν ἐπὶ τῆς εἰς εἰδικὰ παιδευτήρια εἰς τὰ τέκνα τοῦ λαοῦ ἐπιδαψιλευμένης τεχνικῆς μορφώσεως ἧτις, ἐν Ἑλβετίᾳ καὶ ἐπιβεβλημένη ἐπὶ αὐστηρᾷ ποινῇ

εἰς ὅλα τοῦ λαοῦ τὰ τέκνα εἶναι καὶ ἔλθωμεν, ὡς εἴπομεν, ἐπὶ αὐτὸν τὸν ἐργάτην.

Ὁ ἐργάτης, εὐγενέστατον ἀκροατήριον, εἶναι τὴν σήμερον ὁ μολὸς πάσης κινήσεως ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ ἡ ψυχὴ πάσης ἐργασίας· τούτο δὲ δὲν ἀποτελεῖ δεδομένον τοῦ κοινωνικοῦ προβλήματος, ὅπερ αἱ ἀριστοκρατικαὶ τάξεις εἰδικῶς πρὸς ὁδηγίαν αὐτῶν ἐξήγαγον, ἀλλὰ θεώρημα οὐτινος τὴν λύσιν ὁ ἐργάτης ὑπὲρ ἑαυτοῦ προεξοφλεῖ.

Αἱ κοινωνικαὶ ζυμώσεις βαθμηδὸν τὰς περὶ ἐπικρατήσεως ὁρέξεις ἀπὸ τῆς ἀριστοκρατίας πρὸς τὴν μέσην τάξιν καὶ ἀπ' αὐτῆς πρὸς τὴν λαϊκὴν μετέδωκαν. Ἀπὸ τὰ βάθη τοῦ ὀρίζοντος ἀπειλητικὴ ἤδη ἡ καίλαψ τῆς λαϊκῆς ἐξεγέρσεως, ἐπὶ τὰ ἤρημα κατασκηνώματα προαιωνίων κοινωνικῶν ἐγκαταστάσεων ἐνσκήπτει.

Οἱ ἀπόκληροι συντεταγμένοι εἰς σμήνην πυκνὰ δυσκόλως ὑπ' αὐτοῦ τοῦ πυρὸς διασπώμενα, ἀπειλοῦσι τὴν γαλήνην τῶν πατριαρχικῶν κοινωνιῶν.

Καὶ γνωρίζετε ποῖα ἡ κατὰ τὸν διαπρεπῆ κοινωνιολόγον Max Nordau συνεκτικὴ αὐτῶν δύναμις;

Δὲν εἶναι, ὡς εὐκόλως φανταζόμεθα, οἱ ἐκ τοῦ περιωρισμένου ἡμῶν σκοπευτηρίου ἐπισκοποῦντες τὸν κοινωνικὸν ὀρίζοντα, δὲν εἶναι λέγομεν ἢ ἐκ τῆς διαδόσεως τῶν ἀρχῶν τοῦ κοινωνισμοῦ ἐνσπαρεῖσθ' ἐμπιστοσύνη εἰς τὴν συνθετικὴν ἀξίαν τῶν λαϊκῶν ὀργανώσεων. Εἶναι ἢ εἰς ἕνα ἕκαστον τῶν ἀτόμων τῶν συγκροτούντων τὴν στρατιάν τῶν ὀργανωθέντων «ἐργατικῶν» ὑποκαιομένη ὁρεξις τῆς κατακτήσεως τῶν πηγῶν τοῦ πλοῦτου, τῆς δὲ καύσεως τῆς τῆς ἀδηλητηριώδη ἀέρια συνεπιφέρουσι τὰς ἐκρήξεις τοσοῦτων καταστρεπτικῶν τῆς λαϊκῆς πατρίας ἐξεγέρσεων καὶ αἰάτομικαὶ αὐταὶ ὀρέξεις, συνδουλιζόμεναι ἐκ τῆς προσεγγίσεως τοσοῦτων καρδιῶν, ἀποτελοῦσι μάζαν φλεγόμενην ἀκατασχέτως κατὰ τῶν νομοκρατουμένων κοινωνιῶν φερομένην.

Ἐνταῦθα, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ἐξαιτοῦμαι ὅλην ὑμῶν τὴν προσοχὴν, πρὶν ἢ καταλήξω εἰς ὃ συμπέρασμα προτίθεμαι νὰ φθάσω,

Ἔνα μὴ ὑποδεικνύουσα τοὺς κινδύνους τῆς κακῶς ἐννοουμένης πρὸς τὸν λαὸν φιλότητος, παρεξηγηθῶ καὶ ἡ φωνή μου, ἥτις τόσον ἀδύνατος εἶναι, καταπνιγῆ ἔκ τῶν ἀποδοκιμασιῶν τῶν κεκηρυγμένων αὐτοῦ ὑπάρχων.

Ἐὰν ὁ λαὸς «πολύτροπος ἐστὶν ὄμιλος» οἱ ἀνατροφεῖς αὐτοῦ μεγίστην ἔναντι τοῦ μέλλοντος ὑπέχουσιν εὐθύνην. Μὴ λησμονῶμεν ὅτι ἡ ψῆφος αὐτοῦ εἰς τὰ συνταγματικὰ ἴδια κράτη, καθοδηγεῖ τὰς τάσεις τῆς πολιτικῆς τῶν Ἐθνῶν κατευθύνσεως ἀφ' ἧς τὰ μάλα ἡ ἀσφάλεια τῶν κοινωνιῶν ἐξαρτᾶται. Ἐὰν λοιπὸν προτιθέμεθα νὰ καθοδηγήσωμεν τὴν κοινωνίαν, ἐφ' ἧς εἰς ἕκαστος ἡμῶν ἐν τῷ κύκλῳ τῆς ἐνεργείας του ἐπιδρᾷ, πρὸς τὴν γνῶσιν τῶν καθηκόντων τῶν μελῶν αὐτῆς, ἀνάγκη νὰ διακρίνωμεν σαφῶς τὰ καθήκοντα ταῦτα καὶ πρὸ πάντων νὰ διαγνώσωμεν ποῖα εἶναι τὰ στοιχεῖα ἅτινα ἡ ἀγωγή δυνατὸν ἐν τῷ χαρακτηρί τοῦ ἑλλ. λαοῦ νὰ ἐνισχύσῃ, ποῖα δὲ νὰ καταπνίξῃ ὡς κακῶς ἐμβληθέντα ἔκ τῶν μακρῶν τοῦ Γένους κακοδαιμονιῶν.

Πάντες σχεδὸν ἀναγνωρίζομεν ὅτι ὁ Ἕλλην καὶ φιλότιμος καὶ φίλεργος εἶναι καὶ ὅτι εἰς ὅλας σχεδὸν τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας διαπρέπει. Εἰς ὅλα τὰ κέντρα καὶ αὐτὰ ἔτι μᾶλλον ἐν τῷ πολιτισμῷ προεξέχοντα, Ἕλληνες διεκρίθησαν ἐπὶ εὐφυΐα καὶ πολυμαθείᾳ. Πλὴν ἀτυχῶς καὶ παρρησία δέον ν' ἀνομολογήσωμεν σπανίως ἐπὶ εὐθύτητι χαρακτηρῶς διαπρέπουσιν.....

Ἐὰν ἀληθεύῃ ὅτι μεταξὺ ἀγορητοῦ καὶ ἀκροατηρίου ὑπάρχει συνεχῆς πνευματικὴ ἐπικοινωνία κατὰ τὸ διάστημα τῆς ἀγορεύσεως, τὴν στιγμὴν ταύτην αἰσθάνομαι τὴν ἐνδύμοχον πολλῶν ἐξ ὁμῶν ἀγανάκτησιν καὶ τὴν ἀποδοκιμασίαν ἄλλων διότι τοσοῦτον θρασέως καταφρονῶ τῆς ἐθνικῆς ἀξιοπρεπείας.

Πλὴν ὑπάρχοσι σημεῖα τινὰ τοῦ ἐθνικοῦ χαρακτηρῶς ἅτινα καλὸν μεταξὺ μας ν' ἀναγνωρίσωμεν ὡς λίαν τρωτὰ καὶ εἰς τὴν ἀμερόληπτον κρίσιν δικαίως ὑποβαλλόμενα ἄνευ τινος βλάβης, τοῦναντίον μάλιστα ἐπὶ καταφανῆ τοῦ ἠθους ὠφελεία. Ἐκτὸς ἑάν φρονῆτε πεπειθίτως ὅτι ἔκ τῶν ἐλαττωμάτων ἡμῶν ἀκριδῶς τούτων

προέρχεται ἡ ἰδιορρυθμία, δι' ἣν τοσοῦτον τοῖς ξένοις γιγνόμεθα ἀγαπητοί. Καὶ τότε θὰ σιωπήσω, ἀφοῦ τὰ πάντα καλῶς ἔχουσι.

Πρὸ ὀλίγου ἀνέφερον ὅτι, ἔκ τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ παλλὰ παρμένουσι πλησίον τῆς ἀρχῆς τῶν καὶ ἀποτελοῦσι, διὰ μέσου τοῦ χρόνου τὰ συνεκτικὰ τοῦ λαοῦ στρώματα, τ' ἀποτελοῦντα τὴν ἔδραν τῆς κοινωνικῆς πυραμίδος. Ἐκ τῶν λαϊκῶν τούτων στρωμάτων συνεχῶς, διὰ τῆς ἀναζυμώσεως τῶν στοιχείων, ἀνέρχονται μονάδες, ὁτὲ μὲν ἄρτιαι, αἵτινες βαθμηδὸν ἀπορροφῶμεναι ὑπὸ τῶν ὑψηλοτέρων στρωμάτων εἰς ἐνίσχυσιν τοῦ κοινωνικοῦ ἰδρύματος μεγάλως συντελοῦσι.

Τὸν μηχανισμόν τῆς κοινωνίας τοῦτον πάντες, ἔκ τῆς ἀπλῆς παρατηρήσεως τῶν κοινωνικῶν φαινομένων, εὐκόλως ἐξάγομεν. Ποῖος ἡμῶν δὲν γνωρίζει τὸν εἰς περιωπὴν τινα ἐξιχθέντα ἔκ τῶν τέκνων τοῦ λαοῦ τούτων καὶ δὲν προβλέπει ἀκριβοδικαίως ποῦ ἕτερον αὐτοῦ γνήσιον τέκνον κατατείνει; Ἐνταῦθα ἀκριδῶς ἐγγρίζομεν τὸν ἄξονα πάσης ταύτης τῆς μεταστροφῆς εἰς τὸν τροχὸν τῆς Μοῖρας. Ἐὰν εἰς τὴν πορείαν τῶν τοῦ κόσμου τούτου πραγμάτων παραδέχησθε φυσικὴν τινα ἀλληλουχίαν, θὰ παραδεχθῆτε ἀμέσως ὅτι, πᾶσα τοιαύτη εἰς τὴν τύχην τῶς ἀτόμων μεταστροφή ὡς μόχλὸν ἔχουσα τὴν προσδόν, ὡς ἕρον τὴν ἰσορροπίαν καὶ τέλος τὴν ἐπιτυχίαν ἀποτελεῖ τὸ ἀπολαυστικώτερον τῶν φαινομένων διὰ πάντα ἀσμένως προσδοκῶντα τὴν ἐπὶ γῆς ἐπικράτησιν τοῦ Καλοῦ.

Ἄλλὰ ἔκ τῆς αὐτῆς ζυμώσεως προέρχονται καὶ στοιχεῖα, ὧν ἡ ἀποσυνθετικὴ δύναμις ἀργὰ πολὺ ἀργὰ δυστυχῶς κατανοεῖται.

Ἀπὸ τὸ αὐτὸ φαινόμενον προῆλθε τὸ ἀποτέλεσμα τῆς ἐπὶ τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων εὐεργετικῆς δράσεως ἀτόμων ἔκ τῶν λακῶν ἐξεληθόντων στρωμάτων καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τὴν παρακμῆς κοινωνιῶν αἵτινες ὑπὸ φιλοδόξων δημαγωγῶν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν εὐληθῶν στρωμάτων, διφκῆθησαν, ὧν δὲ δημαγωγῶν τὰς μυστικὰς ὀρέξεις καὶ τὰ φαῦλα ἐνστικτικὰ ὑπὸ τὸ λεπτὸν τῆς φιλοτιμίας ἐπιχρῖσμα ἐγκαίρως αὐταὶ δὲν διείδον.

Ἡ ἐκλαίκευσις τῶν γνώσεων ἀτυχῶς τοῦτο τὸ οἰκτρὸν παρουσιάζει ἐνίοτε ἀποτέλεσμα.

Τὸν λαὸν, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, οὐδόλως πρέπει τις ἐν τῇ διανοίᾳ αὐτοῦ νὰ ἐξιδανικεύῃ.

Ἡ μυθιστορηματικὴ αὐτοῦ ἀντίληψις εὐθὺς ἄμα τις ἀπρόληπτος εἰς τὰ κοινωνικὰ ζητήματα ἐγκύψη, αἴρεται καὶ ἀντ' αὐτῆς ὑποβάλλεται ἡ θετικὴ γνώσις ἣτις σὰς ἀποδεικνύη ὅτι: «λαὸς ται καὶ ὕδωρ καὶ πῦρ, ἀκατάσχετα πάντα».

Οἱ τὸν λαὸν φιλοῦντες καὶ αὐτὸν μελετήσαντες θ' ἀναγνωρίσωσιν ὅτι ἐν αὐτῷ αἱ ὀρέξεις μῆπω ἐκ τῆς συχνῆς ἱκανοποιήσεως κατευνασθεῖσαι, ὡς θάσις εἰς πύσας τὰς πνευματικὰς αὐτοῦ συνθέσεις εἰσέρχονται. Ὁ ἐκ τοῦ λαοῦ ἐλαυνόμενος ἄνθρωπος ὅθεν, καὶ ὅταν ἔτι τὰς κοινωνικὰς ἀνέλθη βαθμίδας, διατηρεῖ ἀκόρεστον, ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον, τὴν δίψαν τῶν ἀπολαύσεων, καὶ οὐδὲν ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ ἐκ τῆς μακρᾶς πρὸς τὸν πλοῦτον προσοικειώσεως ἔρμα ἀνευρίσκων, τυφλῶς εἰς τὸν κοινωνικὸν σάλον ἐπιδίδεται ἀπλῶς καὶ μόνον διὰ νὰ φθάσῃ.

Οὕτως, ἀντιθέτως πρὸς τὰ προσδοκώμενα ἀποτελέσματα ἐξυγιάνσεως τῶν λαϊκῶν στρωμάτων ἐφ' ὧν ἡ κοινωνία στηρίζεται, διὰ τῆς διαδόσεως τῆς παιδείας προήλθε τὸ εἰδεχθὲς φαινόμενον τῆς παραγωγῆς ἐξαμβλωματικοῦ ἀνθρωπίνου τύπου, ὃς κατὰ τὰς ἐποχὰς καὶ τὰς περιστάσεις, ἄλλοτε ἄλλην λαμβάνων μορφήν, ἀποτελεῖ τὸ πρότυπον ὅπερ πολλοὶ τῶν κατὰ καιροὺς κοινωνιολόγων δραματουργῶν ἐπεξεργάσθησαν καὶ ὅπερ διὰ τοὺς γάλλους εἶναι πρότυπον ἀνδρὸς τὸν ἐπικοδομητικὸν τοῦ arriviste τίτλον φέροντος,

Ἰπὸ τὴν σύστασιν ἀνθρώπου τυχηροῦ, παρουσιάζεται χαρακτηριστῶς, τοῦ ὁποίου θὰ μοι ἐπιτρέψητε ν' ἀναλύσω προχειρῶς τὰ στοιχεῖα. Ὅπως μὴ παρεξηγηθῶ ὅμως ὑπὸ τῶν ἀκραιφνῶν τοῦ λαοῦ φίλων, οἵτινες ἀλλοίαν ἐνδέχεται νὰ ἔχωσι τοῦ πράγματος ἰδέαν, θὰ παρατηρήσω ἀμέσως ὅτι ὁ τυχηρὸς αὐτὸς τοῦ λαοῦ γόνορ, καὶ τῆς ἀριστοκρατίας ὁ ἀναδεκτὸς δὲν εἶναι ὁ ἀληθὴς βιοπα-

λαιστήρ, ὁ νικητὴς τῆς Εἰμαρμένης, ὁ διασπάσας βιαίως τὸν φαῦλον κύκλον ἐντὸς τοῦ ὁποίου παλαιαὶ συνθηκαὶ ἀδίκως ἐνέκλεισαν τὸ ὑπερῆχειλίζον ψυχικὸν του σθένος. Ὁ arriviste αὐτὸς εἶναι ὁ ἡμέτερος τυχοδιώκτης, πρὸς τὸν ὁποῖον ἀλίγην, ὡς ἐλπίζω διατρέφετε συμπάθειαν, μὲ τὸν ὁποῖον συνεδέσαμεν παλαιὰν γνωριμίαν, ἀφ' ὅτου συνεπήχθη κοινωνία, ἣς τὴν ἱεραρχίαν αὐτὸς μόνος ἐπεχειρήσέ ποτε ν' ἀνατρέψῃ.

Ἄφου λοιπὸν ἐβεβαιώθητε, ὡς δὲν ἀμφιβάλλω πλέον, ὅτι οὐδόλως καθάπτομαι τοῦ γοήτρου τῶν εὐγενῶν αὐτοδημιουργῶν περιδρόμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ καὶ διὰ κόπων καὶ μόχθων κτηθείσης θέσεως, προβαίνω εἰς τὴν ἀνάλυσιν περὶ ἣς προελάλησα.

Προβῶμεν ὅμως μεθοδικῶς:

Ὁ «τυχηρὸς» αὐτὸς λοιπὸν εἶναι υἱὸς ἐργάτου ἢ μικρεμποροῦ ἢ τινος ἄλλου, πάντως εἰς τὴν λαϊκὴν ἀνήκοντος φατρίαν.

Τὸν παιδικὸν ὕπνον τοῦ ἐλίκνισεν ἡ τηλώδης χεὶρ τῆς ἐργατικῆς μητρὸς του καὶ τὸν ἄρτον προσεκόμισεν αὐτῷ πατήρ τὴν ἀνίαν γνωρίσας τακτικῶς ἐπανερχομένης ἀσχολίας οὐδὲν ἀπὸ τὰ βάρη τοῦ χρόνου προσλαμβανούσης χρωμα. Αἱ ἡμέραι του διέρρευσαν ἡρέμα πλησίον τῶν γονέων του, ἐκ δὲ τῆς κοινωνίας τῶν ἀνθρώπων ἐγνώρισε κατὰ τὸν παιδικὸν του βίον, πλὴν τῶν καταθλιπτικῶν τοῦ βίου ἀναγκῶν, τὰς διακυμάνσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ τοὺς θρύλους τῆς συνοικίας, ἐξ ὧν συνεκράτησε τύσα, ὅσα θὰ τῷ χρησιμεύσωσι κατόπιν διὰ νὰ διοικήσῃ τεχνηέντως τὰς δοπλοκίας ἀποκρύφων ἐνεργειῶν του. Ἀπὸ τοῦ πατρικοῦ οἴκου μέχρι τοῦ δημοτικοῦ σχολείου ὁ δρόμος βραχύς· τὸν ἠκολούθησε τακτικῶς δις τῆς ἡμέρας, ἐπὶ τινα ἔτη καὶ τὰς βαθμίδας ὅλας τῆς παιδείσεως ἀνελθὼν, ἔφθασεν, ἄνευ τινος καθωρισμένου προγράμματος, μαθητῆς καλὸς ἄλλωστε, μέχρι τῆς ἐνηγηκίωσεως, ὁπότε καὶ ὁ δρόμος τῆς ζωῆς ὡς γνωστὸν διχάζεται καὶ ὁ ἄνθρωπος διστάζει πρὸς στιγμὴν ἐὰν θ' ἀκολουθήσῃ τὴν αὐχμηρὰν τῆς ἀρετῆς ἀτραπὸν, ἢ τὴν εὐθαλή τῆς κακίας λεωφόρον. Ἐνηλιξ ἤδη σκέπτεται, ονειροπολεῖ ἀλλὰ καὶ σταθμίζει, ὑπολογίζει, προεξοφλεῖ τὴν ἐπιτυ-

χίαν... ὁ δρόμος πάντως, δὲν εἶναι ἡ αὐχμηρὸν τῆς ἀρετῆς ἀτραπός.

Καὶ προχωρεῖ ἀνέρχεται τὰς κλίμακας.

Ἐμπορος, βιομήχανος, ἐπιστήμων, βαθμοῦχος, τί πρὸς αὐτὸν τὸ στάδιον; Τὸ πᾶν εἶναι νὰ φθάσῃ, ὅσον τὸ δυνατόν ταχύτερον, νὰ φθάσῃ ν' ἀπολαύσῃ!

Ἐπηλυς ἐν τῇ ἰδέᾳ, νέηλος ἐν τῇ γνώσει, τῶν ὀψιπλούτων τὴν χορείαν προωρισμένος θάττον ἢ βράδιον νὰ ἐνισχύσῃ, εἰσελαύνει ἐν τῷ κοινωνικῷ σταδίῳ, ἔνθα ἕκαστος, κατὰ τὰς βλέψεις του δι' ἑαυτὸν διεκδικεῖ τὰ πρωτεῖα, ὡς μόνον ἐφόδιον χαρακτηρὸς προσκομίζων τὴν περὶ τὸν χειρισμὸν ἀρχῶν καὶ ἰδεῶν δεξιότητα καὶ ἐξ ἑλῶν τῶν ἀγαθῶν, ὅσα ὁ παλαιστής ὡς ἐπαθλον τῆς ἑαυτοῦ ἀξίας ἐκ τοῦ πεδίου δικαιούται ν' ἀποκομίσῃ, τὸ χρῆμα ἐποφθαλμιῶν. Διότι τοῦτο πλεῖον παντὸς ἄλλου ἢ ψυχῆ του διψεῖ. Ἐν τῷ λογισμῷ καὶ τῷ θυμῷ αὐτοῦ τὸ χρῆμα κατέκτησε τὴν πρώτην μεταξὺ τῶν ἐπιθυμητῶν θέσιν, μεταφυσικὴν σχεδὸν ἐν τῇ ἐξημένῃ διανοίᾳ του ἀποκτήσαν σημασίαν.

Μὲ τὴν δίψαν δ' αὐτὴν τοῦ χρυσοῦ εἰς τὰ σπλάγχχνα, προχωρεῖ, ἀλλ' εὐθὺς ἀπὸ τῶν πρώτων βημάτων ἐννοεῖ ὅτι ἡ περίσκεψις εἶναι ἀναγκαία.

Μέχρι τοῦ σταδίου τούτου, βλέπετε, ὅτι ὁ τύπος οὗτος κατ' οὐδὲν διαφέρει τοῦ κοινού, σώφρονος, ἐπιτηδείου καὶ πρακτικοῦ ἐπιχειρηματίου, ἀν μὴ ἡ δίψα περὶ τῆς ὀμιλοῦμεν ὑπῆρχεν εἰς τὰ βάθη τῆς ψυχῆς του διοικοῦσα πάσας τῆς ψυχῆς ταύτης τὰς ἐκφάνσεις, πρὸς κορεασμὸν μιᾶς κυριαρχούσης ὀρέξεως. Ὡς δὲ ἡ συνήθης φυσιολογικὴ δίψα μὴ σβεννυμένη, ὑποβάλλει εἰς τὸν διψῶντα καὶ γρηγοροῦντα ἔτι, ὄνειρα καὶ ἐφιάلتας, ἢ νοσοῦσα τοῦ τοιοῦτου φιλοπλούτου φαντασία, φέρει πρὸ τῶν ὀμμάτων τῆς ψυχῆς του μαγευτικὰς εἰκόνας βίου ἡδονικοῦ, ἐπὶ χρυσοῦ ἀνελίσσόμενας βάθους.

Τοσοῦτον ἡ ἀγάπη τοῦ πλούτου τὸ πνεῦμα αὐτοῦ κυριεύει ὥστε, καὶ ἀντικείμενον ἔτι χρυσίζον εἰς χεῖράς του ἀναλαβῶν

ἐρωτᾷ μετὰ πάθους μὴ τοῦτο ἐκ χρυσοῦ ἀγνοῦ ἐγένετο.

Ἐν τῇ λατρείᾳ τῆς χρυσοῦς ταύτης εὐδαιμονίας τὰ πάντα λησμονεῖ, ἐὰν δ' ὀψέποτε ἐνθυμηθῇ καὶ τινὰ αὐτῷ παραδοθεῖσαν ἀρχήν, ἀφεύκτως αὐτὴ εἰς τὰ πρακτικὰ τῆς χρημοσύνης θ' ἀνήκει ἀποφθέγματα. Καὶ τὰ χρυσᾶ ἔπη οἶα «ὁ αἰὼν εἶναι πρακτικὸς, δεῖ δὲ τῶν χρημάτων» καὶ ἄλλα, βαθέως εἰς τὴν μνήμην του ἐγγαρχθέντα ἀποτελοῦσι τὸν μόνον τῆς διανοίας του πλοῦτον. Μήτοι καὶ ταῦτα εἰς τὴν σοφίαν τὴν ἐκ τῆς πείρας τοῖς ἀνθρώποις ἀποκαλυφθεῖσαν δὲν ἀνήκουσι; Μήτοι καὶ τὸ πρακτικὸν τῆς ἐποχῆς πνεῦμα δὲν προσέδωκε τὸ κύρος τῆς νομιμότητος εἰς πάντας τοὺς ἀποκρύφους τῆς πρακτικότητος συνδυασμούς;

Ἐπὶ τὴν σκιάν τῆς σοφιστικῆς ταύτης νομιμότητος ταχθεῖς, ἀσφαλῶς προβαίνει ἐν τῷ σκότει τῆς συνειδήσεώς του, εἰς ἣν δὲν παρεδόθησαν ἐγκαίρως παρὰ τῆς οἰκογενείας αἱ δεδοκιμασμένοι τῆς ἠθικῆς ἀξίας εἰς τὴν ἐπεξεργασίαν καταχθονίων σχεδίων εἰς α, ὡς κωρωνὶς ἐπιτίθεται ἡ πολὺχειρ τοῦ παρασιτισμοῦ θεότης; Καὶ ὡς τελικὸν πάντων τῶν ἐργῶδων τούτων προβλημάτων συμπέρασμα, ὁ τὴν ἐπιτυχίαν μονομανῶς διώκων τυχαδιώκτης οὗτος, ἐξάγει ὅτι ἡ ἐπιτηδειότης διὰ τὴν λύσιν τοῦ βιωτικοῦ προβλήματος συνίσταται εἰς τὸ διοικεῖν τὰς περιστάσεις τεχνηέντως οὕτως ὥστε καὶ αὐτὰ τὰ ἀντίξοα δι' ἄλλους, δι' αὐτὸν σύνδρομα νὰ καταστῶσιν. Ὅπως δ' ὁ παλαιστής ἀπεκδύεται διὰ τὸν ἀγῶνα, οὕτω καὶ αὐτὸς, τὸ βαρὺ ἀποβάλλον λαϊκὸν περιβλημὰ του, ἐπενδύεται ἐλαφρὸν ἀριστοκράτου ἀθλητοῦ ἱματισμὸν καὶ εἰσέρχεται εἰς τὴν κορίστραν μὲ θερμὴν, ἀλλὰ καὶ περίσκεψιν χωρὶς ποσῶς ν' ἀποκαλύψῃ τὸν μηχανισμόν τῆς τέχνης του, τὸ ψεῦδος μόνον ὡς ὄπλον ἀμύνης συκομιζῶν.

Ὁ τυχηρὸς ἀνθρωπος δὲν εἶναι αὐτὸς ὅστις βιώσας συνέτυχε τὴν Μοῖραν, ἀλλ' ἐκεῖνος ὅστις, ὡς ὁ ταύτης φιλητὸς, ἀφοῦ ἀπαξ ἀνῆλθε τὸ χρυσοῦν ἄρμα τῆς, μόνος ἀνέλαθε νὰ διοικήσῃ.

Ὁ κοινωνικὸς ἀγὼν τοῦτο ἀτυχῶς ἐνέχει τὸ παράδοξον ὅτι δὲν ἀπαιτεῖ, ὡς διὰ τὸν ἀθλητισμὸν συμβαίνει, ἰδιαιτέρον διὰ τοὺς

παλαιστάς στίβον· οὗτος διεξάγεται ὅπου καὶ τὸ γέρας εὐρίσκειται ἐντὸς αἰθουσῶν ὡς καὶ ἐν ὑπαίθρῳ. Εἰς τὰ στενά θρία δωματίου μὴ ὑπερβαίνοντος, κατὰ τὸ ἐμβαδὸν, τὰ τέσσαρα τετραγωνικὰ μέτρα, δυνατὸν νὰ διεξαχθῇ πάλη πολὺ μᾶλλον ἀγωνιώδης, τῶν εἰς τὸ Παναχαϊκὸν στάδιον, πάλαι ποτε, διεξαχθεισῶν. Καθότι ἐν τῇ πάλῃ, πάλῃ οὖσα ταύτῃ ἀρχῶν, εἰς ἃς αὐτὰ τὰ αἰσθήματα τὴν υπερτάτην προσδίδουσιν ἀξίαν, ὁ νικητὴς περιλαύει τὴν μακρὰν τοῦ ἡττηθέντος ἀγωνίαν, μὲ τὸ βραδὺ τῆς ἀπογοητεύσεως δηλητήριον. Περιττὸν νὰ προσθέσω, Κυρίαί καὶ Κύριοι ὅτι ὁ ἡττημένος ἐν τῇ διαμάχῃ τῶν κοινωνικῶν στοιχείων εἶναι ὁ τίμιος παλαιστῆς καὶ οὐχὶ ὁ ἐπιτήδειος τυχοδιώκτης· τοὺς λόγους, οὓς ἐν τῇ παρακμῇ τῶν χαρακτήρων καὶ τοῦ φρονήματος δέον ν' ἀναζητήσωμεν, θὰ μοὶ ἐπιτρέψητε ν' ἀποσιωπήσω.

Ποῖα τὰ ὄπλα, τὰ μέσα, τὰ τόσον εἰς τὴν ἐπιτυχίαν συντελεστικά ποῖα; Μήτοι τοῦτο ἐνδιαφέρει; Μήτοι καὶ ταῦτα, κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὴν προϋπολογιζομένην τοῦ θύματος ἀντοχὴν δὲν χαλκεύονται; Ὅτι ἐδῶ ἀρκεῖ, ἀλλαχοῦ ἐνδέχεται ν' ἀστοχήσῃ. Ἐδῶ ὁ δόλος, ἐκεῖ ἡ ἀλήθεια, ἐδῶ ἡ γνῶσις, ἐκεῖ ἡ ἀγνοία, ἐδῶ εὐθυμία, ἐκεῖ ἡ κατήφεια, ἐδῶ σοβαρότης ἐκεῖ εὐτραπέλεια. Γενναϊότης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ περινοία, φιλεργία ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ἀμέλεια, προθυμία ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ραστώνη, φιλότης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ ἐχθρότης, γλυκύτης ἐδῶ, ἐκεῖ ἡ θρασύτης. Ὡς χθὲς περιδεῶς ἔρπων ἀγερώχως σήμερον ὁ νικητὴς προτάσσει τὰς ἀπαιτήσεις του, ὅταν πεισθῇ ὅτι «δὲν σὰς ἔχει πλέον ἀνάγκην».

Ἐκ τῆς πρὸς τὸν πλησίον ἐπικοινωνίας ἐν καὶ μόνον ὁ ἐπιτήδειος ἀποκομίζει βέβαιον πόρισμα, ὅτι κατέχει τὰ τρωτὰ τοῦ βίου του μέρη.

Ἐάν ἡ κοινωνία ἐγνώριζε νὰ ὑπερασπίσῃ ἑαυτήν!

Ἐνῶ αὕτη ἀναβοῶ τὸν παρασιτισμὸν, ἐνόσῃ πάντες δυσφοροῦσι κατὰ τοῦ ρακενδύτου ὄσους ἀπὸ τῆς θύρας δειλῶς ζητεῦν ἀφαιρεῖ περιττὰ τινα μετάλλου κερμάτια ὁ παράσιτος μὲ ρεδεγκόταν, ὡς ἄλλος ἀπὸ τοῦ δήματος τούτου ἀπεκάλεσεν αὐτὸν, ἐνεθρονίσθη

ἤδη εἰς τὴν αἶθουσαν τῆς ὑποδοχῆς. Καὶ ἐνῶ ὁ ἐπαίτης ἀπορροφᾷ τὴν περισσὴν ἰκμάδα, ὁ παράσιτος ἐκμυζεῖ αὐτὸν τὸν ζωϊκὸν τῆς οἰκογενείας χυμὸν.

Καὶ θὰ προβάλλητε τώρα δικαίως τὴν ἐρώτησιν:

— «Καὶ ὁ ἄνθρωπος λοιπὸν αὐτὸς ἐπίγονος μένον τῆς λαϊκῆς φαρίας εἶναι; Ὁ λαὸς μόνος διεκδικεῖ τὴν τιμὴν τῆς τοιοῦτου τέρατος παραγωγῆς;»

— Ὅχι, βεβαίως.

Πρὶν ἢ συμπληρώσω τὴν σκιαγραφίαν ταύτην σπεύδω, ἵνα μὴ ἐπὶ μακρὸν κρατήσω ὑμᾶς ἐνώπιον τοσοῦτον εἰδεχθοῦς εἰκόνας, ἀνευ ὑποσχέσεως εὐγενεστέρου θεάματος, νὰ ἐπαναλάβω ὅ,τι καὶ πρότερον εἶπον: ὅτι ἡ πρόληψις, ὅτι ὁ λαὸς ἀγνότερος παραμένει κατ' ἀνάγκην, ὡς ἀντιπροσωπεύων εἰς ὅλας τὰς ἐποχὰς ἐν γένει τὴν πρωτογενῆ κοινωνίαν, εἰς σφαλερὰς τοῦ πρὸς αὐτὸν καθήκοντος μᾶς ἐμβάλλει ἀντιλήψεις.

Ἡ ἐρασιτεχνία, εἰς ὅλους τοὺς κλάδους τῆς ἀνθρωπίνης γνώσεως εἰσχωρήσασα καὶ τὴν λαοφιλίαν εἰς ἐπικουρίαν προσκαλοῦσα, συντείνει εἰς τὴν παρακμὴν τῶν κοινωνικῶν, ἐν αἷς αὕτη ἀντικαθιστᾷ τὴν ἀληθῆ Τέχνην καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

Ἐάν, ὡς ἄποισι καὶ ἡμεῖς τῆς κοινωνιολογίας ἐρασιτέχναι, τὸν λαὸν κρίνοντες, τοὺς τοιοῦτους ἐν δεδομένη κοινωνίᾳ τυχοδιώκτας, παρασίτους, ὧν ἀνωτέρω συνθετικὸν τινα ἐσκιαγραφήσαμεν τύπον, ὡς ἐπιτυχῆ παράγωγα τῆς ἀνὰ τὸν λαὸν διαδόσεως τῶν γνώσεων θεωρήσωμεν, εἰς οἰκτρὰν, ὡς ἐκ τούτου, ἐκτιθέμεθα ἀπάτην.

Δι' ἕνα Pasteur ὁπόσοι λυμεῶνες!

Ἡ Ἰδέα, ἐρίτιμον ἀκροατήριον, δὲν δέχεται μετοίκους. Οἱ ἐπιτήδειοι εἰς τὸ κράτος τῆς εἶναι οἱ προδόται. Ἐκαστος τῶν ἐπιτηδείων τούτων, τὰς ιδέας χειρίζεται εἰς δόσεις τοσοῦτον ἀναλελυμένας, ὥστε ὡς δηλητήριον νὰ ὑπεισέρχωνται λαθρονότως εἰς τὴν πνευματικὴν τῶν ἀτόμων θρέψιν, χωρὶς τὸ παράπαν ὁ σκευαστὴς νὰ προδοθῇ.

— Καὶ ποῖον, θὰ διερωτᾶσθε, τὸ κατ' ἐμὲ ἀντίδοτον εἰς τὴν ὑπό

ἐπιτηδεῖων φαρμακευτῶν νόθευσιν τοῦ πολυτίμου τῆς ἰδέας στοιχείου;

— Δὲν φαντάζεσθε, πιστεύω, ὅτι θὰ προτείνω ὅπως τοῦ λαοῦ τὰ τέχνα τῶν ἀνωτέρων ἀποκλεισθῶσι σπουδῶν καὶ καταδικασθῶσι νὰ φέρωσιν ἀνεξάληπτα τὰ σημεῖα τῆς ἀρχικῆς αὐτῶν καταγωγῆς.

Πλὴν, χωρὶς τὸ παράπαν, πρὸς τοὺς κοινωνικοὺς ν' ἀσεδήσω θεσμοὺς, ἐπιτραπήτω μοι αὐτὴν ταύτην τὴν κοινωνίαν νὰ θεωρήσω ὡς κατὰ μέγα μέρος ὑπεύθυνον, διὰ τὴν ἐν τοῖς κόλποις αὐτῆς ἐκκόλαψιν τῶν φαύλων τοῦ ἀτόμου ἐνστίκτων καὶ τὴν κατάπνιξιν τῶν εὐγενῶν αὐτοῦ ἰδεωδῶν.

Ἡ κοινωνία, ἣτις ἐχάλκευσεν ἀσπίδα, ἵνα τὰ ἑαυτῆς ἀναλλοίωτα δίκαια προασπισθῇ, ἀποθέτουσα ταύτην, ἐπ' αὐτῆς ἀναβιβάζει τὸ ἐκφυλον τυφλῶν ὀρέξεις καὶ ἐνστίκτων γέννημά της καὶ περιάγει οὕτω, διὰ τὸν τελικὸν θρίαμβον.

Καὶ ἐφόσον ὁ τυχοδιώκτης υἱὸς τῆς θριαμβεύει, ὁ ἀγνὸς τὸ ἦθος καὶ τίμιος ἐργάτης παραμένει ἐκτεθειμένος εἰς ὅλας τῆς τύχης τὰς ὕβρεις, τοῦ τυφλοῦ τῶν ἀντιξίων περιστάσεων συνειρμῶ ἔρμαιον καὶ φθίνει ἄνευ καὶ τῆς ἐλαχίστης ἐν τῷ βίῳ ἀπολαύσεως.

Καὶ ἐνῶ, λέγομεν, ὁ ἐπιχειρηματίας, θρασυνθεὶς, ἀνακαλύπτει τῆς πανοπλίας, ἣτις τὸ κοινωνικὸν προφυλάττει σῶμα, τοὺς ἀρμούς ἵνα δι' αὐτῶν εὐκολώτερον ἐν τῇ καρδίᾳ διεισδύσῃ, καὶ ὡς παράσιτος ἤδη ἐπισήμως ἀποκαθίσταται, ὁ τίμιος ἐργάτης σιωπηρῶς καταδικάζεται νὰ καταπνίξῃ πάντα εὐγενῆ του πόθον καὶ πᾶσαν ν' ἀποβάλλῃ ἐλπίδα διὰ νὰ χρησιμεύσῃ ὡς ἀπαθὲς ὄργανον εἰς ὅλας τῆς κερδοσκοπίας τὰς ἐπιχειρήσεις καὶ πρῶτος αὐτὸς νὰ ὑποστῇ τῆς φαύλης ἀργυρολογίας καὶ τοῦ ἀπλειστοτέρου χρηματισμοῦ τὰς συνθήκας τὰς καταθλιπτικὰς.

Κακῶς γεννώμενος, κακῶς διαιτώμενος, κακῶς βιῶν, κακίστερον γηράσκων, τῶν ἀγαθῶν τῆς φύσεως ἀπεστερημένος, καταδικασμένος τ' ἀπαισιώτερα νὰ φέρῃ φυσιολογικὰ στίγματα, ὅσα τὸ οἰνόπνευμα εἰς τὸ σαρκίον μακρᾶς καταπεπονημένων προγόνων σειρᾶς ἀπέθεσε, φασματώδης καὶ μορφάζουσα οὕτω λιποψυχοῦν-

τος πολιτισμοῦ ἐνσάρκωσις, τοιοῦτος ὁ ἀτυχήσας τοῦ φθάσαντος ἀδελφὸς παρίσταται.

Ἐὰν λοιπὸν, Κυρίαὶ καὶ Κύριοι, ἐν τῇ πεφωτισμένῃ ὑμῶν συνειδήσει, ὡς ὑπέρτατον γνησίας τοῦ κοινωνικοῦ ἀτόμου καλλιέργειας γνώρισμα τὸν χαρακτήρα ἐθεωρήσατε, ἐὰν εἰς τὰς πρὸς ἀπόκτησιν τῆς ἀρετῆς προσπάθειάς αὐτοῦ τὴν ἀληθῆ τούτου διαβλέπετε εὐγένειαν, ἐὰν, τῆς Ἰδέας μῦσται, τὰ ἀγνὰ ὑπηρετήτε ἰδανικὰ, ἐὰν εἰς τὰς συνδιατεταγμένας τοῦ ἀνθρώπου γνώσεις τὸ μυστικὸν ἀνεκαλύψατε πάθος τασούτων Προμηθέων, τὸ πνεῦμα κατὰ τῆς ὕλης ἐπαναστατησάντων, ἐὰν τέλος τὴν ἀρετὴν ὡς **αἰρετὴν** κηρύσσετε, ἀποστρέψατε ἤδη τὸ πρόσωπον ἀπὸ βλων ἐκείνων τῶν παρασίτων καὶ φαυλοβίων τυχοδιωκτῶν, οἵτινες τὴν κοινωνίαν ἐπιτηδεῖως λυμαίνονται.

Ἐὰν δὲ, ἐπίσης, ὡς ἀληθεῖς χριστιανοί, εἰς τὴν συναδέλφωσιν, τὴν ἀλληλεγγύην καὶ τὴν ἀγάπην πιστεύητε διὰ τὴν δυνατὴν ἐπιγῆς ἀνθρωπίνην εὐδαιμονίαν, παρακαλῶ ἵνα παράσχητε ἀμέριστον τὴν ἡμετέραν εὐνοίαν εἰς τὸ εὐγενὲς τῆς Ἀδελφότητος ταύτης ἔργον ὡς καὶ εἰς πᾶν ἄλλο τούτῳ ὅμοιον, ὅπερ σκοπεῖ ἀφ' ἐνὸς μὲν τὸν παρασιτισμὸν εἰς τὴν κοιτίδα του νὰ καταπνίξῃ, ἀφ' ἑτέρου δὲ τὴν εὐγένειαν τῆς Τέχνης, διὰ τοῦ ἐργαστηρίου, νὰ μεταδώσῃ καὶ τὸ φῶς τῆς εὐτυχίας εἰς τὸν ταπεινὸν τοῦ ἐργάτου οἶκον νὰ ἐπιχύσῃ.

Εἰς δὲ τοὺς μέλλοντας εὐτυχεῖς, εὐχηθῶμεν, ἐργάτας τούτους ὑπενθυμίσωμεν, πάντες ὁμοῦ τώρα, τοὺς ὠραίους τοῦ Φωκυλίδου παραινετικούς στίχους:

Ἐργάζεσθαι, μοχθῶν ὡς ἐξ ἰδίων βιοτεύης.

πᾶς γὰρ ἀεργὸς ἀνὴρ ζῶει κλοπίμων ἀπὸ χειρῶν.

—μηδ' ἄλλοι παρὰ δαιτὸς ἔδοις σκυβάλλισμα τραπέζης.—

ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἰδίων βιότων φαγέοις ἀνίβριστα.

—εἰ δὲ τίς οὐ δεδάηκε τέχνην, σάκπιτοιο δικέλλη.

ἔστι βίῳ πᾶν ἔργον, ἐπὶν μοχθεῖν ἐθέλησθα.

ναυτίλος εἰ πλώειν ἐθέλεις, εὐρεῖα θάλασσα.

εἰ δὲ γεωπονίην μεθέπειν, μακροὶ τοι ἄρουραι—

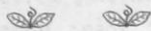
—οὐδὲν ἄνευ καμάτου πέλει ἀνδράσιον εὐπειτὲς ἔργον,

οὐδ' αὐτοῖς μακάροισι πόνοσ δ' ἀρετῆν μὲν' ὀφείλλει.

ΝΟΕΜΗ Α. ΖΩΗΡΟΥ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΣΜΟΥ

ΤΗΣ ΗΠΕΙΡΟΥ

Ἀνεκαθεν ἐν τῇ ἱστορίᾳ παρατηρεῖται τάσις τις τῶν βορειοτέρων λαῶν, ἵνα κατέρχονται πρὸς μεσημβρίαν. Τὸ εὐκραές κλίμα τῶν χωρῶν τούτων ἔλκει αὐτοὺς ὡς μαγνήτης. Τὴν φορὰν ταύτην ἠκολούθησαν καὶ οἱ Αἰολεῖς καὶ οἱ Ἴωνες, ὅτε ἐν παλαιοτάτοις χρόνοις ἀπὸ τῶν βορειοτέρων χωρῶν κατήλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὁμοίως δὲ καὶ οἱ πολὺ βραδύτερον, κατὰ τὸν ΙΑ΄ αἰῶνα, κατελήθοντες Δωριεῖς. Εἰς τὴν αὐτὴν δὲ φορὰν ὑπέκινον καὶ οἱ πρὸς βορρᾶν τῆς Ἑλλάδος οἰκοῦντες βάρβαροι, ἦτοι οἱ Ἰλλυριοί, Παῖονες, Δάρδανοι Τριβαλλοί, Ἀγριᾶνες, Θρᾶκες κλπ. συνεχῶς ὤρμων πρὸς τὰς ἡμετέρας χώρας. Ἐνεκα δὲ τούτου οἱ πρῶτοι Ἕλληνες, οὗς κατὰ τὰς ἐφόδους αὐτῶν συνήντων, οἱ Ἡπειρώται καὶ οἱ Μακεδόνες, ἰδίᾳ οἱ τῆς Ἄνω ἢ Ἐλευθέρας λεγομένης Μακεδονίας κάτοικοι, ἀδιαλείπτως ἠναγκάζοντο ν' ἀγωνίζονται πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους. Διὰ τοὺς συνεχεῖς τούτους ἀγῶνας οὐ μόνον καιρὸν δὲν εἶχον νὰ καλλιεργήσωσι τὰς τέχνας καὶ τὰς ἐπιστήμας, καθόλου τὸν πολιτισμόν, ὅπως οἱ μεσημβριώτερον οἰκοῦντες καὶ ὑπ' αὐτῶν προφυλασσόμενοι ὁμόφυλοι, καὶ ὡς ἐκ τούτου ὑπελείποντο ἐν τούτῳ μεγάλως (οὔτε ξενοδοχεῖα οὔτε ὁδοὺς οὔτε σχολεῖα λόγου ἄξια εἶχον, οὔτε ἐλευθέρας πολιτείας ἀπῆρτιζον, ἀλλ' ἐξηκολούθησαν νὰ βασιλεύονται ὅπως ἐπὶ Ὀμήρου) ἀλλὰ καὶ ἀναμειγνύομενοι πρὸς τοὺς βαρβάρους τούτους ἐν τε εἰρήνῃ καὶ ἐν πολέμῳ κατέστησαν κατὰ μικρὸν τραχύτεροι καὶ ἀγριώτεροι. Τοῦτο μαρτυρεῖ ὁ Λίβιος λέγων περὶ τῶν Ἑορδαίων, Λυγκιστῶν, Πελαγόνων καὶ Ἐλιμιωτῶν ὅτι *ferociiores eos et acco-læ barbari faciunt, nun bello exercentes nun in pace mi-*

scentes ritus suos (ΜΕ΄ 36). Ὅμοίως διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Πύρρου ὅτι «Νεοπτόλεμος ὁ Ἀχιλλέως λαὸν ἀγαγὼν αὐτός τε τὴν χώραν (δηλ. τὴν Ἡπειρον) κατέσχε καὶ διαδοχὴν βασιλέων ἀφ' αὐτοῦ κατέλιπε, Πυρροΐδας ἐπικαλουμένους, καὶ γὰρ αὐτῷ Πύρρος ἦν παιδικὸν ἐπωνύμιον . . . Μετὰ δὲ τοὺς πρῶτους, τῶν διὰ μέσον βασιλέων *ἐκβαρβαρωθέντων καὶ γενομένων τῇ τε δυνάμει καὶ τοῖς βίοις ἀμαυροτέρων*, Θαρρόταν πρῶτον ἱστοροῦσιν Ἕλληνικοῖς ἔδρασι καὶ γράμμασι καὶ νόμοις φιλανθρώποις δικαιοσμήσαντα τὰς πόλεις ὀνομαστὸν γενέσθαι.»

Ἐκ τούτου δ' ὅτι οἱ Ἡπειρώται ὅπως καὶ οἱ Μακεδόνες, ἐπὶ πολὺν χρόνον εἶχον καθυστερήσει εἰς τὰ τοῦ πολιτισμοῦ, ὀρηθέντες τῶν νεωτέρων ἱστορικῶν τινες ἀπεφίηναντο ἐπιπολαϊότερόν πως ὅτι ἀφοῦ οἱ λαοὶ οὗτοι ἐστεροῦντο τοῦ κυρίου χαρακτηριστικοῦ τῶν Ἑλλήνων, ἦτοι τοῦ Ἑλληνικοῦ πολιτισμοῦ, δὲν ἦσαν Ἕλληνες, ἀλλὰ βάρβαροι, ἀλλογενεῖς. Ἀλλ' ἡμεῖς γινώσκομεν σήμερον ὅτι τὸν ἐθνικὸν χαρακτήρα λαοῦ τινος ὁμολογουμένως δὲν ἀποτελεῖ ἡ μεγάλη ἢ μικρὰ αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὸν πολιτισμόν, ἀλλὰ καθ' ἃ ἤδη ὁ πατήρ τῆς ἱστορίας ἐδίδαξεν ἐν Η΄ 144 τὸ *«δμαιομόν τε καὶ ὁμόγλωσσον καὶ θεῶν ἰδρύματά τε καὶ θυσίαι ἢ θεὰ τε ὁμότροπα»*, τ. ἔ. ἡ γλῶσσα, ἦν λαλεῖ ἕκαστος λαός, ἡ θρησκεία, αἱ παραδόσεις, οἱ πόθοι καὶ οἱ τρόποι αὐτοῦ, ταῦτα εἶναι ἀπείρῳ ἀσφαλέστερα τεκμήρια καὶ πειστήρια ἢ ἡ μικρὰ ἢ καὶ μηδαμινὴ αὐτοῦ συμβολὴ εἰς τὸν πολιτισμόν. Πρὸς δὲ τούτοις εἶναι σήμερον ἀποδεδειγμένον ὅτι τὰ ὀνόματα *Ἕλλην* καὶ *βάρβαρος* μετέβαλον ἐν τοῖς δοκίμοις χρόνοις σημασίαν, ὥστε ἀπὸ *ἐθνολογικῶν* κατέστησαν δηλωτικὰ *πολιτισμοῦ*. Ἐντεῦθεν τὸ μὲν *Ἕλλην* καὶ *Ἑλλάς* ἐξεληφθησαν συνώνυμα τῷ *ἄνθρωποι πεπολιτισμένοι, χώρα ἡμερωμένη, πεπολιτισμένη*. Πρβλ. Ἰσοκράτ. Πανηγυρ. 50 *«τιοσοῦτον δ' ἀπολέλοιπεν ἡ πόλις ἡμῶν περὶ τὸ φρονεῖν καὶ λέγειν τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὥσθ' . . . καὶ τὸ τῶν Ἑλλήνων ὄνομα πεποίηκε μηκέτι τοῦ γένους, ἀλλὰ τῆς διανοίας δοκεῖν εἶναι, καὶ μᾶλλον Ἕλληνας καλεῖσθαι τοὺς τῆς παιδείας»*

της ημετέρας ἢ τοὺς τῆς κοινῆς φύσεως μετέχοντας». Πρβλ. καὶ ὅσα γράφει ὁ ἱστορικός Ἐ. Κούρτιος ἐν τῇ Ἑλληνικῇ Ἱστορίᾳ αὐτοῦ Γ' 397 «Οἱ Ἕλληνες τῶν δοκίμων χρόνων σφόδρα δυσαρδέτως εἶχον πρὸς πᾶν ξενότροπον ἐν τῇ γλώσῃ καὶ τοῖς ἤθεσιν, ὄθεν συνήθως ἀντιδιέστειλλον ἑαυτοὺς πρὸς πάντας τοὺς ἐκτὸς καὶ ἀπεχωρίζοντο στενότερον τοῦ ἀληθοῦς, ὥστε καὶ συγγενῆ φύλα ὑπελάμβανον ὡς ἀλλοδαπὰ καὶ βάρβαρα. Τὸ ξενότροπον δὲ τοῦτο ἔκειτο ἐν τῇ διαφορᾷ τοῦ πολιτισμοῦ, καὶ δι' αὐτὸ τὸ περὶ τούτου αἰσθημα δὲν δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς ἀληθὲς τεκμήριον τῶν ἐθνολογικῶν σχέσεων».

Ὅπως δὲ κατὰ τὰς μαρτυρίας ταύτας τὸ ὄνομα Ἕλλην ἀπέλεσε κατὰ μικρὸν τὴν ἐθνολογικὴν σημασίαν αὐτοῦ, οὕτω καὶ ἡ λέξις βάρβαρος ἐδήλωσε κατὰ μικρὸν οὐχὶ μόνον τοὺς ἀλλογλώσσους καὶ ἀλλογενεῖς ἀλλὰ καὶ τοὺς ἔχοντας τὴν φύσιν, τοὺς τρόπους, τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα ἐκείνων. Οὕτως ὁ Ἀριστοφάνης, ἐν Νεφέλαις 492, ὀνομάζει τὸν Στρεψιάδην ἀμαθῆ καὶ βάρβαρον, ὁ δὲ Ψευδοδημοσθένης ἐν τῷ κατ' Ἀριστοφάνους Β' 17 γράφει «... οὕτω σκαιὸς ἐστὶ καὶ βάρβαρος τὸν τρόπον», ὁ δὲ Ἡγήσανδρος Ἀποσπασμ. 11 (Ἀποσπ. Ἑλλήνων Ἱστορ. Δ' σ. 415) ἐρωτᾷ «πότερα Βοιωτοὶ βαρβαρώτεροι τυγχάνουσιν ὄντες ἢ Θετταλοὶ; κλπ. Ταῦτα πάντα σαφῶς μαρτυροῦσιν ὅτι ἀπ' αὐτῶν τῶν δοκίμων χρόνων διεγνώσθη ἡ ὀλίγον βραδύτερον διαρρηθὴν ἐκφρασθεῖσα ἀλήθεια, ὅτι «βέλτιον ἀρετῆ καὶ κακία διαιεῖν ταῦτα».

Λέγων ἄρα ὁ Θουκυδίδης ἢ πᾶς ἄλλος ἀρχαῖος τοὺς Ἡπειρώτας, τοὺς Αἰτωλοὺς, τοὺς Μακεδόνας κλπ. βαρβάρους, οὐδὲν ἄλλο δύναται νὰ λέγῃ ἢ ὅτι ἀριστοτεχνικῶς ἐξέθηκεν αὐτὸς οὗτος ὁ Θουκυδίδης ἐν Α' 5-6, εἰπὼν «δηλοῦσι δὲ τῶν τε Ἡπειρωτῶν τινες εἰ καὶ νῦν, οἷς κόσμος καλῶς τοῦτο δοῖν... καὶ μέχρι τοῦδε πολλὰ τῆς Ἑλλάδος τῷ παλαιῷ τρόπῳ νέμεται περὶ τε Λοκροὺς τοὺς Ὀζόλας καὶ Αἰτωλοὺς καὶ Ἀκαρῶνας καὶ τὴν αὐτῆ ἡπειρον. Τό τε σιδηροφορεῖσθαι τοῦτοις τοῖς ἡπειρώταις ἀπὸ τῆς παλαιᾶς ληστείας ἐμμεμένηκην... σημεῖον δ' ἐστὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος εἶτι

οὔτω νεμόμενα τῶν ποτε καὶ ἐς πάντας ὁμοίων ἐπιτηδευμάτων». Δηλ. οἱ εἰρημένοι λαοὶ εἶναι μὲν Ἕλληνες, (πολλὰ τῆς Ἑλλάδος καὶ ταῦτα τῆς Ἑλλάδος), ἀλλὰ δὲν μετέβαλον τρόπους, δὲν ἐξεπολιτίσθησαν, ὅπως οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἄλλοι, ἀλλὰ ζῶντες κατὰ τὸν ἀρχαῖον τρόπον εἶναι λείψανα καὶ ἅμα ἀπόδειξις τῆς προτέρας πάντων διαίτης. Ὁ λόγος ἄρα αὐτοῦ ἀναφέρεται προφανῶς εἰς τὸν πολιτισμὸν οὐχὶ εἰς τὰς ἐθνολογικὰς σχέσεις τῶν λαῶν τούτων καὶ μόνον παρερμηνεύων τις τοὺς λόγους αὐτοῦ δύναται νὰ νοήσῃ αὐτοὺς ἄλλως. Διὰ ταῦτα καὶ ὅταν κατόπιν ἐν Γ' 94 τοῦ λόγου ὄντος πάλιν περὶ τῶν Αἰτωλῶν λέγῃ ὅτι «Τὸ γὰρ ἔθνος μέγα μὲν εἶναι τὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ μάχιμον, οἰκοῦν δὲ κατὰ κόμας ἀτειχίστους καὶ ταύτας διὰ πολλοῦ καὶ σκευῆ ψιλῆ χρώμενον... ἐπιχειρεῖν δὲ ἐκέλευον πρῶτον μὲν Ἀποδάτοις, ἔπειτα δὲ Ὀφιονεῦσι καὶ μετὰ τούτους Εὐρυταῖσι, ὅπερ μέγιστον μέρος ἐστὶ τῶν Αἰτωλῶν, ἀγνωστότατοι δὲ γλῶσσαν καὶ ὠμοφάγοι εἰσίν, ὡς λέγεται.» Ταῦτα οὐδὲν ἄλλο σημαίνουσιν ἢ ὅτι εἶχον ὑπολειφθῆ μεγάλην ἐν τῷ πολιτισμῷ, διότι ἐπιγραφαὶ τῶν αὐτῶν καὶ μικρῶ ὑστερωτέρων χρόνων διδάσκουσιν ὅτι Ἑλληνιστὶ ἐλάλουν πάντες οἱ λαοὶ οὗτοι.

Ὅτι δὲ καὶ ἀπ' αὐτῶν τῶν προϊστορικῶν χρόνων ἐλάλουν Ἑλληνιστὶ, ὀδηλοῦν ἐκ τῶν ἐξῆς: πρῶτον ὁ Αἰσχύλος ἐν Ἰκέτισι 250 κέξ. λέγει «Τοῦ γηγενοῦς γὰρ εἰμ' ἐγὼ Παλαίχθονος | Ἴνις Πελασγός, τῆσδε γῆς ἀρχηγέτης. | Ἐμοῦ δ' ἀνακτος εὐλόγως ἐπώνυμον | γένος Πελασγῶν τῆσδε καρποῦται χθόνα. | Καὶ πᾶσαν αἶαν ἧς δι' ἀγνὸς ἔρχεται | Στρυμῶν, τὸ πρὸς δύοντος ἡλίου κρατῶ | ὀρίζομαι δὲ τὴν τε Περραιβῶν χθόνα, | Πίνδου τε τὰπέκεινα, Παιόνων πάλαι, | ὄρη τε Δωδωναία, συντέμνει δ' ὄρος | ὑγρᾶς θαλάσσης' τῶνδε τὰπὶ τάδε κρατῶ». Διὰ τούτων σαφῶς διδάσκει ὁ τραγικὸς οὗτος ὅτι ἐν καὶ τὸ αὐτὸ ἔθνος ἐφρόνει ὅτι ἐξετείνετο μέχρι τῶν Δωδωναίων ὄρεων καὶ τοῦ Στρυμόνος καὶ τούτους κατὰ παλαιὰν συνήθειαν ὠνόμασε Πελασγούς, τρόπον τινὰ αὐτόχθονας. Δὲν θὰ συνήπτε δὲ πάντας τοὺς λαοὺς τούτους εἰς ἓν, ἂν ἐπ' αὐτοῦ οἱ

Ἡπειρώται καὶ οἱ Μακεδόνες ἐλάλουν γλῶσσαν οὐχὶ Ἑλληνικὴν καὶ δὴ ἂν ἐθεόφει αὐτοὺς βαρβάρους.

Δεύτερον ἢ προφυλακῆ, ὡς εἰπεῖν, τῶν δυτικῶν βορείων Ἑλλήνων, τῶν Ἡπειρωτῶν, τῶν Αἰτωλῶν κλπ., οἱ Ἡλείοι, οἱ μετὰ τῶν Δωριέων, ἦτοι παλαιότατα εἰσελθόντες, ὡς λέγεται, εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἦσαν φυλὴ Ἑλληνικὴ καὶ ἐλάλουν διάλεκτον Ἑλληνικὴν. Δὲν δύναται δὲ νὰ λεχθῆ ὅτι ἐξηλληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν ἐν Πελοποννήσῳ, διότι ἡ λαλουμένη ὑπ' αὐτῶν διάλεκτος διακρίνεται μὲν σφόδρα ἀπὸ τῆς τῶν ἀστυγειτόνων Πελοποννησίων, συνάπτεται δὲ στενῶς πρὸς τὴν τῶν Αἰτωλῶν καὶ Λοκρῶν καὶ Ἡπειρωτῶν (ὅρα κατωτέρω τὸν τύπον *μαστειή*). Ἀνάγκη ἄρα νὰ ὑπολάβωμεν ὅτι τὴν ἰδίαν αὐτῶν ταύτην διάλεκτον ἐλάλουν κατὰ τὸν ΙΑ' αἰῶνα, ὅτε τὸ πρῶτον διέβησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον. Καθ' ὃν δὲ τρόπον ἐκ τοῦ Δωρικοῦ χαρακτηρῶς τῶν παλαιοῦν Βυζαντιῶν θὰ ἠκάζομεν ἀσφαλῶς τὸν Δωρικὸν χαρακτηρῶ τῶν Μεγαρέων, ἂν τυχόν μὴ ἐγινώσκομεν αὐτὸν ἄλλοθεν, οὕτω καὶ ἐκ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Ἡλείων τῶν παλαιότατα ἀποσπασθέντων ἀπὸ τοῦ συνόλου τῶν Αἰτωλῶν, Λοκρῶν, Ἡπειρωτῶν καὶ καθόλου δυτικῶν βορείων Ἑλλήνων συνάγομεν ἀσφαλῶς τὸν παλαιότατον Ἑλληνισμὸν τῶν ἀφ' ὧν ἀπεσπλάσθησαν Αἰτωλῶν, Ἡπειρωτῶν κλπ.

Τρίτον παρατηροῦμεν ὅτι ὁ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδῳ Π 233 ἐπικαλεῖται τὸν Δωδωναῖον Δία ὁμοίως ὁ Πίνδαρος ἐν ἀποσπασμ. 35 γράφει «*Δωδωναῖε μεγάσθνεσ, ἀριστότεχνα Πάτερ*»· τοῦτο δὲ σαφῶς μαρτυρεῖ ὅτι ἀπὸ Φθίας μέχρι Δωδώνης ἐξετείνετο ἡ αὐτὴ φυλὴ (κατὰ τὸν Fick ἐν Περιοδικῷ Κυπρῆ ΜΔ', 6 ἐξετείνετο ἡ Ἀμφικτυονία τοῦ Διός)· διότι οὐδεὶς δύναται νὰ νοήσῃ, πῶς θὰ ἐπεκαλεῖτο ὁ Ἀχιλλεὺς θεὸν βαρβάρου χώρας. Καὶ ὁ Πλούταρχος δὲ ἐν βίῳ Πύρρου (ιδὲ ἂν. σ. 133) δὲν λέγει ὅτι ἡ Ἡπειρος κατελήφθη ὑπὸ βαρβάρων καὶ ἀπόλεσε τὸν Ἑλληνικὸν αὐτῆς χαρακτηρῶ, ἦτοι τὴν γλῶσσαν, τὴν θρησκείαν κλπ. καὶ ἔπειτα ἐξηλληνίσθη, ἀλλ' ἀπλῶς ὅτι «*μετὰ τοὺς πρώτους, τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων*». Πῶς ἢ φράσις «*τῶν διὰ μέσου βασιλέων ἐκβαρβαρωθέντων*», ἀπάντων ὄντων

Δέσποινα Ἰωαννίτις τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ

(Εἰκὼν τοῦ 1812)

ἀπογόνων τοῦ Νεοπολέμου, Πυρριδῶν, ἠδυνήθη νὰ παρερμηνευθῆ, ὅπως παρηρμηνεύθη καὶ ταῦτα μετὰ τὴν ἀνέυρεσιν τῶν Ἑπειρωτικῶν ἐπιγραφῶν, τοῦτο φαίνεται εἰς ἐμὲ παντάπασι παράδοξον. Καὶ μόνη ἡ ὁμολογία τινῶν, ὅτι ἐπετεύχθη ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἑπείρου διὰ τῶν γνησίων Ἑλληνικῶν στοιχείων, ἅτινα ἠδυνήθησαν νὰ ἐπιζήσωσι κλπ., δηλοῖ ἀρκούντως σαφῶς τὸν ἀρχαιόθεν Ἑλληνικὸν χαρακτήρα τῆς χώρας ταύτης, διότι προδήλως ἵνα δυνηθῶσι νὰ ἐπιζήσωσι, σημαίνει ὅτι ὑπῆρχον ἀρχαιόθεν καὶ μάλιστα ἰσχυρά.

Παράβαλε προσέτι τοῦτο μὲν τὴν ὀνομασίαν τοῦ μετρικοῦ ποδὸς «Μολοσσός», ὅπως Κρητικός, πυρρίχιος, παιών, ἱάμβος κλπ., δι' οὗ δηλοῦται ὁ Ἑλληνισμὸς τοῦ λαοῦ τῶν Μολοσσῶν, διότι οὐδεὶς βεβαίως θὰ δυνηθῆ νὰ εἴπῃ ὅτι παρὰ βαρβάρου καὶ ἀλλογλώσσου ἔθνου· ἐλάμβανον οἱ ἀρχαῖοι τὰς ὀνομασίας τῶν μέτρων αὐτῶν, τοῦτο δὲ ὅσα περὶ τῶν Ἑπειρωτῶν ἐδίδαξεν ὁ πολὺς Fick ἐν ταῖς συμβολαῖς τοῦ Bezzenger Γ' σ. 226. «*Ἡ παρανόησις χωρίων τινῶν τοῦ Θουκυδίδου, ὃς ἀποβλέπων εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν Ἑπειρωτῶν ἀποκαλεῖ αὐτοὺς βαρβάρους, παρεπλήρησεν τινὰς ἐρρευνητάς, ὥστε υπέλαβον ὅτι οἱ Ἑπειῶται κατ' ἀρχὰς οὐχὶ Ἑλληνες ἐξηλληνίσθησαν βραδύτερον, καὶ οὕτως ἐταύτισαν αὐτοὺς μετὰ τῶν παλαιῶν Ἰλλυριῶν καὶ τῶν νῦν Ἀλβανῶν. Πᾶσαι αὐταὶ αἰ ἀσαφεῖς ἔννοιαι ἀπεβλήθησαν τῶρα διὰ μᾶς καὶ ἡ κοίτις τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐκαθαρίσθη ἀπὸ πάσης ὑπονοίας περὶ βαρβαρότητος καὶ αἱ ἐπιγραφαὶ τῆς Δωδώνης γνωρίζουσιν ἡμῖν τὴν ἀρχαίαν Ἑπειρωτικὴν διάλεκτον ὡς μίαν τῶν βορείων Ἑλληνικῶν διαλέκτων, αἵτινες πρὸς ἀλλήλας ὅμοιαι ἐκτείνονται ἀπὸ τῶν Ἀκροκεραυνίων μέχρι Βοιωτίας καὶ μεσημβρινῆς Θεσσαλίας». Ὁ αὐτὸς ἐν Kuhh Περιοδικῷ ΜΔ' σ. 3 (1910) διδάσκει ὅτι καὶ οἱ Ἀθαμᾶνες τῆς Ἑπείρου ἦσαν Αἰολικὸν φύλον.*

Καθόλου ἄρα λεκτέον ὅτι ὁ Ἑλληνισμὸς τῆς Ἑπείρου, τῆς Αἰτωλίας καὶ λοιπῶν χωρῶν, ὁ κατὰ τῶν Δ' π.Χ. αἰῶνα τοσοῦτον ἰσχυρὸς καὶ πλήρης ἐμφανιζόμενος ἐν τῇ ἱστορίᾳ διδάσκει μεγαλοφύ-

τως, ὅτι ὅσα τυχὸν βάρβαρα φύλα κατὰ τοὺς παρελθόντας αἰῶνας εἰσέβαλον εἰς αὐτάς, πρῶτον μὲν θὰ ἦσαν πάντως εὐαριθμια, μεμωμένα καὶ ἀσθενῆ, ἔπειτα δὲ εἰσῆλθον εἰς χώρας ἤδη πρότερον ἑλληνικωτάτας, ἀκριβῶς ὅπως καὶ ἀπὸ τοῦ ΙΓ' αἰῶνος καὶ ἐξῆς εἰσῆλθον μὲν ἐπανειλημμένως Ἀλβανικά τινα φύλα μεμωμένα καὶ ἀσθενῆ, εἰς τὴν Ἑλλάδα, ἀλλ' εὐρεθέντα ἐν μέσῳ πολὺ ἰσχυροτέρου Ἑλληνικοῦ πληθυσμοῦ κατὰ μικρὸν ἐξηλληνίσθησαν τὰ φρονήματα, κατὰ μέγα δὲ μέρος καὶ τὴν γλῶσσαν. Μόνον οὕτω δύναται νὰ νοηθῆ πῶς ἦτο δυνατόν νὰ γίνηται μὲν ὑπὸ τοῦ Θουκυδίδου μετρία ὅτι ἑλληνίσθησαν τὴν γλῶσσαν οἱ Ἀμφίλοχοι κτ., νὰ ἐμφανίζωνται δὲ μικρῶ βραδύτερον τοσοῦτον πολυαριθμοὶ, καὶ οὗτοι μάλιστα ἐν τοῖς ὅροις ἢ καὶ μακρὰν τῆς Ἑλλάδος ἑλληνικώτατοι λαοί, ὅπως οἱ Ἑπειῶται, οἱ Αἰτωλοὶ καὶ λοιποὶ.

Ἄλλὰ πλὴν τῶν ἀρχαίων τούτων εἰδήσεων ἔχομεν ἀπόδειξιν τοῦ ἑλληνισμοῦ τῶν κατοίκων τῆς Ἑπείρου καὶ ἄλλο τι (*), λέγω αὐτὴν τὴν ὑπ' αὐτῶν λαλουμένην γλῶσσαν. Τὴν γινώσκον τούτην παρέσχεν ἡμῖν ἡ φιλοτιμία καὶ φιλογένεια τοῦ κ. Κωνσταντίνου Καραπάνου, ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνασκάψαντος τὸ ἀρχαιότατον ἱερὸν τῆς Δωδώνης καὶ δημοσιεύσαντος τὰ ἐν αὐτῷ πολυτίμητα εὐρήματα, ἐν οἷς καὶ ἐπιγραφὰς γεγραμμένας ἐν τῇ ἐπιχωρίῳ Ἑπειρωτικῇ διαλέκτῳ. Τὴν μεγάλην σπουδαιότητα τῶν ἐπιγραφῶν τούτων ἐξῆρεν ὁ καθηγητὴς August Fick, ὅπως εἶδομεν ἀνωτέρω.

Ἐν τοῖς ἐπιγραφαῖς ταύταις παρατηρεῖται πρῶτον ὅτι ἀπαξάπασαι αἱ λέξεις εἶναι Ἑλληνικαὶ καὶ πᾶσαι φέρουσι τοὺς γνησίους ἑλληνικοὺς χαρακτήρας οὐδεμία δὲ βάρβαρος· καὶ δεύτερον ὅτι οἱ ἐν Ἑπείρῳ λατρευόμενοι θεοὶ εἶναι οἱ καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Ἑλλάδι καὶ μόνον οὗτοι, οὐδεὶς δ' ἄλλος. Οὕτως, ὁ ὑπὸ πάντων τῶν Ἑλλήνων τιμώμενος, ὁ Πανελλήνιος Ζεὺς, ὃν ἐν Ἰλιόδῳ Π. 283 ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπικαλεῖται λέγων «*Ζεῦ ἄνα Δωδωναίε Πελασγικέ, τηλόθι ναίων, Δωδώνης μεδέων δυσχειμέρου . . .*», καὶ ἡ Διώνη ἢ μή-

(*) Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῶν Μακεδόνων διέλαβον ἐπανειλημμένως. Ὅρα ἐν Γλωσσολογικαῖς Μελέταις Α' σ. 32 κῆξ καὶ Ἐπετηρίδα Πανεπιστημίου 1909-10 σ. 87 κῆξ.

τηρ τῆς Ἀφροδίτης, ἡ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου ἐπ' ἴσης ἐν Ε 381 ὡς μήτηρ τῆς Ἀφροδίτης «*τὴν δ' ἡμέλει' ἔπειτα Διώνη διαθεάων*» μνημονευομένη, (αὐταί εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἐπιγραφαῖς τοῦ ἱεροῦ τῆς Δωδώνης ἀναγινωσκόμεναι θεότητες). Διὰ πάντων ἄρα τῶν αἰῶνων ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου μέχρι τέλους ἡ αὐτὴ Ἑλληνικὴ θρησκεία ἐκράτει ἐν τῷ χώρῳ.

Ἡ δὲ γλῶσσα οὐ μόνον τοὺς γενικοὺς χαρακτῆρας τῆς καθόλου Ἑλληνικῆς παρέχει (τοὺς ἐν τοῖς ἔμοις Ἀκαδημαϊκοῖς Ἀναγνώσασι Α' σ. 37—40 κατειλεγμένους), ἀλλὰ καὶ ἄλλους εἰδικωτέρους, δι' ὧν χαρακτηρίζεται ὡς ἰδίᾳ διυλέκτος στενωῶς συνδεδεμένη μετὰ τῆς Αἰτωλικῆς καὶ Ἡλείας, διαφέρουσα δὲ τῆς Θεσσαλικῆς. Οὕτω λ. γ. οἱ Θεσσαλοὶ ἔλεγον (ἀπὸ τοῦ Δ' αἰῶνος) *αὐτοῦ* ἀντὶ *αὐτῶ*, οἱ δὲ Ἡπειῶται *αὐτοῖ*, τ. ἔ. τὴν τοπικὴν ὁμοίως ἔλεγον οἱ Θεσσαλοὶ *ἔρωτᾶ*, οἱ δ' Ἡπειῶται μετὰ τῶν Δωριέων *ἔρωτῆ* ὁμοίως *ἔσσειται*, ἡ = *εἰ*, *λέγομες*, *περιέλθωμες* ὅπως οἱ Δωριεῖς τὸ ἄρθρον, ἀρχαιοπινῶς, μετὰ ἀναφορικῆς σημασίας *τῆς*, *τὰν*, *τὰ* = ἡς, ἦν, ἄ. Ἰδίᾳ δὲ σημειώσεως εἶναι ὁ ἔνεστώς *μαστειῆ* ἀντὶ *μαστεύῃ* ἐν Collitz Sammlung αρ. 1570 (τοῦ Ε' αἰῶνος π. Χ.), οὗ ἀνάλογα μόνον ἡ συγγενῆς διάλεκτος τῶν Ἡλείων παρέχει τὸ *φυγαδεῖω* καὶ *κατιαραῖω* ἀντὶ *φυγαδεύω*, *καδιερεύω*. Ὁμοίως διάζοντα τοῖς βορείοις Ἑλλησι φαίνονται τὰ ἐθνικὰ εἰς *-τος*, οἷον *Μολοττοί*, *Ἀποδωτοί*, *Βοιωτοί*, *Ὀρεστοί*, *Δοεστοί*, *Γομφιοί*.

Τὴν μεγάλην δύναμιν τοῦ Ἑλληνισμοῦ ἐν Ἡπίρῳ δύναται τις νὰ συναγάγῃ καὶ ἐκ τῶν ἀκολούθων: Πρῶτον ὁ Διόδωρος ἐν ΙΕ' 13, ἀντιδιαστέλλων τοὺς Ἰλλυριοὺς, τοὺς βορειότερον τῆς Ἡπίρους κατοικοῦντας, πρὸς τοὺς Ἡπειρώτας, διηγεῖται ὅτι οἱ Ἰλλυριοί. . . ἐνέβαλον εἰς τὴν Ἡπειρον . . . καὶ ἐγένετο μάχη κρατερὰ, καθ' ἣν νικήσαντες οἱ Ἰλλυριοὶ κατέκοψαν τῶν Μολοττῶν *πλειους τῶν μυρίων πεντακισχιλίων*, τ. ἔ. μία μόνη Ἡπειρωτικὴ φυλὴ, ἡ τῶν Μολοσσῶν ἀπώλεσεν ἐν τινι μάχῃ ὑπὲρ τὰς

15,000 ἄνδρας! Φαντάσθητε τίνα πληθυσμὸν θὰ εἶχεν ἵνα ἀποστείλῃ εἰς τὴν μάχην τοσοῦτους ἄνδρας.

Ὁμοίως διηγεῖται ὁ Πλούταρχος ἐν βίῳ Αἰμιλίου Παύλου ΚΘ' ὅτι ὁ Ρωμαῖος οὗτος ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἐξηνδραπόδισε «*πεντεκαίδεκα ἀνθρώπων μυριάδας καὶ ἐπόρθησεν ἑβδομήκοντα πόλεις τῆς Ἡπίρου*». Καὶ ὅμως οὐδὲ μετὰ τὴν ὁμήν καὶ ἀπάνθρωπον ταύτην πράξιν φαίνεται ὅτι ἡρημώθη Ἑλλήνων ἢ εὐάνδρος ἀληθῶς αὕτη χώρα. Ταῦτα πάντα μαρτυροῦσιν οὐ μόνον ὅτι ἀπὸ παλαιωτάτων χρόνων μέχρι ἐσχάτων οἱ Ἡπειῶται Ἑλληγες ἦσαν καὶ Ἑλληνικὴν θρησκείαν, γλῶσσαν καὶ συνείδησιν εἶχον, ἀλλὰ καὶ ὅτι εἰς μεγίστην ἀκμὴν καὶ δύναμιν εἶχον προβῆ, ὥστε ἐπὶ αἰῶνας νὰ προμάχωνται καὶ σφύζωσι τὸν Ἑλληνικὸν πολιτισμὸν.

Γ. Ν. ΧΑΤΖΙΔΑΚΙΣ

Ἐκεῖνη— Ὁ Θεὸς πάντοτε μετενόησε διότι ἔπλασε τὸν ἄνδρα . . . Οὐδέποτε ὅμως γὰρ τὴν γυναῖκα.

Ἐκεῖνος— *Κ' ἐν τούτοις, κυρία μου, πλάσας τὴν γυναῖκα ἐστάθη, φοβηθεὶς βεβαίως μὴ διαπράξῃ καὶ καμμία ν' ἐὰν ὀησῶσαν!*

ΕΝΤΥΦΩΣΕΙΣ ΚΑΙ ΣΚΕΨΕΙΣ

Ο ΕΠΙΓΕΙΟΣ ΑΓΓΕΛΟΣ

Εὐτυχὴς ὁ δυνάμενος νὰ εὐεργετῇ τὸν πλησίον! Εὐτυχέστερος ὁ δι' ὅλου τοῦ βίου του ἐξασκήσας τὴν *ἀγαθοεργίαν* καὶ τὴν *φιλανθρωπίαν*!!

Ἐν μέσῳ τοῦ ἀτέρμονος ἀπείρου, ἐν μέσῳ τοῦ ἀχανοῦς πελάγους τῆς ζωῆς, τῆς μεστῆς ὀδύνης καὶ πόνου, συμφορῶν καὶ λύπης, εἷς *ἀγγελος ἐπίγειος* ἔμειδία καὶ τὸ χαρμόσυνον μειδιάμα του ἀτέμασε τὸ δάκρυ τοῦ ὄρφανοῦ, κατεπράϊνε τὴν θλίψιν τῆς χήρας, ἀνεξωογένει τὸν πάσχοντα, ἐπαρηγόρει τὸν φυλακισμένον καὶ εὐηργέτει τὸν πτωχόν! Τοιοῦτος *ἐπίγειος ἄγγελος* ὑπῆρξεν ἡ ἀλήστου μνήμης ἐθνικὴ εὐεργέτης *Ἐλένη Γεωργίου Ζαρίφη*!

Ἡ μεγάλη αὐτῆ γυνὴ ἀπετέλει τὸ τιμιώτατον *καύχημα* καὶ τὸ σεμνότατον *ἀγλάϊσμα* τῆς *Κοινωνίας*!

Ὁλόκληρος ὁ *βίος* τῆς χρησιμεύει ὡς πρότυπον *μιμήσεως* εἰς πᾶσαν *Ἑλληνίδα*!

Ἦτο ὁ *ἥλιος* τῆς *ἀγαθοεργίας*, οὐτινος αἱ θαλπεραὶ ἀκτῖνες εἰσέδουον καὶ εἰς τὰ πλέον ἀπόκεντρα καὶ ἀφανῆ μέρη, διασκεδάζουσαι τὰ σκότη καὶ δωροῦσαι νέαν ζωὴν!

Ἦτο ὁ τύπος καὶ ὑπογραμμὸς τῆς *ἀρετῆς* καὶ τῆς *εὐσεβείας*, τῆς *κοσμιότητος* καὶ τῆς *ἀπλότητος*, τῆς *φιλανθρωπίας* καὶ τῆς *ἐλεημοσύνης*!

Ἦτο ἡ προσωποποιημένη *ἀγάπη* τῆς *φιλανθρωπίας* καὶ ὁ *ἄγγελος* τῆς *σωτηρίας*!!

Τὸ *Ἔθνος* ἀνεξιτήλοις γοήμισιν ἐχάραξε τὸ συμπαθέστατον *ὄνομά* τῆς εἰς τὰ μυχιαίτατα τῆς καρδίας του!

Αἱ ποικίλαι καὶ ἀπειροβίμοι *εὐεργεσίαι* τῆς *δοιδίμου* διέ-

ΕΛΕΝΗ ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΖΑΡΙΦΗ

γραφίαν *φωτεινὴν τροχίαν* ἐπὶ τῆς γῆς, ἧς αἱ ἀκτῖνες, ὡς *λιβανωτός*, ἀνέρχονται εἰς τὸν θρόνον τοῦ *Υψίστου*!

Χαῖρε *ψυχὴ ἱερά*! . . .

Ἄμαραντος *στέφανος* ἀφθίτου *δόξης* καὶ *τιμῆς* στέφει τὴν *μνήμην σου*, ὡς ἔπαθλον τοῦ ἀγαθοῦ καὶ ἑναρέτου *βίου σου*!

Χαῖρε *ψυχὴ ἁγία*!

Ἀγάλλου καὶ εὐφροαίνου ἐν τῇ *χώρᾳ* τῶν *Μακάρων*!!

ΜΑΡΓΑΡΩ Ν. ΜΑΛΑΧΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΠΕΝΗΣ ΚΑΙ Η ΑΘΛΙΟΤΗΣ

(Διήγημα κατά παράδοσιν)

Κατακουρασμένος ἀπὸ τὰς πολλὰς ἐργασίας τοῦ οὐρανοῦ, καὶ θέλων νὰ ἴδῃ ἄλλην μίαν φορὰν τὸν κόσμον, εἰς τὸν ὁποῖον διέτριψε τόσα ἔτη τῆς ἡλικίας του, ὁ Χριστὸς ἀνεχώρησεν ἐκ τοῦ Παραδείσου, συνοδευόμενος ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

Ἦτο μία τῶν ψυχροτέρων νυκτῶν τοῦ Δεκεμβρίου, οὐδεὶς διαβάτης πλανᾶται ἀνὰ τὰς πλήρεις χιόνος ὁδοὺς. Εἰς τὸ μικρὸν ἐκεῖνο χωρίον, μολονότι εἶνε ἡ 8 ἑσπερινὴ ὥρα, τὸ πᾶν ἐφαίνετο ὑπνώττον.

Αἴφνης ἠκούσθη κλπασμὸς ἰσπων καὶ δύο ἄνδρες, ὧν ὁ εἰς γέρων μὲ μακρὰν γενειάδα, ὁ δὲ ἕτερος ἄνῆρ νέος γλυκύτατος ἐφάνησαν βαδίζοντες ἀνὰ μέσον τῶν σκολιῶν ὁδῶν. Θὰ ἦσαν ξένοι προφανῶς διότι τὰ ἐνδύματά των ἐδείκνυσαν ὅτι διέτρεξαν μακρὸν δρόμον. Οἱ δύο ἵππεις ἐστάθησαν πρό τινας οἰκίας, τῆς μεγαλειτέρας ἐν τῷ χωρίῳ. Ἐκεῖ, μετὰ ἰδιαιτέραν σύσκεψιν, ἀφιππεύσας ὁ πρεσβύτερος ἐκρούσε τὴν θύραν.

— Ποῖος εἶνε τέτοια ὥρα; ἠκούσθη μία φωνὴ ἔσωθεν.

— Διὰ τὸ ὄνομα τοῦ Θεοῦ, ἀπήντησεν ὁ πρεσβύτερος, εἴμεθα ὁδοιπόροι δυστυχεῖς, πλανηθέντες εἰς τὸ μέρος τοῦτο· δὲν γνωρίζομεν κανένα· λυπηθῆτέ μας.

— Πηγαίνετε στὸ καλὸ, χριστιανοὶ μου, τέτοια ὥρα ποιοὺς ἡμπορεῖ νὰ ξυπνήσῃ τὸν ἀφέντη, ποῦ θὰ θυμώσῃ;

Οἱ δύο ὁδοιπόροι ἀνεχώρησαν· ἐκρούσαν δευτέραν θύραν, ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἀπάντησις ἐδόθη.

— Πόσον ἀσπλαγχνοὶ ἐγείναν οἱ ἄνθρωποι! ἐψέλλισεν ὁ νεώτερος, ἐνῶ ὁ πρεσβύτερος ἐκρούε τρίτην ἤδη θύραν.

— Ἀλλοίμονον μοὶ φαίνεται ὅτι μίτην ἐθυσίασθην καὶ ὑπέφερον δι' αὐτοὺς.

Ἄλλὰ καὶ εἰς τὴν τρίτην θύραν ἡ αὐτὴ ἀρνητικὴ ἀπάντησις ἐδόθη. Καὶ ἐν γένει ἀφοῦ ἐκρούσαν δεκάδα θυρῶν ἀνευ ἀποτελέσματος ἦσαν ἔτοιμοι νὰ ἀναχωρήσωσι ἀπογοητευμένοι, ὅτε τὸ πέταλλον τοῦ ἀλόγου τοῦ Χριστοῦ ἐχάθη καὶ τὸ ζῶον, χωλὸν ἤδη, δὲν ἠδύνατο νὰ βαδίσῃ ἀναμέσον τῶν σκολιῶν δρόμων. Οἱ ἵππεις ἠναγκάσθησαν νὰ κατέλθουν τῶν ζώων καὶ ἐσκέπτοντο περὶ τοῦ πρακτέου. Αἴφνης ἠκούσθησαν κρότοι σφύρας κρουσμένης.

— Πέτρε, εἶπεν ὁ νεώτερος, πήγαινε νὰ ἴδῃς μήπως εἶναι κανὲν σιδηρουργεῖον νὰ διορθώσωμεν τὴν ζημίαν διὰ νὰ εἰμπορέσωμεν νὰ προχωρήσωμεν.

Ὁ Πέτρος ἐπροχώρησε καὶ μετὰ δύο λεπτὰ ἐκρούετο ἡ θύρα τοῦ σιδηρουργεῖου καὶ εἰσήρχετο ὁ Χριστὸς μετὰ τοῦ Ἁγίου Πέτρου.

— Χριστιανέ μου, εἴμεθα ὁδοιπόροι — εἶπεν ὁ Χριστὸς — καὶ τὸ ἄλογόν μου ἐπαθε βλάβην· θὰ λάβῃς τὸν κόπον νὰ διορθώσῃς τὴν ζημίαν;

— Εὐχαρίστως, κύριοί μου, ἀπήντησεν ὁ σιδηρουργός· αὐτὴ εἶναι ἡ δουλειά μου.

Καὶ ἐντὸς πέντε λεπτῶν τὸ πέταλλον προσηρμόζετο καὶ ἐστρεοῦτο ἐπὶ τοῦ ζώου, τὸ ὁποῖον ἦτο ἤδη ἔτοιμον.

Ὁ σιδηρουργὸς αὐτὸς ἦτο ὀλομόναχος. Ἄνευ οἰκογενείας διῆγε βίον μονήρη καὶ μονότονον· ἐκαλεῖτο δὲ Πέννης· ὁ μόνος σύντροφός του ἦτο ἐν εὐτραφῆς κυνάριον, τὸ ὁποῖον ἐκαλεῖτο Ἄθλιότης· ὁ Πέννης δὲν ἦτο καθόλου φιλόξενος. Ἄλλ' ἐπειδὴ εἶχεν ἀκούσει ὅτι ὁ βασιλεὺς τῆς χώρας ἐξήρχετο κάποτε μετημφιεσμένος, μέσα εἰς τὴν εὐφυᾶ κεφαλῇν του ἐγεννήθη ἡ σκέψις μήπως πρόκειται περὶ τοιαύτης ἐπισκέψεως καὶ δι' αὐτὸ μὲ φιλόφρον μειδιάμα εἶπεν εἰς τὸν Χριστὸν καὶ εἰς τὸν Ἁγίον Πέτρον:

— Δὲν κάθεσθε, χριστιανοὶ μου, νὰ ζεσταθῆτε λιγάκι; ἔξω κάνει φοβερὴ παγωνιά. Μπορεῖ νὰ πεινάται ἰδοὺ ἔχω λίγα ξερὸ ψωμί· εἶναι εἰς τὴν διάθεσίν σας· νὰ καὶ λίγες ἐληές.

Ὁ Χριστὸς καὶ ὁ Ἅγιος Πέτρος παρεδέχθησαν τὴν πρόσκλη-
σιν καὶ κατεβρόχθισαν εὐχαρίστως τὸ λιτὸν δεῖπνον.

Μετὰ τὸ φαγητὸν οἱ ξένοι ἠγέρθησαν νὰ ἀναχωρήσωσι, κατα-
γοητευμένοι ἐκ τῆς φιλοξενίας. Ὁ Χριστὸς ἐζήτησεν ἀπὸ τὸν σιδη-
ρουργὸν νὰ τῷ εἴπη τρία πράγματα, τὰ ὁποῖα ἐπεθύμει καὶ τοῦ
ἔδωκε τὸν λόγον τοῦ ὅτι θὰ τὰ ἐξετέλει.

Ἐν τῷ μεταξὺ ὁ πρεσβύτερος, ὁ Ἅγιος Πέτρος ἔκυψε καὶ ἐψιθύ-
ρισε κρυφίως εἰς τὸ οὖς τοῦ Πένητος ὅτι ὁ φιλοξενηθεὶς ἦτο ὁ Χρι-
στὸς καὶ κατέθη εἰς τὴν γῆν, νὰ ἴδῃ τὰς πράξεις τῶν ἀνθρώπων·
τὸν συνεβούλευσε δὲ νὰ ζητήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν·
ἀλλ' ὁ Πένης εἶχε τὸν σκοπὸν τοῦ.

— Βιάζομαι, τῷ ἀπήντησεν ὁ Χριστὸς, τί θέλεις πρῶτον;

— Θέλω ἓνα κάθισμα, εἰς τὸ ὁποῖον νὰ μὴν εἴμπορῃ ποτὲ
κανεὶς νὰ φύγῃ, ἅμα καθίσῃ, ἐκτὸς ἐὰν δὲν τοῦ δώσω ἐγὼ τὴν
ἄδειαν.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀπήντησεν ὁ Χριστὸς.

— Δεύτερον... τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν ἐπέμεινεν ὁ
Ἅγιος Πέτρος, ὡθὼν αὐτὸν διὰ τοῦ ἀγκῶνος· ἀλλ' ὁ Πένης, οὐδε-
μίαν προσοχὴν δώσας, ἐξηκολούθησε:

— Δεύτερον θέλω μίαν μηλέαν εἰς τὴν αὐλήν μου, ἣ ὁποία νὰ
κάμνῃ 20 μῆλα τὸ ἔτος, ἀλλὰ περίφημα εἰς ὅλον τὸν κόσμον· καὶ
πάλιν ἂν ἀναβῇ κανεὶς νὰ κόψῃ νὰ μὴν εἴμπορῃ νὰ φύγῃ, ἂν δὲν
διατάξω ἐγώ.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου· ἀνέκραξεν ὁ Χριστὸς, παρατη-
ρῶν αὐτὸν περιέργως.

— Τρίτον;

— Τρίτον ἐξηκολούθησε, μηδαμῶς προσέχων εἰς τὰς ἐντόνους
παρακλεούσεις τοῦ Πέτρου ὅπως ζητήσῃ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐ-
ρανῶν, τρίτον ζητῶ ἓνα σακκίον, τὸ ὁποῖον νὰ χωρῇ ἅπειρα ἀντι-
κείμενα ἢ πρόσωπα. ἅμα ἑμὸς ταῦτα εἰσέλθουν νὰ μὴν εἴμποροῦν
νὰ ἐξέλθουν ἄνευ τῆς ἀδείας μου.

— Γενηθήτω τὸ θέλημά σου, ἀπήντησεν ἐκ τρίτου ὁ Χριστὸς,

καὶ ἀνεχώρησε μετὰ τοῦ Πέτρου, ἀφοῦ ἠὺχαρίστησε θερμῶς τὸν
Πένητα διὰ τὴν φιλοξενίαν του. Τὴν ἐπομένην, ἅμα ἐξύπνησεν ὁ
Πένης παρετήρησε θρανίον, θαυμασίαν μηλέαν, καὶ ἐπὶ τῆς μι-
κρᾶς του χωλῆς τραπέζης ἐν σακκίον κενόν, τὰ τρία χαρίσματα
τῆς προτεράιας..

Ἐν τούτοις ἡ θέσις του δὲν ἐκαλλιτέρευσε καθόλου καὶ ἤρχι-
σεν ἤδη σχεδὸν νὰ μετανοῇ, διότι δὲν ἤκουσε τὴν συμβουλήν τοῦ
Πέτρου νὰ ζητήσῃ χρήματα καὶ τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

Μίαν ἡμέραν, ἄπελπις ἐκ τῆς δυστυχίας του, εἶπεν ἐν στιγμῇ
ἀπελπισίας: «Προτιμοῦσα νὰ ἔδιδα εἰς τὸν Διάβολον τὴν ψυ-
χήν μου, ἐὰν ἦτο δυνατὸν νὰ περῶ καλά καὶ ὄχι σ' αὐτὴν τὴν
δυστυχίαν».

Αἴφνης ὁ Διάβολος παρουσιάσθη ἐμπρὸς του.

— Ὁ,τι θέλεις σοῦ παραχωρῶ, εἶπεν εἰς τὸν Πένητα, ἀρκεῖ
νὰ μοῦ δώσης τὴν ψυχὴν σου.

Ἄκτις φωτὸς διήλθε διὰ τοῦ πνεύματος τοῦ σιδηρουργοῦ, ἐνῶ
μεϊδίαια ἀφανέστατον ἐπήνθει ἐπὶ τῶν χειλέων του.

— Ἔστω, εἶπε, δέχομαι. Ἐπὶ δέκα ἔτη θὰ ἔχω τὴν μεγα-
λειτέραν εὐτυχίαν εἰς τὸν κόσμον καὶ μετὰ τὰ δέκα ταῦτα ἔτη
θὰ σοῦ παραδώσω τὴν ψυχὴν μου.

Ἡ συμφωνία ἔγεινε, τὰ ἔγγραφα ὑπεγράφησαν καὶ ὁ διάβο-
λος ἀνεχώρησεν εὐχαριστημένος, χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ τὸ σαρ-
καστικὸν ὕφος τοῦ σιδηρουργοῦ.

Ὁ Πένης εἶχεν ἀπέραντον εὐτυχίαν, ὁ βίος του ἦτο θαυμά-
σιος, ὁ πλοῦτός του ἄμετρος, ἡ ζωὴ του εὐτυχεστάτη. Ἐν τῷ
μέσῳ τοῦ ὄλθου καὶ τῆς εὐτυχίας του ἐλησημόνησε τὰς συμφωνίας
του μὲ τὸν διάβολον, ὅποτε μίαν ὥραιαν πρωτὰν παρουσιάζεται ὁ
Διάβολος, κρατῶν τὸ συμφωνητικόν. Ἡ προθεσμία τῶν δέκα ἐτῶν
εἶχεν ἤδη λήξῃ.

— Ἐμπρὸς· καιρὸς, τῷ λέγει ὁ Διάβολος.

— Καλὰ· περίμενε με ὀλίγον νὰ κάμω τὴν διαθήκην μου καὶ
σὲ ἀκολουθῶ εὐχαρίστως· κάθισε.

Ὁ Διάβολος παρεδέχθη καὶ ἐκάθισεν ἐπὶ πολυτελοῦς θρόνου ἀναπαυτικωτάτου. Ἦτο τὸ μόνον, τὸ ὁποῖον εὐρίσκετο εἰς τὸν κοιτῶνα τοῦ ὠραίου σιδηρουργοῦ. Δὲν παρήλθε πολλὴ ὥρα καὶ ὁ Πένης ἦτο καθ' ἕλα ἔτοιμος.

— Καιρός, ἀπήντησεν οὗτος καὶ προσεπάθησε νὰ ἐγερθῆ· ἀλλ' ὦ! τῆς δυστυχίας, ἔμεινεν ἐκεῖ καρφωμένος εἰς τὴν θέσιν του, μὴ δυνάμενος νὰ ἐγερθῆ, παρὰ τὰς ἀπέλπιδας προσπάθειάς του.

— Μὴ κοπιᾶζης, μάτια μου, ἄδικα, τῷ εἶπεν ὁ Πένης, δὲν θὰ σηκωθῆς ἀπ' ἐδῶ, ἂν δὲν σχίσῃς τὸ συμβόλαιον καὶ ἂν δὲν κάμῃς νέον δι' ἄλλα δεκαπέντε ἔτη.

Ὁ δυστυχὴς Διάβολος, βλέπων ὅτι, παρ' ἕλας τὰς προσπάθειάς του, οὐδὲν κατάρθου, ἠναγκάσθη νὰ παραδεχθῆ. Ὁ Πένης τότε τὸν διέταξε νὰ ἐγερθῆ καὶ ὦ! τοῦ θαύματος εὐθὺς ἡ ἀόρατος δύναμις, ἣτις τὸν ἐκράτει προσηλωμένον ἐπὶ τοῦ θρόνου, τὸν ἀφήκεν ἐλεύθερον. Νέον συμβόλαιον διὰ δεκαπέντε ἔτη ὑπεγράφη καὶ ὁ πρῶην σιδηρουργὸς ἐπανήρχισε τὸν πρότερον εὐτυχῆ βίον του.

Ἄλλὰ ἐν τῷ μέσῳ τῆς εὐτυχίας τὰ ἔτη παρέρχονται τάχιστα· τοιοῦτοτρόπως λοιπὸν καὶ ἡ δεκαπενταετία διέρρευσε, χωρὶς ὁ Πένης νὰ δυνηθῆ νὰ κορέσῃ τὴν ἀπληστίαν του. Αἴφνης μίαν ἡμέραν παρουσιάσθη ὁ διάβολος κρατῶν τὸ συμβόλαιον, συνοδευόμενος ἕμως δι' ἀσφάλειαν ὑπὸ τεσσάρων ἄλλων.

Εὐρον τὸν Πένητα ἐν τῇ αὐλῇ, ὀρέποντα ἐν θαυμάσιον μῆλον.

— Καιρός! τῷ εἶπον, καὶ τοῦ ἔδειξαν τὸ συμβόλαιον, τὸ ὁποῖον εἶχεν ἤδη λήξει.

— Καιρός, ἀπήντησε καὶ ὁ Πένης, ἀλλὰ θὰ σὰς παρακαλέσω νὰ μοῦ δώσητε προθεσίαν δέκα λεπτῶν νὰ ἔτοιμασθῶ.

— Ἔστω, ἀπεκρίθη ὁ Διάβολος καὶ τὸν ἀφήκεν ὅπως εἰσέλθῃ εἰς τὸ δωμάτιόν του, διὰ νὰ λάβῃ τὰ ἀναγκαῖα διὰ τὸ ταξείδιον, τὸ ὁποῖον θὰ ἔκαμνεν ἐντὸς ὀλίγου.

Οἱ Διάβολοι ἔμειναν ἐν τῇ αὐλῇ, παρατηροῦντες καὶ θαυμάζοντες τὰ ὠραῖα μῆλα.

— Ἐὰν ἔκοπτον ἐν ἐσκέφθη εἰς ἐξ αὐτῶν, λαίμαργος εἰς τὸ ἄκρον. Τί βλάπτει! τὰ μῆλα ἀνήκουσιν εἰς τὸν Πένητα καὶ αὐτὸς ἀνῆκει εἰς ἡμᾶς. Ἐγὼ θὰ δοκιμάσω. Καὶ μετὰ τῆς μεγαλειτέρας εὐκηνήσιας ἀνερριχθῆθῃ εἰς τὴν μηλέαν· ἔκοψεν ἐν καὶ τὸ κατεβρόχθησεν ἀπλήστως

— Ρίψε καὶ εἰς ἡμᾶς κανέν, σύντροφε.

— Μπᾶ! τί λόγος! ἀπήντησεν ὁ ἐπὶ τῆς μηλέας, εὐρίσκων τὰ μῆλα, φαίνεται, πολὺ τῆς ἀρεσκείας του· αὐτὰ εἶνε διὰ ἔμένα καὶ ἔκοψε καὶ ἕτερον μῆλον.

Ἡ λαίμαργία τῶν λοιπῶν ἐξηγέρθη· ἅπαντες δὲ, ὡς ἐκ συνθήματος, ἀνερριχθῆσαν ἐπὶ τῆς μηλέας καὶ κατεβρόχθισον ἀπλήστως τὸν ὠραῖον καρπὸν. Δὲν παρήλθε πολὺς χρόνος καὶ ἐνεφανίσθη ὁ Πένης.

— Πηγαίνομεν, τοὺς εἶπεν.

— Ἐμπρός, ἀπήντησαν ἐν χορῷ οἱ Διάβολοι καὶ ἠτοιμάσθησαν νὰ κατέλθουν, ἀλλ' ἀλλοίμονον! ἀδύνατον! Δύναμις ἀνεξήγητος τοὺς ἐκράτει καθηλωμένους ἐπὶ τῆς μηλέας καὶ δὲν τοὺς ἄφινε νὰ κατέλθουν. Τί συμβαίνει; τί συμβαίνει; ἠρώτων ὁ εἰς τὸν ἄλλον.

— Μὰ τί νομίζετε; ἐπειδὴ ἦλθατε πολλοὶ δὲν θὰ εἰσπορεύσασθε νὰ σὰς καταφέρω; εἶπεν ὁ πρῶην σιδηρουργός. Ἦ θὰ μοῦ δώσητε προθεσίαν νέαν εἰκοσιν ἐτῶν ἢ θὰ μείνητε αἰωνίως ἐδῶ κολημένοι, χωρὶς νὰ εἰσπορέσητε νὰ κινηθῆτε.

Οἱ Διάβολοι, ἅμα εἶδον ὅτι ἄλλως δὲν θὰ ἐπετύγχανον, ἔδωσαν τὴν ζητουμένην προθεσίαν, ὑπέγραψαν τὸ συμβόλαιον καὶ οὕτως ὁ Πένης τοὺς ἀφήκεν ἐλευθέρους νὰ ἀναχωρήσωσιν.

Ἡ εἰκοσαετία, ἡ συνομολογηθεῖσα διὰ τοῦ νέου συμβολαίου διέρρευσε ταχέως· ὁ πρῶην σιδηρουργός διήγε βίον θαυμάσιον καὶ εὐτυχέστατον, ὅποτε μίαν πρῶταν ἐνεφανίσθη λεγεὼν Διαβόλων ζητούντων τὴν ψυχὴν του.

Ὁ δυστυχῆς Πένης εἶδεν ὅτι δὲν ὑπάρχει πλέον ἐλπίς σωτηρίας καὶ ἠτοιμάσθη νὰ τοὺς ἀκολουθήσῃ.

Αἰφνης μία σκέψις τοῦ ἐγεννήθη.

— Μὰ εὐλογημένοι (κατ' εὐφημισμὸν) πῶς μπορεῖτε καὶ χωρᾶτε εἰς τόσον μικρὸν δωμάτιον τόσα πρόσωπα ;

Οἱ Διάβολοι ἐγέλασαν εἰρωνικῶς.

— Πφ! ἔκαμεν ὁ ἀρχηγὸς των, καὶ εἰς πολὺ μικρότερον ἀκόμη χωροῦμεν.

— Νὰ δὰ ἡ ὥρα ! τώρα θὰ πῆτε πῶς εἰμπορεῖτε νὰ χωρέσητε καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ σακκί, τὸ ὁποῖον εἶναι κρεμασμένο ἐκεῖ ἐπάνω στὸν τοῖχο.

— Εἰμποροῦμε πολὺ καλὰ μάλιστα.

— Ναί! τί λόγος ! αὐτὸ δὰ εἶναι ἀδύνατον !

Οἱ Διάβολοι ἐπέσιμωσαν καὶ εἰσῆλθον εἰς τὸ σακκίον.

Ὁ Πένης ἀμέσως, χωρὶς νὰ χάσῃ καιρὸν, κλείει τὸ σακκίον καὶ δένει ὄλους τοὺς Διαβόλους μέσα καὶ τοὺς ἀφίνει κρεμασμένους εἰς τὸν τοῖχον.

Ὅταν οἱ ἄλλοι Διάβολοι ἔμαθον ὅτι εἰς ἐκείνην τὴν χώραν ἐχάθη ὁλόκληρος λεγεὼν ὁμοίων των, κανεὶς δὲν ἐτόλμησε νὰ παρουσιάσῃ πλέον ἐκεῖ.

Τὸ μέρος ἦτο ἡσυχον. Τὰ δικαστήρια ἐκλείσαν, αἱ ἐριδες ἐξηλείφθησαν, ἀγαθότης δὲ καὶ ἀγάπη ἐβασίλευε μεταξὺ τῶν εὐτυχῶν κατοίκων. Ἀλλὰ τὸ ἀποτέλεσμα ἦτο ἐκπληκτικόν· αἱ ἐργασίαι ἐσταμάτησαν· οἱ δικηγόροι ἐχρεωκόπησαν, τὰ καταστήματα ἐκλείον τὸ ἓν μετὰ τὸ ἄλλο καὶ τὰ οἰνοπνευματοπωλεῖα ἔμενον ἔρημα ἡμέραν καὶ νύκτα. Δυστυχία καὶ ἀθλιότης ἤρχισε νὰ βασιλεύῃ, ὁ κόσμος ἤρχισε νὰ γυγγύξῃ καὶ οἱ ὑπαίθριοι ρήτορες ἐξέρευγον μύθρους κατὰ τῆς Κυβερνήσεως, ἦν ἐθεώρουσαν ὡς τὴν μόνην αἰτίαν τῶν δεινῶν. Ἡ ἀντιπολίτευσις ἠτοίμαζε θορυβώδη συλλαλητήρια καὶ ἐν γένει ἡ κατάστασις τοῦ τόπου μακρὰν τοῦ νὰ εἶνε εὐτυχῆς ἦτο ἀθλιεστάτη.

Ὁ Βασιλεὺς ἐζήτει μὲ κάθε μέσον νὰ διορθώσῃ τὰ ἄτοπα·

ἀλλὰ κανὲν φάρμακον δὲν εὕρισκετο, ὅτε μίαν ἡμέραν ἐξ ἀκριτομυθίας τοῦ Πένητος ἐγνώσθη ὁ λόγος τῆς τοιαύτης καταστάσεως. Καὶ τοιοῦτος ἦτο ἡ αἰχμαλωσία καὶ ἡ φυλάκισις τῶν Διαβόλων. Μόλις ἔμαθον αὐτὰ ὁ Βασιλεὺς προσκαλεῖ τὸν Πένητα καὶ τὸν ἔρωτᾷ, ἂν εἶναι ἀληθῆ τὰ διαδιδόμενα. Ὁ πρῶην σιδηρουργὸς δὲν ἠδυνήθη νὰ ἀρνηθῇ καὶ ὠμολόγησε τὰ πάντα.

— Σὲ διατάσσω, τοῦ εἶπεν ὁ Βασιλεὺς, ἐπὶ ποινῇ ἀποκεφαλισμοῦ, νὰ ἀφήσῃς ἐλευθέρους τοὺς Διαβόλους, διότι ἄλλως κινδυνεύει ὁλόκληρος ἡ χώρα μας.

Δὲν βλέπεις πείναν καὶ δυστυχίαν ; Ἀμέσως νὰ τοὺς ἐλευθερώσῃς· σοῦ δίδω προθεσμίαν 24 ὥρων.

Ὁ δυστυχῆς Πένης ἠναγκάσθη, καμφθεὶς ἀπὸ τὰς ἀπειλὰς, νὰ ἀπολύσῃ τοὺς Διαβόλους. Καὶ ἀμέσως ἤρχισεν ἡ πρώτη ζωὴ. Τὰ πράγματα ἐπανῆλθον εἰς τὴν προτέραν κατάστασιν καὶ ἡ εὐτυχία, ἂν μὴ ἡ ἡσυχία, ἐπανῆλθον ἀναμέσον τῶν κατοίκων τοῦ τόπου ἐκείνου.

Παρήλθον ἔτη πολλὰ καὶ ἐπειδὴ κανεὶς δὲν εἶνε ἀθάνατος ὁ πρῶην σιδηρουργὸς παρέδωκε τὸ πνεῦμα. Ἀλλὰ κανεὶς μῆτε Διάβολος μῆτε Ἄγγελος δὲν παρουσιάσθη τὴν τελευταίαν ἐκείνην στιγμὴν διὰ νὰ τὸν παραλάβουν. Ὁ δυστυχῆς, λαθὼν μαζὺ του καὶ τὸ ἀφωσιωμένον του κυνάριον, τὴν Ἀθλιότητα, περιεπλανᾶτο ἐπὶ πολὺ, ὅποτε τυχαίως ἀνεκάλυψε τὴν θύραν τοῦ Παραδείσου. Κρούει καὶ ἀμέσως ἀνοίγει ὁ Ἅγιος Πέτρος.

— Ὁρα καλή· τ' ὄνομά σου ;

— Δὲν μὲ θυμᾶσαι, Ἅγιέ μου Πέτρε, ποῦ ἦλθατε μὲ φορὰ εἰς τὴν γῆν μὲ τὸν Χριστόν μας ; Ὄνομάζομαι Πένης· μαζὺ μου δὲ ἔφερα καὶ τὸ ἀφωσιωμένον σκυλάκι μου, τὴν Ἀθλιότητα.

Ὁ Ἅγιος Πέτρος ἀνοίγει τὰ βιβλία κάμνει τὴν καταγραφὴν· ἀλλὰ δυστυχῶς ὁ Πένης εἶχε διαπράξει πολλὰ ἁμαρτήματα καὶ δὲν ἦτο ἄξιος ἵνα εἰσέλθῃ εἰς τὴν βασιλείαν τῶν Οὐρανῶν.

— Τί νὰ γίνῃ, φίλέ μου; τῷ εἶπεν ὁ Ἅγιος Πέτρος, δὲν μὲ ἤκουσες ὅταν σὲ συνεβούλευον νὰ ζητήσῃς τὴν βασιλείαν τῶν

Ουρανῶν... Τώρα είναι ἀργά: τὰ γιννόμενα οὐκ ἀπογίνονται λυπεῖσθαι καὶ ἐγὼ εὐκρινῶς, ἀλλὰ δὲν εἰμπορεῖ νὰ γίνῃ ἄλλως πως. Καὶ τοῦ ἔκλεισε τὴν θύραν κατὰ πρόσωπον.

Ὁ Πένης μαζὺ μὲ τὸ πιστόν του κυνάριον, τὴν Ἀθλιότητα, διητυθύνθησαν πρὸς τὴν Κόλασιν. Θυρωρὸς κατὰ τύχην ἦτο ὁ Διάβολος, μὲ τὸν ὅποιον ἔκαμε τόσα συμβόλαια καὶ ὅστις ἔπαθε τόσα δεινὰ εἰς τὴν γῆν.

Μόλις τὸν εἶδε φωνάζει εἰς τοὺς ἄλλους Διαδόλους, οἱ ὅποιοι συνηγορήθησαν νὰ τὸν ὑποδεχθῶν, ἀπαράδεκτος! καὶ ἀμέσως ὑποβάλλει εἰς τὸν Βεελζεβούλ αἴτησιν ἀκροάσεως, ζητῶν ἐπειγόντως τὴν ἀποβολὴν τοῦ νεήλυδος ἐκ τῆς Κολάσεως. Ὁ Βεελζεβούλ, μάλιστα ἔλαβε τὴν ἀναφορὰν, προσκαλεῖ καὶ τοὺς δύο.

— Διατί, φίλέ μου, δὲν θέλεις ἓνα τόσο σπουδαῖον ὑποκείμενον, τὸ ὅποιον θὰ κοσμήσῃ τὸ μέρος μας;

— Μεγαλειότατε, νὰ μοῦ ἐπιτρέψῃτε νὰ σᾶς διηγηθῶ τὰ κατορθώματά του εἰς τὴν γῆν... Καὶ ἤρchiσε νὰ ἐξιστορῇ τὰ παθήματα τὰ ἰδικά του καὶ τῶν σὺν αὐτῷ, τὰ ὅποια ἡμεῖς γνωρίζομεν λεπτομερῶς καὶ ἐτελείωσεν ὡς ἑξῆς:

— Αὐτὰ Μεγαλειότατε, τὰ ἔκαμεν εἰς τὴν γῆν. Φαντασθῆτε τί εἰμπορεῖ νὰ κάμῃ ἐδῶ πέρα. Εὐσεβάστως ἀναφέρω εἰς τὴν Ὑμ. Μεγαλειότητα ὅτι πιθανὸν καὶ νὰ ὑπάρχῃ κίνδυνος ἐκθρονισεῶς Σας, εἶναι τόσον φοβερὸς αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος.

Ἄμα ἤκουσεν αὐτὰ ὁ Βεελζεβούλ ἐταράχθη.

— Ἐχεις δίκαιον, φίλε μου, εἶπε εἰς τὸν θυρωρὸν Διάβολον, εἶναι ἀπαράδεκτος ἄς εἰδοποιηθῇ ἢ ὑπηρεσία καὶ ἄς σῶσθῃ τὸ ὄνομά του ἐκ τοῦ καταλόγου· εἶναι πρόσωπον πολὺ ἐπικίνδυνον.

Καὶ ἀμέσως οἱ Διάβολοι τὸν ἤρπασαν καὶ τὸν ἔρριψαν ἔξω τῆς Κολάσεως.

Ὁ δυστυχῆς Πένης μαζὺ μὲ τὸν κύνα του, ἀφοῦ ἐπὶ πολὺ ἀσκόπως περιεπλανήθησαν εἰς τὰ Ἐρέβη, ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπι-

στρέψουν εἰς τὴν γῆν ἔνθα ἡ ψυχὴ του περιπλανᾶται εἰς τὸν κόσμον ἐπὶ αἰῶνας μετὰ τοῦ πιστοῦ κυναρίου του.

Καὶ διὰ τοῦτο μέχρι τῆς Δευτέρας Παρουσίας, ποῦ ὁ καθεὶς θὰ καταλάβῃ τὴν θέσιν του, θὰ περιπλανῶνται καὶ θὰ εὐρίσκονται εἰς τὴν γῆν ὁ Πένης καὶ ἡ Ἀθλιότης.

Σάμος

ΣΩΤΗΡΙΟΣ Ι. ΦΩΚΑΣ δ. ν.

*** Ἡ ἐργασία εἶναι διασκέδασις διὰ τοὺς εὐτυχοῦντας καὶ παρηγορία διὰ τοὺς δυστυχοῦντας.

*** Εἰς πᾶσάν σου πράξιν ἓνα μόνον ἔχε ὁδηγὸν καὶ γνώμονα, τὸ καθήκον, καὶ οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃς.

*** Εἰς τὰς ἀτυχίας σου μὴ λησιμόνει ὅτι ὑπάρχουσι καὶ ἄλλοι ἀτυχέστεροί σου ἐν τῷ κόσμῳ.

*** Ὅσαίς σκεφθεῖς πρὶν ὀμιλήσῃς οὐδέποτε θὰ μετανοήσῃς. Ἡ γλῶσσα μὴ προτρεχέτω τοῦ νοῦ.

*** Ὅταν κάμῃς κάποιαν ἐνεργεσίαν μὴ τὴν ἐνθυμείσαι πλέον. Τὴν ἀχαριστίαν δημιουργεῖ συνήθως ἡ ἀλαζονεία τοῦ ἐνεργήτου.

*** Ὁ ἄνθρωπος εἴτε εὐτυχεῖ, εἴτε δυστυχεῖ ἔχει ἀνάγκην τῶν ἄλλων.

*** Ἀληθῆς πλοῦτος τῆς ζωῆς εἶναι ἡ ἀγάπη, καὶ πραγματικὴ πενία ὁ ἐγωϊσμός.

*** Μὴ δίδῃς πᾶν ὅ,τι ἔχεις· μὴ πιστεύσῃς πᾶν ὅ,τι ἀκούσεις, μὴ λέγῃς πᾶν ὅ,τι γνωρίζεις.

*** Θέλεις νὰ γείνῃς εὐτυχῆς διὰ μίαν στιγμὴν; Ἐκδικήσου.

— Θέλεις νὰ εἶσαι διαρκῶς εὐτυχῆς; Συγχώρησον.

*** Οἰονδήποτε σκοπὸν καὶ ἂν ἐπιδιώκῃς, βιάδιζε διαρκῶς πρὸς αὐτὸν χωρὶς νὰ σπεύδῃς, ἀλλὰ καὶ χωρὶς ποτε νὰ σταματήσῃς.

*** Ἡ λογικὴ κάμει τοὺς φιλοσόφους, ἡ δόξα κάμει τοὺς ἥρωας, ἀλλὰ μόνον ἡ ἀρετὴ κάμει τοὺς φρονίμους.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΑΛΛΑΣ ΙΑΤΡΟΣ

Εἶναι τέκνον τοῦ εὐάνδρου Δελβινακίου τῆς Πωγωνιανῆς τῆς Ἡλείρου, τὸ ὁποῖον πρῶτον εἶχε στήσει ἐν Κωνσταντινουπόλει τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ τυράννου Ἀλῆ-Πασᾶ, τὸν ὁποῖον καὶ κατώρθωσε νὰ ἐξορίσῃ ἐξ Ἰωαννίνων εἰς Τεπελένιον. Καὶ τὸ σπουδαιότερον ἀκόμη εἶναι, ἀπόγονος τοῦ Παπᾶ Γιάννη τοῦ Δάλλα ἐνὸς τῶν πρωτοργῶν τῶν κατὰ τοῦ Ἀλῆ ἐνεργειῶν, οἵτινες θὰ ἔφερον μόνον ὅλην τὴν δόξαν τῆς καταστροφῆς τοῦ κακούργου τούτου σατραποῦ, ἂν δὲν ἠττάτο ὁ Ναπολέων ἐν

Βατερλώ, καὶ δὲν ἐξήρχετο νικητρία ἢ μεγάλως εὐνοοῦσα αὐτὸν ἀγγλικὴ πολιτικὴ.

Ὁ ἰατρός κ. Χρήστος Δάλλας, οὗτινος ὁ ὑπὲρ τοῦ ἀλτροῦσμου ζῆλος καταφαίνεται καὶ ἐκ τῆς ἐν τῷ Ἀσύλῳ τῶν Μητέρων εἶναι ἐρευνητικώτατον πνεῦμα καὶ ἐνῶ ἀφ' ἐνὸς παλαίει κατὰ τοῦ Χάρουσι δι' ὅλων τῶν μέσων τῆς ἐπιστήμης, ἧς τυγχάνει εἰς τῶν ἐπιλεκτοτέρων στρατιωτῶν, ἀφ' ἐτέρου ἐρευνᾷ πᾶν ὅ,τι Ἡπειρωτικόν, καὶ ἰδίᾳ Δελβινακιώτικον. Χειρίζεται τὴν γραφίδα ὡς ἐξ ἐπαγγέλματος συγγραφεύς, καὶ ἐὰν δὲν μᾶς τὸν ἐπαιροῦν ὁ Ἀσκληπιός, θὰ τὸν ἐβλέπομεν σήμερον μεταξὺ τῶν ἀρίστων λογογράφων Ἡπειρωτῶν.

Ἡ κατωτέρω μετὰφρασις δὲν εἶναι μόνον μία ἀποκάλυψις Ἡπειρωτικοῦ κόσμου ἀκμάσαντος πρὸ ἐνὸς καὶ ἐπέκεινα αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ τοῦ Ἡπειρώτου ἰατροῦ συγγραφῆως, ὅστις τοσοῦτον δεξιῶς χειρίζεται τὸν κάλαμον.

Ἡ ΠΑΝΗΓΥΡΙΣ ΤΟΥ ΑΓΙΟΥ ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ

ΕΝ ΔΕΛΒΙΝΑΚΙΩ,

ΠΡΟ ΕΚΑΤΟΝΤΑΕΤΙΑΣ

Ἐκ τοῦ «Voyage dans la Grèce»
τοῦ F. C. H. C. Pouqueville. Τόμος 1 σελ. 381 καὶ ἐπέκεινα.

Ἦτο ἡ 13 Μαΐου (ν. ἡμ.) τοῦ 1806, ὅτε κατήλθον διὰ πρώτην φοράν εἰς τὸ Δελβινακίον. Ἐωστότε δὲν εἶχον ἰδῆ ἐν Ἡλείρῳ, ἢ πόλεις καὶ χωρία ἐκτισμένα ἐπὶ κρημνῶν, καὶ ἕτερα τοιαῦτα ἐπὶ τῶν κορυφῶν τῶν ὄρεων δίκην φωλεῶν ἀετῶν. Ἴδου ὅμως ὅτι τώρα εὕρισκον ἐν, τοποθετημένον εἰς τὸ βάθος ἐνὸς κρατήρος καὶ κρυμμένον ὑπὸ κρηπίδας βουνῶν, ἅτινα ἐφαίνοντο ὡς νὰ προσεπάθουν ζηλοτύπως νὰ τὸ προφυλάξωσιν ἀπὸ τὰς ἀναζητήσεις τῶν ταξιδιωτῶν. Ὁ πληθυσμὸς τοῦ χωρίου, ἀποτελούμενος, ὅπως καὶ κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς Ρέας, ἐκ γεωργῶν καὶ ποιμένων τῆς Θεσπρωτίας⁽¹⁾ ἐώρταζε, καθόσον τὴν ἡμέραν ἐκείνην εὕρισκετο «ἐν πανηγύρει»⁽²⁾. Χορὸς, συρόμενος ὑπὸ τῶν ὠραιότερων τῆς Ἡλείρου γυναικῶν⁽³⁾ ἐνδεδυμένων μὲ λευκὴν μαλλίνην χλαίνην, ἐχουσῶν δὲ τὴν κεφαλὴν καὶ τὸν τράχηλον κεκαλυμμένα διὰ σαλίου ἐκ κιτρίνης μετᾶξης, παρομοίου πρὸς τὸν πέπλον τῆς Ἡοῦς, ἐκάλυπτε τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου. Ὀλίγον τι περαιτέρω οἱ νεανίαί, ἐστολισμένοι μὲ ἄνθη ροιᾶς καὶ μὲ ἴα, ἐσχημάτιζον χοροὺς ἰδιαιτέρους.

(1) Ἀκριβέστερον Μολοσσίας.

(2) Πρόκειται ἀναμφιβόλως περὶ τῆς πανηγύρεως τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ πολιούχου τοῦ χωρίου, καθ' ἣν ἐξ ὅλων τῶν περιχώρων συρρέουσιν ἐπισκέπται εἰς Δελβινακίον τελεῖται δὲ ἡ πνήγυρις τὴν 2 Μαΐου, ἧτις ἡμερομηνία, συνέπιπτε τότε πρὸς τὴν 14 Μαΐου ν. ἡμ. καὶ ἔχι 13 ὡς γράφει ὁ Πουκεβίλ.

(3) Ἀνεκάλυπτε τὸ Δελβινακίον ἐφημέριζοτο διὰ τὴν ὠραιότητα τῶν γυναικῶν του ἴθε καὶ Βύρωνος Ἐπισκόπου Ἀρολδοῦ.

Οἱ γέροντες, καθήμενοι κεχωρισμένως, ἐφαίνοντο, ὡς ἐκ τῆς βαρύτητος αὐτῶν καὶ τοῦ ἐπιδοκιμαστικοῦ των ὄψεως, ὡσεὶ νὰ προήδρευον ἀρχαίας τινας ἐπισήμου τελετῆς, ἐξ ἐκείνων, καθ' ἃς ἡ εὐδαιμών Ἑλλάς, ἡ μήτηρ τῶν διασκεδάσεων, ἐστεφάνου τὰ τέκνα τῆς ἐν μέσῳ τῶν ἐπευφημιῶν τῶν λαῶν, τῶν σπευδόντων νὰ παραστῶσιν εἰς τὰς πανηγύρεις τῆς.

Μόλις ἀφίππευσα ἔσπευσα νὰ συμμεθέξω τῆς γενικῆς χαρᾶς καὶ οἱ γέροντες, οἵτινες μὲ ἐδέχθησαν μετ' εὐπροσηγορίας, μοὶ παρεχώρησαν πλησίον των θέσιν. Εἶχον ἀφήσει τοὺς Τούρκους μου εἰς τὸ κατάλυμα, ἀπαγορεύσας αὐτοῖς νὰ ἐξέλθωσιν ἐκεῖθεν, ἡ λεπτότης μου δὲ αὕτη, ἦν ἀμέσως ἀντελήφθησαν, ἔκαμε τοὺς γέροντας νὰ μοὶ ἐπιδαφιλεύσωσι περιποιήσεις, ἃς ἴσως, ἄνευ αὐτῆς, δὲν θὰ ἀπελάμβανον. (1) Ἡμῖν πολὺ εὐχαριστημένος ἐν μέσῳ τῶν ἀγαθῶν αὐτῶν Θεσπρωτῶν (2) καὶ ἐνόμισα πρὸς στιγμὴν ὅτι μετεφέρθη μεταξὺ τῶν συμπατριωτῶν μου, οὐχὶ τῶν σημερινῶν, ἀλλ' ἐκείνων, οὓς εἶχον ἴδει κατά τὴν νεότητά μου, ὅτε ἡ Γαλλία ἔζη ἐν τῇ ἀθωρότητι τῶν διασκεδαστικῶν καὶ χαριτωμένων ἀγροτικῶν τῆς ἐθίμων!

Ἄμα τῇ ἐμφάνισι τῶν πρώτων ἀστέρων, ἦναψαν φανοὺς πλήρεις ῥητίνης καὶ αἱ φωναὶ τῶν ἀνδρῶν ἐναλλασσόμενα, πρὸς τὰς τῶν γυναικῶν, ἠκούσθησαν. Ἐψαλλοντὴν δόξαν τῶν χριστιανῶν βασιλέων, τῶν ἀγαπώντων τοὺς λαοὺς των, ἔψαλλον τὰ θέλγητρα τῆς εἰρήνης, ἐνῶ συγχρόνως ἔσυρον τὸν «ῥωμαϊκόν» χορὸν. Ἦτοιμάζοντο δὲ νὰ ἀρχίσωσι καὶ τὸν πυρρίχιον, ὅστις ἐφευρέθη, ὡς λέγουσι, παρὰ τῶν Κρητῶν, ὅτε εἰς σημεῖον δοθὲν ὑπὸ τοῦ σημάντρου, οἱ χοροὶ ἐστάθησαν καὶ τὰ βλέμματα ἐστράφησαν πρὸς τὸ μέρος, ὅπου ὁ ἦχος ἠκούσθη. Ἀμέσως τότε ἐφάνη μακρὰ συνοδεία, κατερχομένη τοῦ ὄρους, ἧς προηγούντο «δαδοῦχοι» ἔχοντες ἐν χερσὶ δάδας ἀνημμένας, καὶ σημαιοφόροι, κρατοῦντες σημαίας. Ἄπαντες ἐσίγησαν καὶ ἐπιθαλάμια ἄσματα ἠκούσθησαν. «Ἵπαν-

(1). Ἀδικεῖ λίαν ὁ Πουκεβίλ τοὺς Δελβινακιώτας, τοὺς ἀεῖποτε διακρινόμενους διὰ τὴν φιλοξενίαν των.

(2) Ἀκριβέστερον Μολοσσῶν.

Τὸ Δελβινάκιον

δρεύεσαι, ἔλεγον οἱ κορυφαῖοι τῆς ἀρχαιοπρεποῦς ταύτης εἰδυλλιακῆς σκηνῆς, τοῦ βασιλέως τὸν υἱόν, εἶσαι ἢ βασίλισσα τοῦ χωρίου, ὦ ὠραία τῶν ὠραίων» μουσικὰ δὲ ὄργανα χωρικὰ συνώδευον ἑμμελῶς τὸ δίστιχον τοῦτο, ὅπερ ἐκάλυπτον μύρια «Ἴώ, Ἴώ». Ἡ γαμήλιος πομπὴ ἔφθασεν εἰς τὴν πλατεῖαν τοῦ χωρίου καὶ τὸ πλῆθος ἤνοιξε δίοδον εἰς τὰς νιόνυφες, αἵτινες ἐφάνησαν, ἔχουσαι τὴν λόμην των πλεγμένην μὲ νήματα χρυσαῖα καὶ τὴν κεφαλὴν κεκαλυμμένην διὰ τοῦ flamméum ἢ τῆς ἐκ πορφύρας καλύπτρας. Παιδιά ἔφερον πρὸ αὐτῶν ἐπὶ δίσκου τετραγώνου τὰ νυμφικὰ στέφανα, τὰ προωρισμένα, φεῖ! ὅπως ἀργότερον στολίσωσι τὰ μέτωπά των κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς θανῆς των. Ἐπροχώρησαν ὠραῖαι καὶ δεῖλαι, ὡς ἡ Αἰδώς, μέχρι τῶν γερόντων, οὓς ἐχαιρέτησαν ὑποκλινόμεναι καὶ τῶν ὀποίων μετὰ σεβασμοῦ ἠσπάσθησαν τὴν δεξιάν. Κρατούμεναι εἶτα παρὰ τῶν «Νουνῶν» ἐπροχώρησαν βραδέως πρὸς τὴν οἰκίαν τῶν νεονύμφων ὑπὸ τοὺς ἤχους τῶν ὀργάνων καὶ τῶν φωνῶν. αἵτινες ἐτόνιζον ἤδη, τὴν ἀντιστροφὴν τοῦ ἐπιθαλαμίου ἄσματος.

Ἐφοῦ εἶδον τὴν πομπὴν ταύτην, δὲν ἠδυνήθηεν νὰ ἀντιστῶ εἰς τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ νὰ μεταβῶ, μετὰ τὸ δεῖπνον, εἰς τοὺς γόμους, αἵτινες ἐτελοῦντο, οὐχὶ κατὰ τὴν ἀνιαρὰν συνήθειαν τῶν Ἑλλήνων, εἰς τὸ βάθος ἑνὸς χαρεμίου, ἀλλ' ὅπως εἰς τὴν Ἐδέμ, ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ οὐρανοῦ, τὸν ὅποιον ὁ πρῶτος ἄνθρωπος τὴν ἡμέραν τῆς Δημιουργίας, ἔλαβεν ὡς μάρτυρα τῶν ἀγῶν του ἐρώτων. Οἱ συνδαιτυμόνες, καθήμενοι ἐπὶ τῆς χλόης ἢ ἐπὶ ψαθῶν, περίεξ κεχωρισμένων τραπεζῶν, ἐστολισμένων δι' ἀνθέων, παρεδόθησαν καθ' ὀλοκληρίαν εἰς τὴν διασκέδασιν. Αἱ ἐξ εὐωδιαζόντων πεύκων δᾶδες, αἱ φωτίζουσαι τὴν σκηνὴν ταύτην, οὐδόλως ἐπεσκίαζον τὴν λάμπιν τοῦ στερεώματος, τοῦ σελαγίζοντος ἐκ τῆς μαρμαρυγῆς τῶν ἀστέρων, τῶν σπινθηροβολούντων ἐπὶ τοῦ διαφανοῦς αἰθέρος. Ἀνέπνεέ τις τὰς εὐώδεις ἀναθυμιάσεις τῶν ὀρέων, τῶν ἀνθέων καὶ τῶν δένδρων τῶν δασῶν, ὅτε μία τῶν νυμφῶν ἤρχισε νὰ ψάλλῃ διὰ

Ὁ ἐθνικὸς χορὸς τοῦ Δελβιναίου

φωνής δονουμένης ὑπὸ τῆς συγκινήσεως τὰς ἀκολούθους τροφάς: ¹⁾

Ὁ Τσέλιος ²⁾ σὺν μεγάλῳσε γλυκὸ τραγοῦδι ψάλλει
 Εἰς τοῦ βουνοῦ, σῶν λουλουδιῶν τὰ μυρωμένα κάλλι,
 Καὶ τοῦ βουνοῦ ὁ ἀντίπαλος ψιλή φωνή τονίζει
 — «Νὰ ζήσῃ ὁ κρῖνος ὁ λευκὸς ποῦ εὐωδιά σκορπίζει».
 Τὸ ἄκουσε ἡ Ἀγάπη μου στὸν κάμπο καταβαίνει
 Καὶ μὲ λουλούδια εὐμορφα γυρίζει φορτωμένη
 Μ' ἀνάμεσα στὰ λούλουδα ὁ κρῖνος ξεχωρίζει
 Λάμπει ἀπ' τὴν ἀσπράδα του καὶ εὐωδιά σκορπίζει
 Γενῶ τὸν πόδον στὴν ψυχὴ τοῦ κρῖνου ἡ μυρωδιά
 Κι' ἄσμα τονίζει τρυφερὸ ἀγάπης ἡ καρδιά·
 Γι' αὐτὸ τὸ στόμα καθενὸς ἄς ψάλλει μὲ γλυκάδα:
 «Ζήτω τοῦ κρῖνου ἡ ἐμμορφιά! Ζήτω καὶ ἡ ἀσπράδα».

Μεσονύκτιον ἐπλησίαζεν, ὅτε ἐγκτελείψα τοὺς συνδαιτυμόνας, ἤκουον ὅμως τὰ ἄσματά των, παρατεινόμενα ἐπὶ μακρὸν ἔτι, καὶ ἔμαθον κατὰ τὴν ἔγερσίν μου ὅτι τέρμα εἰς τὴν διασκέδασίν των ἔθεσε μόνον ἡ ἐμφάνισις τῆς Ἡοῦς, προσκαλούσης εἰς τὰς ἐργασίας τῶν ἀγρῶν τοὺς ἀνδρας τούτους, τῶν ὁποίων αἰῶνες ὀλόκληροι δουλείας δὲν ἠδυνήθησαν νὰ ἐξαλείψωσι τὸ εὐχαρι καὶ εὐπροσήγορον τοῦ χαρακτῆρός των.

Τὸ Δελβινάκιον, ὅπερ ὀνομάζω «Ὁμφάλιον», κατέχει τὰς πλευρὰς κρατῆρος, οὐτινος ἡ τοποθεσία εἶναι μοναδικὴ καθ' ὅλην τὴν Ἡπειρον· θὰ ἦτο δὲ κατωκνημένον πιθανῶς καὶ κατὰ τὴν παναρχαίαν ἔτι ἐποχὴν, ἀφοῦ ἐπὶ τῆς ὑπὸ τῶν μωαμεθανῶν κατακτήσεως· παρεχωρήθη εἰς τὰς Σουλτάνας ὡς προῖξ. Γνωστὸν δὲ ὅτι οἱ Τοῦρκοι κατέσχον ὅλα τὰ κτήματα τοῦ αὐτοκρατορικοῦ Οἴκου,

¹⁾ Τὸ πρωτότυπον τοῦ ἄσματος τούτου, παρ' ὅλλας μου τὰς ἐρεῦνας, δὲν κἀτόρθωσα νὰ ἀνεύρω, τὸ δὲ παρὰ τοῦ Πουκεδὶλ ἀναγραφόμενον εἶναι γαλλικὴ μετὰτάφρασις τοῦ ἄσματος, ὃ ἤκουσε τότε, ἐπομένως τὸ ἐναυθῆα κραταιθήμενον εἶναι ἐκ μεταφράσεως μεταφράσεως...

²⁾ Τσέλιος = νεανίας, παλληγκάρι.

τῶν ἐκκλησιῶν τῶν χριστιανῶ ἀρχόντων, οὓς διετέλλησαν, δυνάμει τοῦ βυρβάρου δικαίωματος τοῦ ἰσχυροτέρου. Ἐν τούτοις εἰς Δελβινάκιον δὲν σῶζονται ἐρείπια πλὴν κατὰ τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς Ἐκκλησίας, τῆς εὐρισκομένης εἰς τὸ μέσον τῆς πλατείας τοῦ χωρίου καὶ μιᾶς οἰκίας τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ ¹⁾ ἀνεκαλύφθησαν συντρίμματα ἀρχαίων στιγλῶν, αἵτινες ἀποδεικνύουσι τὴν ὑπαρξίν εἰς τὸ βάθος τοῦ κρατῆρος, τούτου, ἀρχαίας τινὸς πόλεως. Ἐπὶ πλεόν ἢ κωμόπολις αὕτη ἀριθμεῖ 600 κατοίκους χριστιανούς, αἵτινες ἠθὰ ἦσαν τελείως εὐτυχεῖς, ἐὰν τοὺς ἄφρονον ἡσύχους νὰ ἀπολαύσωσι τοὺς καρποὺς τῆς ἐργασίας των.

Μετάφρασις

ΧΡΗΣΤΟΥ ΔΑΛΛΑ

Κατὰ τινὰ σκοτεινὴν νύκτι τυφλὸς τις περιεπάτει εἰς τὴν ὁδόν, κρατῶν ἀναμμένον λύχνον καὶ φέρον ἐπὶ τῶν ὤμων λάμπρον.

— Φίλε προσεφώνησέ τις ἀπαντήσας αὐτόν, εἰς τί σὲ χρησιμεύει τὸ φῶς τοῦτο; διὰ σὲ δὲν εἶναι τὸ αὐτὸ ἡμέρα καὶ νύξ;

Εἰς ταῦτα ἀπεκρίθη γελῶν ὁ τυφλός:

— Δὲν φέρω διὰ τὸν ἑαυτόν μου τὸ φῶς, διότι ὡς βλέπεις δὲν ἔχω διόλου ἀνάγκην αὐτοῦ, ἀλλὰ διὰ τοὺς σκαιούς ὡς σὲ, διὰ νὰ προσέχωσι μήπως πέσωσιν ἐπάνω μου καὶ συντριβοῦσι τὴν λάμπρόν μου.

Ὁ ἄρχων τοῦ τόπου συναντᾷ καθ' ὁδόν τὸν Αἰσωπον καὶ τὸν ἐρωτᾷ ποῦ ὑπάγει. Ὁ Αἰσωπος ἀφηρημένος ἀπαντᾷ: Δὲν εἰδέω. Ὁ ἄρχων θεωρήσας τοῦτο προσβολὴν, διατάσσει νὰ τὸν φυλακίσουν. Τότε εἰς τὸν δρόμον, ἀπαγόμενος εἰς τὴν φυλακὴν, λέγει τοῦ κλητῆρος.

— Δὲν σοὶ φαίνεται ὅτι ἀδικῶς φυλακίζομαι, ἀφοῦ ἀπήνησα ὀρθῶς. Μήπως ἤξευρον ὅτι θὰ μὲ ὀδηγήσῃς εἰς τὰς φυλακάς. Μὰ τοὺς θεοὺς ὄχι!

¹⁾ Τῆς περιφήμου Κούλας, ἣν ἔκτισεν ὁ Ἀλῆ-Πασᾶς καὶ ἣν, ἐν μιᾷ νυκτί, ἄμα τῇ ἀναγγελίᾳ τοῦ θανάτου τοῦ τυράννου, κατεδάφισαν ἐκ θεμελίων οἱ Δελβινάκιῶται.

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

ΔΗΜ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Γόνος τῆς ἀρχαιοτάτης καὶ εὐγενοῦς οἰκογενείας τοῦ Ζαγορίου τῆς Ἡπείρου, καθηγητῆς ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ καὶ Γυμνασιάρχης τοῦ ἐν Πέραν Ἐθνικοῦ Ἑλληνογαλλικοῦ Λυκείου. Ἄν καὶ πολὺ νέος ὁ κ. Σάρρος δὲν εἶναι ἡ πρώτη φορά, καθ' ἣν ὑπηρετεῖ ὡς Γυμνασιάρχης. Εἰργάσθη ἐπὶ πολλὰ ἔτη ὡς τοιοῦτος ἐν Κύπρῳ, Σέρραις καὶ Ἀδριανουπόλει, καὶ ὡς γενικός ἐπιθεωρητῆς τῆς ἑλληνικῆς ἐκπαιδεύσεως ἐν Μακεδονίᾳ καὶ Θράκῃ, ἀφήσας τὰς ἀρίστιας τῶν ἐντυπώσεων πανταχοῦ, ὡς αὐστηρὸς τηρητῆς τοῦ καθήκοντος καὶ ὡς ἰδιοφυῖα διοικητικῆ, ὡς νοῦς τετραγωνικός, ὡς ἐνσάρκωσις τῶν Ἡπειρωτικῶν ἀρετῶν.

Ὁ κ. Σάρρος ἀπὸ τῶν βάνθρων τῆς Ζωσιμαίας Σχολῆς, ἐνθα ἀπεπεράτωσε τὰ γυμνασιακὰ του μαθήματα, παρέσχε τρανὰ δείγματα τοῦ ὅτι δὲν θὰ περιορίζετο ὦν ἀπλῶς εἰς τῶν πολλῶν Ἡπειρωτῶν διδασκάλων, καὶ ἐνῶ ἀφ' ἑνός, δεκατετραετῆς μόλις, συνέθετε ποιήματα πολλοῦ ἄξια λόγου, ἀφ' ἑτέρου συνέλεγε δημοτικὰ ἄσματα, μυρολόγια, παραμύθια, παροιμίας, λέξεις, ἠθῆ καὶ ἔθιμα καὶ ἄλλο γλωσσικὸν ὕλικόν, ἐνστίκτως φερόμενος ἔξω τοῦ κύκλου τοῦ σχολαστικισμοῦ.

Ἐπιδοθεὶς μετὰ φανατισμοῦ εἰς τὰ καθήκοντα τῆς διδασκαλίας τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης εὐθὺς ὡς ἀπεφοίτησε τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου (1897), ἐγκατέλειψε μὲν τὴν Μοῦσαν, ἀλλ' οὐδέποτε ἔπασσεν ὦν ποιητῆς, ποιητῆς ἐν ἐφεδρείᾳ. Τὰ πρῶτά του δημοσιευθέντα ποιήματα ὑπὸ τὸν τίτλον «*Πρῶτα Τραγούδια*» (1890), ὅτε ἦτο ἀκόμη μαθητῆς τοῦ Γυμνασίου, φέρουν τὸν τύπον τῆς πρωτοτυπίας. Ὁ κ. Σάρρος, ὡς ποιητῆς, ἐξῆλθε τῆς τετριμμένης παρασχικῆς ὁδοῦ, μόνος του, ἐξωτερικεύσας τὰ ποιητικὰ του αἰσθήματα ὡς Ἑλλην Ἡπειρώτης, τοῦ ὁποίου τὴν καρδίαν ἐθελῆεν ἢ ποιητικῆ τῆς ἰδιαιτέρας πατρίδος του φύσις, τὰ ἠθῆ της, τὰ ἔθιμά

της, οί πόνοι της και οί πόθοι της. Τῆς σύλληψης ταύτης δείγματα εἶναι τὰ κατωτέρω δημοσιευόμενα ποιήματα, ἅτινα ἀποπνεύουν τὸ γνήσιον ἄρωμα τῆς δημώδους Ἑπειρωτικῆς ποιήσεως, καὶ τὴν χάριν τῶν ἀρχαίων εἰδυλλίων. Ὀλίγον βραδύτερον ἐδημοσίευσεν γλαφυρωτάτην παράφρασιν τῶν καθ' Ἡρώ καὶ Δέανδρον καὶ Ἑπειρωτικὰς τινὰς ἠθογραφίας ἐν τῇ Φωνῇ τῆς Ἑπέρου. Μύστης τοῦ στίχου, ὡς ὀλίγοι ἄλλοι τῶν νεοελλήνων ποιητῶν, ὁ κ. Σάρρος ἠδίκησε τὴν νεοελληνικὴν ποίησιν, προωρότατα ἀποσυρθεῖς, ἀφοῦ ἐφιλοτέχνησε καὶ ὥραίας ἐμμέτρους μεταφράσεις ἀρχαίων δραμάτων, καὶ ἐπιδοθεῖς εἰς λαογραφικὰς συγγραφάς. Τὸ παρ' αὐτοῦ ἐκδιδόμενον μέγα λεξικὸν τῆς Ἑπειρωτικῆς διαλέκτου καὶ ἡ κατὰ τῷ 1893 βραβευθεῖσα ἐν τῷ γλωσσικῷ διαγωνισμῷ τοῦ Πανεπιστημίου ἐν Ἀθήναις σπουδαία ἀλλ' ἀνέκδοτος εἰσέτι λαογραφικὴ καὶ λεξικογραφικὴ ἐργασία ὑπὸ τὸν τίτλον **Ἑπειρωτικὰ ποικίλα**, εἶναι τρανὸν δεῖγμα τῶν ἀντύτων αὐτοῦ μελετῶν ὅπως περισώσῃ καὶ φέρῃ εἰς φῶς τὰ ζῶντα μνημεῖα τῆς Ἑπέρου, ἅτινα ἐπιβουλεύεται ἀπὸ πολλοῦ ἤδη ὁ ψευδοπολιτισμὸς, καὶ ἐνώπιον τῶν ὁποίων ἀναίσθητος ἀντιπαρέχεται λεγεὼν ὅλην Ἑπειρωτῶν διδασκάλων καὶ καθηγητῶν. Πόσα ἔξοχα Ἑπειρωτικὰ μνημεῖα γλωσσικὰ καὶ λαογραφικὰ ἀπωλέσθησαν ἤδη διὰ παντὸς διότι δὲν ὑπῆρχον περισσότεροι Ἀραβαντινοὶ καὶ περισσότεροι Σάρροι!

Τὸν κ. Σάρρον, ἐκτὸς πολλῶν ἄλλων σπανίων προσόντων, διακρίνει καὶ ἔκτακτος κριτικὴ ἰδιοφυΐα, ἐκδηλωθεῖσα εἰς πολλὰς εὐδοκιμωτάτας διορθώσεις ἀρχαίων κειμένων καὶ εἰς κρίσεις ποιητικῶν ἔργων, κλπ.

Τοιοῦτος ὁ κ. Σάρρος, ὁ νῦν εὐδοκίμως διευθύνων τὸ Ἐθνικὸν Ἑλληνογαλλικὸν Λύκειον, ὅστις, καὶ ὡς ἐπιστημονικώτατα κατηγορησόμενος ἐργάτης τοῦ λαογραφικοῦ ὕλικου τῆς Ἑπέρου, μέλει νὰ σώσῃ ἐκ τῆς ἀπωλείας σπουδαία μνημεῖα, ὑπηρετῶν οὐχὶ μόνον τὴν Ἑπέρον, ἀλλὰ καὶ τὴν Ἐπιστήμην.

X. X.

ΟΙ ΛΥΓΕΡΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ ΜΟΥ

Βαρέθηκα τὴν Ξενιτεῖά μὲ τὰ καμώματά της
θὰ πάγω στὴν πατρίδα μου, θὰ πάγω στὸ χωριό μου,
— κάλλιο βοσκὸς στὸν τόπο μου παρὰ εἰς Ἄν' ἀρέντης —
νὰ πάρω χίλια πρόβατα καὶ πεντακόσιο γίδια,
καὶ νὰ διαλέξω λυγρὴν γυναῖκα νὰ τὴν πάρω.
Θὰ φτιάσω στρούγκα στὸ χωριὸ καὶ στάνη μὲς τὸ λόγγο
καὶ βρούσι καὶ παράστανη στὸ μέγα μονοπάτι,
οἰμὰ εἰς τὲς λεῦκες τὲς πολλὰς καὶ στὸν βαθὺν τὸν ἥσιον,
ὄθι περνοῦν οἱ λυγρὲς ὄντα ξυπνοῦν τὰρδύνια
μὲ τὴ γλυκάδα τῆς ἀγῆς μὲ τὴ δροσιά τῆς νύχτας,
ὄθι περνοῦν οἱ ἔμορφοι ὄντα γλυκοχαράζῃ
σὰν τὲς νεοῖδες τοῦ γιαιοῦ, σὰν τὲς ξωθιὰς τοῦ λόγγοι,
καβάλλα, γοργοπέλεκτια καὶ ψιλοτραγουδῶντας,
ἀραδιασμένους μιὰ χαρὰ, θαρροῖς πῶς εἶναι ψίμι,
κιἄλλες πάγουν εἰς ἀμπέλια τους κι' ἄλλες πάγουν εἰς λόγγο.
Θ' ἀρμέω τὰ γίδια τὸ πρῶτ' νὰ τὲς γαλοποιτίσω,
νὰ πίνουν καὶ εἰς τὸ δρόμο τους νὰ φεύγουν τραγουδῶντας,
κὲγὼ μὲ τὴ φλογέρα μου νὰ τὲς ξεπροβοδίξω.
κι' ὅσο νὰ πὰν στὸν ἔργο τους καὶ πίσω νὰ γυρίσουν
θ' ἀρμέγω καὶ τὰ πρόβατα, θὰ πῆγω τὸ τυρὶ μου.
Σὰν καλοφῆξῃ ὁ Θεὸς κι' ἐρῆτῃ τὸ μεσημέρι,
πὸν λάμπει ὁ ἥλιος εἰς κορφὰς καὶ χαμηλὰ ζαλίζει,
θὰ κάθωμαι εἰς τὴ βρούσι μου εἰς τὸν ἥσιον ξαπλωμένος
μὲ τὴ φλογέρα εἰς τὸ πλευρό, μὲ τὸ ψητὸ εἰς τὸ πλάγι,
κι' ἀντίκρυ τὸ κοπάδι μου εἰς τὰ δένδρα θὰ σταλίξῃ.
Καὶ σὰν γυρνοῦν οἱ λυγρὲς πεζὲς κι' ἀποσταμένες
μὲ τὰ μουλάρια τους μπροστὰ τὰ βαροφοροτωμένα
θὰ σταματοῦν εἰς τὴ βρούσι μου, νὰ μοῦ γλυκομιλοῦνε,
νὰ μοῦ ζητοῦν λίγο νερὸ νὰ πιοῦν νὰ δροσιοτοῦνε.

κ' ἐγὼ θὰ δίνω τες νερό νὰ τες κρυοποτίζω
θὰ δίνω και χλωρό τυρί νὰ χλωραθῆ ἡ καρδιά τους.

Νά τες περνοῦν οἱ ὄμορφες, λιγνές και μανρομμᾶτες,
πῶχουν στὰ μάτια τὸν καϊμὸ, πῶχουν στὸ στόμα μέλι·
νά τες περνοῦν οἱ λυγερές, ξανθές, καγκελοφρύδες,
πῶχουν τὰ γέλια στὰ μαλλιά τῆ ζάχαρι στὰ χεῖλη·
στέκουν και με καλημεροῦν και μοῦ γλυκομιλοῦνε
και μοῦ ζητοῦν λίγο νερό νὰ πιοῦν νὰ δροσιοθοῦνε.
«Πιέτε νεράκι λυγερές και δροσιοθῆτε ροῦσες,
κ' ἐσεῖς οἱ παραλυγερές σταθῆτε παραπίσω·
ἔχετε δρόμο σὰν πολὺν κι' ἀνήφορο μεγάλο
κ' ἐσεῖς εἰστε πάρα μικρές και πάρα χαϊδεμένες·
ἐλάτ' ἐδῶ στὸν ἥσκιο μου για νὰ ξεκουραστῆτε,
νὰ φᾶτε και χλωρό τυρί και δροσερῆ παγούδα.»

Πίνουν νεράκι οἱ λυγερές, δροσολογοῦνται οἱ ροῦσες
κι' αὐτὲς οἱ παραδιαλεχτὲς στέκονται παραπίσω,
και τὲς κερνῶ χλωρό τυρί και δροσερῆ παγούδα.
Ὅλες μοῦ λὲν «πολλάειτη σου νὰ σχωρεθῆ ὁ γονιός σου»
και μιὰ γραμμένη πέρδικα, μιὰ πεταχτὴ νεράϊδα,
αὐτὴ μοῦ λέει «στὸ γάμο σου και τότε νὰ χαροῦμε».

Θαροῦ πῶς τὴν ἐδιάλεξα τὴν κόρη ποῦ γυρεύω.

Τ' ΑΓΡΙΟΛΟΥΛΟΥΔΑ

Δὲν θέλω τᾶνθη τῶν γλαστοῶν τὰ συχροποτισμένα,
ὁποῦ καθέννας εὐκόλα μορεῖ νὰ μυρισθῆ
και δὲν μ' ἀρέσουν λούλουδα σὲ κήπους φντεμένα,
ποῦ ὁ ἕνας ἐδῶ διαμαίνεται κι' ἄλλος ἐκεῖ πατεῖ.

Γιὰ μένα αὐτῶν ἡ μυρωδιά κι' ἡ χάρις εἶναι ξένη.
μὲ τῶν πολλῶν τὸ μύρισμα κ' ἡ εὐωδιά χαλνᾶ,
μὲ τῶν πολλῶν τὸν θαυμασμὸ κι' ἡ χάρις ξεθυμαίνει.
Ζηλεύω τὰ γριολούλουδα ποῦ βγαίνουν 'ς τὰ κρημνά.

Θέλω τῶν λόγων τοὺς ἀνθοὺς και τῶν βουνῶν τὰ κρῖνα,
ποῦ εἶναι σεμνὰ κ' ἐντροπαλιὰ, πῶχουν ἀθῶρα χάρι.
τί κοῦμα! τᾶχει ἡ ἐρημιὰ μονάχη τῆς καμάρι!
ἄς ἤμουν ἐρημιὰ κ' ἐγὼ νὰ χαίρωμαι μ' ἐκεῖνα!

Η ΜΕΤΑΝΟΙΩΜΕΝΗ ΚΛΗΜΑΤΑΡΙΑ

Κληματαριά περήφανη, μιὰ μέρα ζουρασιμένος
ἠθέλησα 'ς τὸν ἥσκιο σου κ' ἐγὼ νὰ ξεποστᾶσω·
Κ' ἐοῦ μοῦ τὸν ἀρηθήκηες, φοβήθηες μὴ σου φθάσω
τ' ἀγένωτα σταφύλια σου, κ' ἐγὼ ἠλιοκαμένος
παρακαλοῦς' ἀνώφελα, τὸν ἥσκιο σου ζητῶ,
ὀλίγον ἥσκιο και δροσιὰ για νὰ ξεκουραστῶ.

Τώρα σὲ βλέπω, σῶ τρεση ἐκεῖνο τὸ καμάρι,
ἔγιν' ἀραιὸς ὁ ἥσκιος σου και παραγενομένη
κρέμονται τὰ σταφύλια σου· τώρα πλιὸ λὲς 'ς ἐμένα
τὸν ἥσκιο, τὰ σταφύλια σου νὰ τ' ἀπολαύσω χάρι.
Σ' εὐχαριστῶ τὴ χάρι σου, κληματαριά χροσῆ,
ἐγὼ τώρα ξεπόστασα κ' ἔχσ τὴν πάντα ἐσύ.

(1890)

ΟΙ ΔΙΩΧΝΕΣ

Σὺν ἀπεράσῃ τὸ Δεκαπενταύγουστο κ' ἔρθουν τὰ πρωτοβρό-
χια στρώνονται τὰ σάβια καὶ τὰ πλάγια, οἱ λόγγοι καὶ τὰ λιβάδια
τοῦ χωριοῦ μὲ Διῶχνες.

Κ' εἶναι οἱ Διῶχνες μανουσίκια ὄμορφα καὶ ταπεινά,
ἄλλες κάτασπρες, ἄλλες κατακίτρινες, ἄλλες τριανταφυλλίες. Κ' εἶναι
οἱ Διῶχνες τὰ πρῶτα καὶ τὰ ὑστερὰ ἀπλᾶ καὶ ὄραϊα στολίδια,
ποὺ δωρίζει ὁ Χυνόπορος εἰς τὴν ἡλικιωφαλισμένην ἔξοχὴ καὶ τὴν
καλοπιάνει. Κ' εἶναι οἱ Διῶχνες κρυφὸ καμάρι τῶν λόγγων καὶ
ἀξέτιμητο στρωσεῖδι τοῦ κάμπου. Κ' ἐνῶ ἡ ἔξοχὴ χαίρεται μ' αὐ-
τὲς ἡ ψυχὴ μὴ παραποιεῖται. Τὲς ἀγαπᾷ τὲς Διῶχνες σὰν ἀθῶα
καὶ σ μὲν καὶ ζηλεμένα λουλούδια ποὺ εἶναι, ἀλλὰ μ' ἐγγίξουν
κατάκαρδα, γιατί εἶναι σημεῖο θλιβερὸ γιὰ τοὺς νέους τοὺς τα-
ξειδιῶτες. Ἡ Διῶχνη ποὺ πρωτοφυτρώνει εἶναι ἡ πρῶτὴ ξαφνικὴ
μαχαιριὰ ποὺ ἡ ξεπλανήτρα ξενιτεῖα ἐμπήγει εἰς τὰ φυλλοκόδια τῆς
φτωχῆς πατρίδος μας!

Μὲ τὴ θλιβερὸν χαμόγελο τὲς πιάνουν εἰς τὰ χέρια τοὺς καὶ στο-
λίζουν τὸ φῶσμά τοὺς τὰ παλληγάρια τοῦ χωριοῦ. **Βῆκαν οἱ
Διῶχνες**, ἀκούς εἰς τὸ χωριό, κ' εἶναι ὁ λόγος αὐτὸς τὸ θλιβερὸ μῆ-
νυμα τῆς μητροῦς μας ξενιτεῖας, ποὺ φωνάζει τοὺς ταξειδιῶτες
εἰς τὴν φαρμακερὴ ἀγκαλιὰ τῆς. **Βῆκαν οἱ Διῶχνες**, ἀκούς εἰς τὸ χω-
ριό, κ' εἶναι πικρὸς, πολὺ πικρὸς ὁ λόγος αὐτός. Καὶ βλέπεις ὅλην
τὴν χώρα σιωπηλὴ καὶ μαραμμένη. Οἱ γυναῖκες μὲ τὰ μαντήλια
τοὺς κατεβασμένα ὡς τὰ μισοδακρυσμένα μάτια τοὺς τὰ παιδιά
συλλογισμένα δὲν παίζουν, δὲν χοροπηδοῦν καθὼς πρῶτα κ' οἱ τα-
ξειδιῶτες μὲ φρενιτὸ θάρος καὶ ξηρὸ χαμόγελο ἐτοιμάζονται πάλι
γιὰ τὰ μακρονά κινεῖται τοὺς λογαριασμοὺς των, ἀγοράζουν τὰ
χρειαζόμενα τοῦ σπιτιοῦ των, κινεῖται τὰ τελευταῖα συγγενικὰ
τραπέζια, καὶ συντάσσονται ἀπὸ δευτέρα εἰς τετράδι κ' ἀπὸ τετράδι

εἰς παρασκευὴν γιὰ νὰ κινήσουν εἰς τὰ μακρονά, νὰ φύγουν εἰς ξένα.
Πόσο θλιβερές, πόσο πικρές εἶναι αὐτὲς οἱ μέρες ποὺ ἀφίρουν τὰ
παιδιά τὴν καρδιά τοὺς εἰς τὴν πατρίδα καὶ εἰς τοὺς ἀγαπημένους τοὺς
καὶ ξενιτεύονται εἰς τὴν Μοίρην των τὰ γραφτά. Εἶναι ἡμέρες θανά-
του καὶ κἀκεῖ περισσότερα. Γιατί, καθὼς λέγουν καὶ τὰ παραπονε-
μένα χεῖλη τῆς πατρίδος μας,

«*Παρηγορὰ ἔχει ὁ θάνατος καὶ λησμοσύνη ὁ Χάρος
κ' ὁ ζωντανὸς ξεχωρισμὸς παρηγορὰ δὲν ἔχει.
χωρίζ' ἡ μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τὴ μάνα,
χωρίζονται τὰνδρόγυνα τὰ πολυαγαπημένα.
εἰς τὸν τόπο ποὺ χωρίζονται χορτάρι δὲν φυτρώνει,
κ' ἂν καὶ φυτρώσῃ κίτρινο κ' αὐτὸ μαραγκιασμένο.
τὰ δένδρα ὄντα χωρίζονται τὰ δένδρα ξεροζιάνουν
καὶ πάλι ὄντ' ἀντιμῶνωνται τὰ δένδρα φύλλα βγάνουν».*

Καὶ ἀρχίζουν τώρα νὰ φεύγουν εἰς ξένα παιδιά πρωτοτάξειδα,
παλληγάρια καὶ νοικοκυραῖοι ἄλλοι ἀνάμα κ' ἄλλοι ξεχωριστά, καὶ
λείπουν ἀπὸ ἕνα ἕνα ὅλοι οἱ καλοὶ χωριανοί, κ' ἀπομένουν μο-
ναχὲς οἱ πικραμένους τοὺς οἰκογένειες, ἔρημο τὸ καίμενο χωριό,
ἄδεια τὰ στασεῖδια τῆς ἐκκλησιᾶς, καὶ τὸ γελαστὸ καὶ γαρύμενο
μεσοχώρι φαίνεται βωβὸ καὶ κρύο, μὲ τὸν παντοτινὸ Πλάτανο
μοναχᾶ, τὸν πελώριον αὐτὸν Πλάτανο, ποὺ τὸν ζηλεύουν τόσοι
γιατὶ ἔη καὶ μεγαλώνει πάντα εἰς τὸν τόπο ποὺ γεννήθηκε, γιατί ἀ-
ναπνέει πάντα τὸν ἑλαφρὸ καὶ μυρωδάτον ἀέρι τοῦ χωριοῦ, καὶ
πίνει πάντα τὸ δροσερὸ νερό του. Ἄλλὰ κ' ὁ Πλάτανος αὐτὸς ποὺ
ἔχει τὲς γαρὲς καὶ τὲς λύπες μας, ποὺ ἐγνώρισε τοὺς πάππους καὶ
τοὺς προπάππους μας, ποῖος ἔχει τί ἔχει μέσα του; Ἄχ νὰ ἡμ-
ποροῦσε νὰ μᾶς ἀνοίξῃ τὴν καρδιά του καὶ νὰ μᾶς διηγήσῃ!

Καὶ ἀπομένουν εἰς τὸ χωριό τὰ γυναικόπαιδα συλλογισμένα καὶ λί-
γοι θεοφοβούμενοι γερόντοι, σκεπτικοί, ποὺ ζοῦν μὲ τὲς παλαιᾶς γλυ-
κόλικες ἐνθυμήσεις καὶ μ' ἕνα ἀνυπόμονον κρυφὸν καὶ μὴ προσ-
μένον σὰν τὸν προφήτη Σαμουὴλ ν' ἀληθινήσῃ ἕνα παλαιὸ ἱερὸ

καὶ πατροπαράδοτον ὄνειρον καὶ κατόπι νὰ ποῦν σὰν ἐκεῖνος τὸ :
νῦν ἀπολύεις τὸν δούλόν σου Δέσποτα. . .

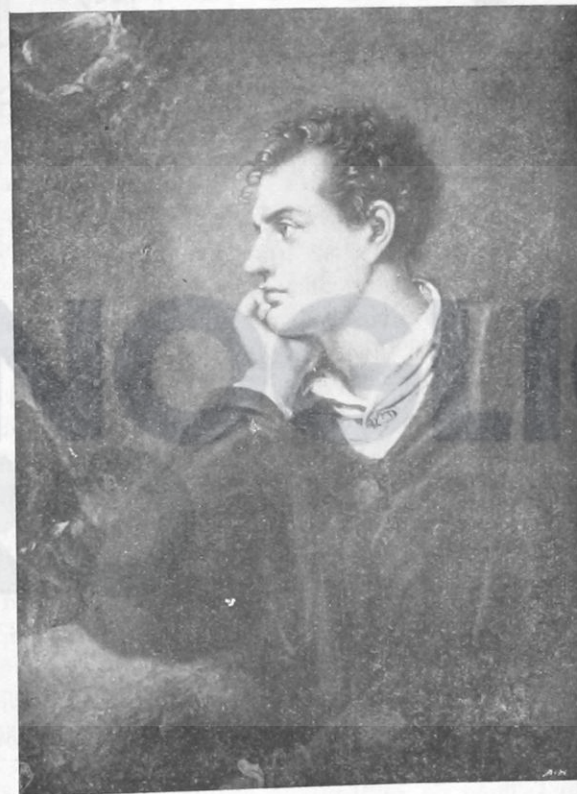
Καὶ φεύγουν οἱ λεβέντες νὰ κερδήσουν στὰ μακρυνά, οἱ πλειότεροι ὅπου τοὺς ρίξη ἡ τυφλὴ Μοῦρὰ τους, γιὰ νὰ φέρουν στὸ φτωχὸ χωριὸ πὺν γεννήθηκαν καὶ νὰ ζήσουν μὲ τοὺς ἀγαπημένους των μὲ τιμὴ καὶ ὑπόληψι, καὶ κάθονται χρόνια πολλὰ στὰ ξένα καὶ τραουῦν χίλια δύο βάσινα καὶ πάθια. Τὶ νὰ κάμουν, εἶναι κακὴ ἢ ἀνάγκη. Στὰ στενοσίνορα χωριά εἶναι δύσκολη ἡ ζωὴ. Καλό-τυχοι ὅσοι στὸν τόπον πὺν γεννήθηκαν ἤμποροῦν νὰ καλοζήσουν τίμια, μὲ τὸ βιό τους, μὲ τὰμπελοχώραφα καὶ τὰ κλαδερά τους, μὲ τὰ ζωντανά τους, μὲ τὴν τέχνη τους, μὲ τὰ γράμματά τους. Μο-νάχα ἡ στιγμή τοῦ ζωντανοῦ ξεχωρισμοῦ τί κωστίζει στοὺς ταξει-διῶτες. Ἀλλὰ μόνον ἔς αὐτούς; τάχα ἐκεῖνοι πὺν μένουν στὸ χωριὸ καὶ τοὺς ξεχωρίζονται δὲν ἔχουν πλειότερο βάσινο;

Καὶ μ' ὄλ' αὐτὰ δὲν ἀφίνεται εὐκόλα ἡ πατρίδα γιὰ πάντα καὶ δὲ μπορεῖ νὰ ξεκάνη κανένας ἀπ' αὐτὴ μ' ὅσα καλὰ καὶ ἄν εὔρη στὰ ξένα. Εἶναι ἀπὸ τὸν Θεὸ εὐχὴ ἢ κατάρα—δὲν ἤξεύρω τί νὰ τὸ πῶ—νὰ μᾶς τσιμπάει ἡ καρδιὰ γι' αὐτὴν τὴν φωλεὰ πὺν γεννηθήκαμε, ὅσο μικρὴ καὶ φτωγὴ καὶ τιποτένια κι' ἄν εἶναι.

Βῆκαν οἱ Διῶχες ἐπὶ διώχῳ πατρίδα μας! Ὡρα καλὴ σας, πουλλιὰ ταξειδιάρικα. Εἶναι κακὸς ὁ ἀγῶνας τῆς ζωῆς· ὅπως θέ-λομε δὲν ἤμποροῦμε νὰ ζήσωμε κι' ὅπως ἤμποροῦμε δὲν θέλομε. Ὡρα καλὴ σας, μὲ τὸ καλὸ νὰ πᾶτε στὰ ξένα καὶ γρήγορα νὰ γυ-ρίσητε μὲ τὸ καλὸστὸ χωριὸ σας καὶ στὸ σπιτάκι σας, ὅπου, ἀνάμεσα εἰς ὅλους τοὺς ἀγαπημένους σας, εἰς αὐτὴ τὴ μικρὴ γωνιά πὺν γεν-νηθήκατε καὶ μεγαλώσατε, θὰ βοῆτε τὴν εὐτυχία πὺν κυνηγᾶτε.

Βῆσα Ζαγορίου 24 Αὐγούστου 1893

Δ. Μ. ΣΑΡΡΟΣ

Φ ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

Ο ΛΟΡΔΟΣ ΒΥΡΩΝ

ΕΝ ΗΠΕΙΡΩ

(Ἐξ ἀνεκδότων ἐπιστολῶν του)

Ἐκ τῶν πολλῶν ἐπιστολῶν τοῦ λόρδου Βύρωνος μία, ἀπυθνομένη ἐκ Πρεβέζης πρὸς τὴν μητέρα του, ὑπὸ χρονολογίαν 12 Ὀκτωβρίου 1809, ἐνδιαφέρει τοὺς Ἡπειρώτας.

«Εὐρίσκομαι ἀπὸ τινος χρόνου ἐν Τουρκίᾳ ἡ πόλις, ἀπὸ τὴν ὁποίαν σοὶ γράφω, εἶναι εἰς τὰ παραλία· ἐγὼ ὅμως ἐφθάσα ἐδῶ, ἀφοῦ διέτρεξα τὴν Ἡπειρον, μεταβάς εἰς ἐπίσκεψιν τοῦ Πασιᾶ. Εἶχον ἀναχωρήσει ἀπὸ τὴν Μάλταν τὴν 21 Σεπτεμβρίου, ἐπιβιάνων τῆς «Ἀράχνης», ἐνὸς πολεμικοῦ δικροῦτου, καὶ μετὰ ὀκτὼ ἡμέρας ἐφθάσα εἰς τὴν Προβέζαν. Ἀπ' ἐδῶ μετέβην εἰς τὸ Τεπελένιον, διατρέξας 150 μίλια. Εἰς τὸ Τεπελένιον εἶναι τὸ καλοκλιρινὸν ἐνδιαίτημα τῆς Ὑψηλότητός του καὶ ἐκεῖ ἔμεινα τρεῖς ἡμέρας. Ὁ πασιᾶς ὀνομάζεται Ἀλῆς καὶ θεωρεῖται ἀνθρωπος ἰκανώτατος. Κυβερνᾷ ὅλην τὴν Ἡπειρον καὶ μέρος τῆς Μακεδονίας. Ὁ υἱὸς του Βελῆ πασιᾶς, διὰ τὸν ὁποῖον μοὶ ἔδωκε γράμματα, κυβερνᾷ τὸν Μωρητῆν καὶ χαίρει μεγάλην ἐπιτροπὴν εἰς τὴν Αἴγυπτον, μὲ ἄλλας λέξεις εἶναι εἰς ἀπὸ τοὺς ἰσχυροτάτους ἀνδρας τῆς σήμερον ἐν Τουρκίᾳ.

»Ὅταν ἐφθάσα εἰς τὰ Ἰωάννινα, τὴν πρωτεύουσαν τοῦ Ἀλῆ, μετὰ τριῶν ἡμερῶν ἀνὰ τὰ βουνὰ ὁδοιπορίαν, καὶ ἐν μέσῳ τόσον γραφικωτάτου κάλλους, ἔμαθα, ὅτι ὁ Ἀλῆ πασιᾶς εὐρίσκειται εἰς τὴν Ἰλλυρίαν, πολιτοκῶν τὸν Ἰβραῆμ πασᾶν εἰς τὸ κάστρον του ἐν Μπερτίφ. Εἶχεν ἀκούσει ὁ Πασιᾶς, ὅτι εὐρίσκειται εἰς τὰς χώρας του κάποιος εὐπαιδείης Ἄγγλος καὶ εἶχεν ἀφῆσει

διαταγὴν εἰς τὸν φρούραρχον τῶν Ἰωαννίνων νὰ μοὶ προμηθεύσῃ οἶκημα καὶ νὰ μὲ ἐφοδιάσῃ δωρεὰν ἀπὸ κίθου τι, τοῦ θὰ ἐχρεωζόμην· καὶ ἐνῶ μοὶ ἐπετροπῆ νὰ δώσω δῶρα εἰς τοὺς ὑπηρέτας, δὲν μὲ ἀφῆκαν νὰ πληρώσω κινὲν οἰκιακῶν ἐξοδον.

»Ἐκαβαλλίκευσι εἰς ἄλογον τοῦ Πασιᾶ καὶ περιέφερον τὰ σεράγια του καὶ τὰ τῶν υἱῶν καὶ τῶν ἐγγονῶν του. Εἶναι ἐξαισία σεράγια, ἀλλὰ παραφορτωμένα μὲ χρυσάφι καὶ μετᾶξι.

»Κατόπιν ἐπέρασα ἀπὸ τὰ βουνὰ τῆς Ζίτσας, χωρίου, τοῦ ἔχει ἐν ἑλληνικὸν μοναστήρι (ὅπου εἰς τὴν ἐπιστροφὴν μου ἐκόνεψα) ἐπάνω εἰς μίαν ὄρειοτάτην τοποθεσίαν, ἧς ὁμοίαν ποτὲ μοὶ δὲν εἶχα ἰδεῖ (ἐξαιρέσει τῆς ἐν Πορτογαλίᾳ Τσίντρας).

»Μετὰ ἐννέα ἡμέρας ἐφθάσα εἰς Τεπελέντιον. Τὸ ταξίδι μου συχνάκις διεκόπτετο ἀπὸ τὰς ρεματιῆς. Ποτὲ μοὶ δὲν θὰ ἐξάσω τὸ μοναδικὸν θέαμα, τὸ ὁποῖον μοὶ παρουσιάσθη, ἅμα ἐμβῆκα εἰς τὴν πόλιν κατὰ τὰς πέντε τὸ βράδυ, ἐνῶ ὁ ἥλιος ἐκλινε πρὸς τὴν δύσιν. Πλήν διαφορᾶς τινος τοῦ ἐνδύματος, τὸ θέαμα τοῦτο μοὶ ἔφερον εἰς τὸν νοῦν ὀλόκληρον τὸ φεουδαλικὸν σύστημα καὶ τὴν περιγραφὴν τοῦ Βάλτερ Σκῶτ, εἰς τὸ «**Ἄσμα** τοῦ τελευταίου αἰδοῦ τοῦ Πύργου τοῦ Μπράντεσολμ.»

»Οἱ Ἀλβανοί, φοροῦντες τὴν πολυτελεστάτην ἐνδυμασίαν των, συνισταμένην ἐκ μακρᾶς, λευκῆς φουστανέλλας, χρυσοκεντήτου, φλοκάττας, τσιπουνίου καὶ γελεκιοῦ ἀπὸ βυσινόχρουν βελούδον, στολισμένον μὲ χρυσὰ τσιαπράζια, κεντημένα μὲ πολλὴν φιλοκαλλιᾶν καὶ σχηματίζοντα διάφορα ἀραβουργήματα καὶ ποικίλα σχέδια, καὶ φέροντες εἰς τὴν μέσην των τὰ ἐπαγυρωμένα πιστόλια των καὶ χαντζάρια των. Οἱ Τάταροι, φέροντες τὰ ὑψηλὰ καὶ προμήκη καβούκια των, οἱ Τοῦρκοι τὰς πλατείας γούνας των καὶ τὰ σαρίκια των· οἱ στρατιῶται καὶ οἱ Αἰθίοπες, κρατοῦντες τοὺς ἵππους, οἱ μὲν πρῶτοι παρατεταγμένοι ὑπὸ ὑπερμεγέθη ἀνοικτὴν στοῖαν, σχηματίζουσαν τὸ πρόσωπον τοῦ σεραγίου, οἱ δὲ μαζωμένοι ἐντὸς ὑπογείου περιφράγματος. Διακόσιοι ἵπποι σελωμένοι, ἔτοιμοι πρὸς ἀναχώρησιν εἰς τὸ πρῶτον νεῦμα, ταχυδρόμοι εἰσερχόμενοι καὶ ἐξερχόμενοι

μετ' ἐγγράφων, ὁ ἦγος τῶν τυμπάνων, ἡ φωνὴ τῶν ἀναγγελλόντων τὴν ὥραν ἐκ τοῦ ὕψους τῶν μιναρέδων νεανιῶν, τοῦ σεραγίου αὐτοῦ ἢ παράδοξος ὄψις, πάντα ταῦτα ἀποτελοῦν εἰς τὰ ὄμματα

Ὁ Ἀλῆ Πασῶς ὁ Τεπελενλής

ξένων τὸ κάλλιστον καὶ γραφικώτατον τῶν συμπλεγμάτων. Ὅτε εἰσῆχθη εἰς καταστόλιστα δωμάτια, ὁ γραμματεὺς τοῦ Πασιᾶ, ἐλθὼν, μετ' ἠρώτησε περὶ τῆς υἰγείας μου, κατὰ τὴν συνήθειαν τῶν Τούρκων. Ὁ Ἀλῆς μ' ἐδέχθη τὴν ἐπιούσαν. Εἶχον πλήρη στολὴν ἀξιωματικοῦ τῶν ἐπιτελῶν καὶ λαμπρὸν ἔξοχος. Ἡ αἴθουσα ἦτο μαρμαρόστρωτος, εἰς τὸ μέσον τῆς ὁποίας ἀνέβρουε κρήνη ὕδατος, ὃ δὲ θάλαμος περιεκοσμεῖτο δι' ἀ-

λουροῦφῶν ἀνακλίντρων. Ὁ Πασιᾶς μετ' ὑπεδέχθη ὄρθιος, ὅπερ ἦτο μεγάλη τιμὴ ἐκ μέρους Μουσουλμάνου καὶ μετ' ἔβαλε νὰ καθίσω εἰς τὰ δεξιὰ του. Εἶχον Ἑλληνα διερμηνέα μου, ὅλλ' εἰς τὴν περίστασιν ταύτην χρὴ διερμηνέως ἐξετέλει ἰατρός τις τοῦ Ἀλῆ Πασιᾶ, Σακελλάριος ὀνομαζόμενος, γνώστης τῆς λατινικῆς. Ἡ πρώτη τοῦ Πασιᾶ ἐρώτησις ἦτο διατὶ νὰ ταξιδεύω τόσον νέος. Οἱ Τούρκοι οὐδεμίαν ἔννοιαν ἔχουν τῶν ἀποδημιῶν πρὸς ἀπλὴν τέρψιν γενομένων.

»Μοὶ εἶπεν ἔπειτα ὅτι ὁ Ἀγγλος πρόξενος συνταγματάρχης Λήκ τῷ εἶχεν εἰπεῖ ὅτι κατάγομαι ἐκ μεγάλης οἰκογενείας καὶ μ' ἐπεφόρτισε νὰ διαβιβάσω τὰ σεβάσματά του εἰς τὴν μητέρα μου, ἅτινα σᾶς πέμπω ἐξ ὀνόματος τοῦ Ἀλῆ-Πασιᾶ. Ἐξεδήλωσε τὴν πεποίθησίν του περὶ τῆς εὐγενοῦς καταγωγῆς μου, διότι ἔχω αὐτιὰ

μικρὰ, μαλλιά σγουρὰ καὶ τὰς χεῖρας μικρὰς καὶ λευκάς. Δὲν ἀπέκρουσεν ὅτι τὸ σῆμα καὶ ἡ στολή μου τῷ ἤρεσαν. Μετ' ἀπεκάλυψε νὰ τὸν θεωρῶ ὡς πατέρα ἐφ' ὅσον θὰ ἔμενον ἐν Τουρκίᾳ, διαβεβαιῶν ὅτι θὰ μ' ἐθεώρει ὡς ἴδιον τέκνον. Πράγματι δὲ προσηνήχθη πρὸς ἐμὲ ὡς εἰς παιδίον, πέμπων μοι πολλακίς τῆς ἡμέρας ἀμύγδαλα, καρπούς καὶ γλυκύσματα.

»Μετ' ἀπεκάλυψε νὰ τὸν ἐπισκέπτομαι συνεχῶς καὶ πρὸ πάντων τὴν ἐσπέραν, διότι εἶχε περισσοτέραν ἄνεσιν. Ἀνεχώρησα, ἀφοῦ μοὶ προσέφερον καφὲ καὶ τσιμπούκι. Τὸν ἐπανείδον ἄλλας τρεῖς φοράς. Εἶναι παράδοξον ὅτι οἱ Τούρκοι, παρ' οἷς οὔτε ἀξιώματα κληρονομικά, οὔτε οἰκογένεια μεγάλα ὑπάρχουν, πλὴν τῶν σουλτανικῶν, ἐκτιμοῦν πολὺ τὴν καταγωγὴν, διότι παρετήρησα ὅτι ἡ γενεαλογία προηγεῖτο τοῦ τίτλου μου.

«Σήμερον εἶδα τὸ τι ἀπέμεινεν ἀπὸ τὴν πόλιν Ἀκτιον, πησίον τῆς ὁποίας ὁ Ἀντώνιος ἔχασε τὸν κόσμον ὅλον, μέσα εἰς ἓνα ὄρμισκον, ὅπου μόλις ἠμποροῦν νὰ χωρέσουν δύο πλοῖα ὅτι ἀπενεμειν εἶνε ἐν τείχῳ κρημνισμένον καὶ τίποτε ἄλλο. Εἰς ἓν ἄλλο μέρος τοῦ κόλπου ὑψοῦνται τὰ εἰρήπια τῆς Νικοπόλεως, ἦν εἶχε κτίσει ὁ Αὐγουστος εἰς ἀνάμνησιν τῆς νίκης του.

«Μοὶ ἀρέσουν πολὺ οἱ Ἀλβανοὶ αὐτοί· δὲν εἶνε ὅλοι τους Τούρκοι· μερικοὶ εἶνε χριστιανοί, ἀλλ' ἡ θρησκεία δὲν ἐπιδορᾷ εἰς τὰ ἦθη των καὶ τὴν διαγωγὴν των. Αὐτοὶ θεωροῦνται οἱ καλεῖτε-τεροι στρατιῶται τοῦ τουρκικοῦ στρατοῦ.

«Κατὰ τὴν ὁδοπορίαν μου ἔτυχε μίαν φορὰν νὰ καταλύσω ἐπὶ δύο ἡμέρας εἰς ἓνα στρατῶνα τῆς Σαλαῶρας καὶ μίαν ἄλλην φορὰν τρεῖς ἡμέρας εἰς τὸν ἴδιον στρατῶνα καὶ ποτέ μου δὲν εἶδον πλέον ἀρεστοὺς στρατιώτας, καὶ εἰς τὰς φρουρὰς τοῦ Γιβραλτᾶ καὶ τῆς Μάλτας, ὅπου ἔτυχε νὰ ὑπηρετήσω, ἔτυχε δὲ νὰ ἰδῶ καὶ ἰσπανικὰ καὶ γαλλικὰ καὶ σικελικὰ στρατεύματα. Τίποτε δὲν μοὶ ἔκλεψαν, πάντες δὲ μετ' ἐπροσεκάλουν νὰ συμπάγω καὶ νὰ πῶ μαζὶ των τὸ γάλα.

«Πρὸ δύο-τριῶν ἡμερῶν εἰς ἀρχηγὸς τῶν Ἀλβανῶν, διότι

κάθε χωρίον ἔχει καὶ τὸν ἀρχηγόν του, ὀνομαζόμενον Πριμῶ-
τον, ἀφοῦ μᾶς ἐβοήθησε νὰ ἔβγουμε ἀπὸ κἄποιον ναυαγῆσαν
τουρκικὸν πλοῖον καὶ ἀφοῦ ἔδωκε τροφὰς καὶ καλύμματα εἰς
τὴν ἀκολουθίαν μου, συγκειμένην ἀπὸ τὸν Φλέτσερ, τὸν ὑπη-
ρέτην μου, τὸν συνοδόν μου Χομποῦς, ἓνα Ἑλληνα, δύο Ἀ-
θηναίους, καὶ ἓνα Ἑλληνα ἱερέα, ἠρνήθη νὰ πληρωθῇ, ἀρκεσθεῖς
εἰς ἓνα ἔγγραφον, πιστοποιοῦν τὴν καλὴν ὑποδοχὴν, ἧς ἐτύχομεν
παρ' αὐτῷ, καὶ ὅταν τὸν ἔβιασα νὰ δεχθῇ ὀλίγα σεκίνια :

— «Ὁχι, μοὶ εἶπε, προτιμῶ νὰ μ' ἀγαπήσης καὶ ὄχι νὰ μὲ
πληρώσης».

»Εἶνε αὐτὰ τὰ λόγια του. Πόσον δύσκολα ἐδῶ τὸ χρῆμα ἐξο-
δεύεται !

»Ὅταν ἤμην εἰς τὰ Ἰωάννινα, διαταγῇ τοῦ Πασιᾶ τίποτε
δὲν ἔπρεπε νὰ πληρώσω καὶ ἐνῶ μοὶ ἔδωκαν δεκαεὶς ἄλογα καὶ 6, 7
ἀνθρώπους, τὰ ἔξοδά μου δὲν ἔφθασαν οὔτε τὰ μισὰ ἐκ τῶν ὄσων
ἐξώδευσα ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας εἰς τὴν Μάλταν, ἂν καὶ ἐκεῖ εἶχον κατά-
λυμα εἰς τὸ διοικητήριον καὶ ἓνα μόνον ὑπηρετήν.

»Εἰπῆτε εἰς τὸν Χάνσων νὰ μοὶ στείλῃ τὰ γράμματά του εἰς
τὸν πρόξενον τῆς Ἀγγλίας εἰς Πάτρας.

»Ἡ γονιμότης τῆς γῆς εἶναι θαυμασία, δι' αὐτὸ καὶ εἶναι
εὐθηνὰ τὰ προϊόντα της. Πηγαίνω εἰς τὰς Ἀθήνας διὰ νὰ μάθω
τὴν νέαν ἑλληνικὴν, πολὺ διαφέρουσαν τῆς ἀρχαίας, ἂν κατὰ βά-
θος εἶναι ἡ αὐτὴ γλῶσσα.

»Διόλου δὲν ἐπιθυμῶ νὰ ἐπιστρέψω εἰς Ἀγγλίαν, ἐκτὸς ἂν
ἐξαναγκασθῶ εἰς τοῦτο ἀπὸ ἀπόλυτον ἀνάγκην ἢ ἀπὸ τὴν ἀμέ-
λειαν τοῦ Χάνσων. Εἰς τὴν Ἀσίαν θὰ μεταβῶ μόλις μετὰ ἐν ἢ
δύο ἔτη, διότι ἔχω πολλὰ πράγματα νὰ ἴδω εἰς τὴν Ἑλλάδα.
Ἴσως ὑπάγω καὶ εἰς τὴν Ἀφρικὴν, τοῦλάχιστον ἕως εἰς τὴν Αἴ-
γυπτον»⁽¹⁾.

Ὁ φιλόστοργός σου υἱός

(1) Σημ. Εἰς τὸ προσεχὲς θὰ δημοσιεύσωμεν πολλὰ τὰ σχετικὰ μὲ τὴν
ἱστορίαν τοῦ Ἀλῆ-Πασᾶ, ἧτις τόσοσιν στενῶς συνδέεται μὲ τὴν ἱστορίαν
τῆς νεωτέρας Ἡπείρου.

Ἡ Βασίλική, σύζυγος τοῦ Ἀλῆ πασᾶ

ΠΕΡΙ ΙΑΤΡΩΝ ΚΑΙ ΑΣΘΕΝΩΝ

Δὲν ἤμπορῶ ἀκόμη νὰ λησμονήσω τὴν ἐπίμονον συμβουλήν τοῦ παλαιοῦ μου φίλου καὶ συμφοιτητοῦ, τώρα καθηγητοῦ εἰς μεγαλόνυμον σχολὴν τῆς πρωτεύουσας, τὴν ὁποίαν μοῦ ἔδιδεν ὁσάκις, φοιτητῆς ὄν ἀκόμη, ἤθελα νὰ γράψω τι ξένον πρὸς τὴν ἐπιστήμην, τὴν ὁποίαν ἐσπούδαζον, καὶ ἤθελα νὰ τὸ υπογράψω. — «Μή, δι' ὄνομα τοῦ Θεοῦ! μοῦ ἔλεγε, μὴ τ' ὄνομά σου κάτω ἀπὸ ἄρθρον εἰς ἐφημερίδας καὶ περιοδικά. Ὅταν θὰ ἐπιστρέψῃς ἀργότερα εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν, κανεὶς δὲν θὰ σὲ πιστεύῃ ὅτι ἐσπούδασες ἱατρικὴν καὶ δὲν θ' ἀξιώθῃς νὰ ἔχῃς πελατεῖαν!»

Καὶ ἐν τούτοις ὁ μεγαλείτερος ἐπαινος, τὸν ὁποῖον ὁ βιογράφος τοῦ ἱατροῦ Κοῦσκο ἐνόμιζεν ὅτι ἐδικαιούτο ν' ἀπονείμῃ εἰς τὸν μέγαν αὐτὸν χειρουργόν, ἦτο ὅτι δὲν διεκρίθη μόνον ὡς μέγας θεράπων τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ καὶ ὡς λαμπρὸς καλλιτέχνης— «πρᾶγμα, προσέθετε, σπάνιον μεταξύ τῶν ἱατρῶν, ἐκτὸς τῆς καταικίας ὁποῖων συνήθως δὲν βλέπει τις παρὰ μόνον χυδαῖα ἐντυπαζωγραφῶν καὶ κοινότατα μηχανικὰ κατασκευάσματα ἀπὸ σίδηρον ἢ ὀρείχαλκον.»

Καὶ πρέπει τώρα ἡμεῖς νὰ σημειώσωμεν ὅτι αὐτὴ ἡ παρατήρησις ἐγένετο διὰ τὸ Παρίσι. Ἐὰν δ' ἐπρόκειτο περὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως, τί θὰ ἔλεγεν ὁ βιογράφος ἐκεῖνος; Εἰς τὴν χώραν μας, ἡ ὁποία ὑπῆρξεν ἡ καιτὶς τῶν ὠραίων τεχνῶν, ἡ καλλιέργεια αὐτῶν εἶνε τὴν σήμερον terra incognita καὶ πιστεύω ὅτι πολὺ θ' ἀργήσωμεν ἀκόμη νὰ ἴδωμεν μεταξύ μας ἕνα Κοῦσκο καὶ βιογράφον αὐτοῦ, ἕμοιον μὲ τὸν Bianchon.

Τὰ αἶτια τοῦ φαινομένου τούτου ἐγκαινται εἰς τὸ περιβάλλον,

ἔπου ἐγεννήθησαν καὶ ἀνετράφησαν ὅλοι οἱ ἱατροὶ μας καὶ εἰς τὸ ὁποῖον ἐπανέρχονται μετὰ τὴν ἐξοδὸν τῶν ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιον, περιβάλλον, τοῦ ὁποῖου τὴν γνώμην καὶ τὰς προλήψεις τόσοσ ἐσέβητο καὶ ἐφοβεῖτο ὁ παλαιὸς ἐκεῖνος καὶ διορατικὸς φίλος μου. Τὸ κοινὸν ἀπικτεῖ ἀπὸ ἐκεῖνον, ὁ ὁποῖος πρόκειται νὰ θεραπεύῃ ἀσθενεῖς νὰ μὴν εἶναι ἄλλο παρὰ μόνον ἱατρός καὶ ἡ ἀπαίτησις αὐτῆ, ἡ τόσοσ περιέργως καὶ ἀξία μελέτης, παρατηρεῖται πρὸ πάντων εἰς ἐκεῖνα τὰ μέρη, ἔπου τὸ ἐπίπεδον τῆς μορφώσεως καὶ τῆς πνευματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ κοινοῦ εὐρίσκεται εἰς τὸ κατώτερον σημεῖον.

Κάποιος πλούσιος γαιοκτῆμων ἔλεγε ποτε εἰς τὸν καθηγητὴν Οὐγκέτι, ὁμιλῶν περὶ ἀξιολόγου τινὸς ἱατροῦ τῆς ἐπαρχίας του, ὅτι «ἦτο μὲν πολὺ ἱκανὸς καὶ ἀξίος ἐπιστήμων, ἀλλὰ ἦτο κρίμα ποῦ ἔχανε τὸν καιρὸν του εἰς πράγματα ἀχρηστα καὶ ἀνωφελῆ.»

— «Καὶ σὲ τί πράγματα; τὸν ἠρώτησεν ὁ Οὐγκέτι.— «Νά, ξεύρω κι' ἐγώ; Διαβάζει πάντα βιβλία, ποῦ, καθὼς λέγουσ, δὲν ἔχουν τίποτε νὰ κάμουν μὲ τὴν ἱατρικὴν.»

Καὶ τὸ πρᾶγμα ἦτο δυστυχῶς ἀληθές, διότι ἔταν μίαν ἡμέραν ὁ Οὐγκέτι τὸν ἐπεσκέφθη εἰς τὴν κατοικίαν του, εἶδεν ἐπάνω εἰς τὸ γραφεῖόν του τὸν «Δαρβῆνον», τὸν «Σπένσερ» καὶ τὴν «Κυρίαν Χρυσάνθεμον» τοῦ Πιέρ Λοτί.

Μόνον εἰς χώρας πνευματικῶς προηγμένας ἐπιτρέπεται εἰς τοὺς ἱατροὺς νὰ εἶναι ὄχι μόνον ἱατροὶ ἀλλὰ καὶ ἀνθρωποὶ μορφωμένοι.

— «Ἐγὼ, ἔλεγεν ὑπερηφάνως εἰς μέγας χειρουργός— ὁ Ρισέ— δὲν ἐδιάβασα ποτὲ εἰς τὴν ζωὴν μου κανέν μυθιστόρημα καὶ δὲν ἔγραψα τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον χειρουργικὰ βιβλία». Καὶ ὁμοῦ ποῖος νὰ τοῦ ἔλεγε τότε ὅτι ὁ υἱός του, ὁ Κάρολος Ρισέ, ὁ διάσημος φυσιολόγος, θὰ ἔγραφεν ὄχι μόνον ἱατρικὰ βιβλία, ἀλλὰ κα μυθιστορήματα;

Ἡ Τιμόθεος Χόλμς εἰς ἕνα λόγον τοῦ ἔλεγε πρὸς τοὺς νέους ἱατροὺς: — «Ἐνας ἀνθρωπος, ποῦ δὲν εἶνε τίποτε ἄλλο παρὰ μόνον

ιατρός, δὲν θὰ κατορθώσῃ ποτὲ νὰ διακριθῇ εἰς τὴν τέχνην του», καὶ τὸ ἀπέδειξεν ἐμπράκτως ὁ ἴδιος, διότι δὲν ὑπῆρξε μόνον διακεκριμένος ἰατρός, ἀλλὰ καὶ σπουδαῖος ἑλληνιστῆς καὶ συγγραφεύς.

Ἡ ἀπαίτησις ὅμως τῆς δημοσίας γνώμης, ὅπως οἱ ἰατροὶ ἀπέχουν αὐστηρῶς ἀπὸ κάθε τι, ποῦ δὲν ἔχει ἄμεσον καὶ στενὴν συνάφειαν μὲ τὸ ἐπάγγελμά των, εἶναι τόσο ἀμείλικτος, ὥστε πολλοὶ ἰατροὶ ὑπιστάσσονται εἰς αὐτὴν, χωρὶς τὴν παραμικρὰν ἀντίστασιν, ἄλλοι πάλιν συμμορφώνονται μὲ αὐτὴν, μὲ κάποιαν δυστροπίαν καὶ μόνον ἀπὸ φόβον μὴ χάσουν τὴν πελατεῖαν των, ἄλλοι ἐκλέγουν τὴν μέσῃν ὁδὸν καὶ μετ' ἐπιμελείας ἀποκρύπτουν πᾶν ὅ,τι δὲν συνδέεται μὲ τὸ Νοσοκομεῖον ἢ μὲ τὴν Ἀνατομίαν καὶ ἐλάχιστα μόνον εἶναι ἐκεῖνοι, ποῦ ἔχουν τὸ θάρρος καὶ τὴν γενναϊότητα ν' ἀντιμετωπίσουν τὴν κρατοῦσαν γνώμην, ἢ ἐκεῖνοι, ποῦ δὲν ἔχουν πλέον τίποτε νὰ φοβηθοῦν, ἀφοῦ ἔφθασαν πλέον εἰς ἕν σταθερὸν καὶ ἀκλόνητον σημεῖον τῆς γενικῆς ἐκτιμήσεως καὶ ἀφόβως ἠμποροῦν νὰ ρίψουν κάθε προσωπεῖον καὶ νὰ ἐπιδείξουν φανερὰ, ἐὰν ἔχουν μίαν ἰδιοφυΐαν ἢ κάποιαν πλέον πρὸς μίαν τέχνην ἢ πρὸς τὰ γράμματα.

Καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Ἀγγλίαν, ὅπου ἡ καλλιέργεια τῶν τεχνῶν καὶ τῶν γραμμάτων εἶναι τόσο διαδεδομένη, ἐπικρατεῖ αὐτὴ ἢ πρόληψις ἀφοῦ, ὅχι πρὸ πολλῶν ἐτῶν, εἰς ἕν ἀγγλικὸν ἰατρικὸν περιοδικὸν—τὸ Medical Record—ἐδημοσιεύοντο τὰ ἀκόλουθα:—«Γνωρίζομεν ἕνα ἰατρὸν, ὁ ὁποῖος ὀλίγιστα μόνον βιβλία τῆς μεγάλης καὶ πλουσίας βιβλιοθήκης του ἐπιδεικνύει εἰς τὸ διαμέρισμα τῆς κατοικίας του, ὅπου συνήθως δέχεται τοὺς ἀσθενεῖς του καὶ τοῦτο διότι φοβεῖται μὴ περάσῃ ἀπὸ τὸν νοῦν τῶν πελατῶν του, ὅτι καταγίνεται πολὺ μὲ τὰ βιβλία καὶ ἐπομένως δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἔχῃ ἀρκετὴν πρᾶξιν καὶ ἀσκήσιν εἰς τὴν ἐπιστήμην του!

Αὐτὸ ἀποδεικνύει ὅτι εἰς τοὺς μύστας τοῦ Ἀσκληπιοῦ ὄχι μόνον πογορεύεται ἡ ἀνάγνωσις ξένων βιβλίων, ἀλλὰ καὶ δὲν ἐπιτρέπεν ἄαι νὰ μελετοῦν πολὺ τὰ ἰδικά των, διὰ νὰ μὴ μένουν ὀπίσω ἀπὸ τὴν ἀσκήσιν καὶ τὴν πρακτικὴν πείραν.

Διὰ τοὺς γράφοντας ἰατροὺς, τὰ πράγματα προσλαμβάνουν ὄψιν πολὺ χειροτέραν. Πλείστοι ἰατροὶ, καὶ μάλιστα μεταξὺ τῶν νεωτέρων, δὲν ἠμποροῦν ν' ἀντισταθοῦν εἰς τὸν πειρασμὸν νὰ σύρουν μερικὰς γραμμὰς περὶ πραγμάτων ἀσχέτων μὲ τὴν ἐπιστήμην των, ἐλάχιστα εἶναι ἐκεῖνοι, οἱ ὁποῖοι τολμοῦν νὰ χαράξουν καὶ τ' ὄνομά των κάτω ἀπὸ τὰς γραμμὰς ταύτας. Οἱ περισσότεροὶ γράφουν πάντοτε ὑπὸ ψευδώνυμα, φρονοῦντες ὅτι μὲ αὐτὰ ἱκανοποιοῦν ἀφ' ἐνὸς τὴν ἔμφυτον ὀρμὴν των καὶ ἀφ' ἐτέρου σώζουσιν τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑπόληψιν των.

Καὶ ἐν τούτοις αὐτὴ ἡ κοινωνία, ἢ ὅποια, χωρὶς βέβαια νὰ τὸ συναισθάνεται, ἔχει τοιαύτας ἀξιώσεις ἀπέναντι τῶν ἰατρῶν καὶ δὲν ἐπιτρέπει εἰς αὐτοὺς οὔτε κἀν ἄνθρωπος ἐλεύθερος νὰ εἶναι παρὰ μόνον γυμνοὶ καὶ ξάστεροι ἰατροὶ, καμμίαν εὐκαιρίαν δὲν παραλείπει διὰ νὰ ἐπεμβῇ ἐνεργῶς καὶ μὲ πρωτοβουλίαν εἰς τὴν ἐξάσκησιν τοῦ ἔργου του, διὰ νὰ κάμῃ δηλαδὴ ἀκριβῶς ἐκεῖνο, τὸ ὁποῖον ἀπαγορεύει εἰς τοὺς ἰατροὺς νὰ πράξουν,

Ἐπάρχουν ἄνθρωποι, οἱ ὁποῖοι, ὅταν ἀσθενήσουν, καταλαμβάνονται ἀπὸ τόσο φόβον, ὥστε ἀκολουθοῦν τὰς συμβουλὰς τοῦ ἰατροῦ, ποῦ μὲ τὴν ἀκρίβειαν τοῦ διαθητικοῦ ἐκείνου, περὶ τοῦ ὁποῖου λέγουν ὅτι, ὅταν ἀπέθνησκεν, ἠρνήθη τὴν ἀγίαν μετάληψιν, λέγων εἰς τὸν ἱερέα ὅτι ὁ ἰατρός του εἶχεν ἀπαγορεύσει τὴν κατάλυσιν οἴνου καὶ ζυμαρικῶν. Ἄλλοι πάλιν ὑπάρχουν, οἱ ὁποῖοι, μόλις ἀδιεθετήσουν, προσκαλοῦν τὸν ἰατρὸν, ἀλλὰ δὲν ἐκτελοῦν καμμίαν συνταγὴν του.

Ἐπάρχουν ἐπίσης ἄρρωστοι, προβάλλοντες εἰς τὸν ἰατρὸν τὰς πλέον παραλόγους ἀξιώσεις, καὶ ἄλλοι, οἱ ὁποῖοι αἰσθάνονται ἐντροπήν, διότι ἠσθένησαν καὶ σχεδὸν ζητοῦν συγγνώμην ἀπὸ τὸν ἰατρὸν, διότι τοὺς εὕρισκει εἰς τὴν κλίνην. Ἐπάρχουν ἄρρωστοι, οἱ ὁποῖοι θέλουν νὰ ἰατρευθοῦν ἀμέσως, διότι ὁ καιρὸς των εἶναι πολὺτιμος, καὶ ἄλλοι πάλιν, ποῦ σκέπτονται σὰν τὸν Λεοπάρδη, ὅταν ἔλεγε:

Il vivere è sventura
gracia il morir.

και δὲν θέλουσιν νὰ βλέπουν μπροστά των οὔτε ἰατροὺς, οὔτε φάρμακα.

Ἐν συντόμῳ, ἡ πελατεία τοῦ ἰατροῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ τόσον διάφορα στοιχεῖα, ὥστε ἡμπορεῖ τις νὰ τὴν παρομοιάσῃ μὲ μωσαϊκὸν ὄλων τῶν κράσεων καὶ τῶν διαθέσεων, ὄλων τῶν ἠθικῶν ιδιοτήτων καὶ ὄλων τῶν κοινωνικῶν καὶ μορφωμένων τάξεων, ἐντελῶς διαφόρων ἀπὸ τοὺς πελάτας παντὸς ἄλλου ὁποιοῦδήποτε ἐπαγγέλματος.

Ἐὰν π. χ. ἀναθέσωμεν μίαν ὑπόθεσιν μας εἰς ἓνα δικηγόρον, θὰ τὴν δώσωμεν εἰς αὐτὸν μὲ τυφλὴν ἐμπιστοσύνην καὶ ποτὲ δὲν θὰ τολμήσωμεν νὰ τὸν παραπέσωμεν ἢ νὰ τὸν καθοδηγήσωμεν καὶ ἐὰν κάποτε θελήσωμεν νὰ κάμωμεν μίαν τσιούτην ἀπόπειραν, θὰ τὴν κάμωμεν δειλὰ δειλά, ἕτοιμοι πάντοτε νὰ ὑπχωρήσωμεν, εὐθὺς ὡς μᾶς ὑπαινιχθῇ κάποιος παράγραφος τοῦ ἀγνώστου εἰς ἡμᾶς νόμου.

Ἄλλὰ ἐκεῖνοι, ποῦ συμβουλευόνται τὸν ἰατρὸν, ἔχουν ἤδη κάμει διὰ τὸν ἑαυτὸν των κάποιαν ἰδικὴν των, διάγνωσιν καὶ τὴν ἀνάλογον θεραπείαν τοῦ νοσήματός των καὶ ἐὰν συμπέσῃ καὶ ὁ ἰατρὸς νὰ κάμῃ τὴν ἰδίαν διάγνωσιν, θὰ σκεφθοῦν κατ' ἰδίαν ὅτι ματαίως τὸν συνεβουλεύθησαν, ἐὰν δὲ τύχῃ ἡ διάγνωσις τοῦ ἰατροῦ νὰ εἶναι διάφορος, ὁ ἀσθενὴς δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ καταβάλλῃ πᾶσαν προσπάθειαν ὅπως παρακινήσῃ τὸν ἰατρὸν καὶ τὸν ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ὀρθὴν ὁδόν, δηλαδὴ εἰς τὴν *ιδικὴν* του ὁδόν. Καὶ αὐτὸ τὸ ἐπιτυχῆαν ἔνιστε αἱ ὑστερικαὶ γυναῖκες.

Ἐὰν εἰς μίαν συναναστροφὴν, εἰς τὴν ὁποίαν παρευρίσκειται καὶ ἰατρὸς, γίνῃ λόγος διὰ πράγματα σχετιζόμενα μὲ τὴν ἰατρικὴν, θὰ εὐρεθῇ πάντοτε κάποιος, ποῦ θὰ ἐκφράσῃ τὴν γνώμην του ἀποφθεγματικῶς, ὡς ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν καὶ εἰς τὸ τέλος, διὰ νὰ μὴ φανῇ ἀδιάκριτος, θὰ προσθέσῃ κάποτε : — «μὰ δι' αὐτὸ ἡμποροῦμε ν' ἀκούσωμε τί θὰ μᾶς πῇ καὶ ὁ γιαιτρός».

Ἄλλ' ἐὰν τύχῃ ὁ ἰατρὸς νὰ θεωρήσῃ τὰ λεγόμενά του ἀστήρικτα καὶ νὰ ἔχῃ διάφορον γνώμην ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του, ὁ ἐρωτήσας θὰ διαμαρτυρηθῇ σφοδρῶς καὶ θὰ προσπαθήσῃ νὰ ὑποστηρίξῃ τὴν ἰδέαν του μὲ διάφορα ἐπιχειρήματα, δὲν θὰ παραλείψῃ νὰ προσθέσῃ ὅτι εἰς τὴν ἰατρικὴν ὁ καθεὶς εἶναι ἐλεύθερος νὰ ἔχῃ τὴν γνώμην του καὶ ἔτι ὅσα λέγει τὰ ἤκουσεν ἄλλως τε ἀπὸ κάποιον περιφημον ἐπιστήμονα, εὐρωπαϊκῆς φήμης, ποῦ ἡμπορεῖ νὰ διδάξῃ ὅλους τοὺς σημερινοὺς ἰατροὺς κτλ.

Ὁ δυστυχὴς ἰατρὸς, τοῦ ὁποῦ ἐζητήθη ἡ γνώμη ὄχι διὰ νὰ εἰπῇ ὅτι φρονεῖ, ἀλλὰ μόνον διὰ νὰ ἐπικυρώσῃ τὴν γνώμην ἐκείνου, ποῦ ὀμιλεῖ, πρέπει νὰ εἶναι εὐχαριστημένος, ἐὰν σωθῇ κατ' αὐτὴν τὴν συζήτησιν, χωρὶς νὰ πάθῃ καμμίαν δεινὴν προσβολὴν κατὰ πρόσωπον, διότι κατ' ἰδίαν κατεδικάσθη πλέον εἰς τὴν συνειδήσιν τοῦ ἀγορευόντος, καθὼς καὶ κάθε πελάτου, ὅσκις ἡ διάγνωσις του δὲν συμφωνεῖ μὲ τὴν προσχηματισμένην ἤδη ὑπὲρ ἐκείνου διάγνωσιν τῆς ἀσθενείας του.

Ὁλος ὁ κόσμος θέλει νὰ μετέλθῃ καὶ μετέρχεται τὸν ἰατρὸν καὶ δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος, ὁ ὁποῖος νὰ μὴ ἔχῃ εἰς ἓν τῶν θυλακίων του καὶ μίαν δράκκα συνταγῶν διὰ τὴν μίαν ἢ τὴν ἄλλην ἀσθένειαν καὶ μὲ αὐτὰς φιλοδορεῖ πότε τὸν ἓνα καὶ πότε τὸν ἄλλον γνώριμον ἢ φίλον του, αὐτὸ δὲ τὸ φαινόμενον παρατηρεῖται πρὸ πάντων, ὁσάκις πρόκειται ὁ ἰατρὸς νὰ νοσηλεύσῃ ἀσθενεῖαν μακρᾶς κάπως διαρκείας.

Ἐὰν θέλῃ ὁ ἰατρὸς νὰ μὴ ὑποστῇ σκληρὰς ἀπογοητεύσεις, ὀφείλει εἰς τοιαύτας περιπτώσεις ν' ἀπαιτήσῃ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ὡς ὅρον ἀπαράδρατον τῆς ὑγεινῆς τοῦ ἀσθενοῦς, τὴν ἀπομόνωσιν του, ὀφείλει νὰ τὸν διατάξῃ νὰ μὴ ὀμιλῇ καὶ νὰ μὴ δέχεται κανένα. Κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον δὲν θ' ἀπομακρύνῃ βέβαια ὅλα τὰ κακόβουλα σχόλια τῶν συγγενῶν, θηλυκῶν τε καὶ ἀρσενικῶν, ἀλλ' ἐπὶ τέλους ἡ ἐπιδρομὴ των δὲν θὰ εἶναι μεγάλη καὶ θὰ ἔχῃ τὴν ἀπαιτουμένην ἡσυχίαν εἰς τὸ ἔργον του. Ἐὰν ἔμωσ ἐπιτραπῇ ἐλευθέρως ἡ εἰσοδος παρὰ τῷ ἀσθενεῖ, αἱ

περίεργαι, οἱ ὅποιοι θὰ τὸν ἐπισκέπτονται, διὰ νὰ δείξουν τὸ θερμὸν ἐνδιαφέρον ὑπὲρ τῆς υγείας του, τὸ πρῶτον, ποῦ θὰ κάμουν εἶναι ν' ἀρχίσουν νὰ ἐπικρίνουν πᾶν ὅ,τι ἔχει γίνει ἕως τῶρα καὶ νὰ συμβουλεύουν πῶς ἢ θεραπεία του ἤμποροῦσε νὰ γίνῃ καλύτερα.

Μόνον εἰς τὴν ἰατρικὴν ἐπικρατεῖ αὐτὴ ἡ γενικὴ ἔρασιτεχνία, ἐνῶ ἀκριβῶς ἡ ἰατρικὴ εἶναι ἡ μόνη ἐπιστήμη, εἰς τὴν ὁποίαν δὲν χωρεῖ ἡ ἔρασιτεχνία. Ὁ καθεὶς ἤμπορεῖ πολὺ καλὰ νὰ εἶναι ἐρασιτέχνης διὰ τὸν ἑαυτὸν του καὶ διὰ τοὺς ἄλλους εἰς τὰς τέχνας καὶ εἰς τὰ γράμματα, ἀλλὰ εἰς τὴν ἰατρικὴν ὄχι. **Ἡ ἰατρὸς ἢ τίποτε.**

Καὶ διὰ νὰ μὴ ἐκταθῶ περισσότερο, συμβουλεύω ἐκείνον, ποῦ νομίζει ὅτι κατὶ γνωρίζει ἀπὸ ἰατρικὴν, νὰ κάμῃ τὸ ἐξῆς πείραμα διὰ ν' ἀποκτήσῃ μίαν ὀρθὴν ἰδίαν περὶ τῶν ἰατρικῶν γνώσεών του. Τὸν προσκαλῶ νὰ στρέψῃ ἄλλην του τὴν προσοχὴν εἰς ἓν ἀπὸ τ' ἀπλούστερα ὄργανα τοῦ σώματος, εἰς ἓν ἀπὸ τὰ πλέον μελετημένα καὶ καλύτερον γνωστά, π. χ. τοὺς νεφροὺς καὶ κατόπιν ἄς προσπαθήσῃ μὲ τὴν βοήθειαν τῶν καλυτέρων βιβλίων νὰ εἰσδύσῃ μέσα εἰς τὴν ὑφῆν των, νὰ παρακολουθήσῃ τὰ πειράματα καὶ τοὺς ἐλιγμοὺς τῶν μικρῶν σωληναρίων των καὶ νὰ κατανοήσῃ τὴν λειτουργίαν των. Ἐξέλεξα τὸ πλέον εὐκόλον ἀντικείμενον καὶ ὁμῶς εἶμαι βέβαιος, ὅτι μετὰ τινος ἀποπείρας, θ' ἀπαυδήσῃ καὶ θὰ παραιτηθῇ ἀπογοητευμένος σὰν ἐκείνος, ποῦ εἰς τὰ 60 ἔτη τῆς ἡλικίας του θέλει νὰ μάθῃ σανσκριτικά, ἢ ἐπιχειρεῖ πρώτην φορὰν ν' ἀναρριχηθῇ εἰς τὴν κορυφὴν τῶν Ἄλπεων.

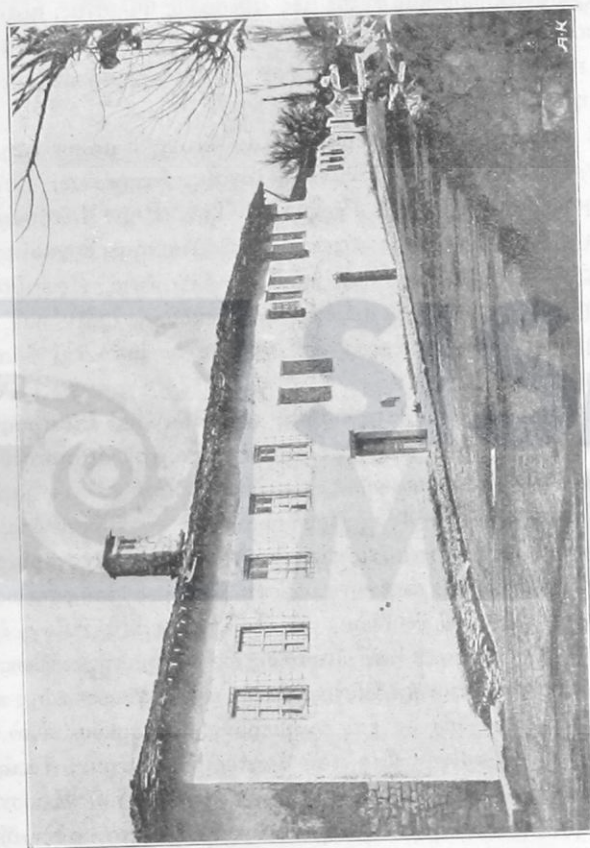
Καὶ τί θὰ ἔκαμνεν, ἐὰν ἐδοκίμαζε νὰ λάβῃ μίαν ὀρθὴν ἰδέαν περὶ τῆς φλεγμονῆς καὶ τοῦ πυρετοῦ, αὐτῶν τῶν δύο ἀθύσσωσιν τῆς ἐπιστήμης, πρὸ τῶν ὁποίων ἰλιγγιωμέν καὶ φρίττομεν καὶ ἡμεῖς, ὅσοι διήλθομεν ἄλλην μας τὴν ζωὴν μὲ αὐτὰ τὰ ζητήματα; Ἴσως τότε νὰ ἔλεγεν ἐπὶ τέλους τὸ ἀρχαῖον σοφόν: **Ἐν οἶδα ὅτι οὐδὲν οἶδα.**

Ἐν Χαλκηδόνι.—ΧΠ 911.

Θ. Χ. ΦΛΩΡΑΣ ἰατρὸς

Ὁ Νσομάργυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων

Ἡ οἰκία τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου

τὸν μαρτυρήσαντα Γεώργιον ἅγιον, ἡ δὲ Μεγίστη τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησία, προσεπικυροῦσα τὴν λαϊκὴν, οὕτως εἰπεῖν, θέλησιν, τὸν ἀνεγνώρισεν ὡς τοιοῦτον καὶ τῷ ἀπέδωκε τὸν τίτλον τοῦ Νεομάρτυρος, καὶ κατ' ἐγκρισίν της συνετάγη ἡ σχετικὴ ἀκολουθία, ἀναγινωσκομένη καθ' ἐκτίστην ἐπέτειον τοῦ μαρτυρίου του καθ' ἅπασαν τὴν Ἡπειρον καὶ ὅπου δὴποτε ὑπάρχουσιν Ἡπειρωταί, τιμῶντες τὴν μνήμην του, πρὸ πάντων δὲ ἐν Ἰωαννίνοις, ὅπου καὶ ἴδιος ἐκτίσθη ναὸς παρὰ τὴν οἰκίαν του.

Συναξάριον.

«Τῇ ιζ' τοῦ Ἰανουαρίου μνήμην ἐπιτελοῦμεν τῆς ἀθλήσεως τοῦ ἁγίου ἐνδόξου μάρτυρος Γεωργίου τοῦ ἐξ Ἰωαννίνων.

« Γεώργιος, γῆν ἀροτριάσας ξένως,

« Ξένον στάχυν ἤμησεν ἄφθιτον κλέους,

« ἐν δεκίθ' ἑβδομάτῃ τε Γεώργιος ἔλιπε γαῖαν.»

Τροπάριον.

«Τὸν πανεύφημον μάρτυρα Χριστοῦ Γεώργιον, Ἰωαννίνων τὸ κλέος καὶ πολιοῦχον στερορὸν ἕσμασιν ἐγκωμίων ἀνευφημήσωμεν· διτι ἐνήθλησε λαμπρῶς τοὺς κομποῦς τῶν ἀσεβῶν τοῦ πνεύματος τῆ δυνάμει καὶ νῦν ἀπαύστως προεσβύει ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ἡμῶν.»

Ἡ μνήμη τοῦ Νεομάρτυρος Γεωργίου γεραίρεται καθ' ἅπασαν τὴν Ἡπειρον. Ὁ τάφος του εἶναι τὸ προσκύνημα πάντων τῶν χριστιανῶν Ἡπειρωτῶν, ὁ δὲ φερώνυμος ναὸς βρῖθαι εὐλαβῶν προσκυνητῶν, ξηαιτουμένον θεραπείαν ψυχῆς τε καὶ σώματος. Ἡ πρὸς τὸ μαρτύριόν του καὶ τὴν καθαγίασίν του εὐσέβεια τοῦ χριστιανικοῦ λαοῦ τῆς Ἡπέρου καὶ μάλιστα τοῦ τῶν Ἰωαννίνων ἐστέφθη καὶ ὑπὸ πολλῶν θαυμάτων σωματικῆς θεραπείας, ἣν δὲν ἠδυνήθη νὰ ἐπιτελέσῃ τότε ἡ φιλόανθρωπος τοῦ Ἀσκληπιοῦ ἐπιστήμη.

Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος ζωγραφίζεται φορῶν φουστανέλλαν,

κόκκινον φέσιον ἐπὶ τῆς κεφαλῆς καὶ κόκκινα πέδιλα (τσαρούχια) εἰς τοὺς πόδας, καὶ φέρων διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς τὸν Σταυρὸν, σύμβολον τοῦ μαρτυρίου του, δυνάμεθα δὲ νὰ εἰπωμεν ὅτι εἶναι ὁ μόνος Ἕλλην ἅγιος, ὅστις φορεῖ τὴν γνησίαν ἑλληνικὴν στολήν, καὶ οὐχὶ τὴν συνήθη ἑλληνορωμαϊκὴν, δι' ἧς περιβάλλονται ὅλοι αἱ λεγεῶνες τῶν ἁγίων τῆς χριστιανικῆς θρησκείας.

Πιθανὸν νὰ ὑπάρχουν καὶ ἄλλοι ἅγιοι, ἐγκαταλιπόντες συγγενεῖς, ἀλλ' ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων εἶναι ὁ μόνος ἅγιος, ὅστις ἐγκατέλειψε καὶ ἀπ' εὐθείας ἀπογόνους ἐκ τοῦ μονογενοῦς αὐτοῦ υἱοῦ Ἰωάννου, τοῦ κοινῶς ἐν Ἰωαννίνοις ἀποκληθέντος «**Ὁ Γιαννάκης τ' Ἀη-Γεώργη**», ἢ «**τὸ Παιδί τ' Ἀη-Γεώργη**», ὅστις ὑπῆρξε τὸ χάριμα τῆς πόλεως ταύτης, ἐκπαιδευθεὶς δαπάνη τῆς πρώτης Βασιλείσσης τῆς Ἑλλάδος, τῆς αἰοιδίμου Ἀμαλίας. Ἐπιζῶσι πολλοὶ ἔγγονοι καὶ δυσέγγονοι τοῦ Νεομάρτυρος ἐκ τε ἀρρενογονίας καὶ θυλεογονίας, ἐξ ὧν οἱ δύο ἐξ ἀρρενογονίας ἔγγονοι, ὁ πρωτότοκος Γεώργιος, ὁ πρὸ τεσσάρων ἐτῶν ἀξιωματικῶς ἐγκαταλείψας τὸ ἱερατικὸν σχῆμα ἐν Ἀθήναις, καὶ ὁ δευτερότοκος, οὐτινος ἀγνοοῦμεν τὸ ὄνομα, νέμονται τὰς προσόδους τῆς ἐν Ἰωαννίνοις ἐκκλησίας τοῦ πάππου των.

X. ΧΡΗΣΤΟΒΑΣΙΛΗΣ

ΤΟ ΑΝΤΡΟΓΥΝΟ

Εἶταν μιὰ φορὰ ἓνας καλὸς νοικοκύρης κι' εἶχε πολλὰ πρόβατα. Αὐτὸς ἤξερε τὲς γλῶσσες ὄλων τῶν ζώων καὶ τὸ εἶχε μυστικὸ καὶ δὲν ἔλεγε κανεὸς τίποτε· ἀλλ' εἶχε μιὰ γυναῖκα, ποῦ εἶταν πολὺ κακὴ. Μιὰ μέρα κίνησε νὰ πάη με τὴν γυναῖκά του στὰ πρόβατα. Καβαλίκεψε τὴ φοράδα του, ποῦ εἶχε κι' ἓνα φουραδόπουλο, ἔβαλε τὴ γυναῖκά του μπροστὰ καὶ κίνησε νὰ πάη. Στὸν δρόμο, ποῦ πάγαινε, χλημήτησε τὸ φουραδόπουλο κι' ἤλεγε τῆς μάνας του: — «**πέινασα, στάσου νὰ θυζᾶξω**». Κι' ἡ μάνα του τοῦ εἶπε: — «**Δὲν με λυπιάσαι, παιδί μου; τὸν ἀφέντη σου ἔχω στὴ ράχη μου, ἄλλο στὴν κοιλιὰ, καὶ δὲ μ' ἀφίνεις καὶ σὺ ἡσυχη;**» Σὰν τ' ἄκουσε ὁ ἀφέντης, κατέβηκε κι' ἄφησε τὸ φουραδόπουλο καὶ βύζαξε. Αὐτὸ ἡ γυναῖκά του τῶβραζε στὸ νοῦ της. Κατόπι καβαλίκεψε πάλε καὶ κίνησε. Μὰ ἡ γυναῖκά του εἶταν ἀγγαστρωμένη καὶ κουράστηκε, καὶ τοῦ εἶπε νὰ τὴ θάλῃ κι' αὐτὴ καβάλλα· ἐκεῖνος κατέβηκε καὶ τὴν ἔβλε· ἡ γυναῖκά του δὲν τὸν ἄφινε· τοῦ ἤλεγε νὰ καβαλικέψῃ κι' αὐτὸς κι' ἄρχισε νὰ θυμώνῃ. Ἐκεῖνος, γιὰ νὰ μὴ μιλῶνῃ με τὴ γυναῖκά του, καβχλίκεψε κι' αὐτὸς. Κίνησαν πάλε τὸ δρόμου τους, καὶ τὸ φουραδόπουλο πάλε πείνασε καὶ φώναξε τὴ μάνα του γιὰ νὰ θυζᾶξῃ· ἡ μάνα του τοῦ λέγει: — «**Δὲν με λυπιάσαι ἀφέντης σου, καί μένο, ποῦ τὸν δουλεύω τόσα χρόνια, δὲν με λυπιάσαι καὶ σὺ, ποῦ ἔχω τρεῖς ἐπάνω μου κι' ἓνα στὴν κοιλιὰ μου τέσσερες;**»

Σὰν τ' ἄκουσε αὐτὸ ὁ νοικοκύρης, λυπήθηκε τὴ φοράδα καὶ κατέβηκε. Τῶβραλε κι' αὐτὸ ἡ γυναῖκά του στὸ νοῦ της. Κι' εἶται πηγαίνοντας ἔφθασαν κοντὰ στὰ πρόβατα, κι' ἄκουνε τὸ μανδρόσκυλλο, ποῦ φύλαγε τὰ πρόβατα νὰ λέγῃ σ' ἓνα λύκο: — «**Εἶκοσι χρόνια γέρασα στὸν ἀφέντη μου, καὶ τὸ δόντι μου δὲν**

ντροπιάστηκε· φύγε, καίμενε, γιατί ένα δόντι έχω, στο πετάι σου θά τ'άφήνω.» Ὁ νοικοκύρης πού ἤξερε τές γλώσσες τῶν ζώων, ἔνοιωσε, τί εἶπ' ὁ σκύλος, καί σάν πάη στά πρόβατα, πρόσταξε τοὺς πιστικούς νὰ σφάξουν ἕνα κριάρι καί τὸ μισὸ νὰ τὸ ρίξουν στὸν σκύλλο νὰ τὸ φάη καί τὸ ἄλλο τὸ μισὸ νὰ τὸ κρατήσουν νὰ φᾶν ὅλοι μαζί. Σάν εἶδε καί τοῦτο ἡ γυναῖκά του, τῶθαλε στὸ νοῦ της. Σάν ἀπόφαγαν κι' εἶδαν καί τὰ πρόβατα, πού εἶταν καλά, πήγαν στὸ σπίτι. Ἡ γυναῖκα ἄρχισε νὰ τὸν μιλῶνῃ καί νὰ τὸν ρωτᾷ, τί εἶταν αὐτά, πού ἔκανε στὸ δρόμο καί στά πρόβατα. Καί τοῦ ἔλεγε: «Στὸν δρόμο χλημήτησε μιὰ φορὰ τὸ φουραδόπουλο, κατέδηκες καί βύζαξε, ἄλλη μιὰ φορὰ χλημήτησε, κατέδηκες καί δὲν καθαλίχεφες· στά πρόβατα πήγες, ἔκοφες ἕνα πρόβατο, ἔρριξες τὸ μισὸ τοῦ σκύλλου. Τώρα θέλω νὰ μοῦ πῆς, γιατί τὰ κάνεις αὐτά; Κἄτι ξέρεις, θέλω νὰ μοῦ τὸ πῆς». Ὁ ἄντρας της, ἀφοῦ τὸν στενοχώρησε πολὺ, τῆς εἶπε:— «Ἄν σου τὸ πῶ, θά πεθάνω». Αὐτὴ τοῦ εἶπε:— «Πές μου το κι' ἄς πεθάνης». Αὐτὸς τῆς λέγει:— «Κάνε λοιπὸν τὰ κόλλυθά μου ἔτοιμα, φώναξε καί τοὺς παπᾶδες καί θά σου τὸ πῶ». Ἐκείνη τὰ ἔτοιμασε ὅλα. Σάν τῶμαθε ὁ σκύλλος τοῦ σπιτιοῦ, ἄρχισε νὰ σὺρλιάζῃ καί νὰ λέη:— «Ἀφέντη, ἐγὼ ἔχω τόσους ὀχτροὺς καί κανέναν δὲν ἀφίνω νὰ πατήση ποδάρι στὸ σπίτι, καί σύ, μιὰ γυναῖκα δὲ μπορεῖς νὰ κάνης ζάφτι»; Σάν τῶμαθε κι' ὁ πέτεινος, πάγαινε στὴν πόρτα κι' ἔλαλοῦσε κι' ἔλεγε:— «Ἀφέντη, ἐγὼ ἔχω τόσες κόττες, καί τινάζω μιὰ φορὰ τὴν φτεροῦδα, κι' ὅλες τρέμουν ἀπ' τὸ φόβο τους· καί σύ μιὰ γυναῖκα δὲν μπορεῖς νὰ τὴν φέρης σὲ νόμο»; Σάν ἄκουσε αὐτὰ ὁ ἀφέντης παίρει ἕνα κοντόξυλο, καί χύνει τὰ κόλλυθα στές κόττες, καί δίνει ἕνα καλὸ στηλιάρη στοὺς παπᾶδες καί στρώνει καί τὴ γυναῖκά του στὴ ράχη της ἕνα καλὸ ξύλο, πού ἀκόμα τὸ θυμᾶται, καί πλειὸ ἀπὸ τότε μιλιὰ δὲν βγάζει.

Τέλος τοῦ παραμυθιοῦ καλὴ νύχτα σας.

Τὸ Ὁρολόγιον — Ἰωάννινα

ΚΑΤΑΣΚΕΥΗ ΤΟΥ ΟΙΝΟΥ ΤΗΣ ΚΙΝΑΣ ΜΕΤΑ ΚΑΚΑΟΥ

Ὁς φάρμακον στυπτικόν, δυναμωτικόν καί θρεπτικόν εἶναι ὁ οἶνος τῆς Κίνας μετὰ κακάου, κατασκευαζόμενος διὰ τοῦ Ἰσπανικοῦ οἴνου τῆς Μαλάγας καί πωλουμένου 5—6 φράγκων ἢ φιάλη. Πρὸς κατασκευὴν αὐτοῦ ἐκθέτομεν τὸν ἀκόλουθον τρόπον: Λαμβάνομεν 30 δράμια σπόρων τοῦ κακάου καί καθουρδίζομεν αὐτὰ ὡς τὸν καφέ, μετὰ κοπανίζομεν ταῦτα εἰς χονδρὴν κόνιν, προσθέτομεν 20 δράμια χονδρῆς κόνεως τοῦ φλοιοῦ τῆς βασιλικῆς κίνας, θέτομεν τοῦτο ἐντὸς υαλίνης φιάλης καί ἐπιχύνομεν οἶνον τῆς Μαλάγας ἢ καλὸν οἶνον τῆς Θήρας (Vino santo καλουμένου) δύο ὀκάδες, καί κατεργάζομεν δι' ἡλίου πυρὸς ἐπὶ 8—10 ἡμέρας. Μετὰ ταῦτα διυλίζομεν διὰ χάρτου καί μεταχειρίζομεθα ἕξ αὐτοῦ 2—3 φορὰς καθ' ἡμέραν ἐν μικρὸν ποτήριον τοῦ κονιάκ. Ὁ ἐκ Γαλλίας μεταφερόμενος τοιοῦτος οἶνος ἔχει τὴν ἀκόλουθον ἐπιγραφὴν Vin de Bugeaud aux Quinquina et Cacao dit Tonin—Nutritif, ἢτοι οἶνος τῆς Κίνας μετὰ κακάου τονωτικός καί θρεπτικός.

Η ΤΕΧΝΗ ΔΙΑ ΝΑ ΕΙΣΘΕ ΩΡΑΙΑΙ

- 1) Όσάκις ὁ καθρέπτης σας δεικνύει κακὴν τὴν ὄψιν σας, ἀναπαυθῆτε!
- 2) Διὰ νὰ ἔχετε ὠραία μαλλιά, λούετε τὰ ἅπαξ τῆς ἐβδομάδος.
- 3) Διὰ νὰ διατηρῆσετε νεανικὸν τὸ στόμα, ἀνατριβέτε τὰς γραμμάς, αἱ ὁποῖαι φέρονται ἀπὸ τοὺς μυκτῆρας πρὸς τὰς γωνίας τῶν χειλέων.
- 4) Διὰ νὰ μείνῃ νεανικὸν τὸ ὄμοιόν τοῦ προσώπου, ἡ γραμμὴ τῆς σιαγόνης πρέπει νὰ μείνῃ κανονικωτάτη.
- 5) Μαλάσσετε συχνά τὴν γῆνα διὰ νὰ τὴν διατηρῆσετε κανονικὴν.
- 6) Διὰ νὰ ἐξαλειψέτε τὰς ἀσχήμους ἐρυθρότητας τῆς γινός, μεταχειρί-
ζεσθε τὰ θερμὰ ἐπιθέματα.
- 7) Διὰ νὰ ἐξαλειψέτε τὰς ρυτίδας, αἵτινες σχηματίζονται περίξ τῶν ὀφθαλμῶν, βρέχετε συχνά, ὡσάκις νίπτεσθε τὸ μέρος ἐκεῖνο μὲ ὕδωρ θερ-
μὸν ὅσον τὸ ἀνέχεσθε.
- 8) Διὰ νὰ διατηρῆσετε τὴν λάμψιν τῶν ὀφθαλμῶν σας, ὡσάκις νί-
πτεσθε, κάμτε τοὺς ἐν λουτρὸν ἀπὸ ροδόσταγμα εἰς τὸ εἰδικὸν ἐπὶ τούτῳ
ποτηρίῳ.
- 9) Διὰ νὰ ἀποφύγετε τὸν διπλοῦν πώγωνα, κοιμᾶσθε μὲ τὴν κεφαλὴν
ὅσον εἰμπορεῖτε χαμηλότερα.
- 10) Διὰ νὰ δώσετε νέαν δραστηριότητα εἰς τὴν ἀπεξηραμένην ὄψιν
σας, νίπτεσθε συχνά μὲ ὕδωρ ὅσον θερμὸν τὸ ἀνέχεσθε.

Καὶ πρὸ παντὸς ἡ ἀνάπαυσις! Ὅσον διὰ τὴν τροφὴν, παρατηρήσατε
μόναί σας τί σᾶς ὠφελεῖ καὶ τί σᾶς βλάπτει, καὶ κανονίσατε ἀναλόγως τὴν
διαίτην σας. Τὰ παντὸς εἶδους ὀπωρικά, τραγόμενα ἀφθονα καὶ κατὰ προ-
τίμησιν τὴν πρωΐαν, εἶναι ἐξαιρετα διὰ τὴν εὐχροίαν.

Κοιμᾶσθε καλὰ, ὀκτὼ ὥρας κατὰ μέσον ὄρον.
Τέλος, ὁ μεγαλείτερος φίλος τῆς καλλονῆς εἶναι τὸ ἔξις: ἡμῶν πο-
τήριον ροδοστάγματος, εἰς τὸ ὁποῖον στάζετε 12-στογόνας γλυκερίνης. Δὲν
φαντάζεσθε πόσον φραϊσκο κάμνει τὸ δέριμα, μὲ δροσερὰν δὲ ἐπιδερμίδα
οὐδεμία γυνὴ εἶναι ἀσχημος.

Καθημερινῶς ἐν λουτρὸν 37⁰ καὶ διαρκείας 20 λεπτῶν, εἰς τὸ ὁποῖον
τὴν μὲν μίαν ἡμέραν νὰ προσθέτετε ἄλας ἕως 150 δράμα καὶ ὀλίγην ἄρω-
ματικὴν ἄμμωνίαν, τὴν δὲ ἄλλην ὀλίγον βάμμα βενζόης, ἔπειτα νὰ ἐκπλύ-
νεσθε μὲ ψυχρὸν ὕδωρ καὶ τέλος, ἀφοῦ ἐξέλθετε τοῦ λουτροῦ καὶ σπογγι-
σθῆτε, νὰ κάμτε ἐντριβὰς μὲ κολώνιαν. Μετὰ τὸ λουτρὸν μικρὰς γυμνα-
στικὰς ἀσκήσεις.

Μετὰ τὸν καλλωπισμὸν αὐτὸν, λαμβάνετε τὸ κολδ-κρέμ, τὸ ὁποῖον κα-
τασκευάζετε μόνῃ σας ὡς ἔξις:

Eau de roses	100	grammes
Huile d'amandes douces	100	»
Cire blanche	4	»
Spermacète	4	»
Essences de roses	10	gouttes

Μὲ τὴν ἀλοιρὴν αὐτὴν, ἀνατριβέτε παντοῦ τὸ πρόσωπον καὶ ὅπου

ἔχετε πτυχήν ἐπὶ δέκα λεπτά μὲ κινήσεις κυκλοτερεῖς, ἐλαφρὰ ραπίσματα
διὰ τῆς παλάμης, κατόπιν δι' ἀπλῆς βατίστας ἀφαιρεῖτε ὅσην ἀλοιρὴν δὲν
ἀπερρόφησαν οἱ πόροι.

Αὐτὸς πρέπει νὰ εἶναι ὁ πρωῖνός στολισμός πάσης ὠραίας κυρίας καὶ
καθὼς βλέπετε χωρὶς νύμφιον. Τὸ νύμφιον γίνεται πρὸ τοῦ δειπνοῦ ἀφ' ἐ-
σπέρας μὲ πολὺ θερμὸν ὕδωρ καὶ ἐκλεκτὸν σάπονα ἐκπλύνεσθε κατόπιν
μὲ δροσερὸν νερόν, ὄχι κρύον, καὶ πάλιν ὀλίγην μάλαξιν μὲ κολδ-κρέμ.

Διὰ νὰ διατηρῆται λευκὸς καὶ ἀβρόδερος ὁ τράχηλος, ἐπιβρέχετε τον
καθ' ἑσπέραν μὲ τὸ ἔξις μίγμα:

Lait d'amandes amères	120	grammes
Infusion de romarin	200	»
Alcoolat de roses	100	»
Teinture de myrrhe	15	»

Διὰ ν' ἀνακτήσουν αἱ χεῖρές σας τὴν λευκότητα τῆς ἐπιδερμίδος, τὴν
ὁποῖαν ἔχασαν μετὰ χονδροειδῆ οἰκιακὴν ἐργασίαν. δοκιμάσατε τὸ ἔξις
μέσον: Εἰς ἓν ποτήριον χλιαροῦ ἐγγύματος χαμημῶν στάζετε 5 σταγό-
νας ὑδροχλωρικοῦ ὀξέος κατιζόντος καὶ ἐν κοχλιαρίῳ τοῦ καφεῖ βάμμα-
τος βενζόης, ἐπιβρέχετε τὰς χεῖρας μὲ βάμβακα ὑδροφίλον, βροχόμενον εἰς
τὸ μίγμα τοῦτο καὶ ἀφίνετε νὰ στεγνώσουν χωρὶς νὰ τὰς σπογγίσετε.

Πιτυρόνερρον χλιαρὸν μὲ ὀλίγα σταγόνας βάμματος βενζόης ἀπαλύνει
καὶ λευκαίνει τὴν ἐπιδερμίδα, ἐξαλείφει δὲ καὶ τὴν λιπόδη αὐτῆς ὄψιν.

Διὰ ν' ἀποκτήσετε ρόδινα χεῖλη μοναδικὸν κόσμημα ὠραίου προσώ-
που εἶναι τὸ μόνον εὐκόλον. Ἐκτὸς ἂν ὑποφέρετε ἀπὸ ὑπερβολικὴν ἀνα-
μίαν, ὁπότε τὸ φάρμακόν μου εἶνε ἀνίσχυρον.

Βουτήξατε λοιπὸν ἐπὶ 5 λεπτά τὰ χεῖλη, σας ἐντὸς χλιαροῦ νεροῦ.
Σκουπίσατέ τα καλῶς καὶ ἀλοιψατέ τα μὲ pommade camphrée (εἶσι νὰ τὴν
ζητήσετε ἀπὸ τὸν φαρμακοποιόν). Μετὰ ἐν τέταρτον σκουπίσατέ τα ἐν
νέου καὶ ἀλοιψατέ τα μὲ γλυκερίνην.

Αἱ χανοῦμισαι διὰ νὰ συγκρατήσουν τὴν λευκότητα τῶν μαργαριτω-
δῶν ὀδοντων τῶν, μασοῦν μαστίχαν' ἰδοῦ καὶ μία συνταγὴ:

Poudpe de borax	30	gramm.
Magnésie calcinée	25	»
Craie précipitée	25	»
Chlorate de potasse pulvérisé	15	»
Essence de menthe	10	gouttes

Τρίβετε μὲ αὐτὴν τὴν σκόνην τὰ δόντια σας. Προλαμβάνει τὸ μαύ-
ρισμα αὐτῶν καὶ τὴν ὀπωσθήποτε ἐπὶ τὸ σκουρότερον μετατροπὴν τοῦ
χρώματός τῶν.

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

Ἰδοῦ, θεία χάριτι, καὶ τὸ τρίτον βλέπει ἔτος τὸ Ἡπειρωτικὸν Δεύκωμά μου, πληρέστερον τῶν προηγουμένων κατὰ τε τὴν ὕλην καὶ τὰς εἰκόνας.

Οὐδεμιᾶς ἐφείσθην δαπάνης καὶ οὐδενὸς κόπου ὅπως τὸ Δεύκωμά μου τοῦτο προαχθῆ, ἐλπίζω δὲ ὅτι οἱ ἀπανταχοῦ συμπαιτριῶταί μου Ἡπειρωῖται, δεόντως ἐκτιμῶντες τὸ τε ἔργον μου καὶ τὰς θυσίας μου, θὰ σπεύσουν νὰ μὲ συντρέξουν, ὅπως δυννηθῶ ἔτι μᾶλλον νὰ τὸ προαγάγω, καὶ νὰ τὸ καταστήσω Ἡπειρωτικώτερον, χρησιμώτερον, ὠφελιμώτερον καὶ σκοπιμώτερον.

Μία τῶν ἐμυθισμῶν μου εἶναι καὶ ἡ διάσωσης τῶν Ἡπειρωτικῶν μνημείων, μάλιστα δὲ τῆς μουσικῆς. Φέτος δὲν ἠδυνήθην νὰ προσαρτήσω μουσικά τινα τεμάχια τῆς δημοτικῆς ἠπειρωτικῆς μουσικῆς, διότι ἠμποδίσθην ν' ἀσχοληθῶ εἰς τοῦτο ἐγκαίρως, προτιθεμένη ὁμως νὰ κάμω μακρὰν περιοδεῖαν πρὸς συλλογὴν τῶν ἐθνικῶν καὶ πατριωτικῶν κειμηλίων, εὐελπιστῶ ὅτι θέλω τύχει τῆς ὀλιγῆς ὑποστηρίξεως παρ' ὁμογενῶν πλουσίων Ἡπειρωτῶν, οἵτινες θέλουσιν εὐεργετήσῃ τὸν ἐθνικὸν καὶ πατριωτικὸν αὐτὸν πόθον.

Τὰ μέχρι τοῦδε τοιοσθέντα Ἡπειρωτικὰ ἕξοματα δυστυχῶς ὅλα εἶναι παρεφθαρμένα. Οἱ Ἡπειρωῖται, οἵτινες θὰ θελήσουν νὰ τείνωσι χεῖρα βοηθείας διὰ τὸν εὐγενῆ αὐτὸν πόθον ἀπευθυνθήτωσαν εἰς τὴν διεύθυνσιν

Ἐλληνικὴν Μ. Μαυρογορδάτου

Poste Ottomanne Boîte 14 Péra

Παρακαλῶ πάντα λόγιον Ἕλληνα καὶ ἰδίως Ἡπειρώτην νὰ μοὶ πέμψῃ ἐγκαίρως εἴτε λαογραφικὴν, εἴτε ἰδίαν λογογραφικὴν ὕλην, εἰκόνας ἱστορικὰς, ἢ μνημείων, ἢ τοπιῶν τῆς Ἡπείρου, ὅπως

καθίσταται εὐχεροστέρα ἢ καταχώρισις αὐτῶν ἐν τῷ προσεχεῖ τεύχει.

Οἱ μεγαλείτεροι ὑποστηρικταὶ τοῦ ἔργου μου δὲν εἶναι μόνον οἱ εὐγενῶς παρέχοντές μοι τὴν εἰς λογογραφικὴν ὕλην συνεισφοράν των, ἀλλὰ καὶ ὅσοι τῶν φιλοτίμων συνδρομητῶν μου σπεύδουσι νὰ κανονίζωσιν ἐγκαίρως τὸν λογαριασμὸν τῶν πεμπομένων εἰς αὐτοὺς τευχῶν, ἐνθαρρύνοντές με εἰς τὴν ἐξακολούθησιν τοῦ ἔργου, ὅπερ σὺν τῷ χρόνῳ ἐννοῶ νὰ τὸ καταστήσω ἐγκόλιον παντὸς φιλοπάτριδος Ἡπειρώτου.

Οἱ βουλόμενοι νὰ κάμωσι παραγγελίας σωμάτων, ὀφείλουσι νὰ συνοδεύωσι τὴν παραγγελίαν των διὰ τοῦ ἀντιτίμου, βέβαιοι ὄντες ὅτι συνδράμωσιν ἔργον, τὸ ὁποῖον προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ μεγάλως τοὺς πρὸς τὴν ἰδιαίτην των πατρίδα δεσμούς των ἀπανταχοῦ Ἡπειρωτῶν.

ὑπὸ τὴν ἰδέαν ταύτην θαρρύνοντας θὰ προβῶ εἰς τὸν καταρτισμὸν τοῦ τετάρτου τεύχους τοῦ ἀνὰ χεῖρας Δευκώματος.

Ἐν Κωνσταντινουπόλει

Κατὰ Μάρτιον τοῦ 1912

Η ΕΚΔΟΤΙΣ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ Μ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ
τὸ γένος Α. Τάχη καθηγητοῦ.

Σημ. Ἡ εἰκὼν τοῦ Μετσόβου θὰ δημοσιευθῆ εἰς τὸ προσεχὲς Δεύκωμα, μὴ δημοσιευθεῖσα φέτος ἕνεκα τῆς μεγάλης αὐτῆς σκοτεινότητος. Παρακαλῶ ὄθεν θερμοῦς τοὺς κ. Μετσόβιτας νὰ μοὶ ἀποστείλωσιν ἐγκαίρως ἐπιτυχημένην τινὰ εἰκόνα τοῦ Μετσόβου.

ΠΙΝΑΞ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

Βιογραφία καὶ εἰκὼν Κωνσταντίνου Ζάππα	Σελ	4
Εἰκὼν. Τὸ Λάμπρονον, γενέτειρα τοῦ Ζάππα	»	6
Ἑρωλεγεῖον εἰς Κωνσταντίνον Ζάππαν ὑπὸ Ἀναστασίου Γ. Τάγη	»	7
Εἰκὼν, Ζάππειον Παρθεναγωγεῖον Κων/πόλεως	»	9
Ἐλευθέρα παράφρασις τῆς ὑπὸ Ἀναστ. Τάγη ἐλεγείας εἰς Κωνστ. Ζάππαν ὑπὸ Χαριδήμου	»	10
Εἰκὼν, Ζάππειον Ἀθηνῶν	»	12
Ποίημα ἐκφωνηθὲν ὑπὸ τοῦ κ. Χρήστου Χατζηχρήστου ἐπὶ τῇ ἐπιμνημοσύνῃ τελετῇ τοῦ 1892 ἐν τῇ Ἑπειρωτικῇ Συλλόγῃ	»	13
Εἰκὼν, Πύρρος ὁ Μέγας βασιλεὺς τῆς Ἑπείρου	»	15
Εἰκὼν, ὁ νῦν Μητροπολίτης Ἰωαννίνων κ. κ. Γερβάσιος Ἀρχαία χωρογραφία καὶ ἱστορία τῆς Ἑπείρου ὑπὸ Ἀλεξίου Πάλλη, ἱατροῦ 1859	»	17
Εἰκὼν, δυτικὴ ἀποψὶς τοῦ φρουρίου τῶν Ἰωαννίνων	»	51
Δημοτικὸν ᾄσμα Ἑπειρωτικὸν	»	55
Τὸ μαρτύριον τῆς Ἀλεποῦς ὑπὸ Χ. Χρηστοβασίλη	»	56
Ἡ κυρία μας εἶται ὡς ἐγγιστα ὑπὸ Χαριδήμου	»	65
Ἡ κλεισμένη καρδιά μου, ποίησις ὑπὸ Χαριδήμου	»	72
Χριστόφορος Φιλητᾶς ὑπὸ Σπυρ. Δὲ Βιάζη	»	73
Εἰκὼν, Τὸ στραταρχεῖον τῶν Ἰωαννίνων	»	75
Εἰκὼν, Κωνσταντῖνος ὁ Παλαιολόγος	»	82
Βιογραφία αὐτοῦ ὑπὸ Νίκου Βαβάκη	»	83
Περὶ Φιλανθρωπίας ὑπὸ Χ.	»	95
Ὀλίγαι ἡμέραι ἀνὰ τὴν Ἑλβετίαν ὑπὸ Σ. Σκλαμάγκα ἱατροῦ ἐν Ἰωαννίνοις	»	97
Εἰκὼν, Davos Platz Ἑλβετία	»	100
Εἰκὼν, Στὰ ἀκροθεραπείας τῶν ἀσθενῶν τοῦ Davos Platz εἰς Ἑλβετίαν	»	108
Τυχοδιώκται ὑπὸ τῆς Δόξ. Νοεμῆς Ζωηροῦ	»	113

Περὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ τῆς Ἑπείρου ὑπὸ Γ. Ν. Χατζηδάκι	»	132
Εἰκὼν, Δέσποινα Ἰωαννίτις τῶν χρόνων τοῦ Ἀλῆ πασᾶ 1812	»	137
Ἐλένη Γεωργίου Ζαρίφη ὑπὸ Μ. Μαλαχοπούλου	»	143
Ὁ Πένης καὶ ἡ Ἀθλιότης ὑπὸ Σωτηρίου Ι. Φώκου δ. ν.	»	144
Ἡ Πανήγυρις τοῦ Ἁγίου Ἀθανασίου ἐν Δελβινακίῳ πρὸ ἑκατονταετίας ὑπὸ Πουκεβίλλ	»	155
Εἰκὼν, Τὸ Δελβινακίον	»	157
Εἰκὼν, Ὁ ἔθνικὸς χορὸς τοῦ Δελβινακίου	»	159
Εἰκὼν, Δ. Μ. Σάρρος καὶ βιογραφία	»	162
Παιήσεις Σάρρου	165—	170
Εἰκὼν, Ὁ λόρδος Βύρων	»	171
Ὁ λόρδος Βύρων ἐν Ἑπείρῳ	»	172
Εἰκὼν, Ὁ Ἀλῆ πασᾶς ὁ Τεπελενλής	»	174
Εἰκὼν, Ἡ Κυρὰ Βασιλική	»	177
Περὶ ἱατρῶν καὶ ἀσθενῶν ὑπὸ Φλωρᾶ ἱατροῦ	»	178
Εἰκὼν, Ὁ Νεομάρτυς Γεώργιος τῶν Ἰωαννίνων	»	185
Βιογραφία αὐτοῦ καὶ μαρτύριον	»	186
Εἰκὼν, Ἡ αἰκία αὐτοῦ	»	188
Ἑπειρωτικὸν Παραμῦθι	»	191
Τὸ Ὀρολόγιον Ἰωαννίνων.— Κατασκευὴ τοῦ αἵνου τῆς Κίνας μετὰ κακάου	»	193
Ἡ τέχνη διὰ νὰ εἰσθε ὦραιαι	»	194
Ἐπίλογος	»	196

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΕΠΤΑΡΧΕΩΝ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΩΝ

ΕΝ ΚΩΝ ΠΟΛΕΙ (ΠΕΡΑΝ)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Ἰουλίας Οικιάδου**, Γ. Ξηροποταμινός, Σπυρ. Κωνσταντινίδης, Ι. Σταυρίδης, Δημήτριος Φῶτος, Μέγας Πρωτοσύγγελος κ. Ἀθηνάγορας, Μ. Α. Εἰρηναῖος, Α. Κομεστόπουλος, Ἀρχιμανδρίτης κ. Ἀπόστολος, Π. Δ. Νικολόπουλος, Α. Φιλιππίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Δεσποίνης Σιφναίου**, Δ. Μ. Σιφναίου 4, Δ. Σπυρίδωνος 2, Γ. Παπάζογλους 2, Ι. Στρατηγόπουλος, Γ. Α. Πάσχος, Κ. Ἀμπατζῆς, Ἀλίκη Ἀμπατζῆ 2, Γ. Σουβατζόγλους, Μ. Λογιᾶς, Ε. Β. Καραντώνης 6, Βάσω Σπυρίδωνος, Σωσάνη Σπυρίδωνος, Κ. Παπάζογλου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Νίνας Φωτιάδου**, Ι. Ἀγγελόπουλος, Π. Σαμουήλ, Π. Πάρολος, Κ. Παυλίδης, Α. Μπογιατζόγλου, Ε. Καλαματιανός, Α. Δουλιδιάτης, Ἀλ. Πάρολος, Ι. Ἀρβανιτάκης, Ν. Παλαιολόγος, Ν. Νικολαΐδης, Παῦλος Κ. Φωτιάδης, Κ. Κοντόπουλος, Α. Φωτιάδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. **Εὐφροσύνης Χρηστίδου**, Μαρία Ἐλλη Μαυροπούλου, Ι. Κ. Δακόπουλος 5, Julia Casanova 2, Εὐφροσύνη Βασιλειάδου, Ε. Καμπαλοῦρη, (χρυσ.) Doris Ch. Christidis, Ξ. Ἀμμανέτης 2, Ἀλέξ. Στρογγυλός, Ed. D. Dikson, Εὐφροσύνη Βασιλειάδου, Ἀμαλία Διαμαντίδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς δεσποινίδος **Μαρίας Παυλίδου**, Ἀγγελική Παυλίδου, Κωνστ. Παυλίδης 4, Ν. Πάρολος, Ι. Ἀγγελόπουλος, Ἀγγελική Ἰωάννου, C. Marehesi, Dr. Miglievich, Mlle Ottony, Σοφία Ἐλευθεριάδου, Φιλοποίμην Ταγαρίδης, Μ. Δημέτριάδης, Νίνα Ἀπέργη.

ΛΥΚΕΙΟΝ ΠΑΡΘΕΝΑΓΩΓΕΙΟΝ ΚΥΡΙΑΣ ΔΕΒΩ

Ἰωάννης Καραζιέρης 3, Εὐφροσύνη Παντζοπούλου, Οὐρανία Γουλιάδου, Μαρία Δόνα, Ὀλυμπία Καλλιζίκου, Θάλεια Κωνσταντινίδου, Ἄννα Σακελλαρίδου, Ὀλγα Μανιαδάκη, Σοφία Παπαγιανοπούλου, Κωνστ. Ἡλιάδης, Βασίλειος Γουλιάδης, Ἰωάννης Καραγιαννίδης, Ἑλλη Ἀντωνιάδη, Κλεώ Κουρτζῆ.

ΕΘΝΙΚΟΝ ΕΛΛΗΝΟΓΑΛΛΙΚΟΝ ΛΥΚΕΙΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Κλέωνος Ψαλίδα**, Γ. Κουκουλήθρας, Νικίας Ναούμ, Βίκτωρ Κόρτες, Α. Σ. Ἀναστασιάδης, Γ. Ἀποστολίδης, Ι. Σκούρας, Α. Νικολαΐδης Ὁ. Σκαναβῆς, Ἰ. Χρυσοφίδης, Δ. Γεωργιάδης,

Π. Λαζαρίδης, Χ. Τσιγάντες, Δ. Πανταζῆς Κ. Χ' Ἀντωνίου, Π. Χ' Παύλου, Μ. Παγχανίνας Noël C. Sadilasr, (χρυσ.).

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Χρήστου Καραμαζιώτου**, Χρήστος, Ν. Καραμαζιώτης, (Μαραμένος μενεξές) (χρυσ.), Ἰωάννης Ν. Γιαννίτης (ὁ κρῖνος τοῦ Μαγιοῦ) (χρυσ.), Πέτρος Καϊμάκης, (Νεχροθάπτης), Ἰωάννης Μακρῆς, (Γύφτος Ταναγραῖος), Σταῦρος Βασιλείου (Ἅγιος Ἀθανάσιος), Θεοδόσιος Στ. Λαζάρης, Σόλων Κωνσταντινίδης, Βασίλειος Τσάτσικας, Δαμιανός Δημητριάδης, Ἀγλ. Κ. Ἀσλάνογλου, Βίκτωρ Παυλίδης, (Κόρτες), Noël C. Sadilasr, (Κλέων Ψαλίδας), Γεώργιος Δημιόπουλος, Χρήστος Μπασμιπόσης, Χρυσοστ. Μουριδῆς, Α. Παχτίσιος, Στέφανος Μαραγκός, (Χόμος), Ἰωάννης Ι. Δαλαμάγος, Χρήστος Παναζῆς, (Τρομάρας), Ἀλέξ. Καλοντάς (Νεχροφόρος), Βασίλειος Πανταζῆς (Γώπας), Χρήστος Πασχαλίδης, Ἀν. Κυρούδης, Μιχ. Σκουράκης, Διον. Σαρρῆς, Δ. Γιόγλους, Π. Κουμαριανός, Θ. Τσαούσης, Δ. Πάπτης, Ν. Βλασιάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Θ. Καμαράδου**, Ι. Θ. Πολυζέτης, Ἐλένη Περβανίδου, Βύρων Ο. Καμαράδου, Γεώργιος Κερόγλου, Γεώργιος Κούπτας, Εὐγενία Δαπόντη, Ἐλευθέριος Βολιώτης, Λεάνδρος Στυλιανίδης, Ἰωάννης Παππᾶς καὶ Σια.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Σόλωνος Ἀργυριάδου**, Ι. Ἀργυριάδης 2, Edmond Cociffi, Fernand Bienne, Ν. S. Pflavany, Ἀ. Βαξεβάνογλους, Ἐμμ. Λιβάνιος, Στ. Παππᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Στεφάνου Μαλαχοπούλου**, Στέφανος Μαλαχοπούλος, Ἄγγελος Κουλούρης, Γεώργιος Ἀναστασιάδης 2, Νικόλαος Ριγούτσος, Ἀλέξανδρος Γαβαλάς, Ὀλύμπιος Εὐσταθιάδης, Δημήτριος Φώκιας, Χαράλαμπος Ζαμούρας, Στέφανος Εὐσταθιάδης, Νικάνδρος Στάφας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Εὐστρατίου Μαρτίνου**, Εὐστράτιος Μαρτίνος, (χρυσ.) Ἰωάννης Κιριανίδης, Βασίλειος Δημητριάδης, Γεώργιος Μαυρούδης, Σπυρίδων Ἀντίπας, Μ. Πασχαλίδης, Ἰορδάνης Ν. Κιβεντζόγλου, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Ἀντίπας, Κωνστ. Φιλιππίδης, Δ. Ἀφιερίδης, Ε. Κωλητός, Α. Μαρτίνος, Μεντελίνος Γ. Δολαπτόγλους, Κ. Μαλαΐας, Ant. Marinovich, Χρ. Μπουντούνη, Δημ. Γκόνλιος, Μιχαήλ Μπαρούνας 4.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἐλλογίμου κ. **Φ. Κοβαλακίδου**, Ἰωάννα Φ. Κοβαλακίδου, Μιχαήλ Μίχας, Περικλῆς Κοζαντζίδης, Ἰωάννα Ν. Χριστοφορίδου, Ἡλίας Β. Τζολῆς, Γεώργιος Ζωγράφος, Θεόδωρος Βαφειάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς ἐλλογίμου Ἰδος **Ὀλγας Μ. Νικολαΐδου**, Αἰ. κατερίνη Ἀθανασιάδου, Jean Djanko Theosevie Zarcali K. X. Καπετανόπουλος, Σάββας Πόρτιγκωφ, Στέργιος Σταμόπουλος, Ἡλίας Φωτιάδης, Παῦλος Κατσόανης, Γρηγόριος Δολόπουλος, Κωνστ. Παράσχος, Δημήτριος Ι. Κατζανόπουλος, Ἀθανάσιος Γ. Σιαρβάδης, Ἡλίας Α. Ἀρβανιτίδης, Ἰωάννης Κ. Βουργαρόπουλος, Νικόλαος Ε. Ἀντωνόπουλος, (χρυσ.)

Γεώργιος Μισανίδης, Ἀθανάσιος Φ. Βοσιλειάδης, Ὀλγα Μ. Νικολαΐδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδός Ἀφροδίτης Κοιτογιάννη, Ἀφροδίτη Κοιτογιάννη, Παῦλος Παλαιολόγος, Ἀγλαΐα Τελωνίδου, Αἰκ. Καμιναρίδου, Μαθητικὸς Σύλλογος Μακροχωρίου, Χρυσάνθη Σουλιώτου, Ἀλίκη Κοκορόμβου, Βύρων Λαζαρίδης, Γ. Δ. Ἰακωβίδης, Δ. Χ. Ἰακωβίδης, Δημ. Πετρατζᾶς.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδός Δεσποίνης Βασιλειάδου, Μιλτιάδης Σινύσογλου 2, Π. Ἐκκεντζῆς, Α. Κασάπογλου, Ἰορδάνης Σεβαστικῆ, Ἀλέκος Σεβαστικῆ, Ἀντώνιος Κρητικὸς, Μάρκος Φραγκάκης, Δέσποινα Βασιλειάδου, Ἀπόστολος Ν. Κρητικὸς, Ἰωάννης Ζ. Νέρης, J. Lavdas, John Photiadés, G. Molieros, D. Costis, D. Vandonos, C. Pomonis, C. Rossolimos.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Λάμπρου Μπακιρτζόγλου, Εὐάγγελος Κινᾶς, Ἴπποκράτης Ἰβραῖς, Σταῦρος Ἀποστόλου, Θεοχαρίδου, (χρυσ.) Κ. Καλφόπουλος, (χρυσ.) Λάμπρος Μπακιρτζόγλου 2, Εὐρυπιδης Παΐδας, Ἀλέξ. Γ. Λαζαρίδης, Γ. Ἰβρακλειδης, Ν. Γρηγορίου Πατίστας, Ἀρ. Πασγαλίδου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ν. Βλυσσίδου.—Ν. Βλυσσίδης, Χρυσ. Μ. Ἰωαννίδης, Σ. Κατινωτῆς, Κ. Ἰωαννίδης, Κ. Μισαηλίδης, Χαρ. Ἡλιάδης, Δημ. Ζάττας, Μιλτ. Δημάρατος, Μ. Μαρωνιτίδης, Μ. Δημάρατος, Ἡρακλῆς Β. Δημάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς ἐλλογίμου Ἀδός Αἰκατερίνης Φραγκίδου.—Θ. Καζάλη, Μ. Σουρβάνου, Ἀλ. Δημητρακοπούλου, Νίνα Μουσταῖζη, Βαλεντίνη Παπιδοπούλου, Ἑλληνικὴ Γεωργιάδου, Ὀλγα Κοτζάμπαση, Καρδομάτη, Ἀλεξάνδρα Πανουργιᾶ.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Μ. Αὐγερινίδου.—Μ. Αὐγερινίδης, I. Μπηλμπήλογλου, Πηζάκκος, Σκαλ. Ρούσκοβιτς, Νικόλαος Προκοπίου 2, Γεώρ. γιος Μουφρονάκης, Ν. Βέκιος, Μ. Μοργιάδης, Μουράτης, Γεώργιος Ἀστράς Ἰαν. Δ. Καμακάρης, Ἀλ. Μαυρόπουλος, I. Τριανταφυλλίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ν. Καμιλιέρη.—Χρ. Ν. Χμαρᾶς, Παν. Δ. Κιτοσώφ, Δημ. Σκάρπας, Γ. Α. Καραγιαννάκης, Ν. Καμιλιέρης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γεωργίου Πυρῶλη.—Ἰωάννης Κ. Λύτσης, Δημήτριος Βοσιλειάδης, Ἰωάννης Δ. Βέκιος, Πέτρος Νεγρεπόντης, Ἀντώνιος I. Βασιλειάδης, Σταῦρος Ἀθ. Παπαδόπουλος, Νικόλαος Πανταζίδης, Πρόδρομος Κατζανίδης, Λεωνίδας Γκόνος, Ἀνδρόνικος Προκοπίστης, Ἰωάννης Ξάνθης, Γεώργιος Πυρῶλης, Εὐδόκιμος Ζαχμινίδης,

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Σταύρου Βενέτη.—Εὐάγγελος Ἀπ. Μούκας, (χρ.) Εὐάγγελος Κ. Ἰωάννου, (χρυσ.) Βασίλειος Ν. Γκολέμης, Ἰεροδ. Νικόδημος Ζαχαριάδης, (χρυσ.) Ζαχαρίας Δ. Οἰκονομίδης, (χρυσ.) Κωνσταντῖνος Θεοχαρίδης, Ἰωάννης Σταματιάδης, (χρυσ.) Ἰωάννης Καδεμίρης, (χρυσ.) Γεώργιος Κωνσταντῖνος, Στέφανος Εὐαγγέλου, Γεώργιος Βασι-

λείου, Ὀδυσσεὺς Γλυνοῦ, (χρυσ.) Φ. Χ. Δρούμπουλας, Γεώργιος Κοπάσης Θωμᾶς Παναγιώτου, Γεώργιος Οἰκονομίδης, Κλεόβουλος Ν. Γησιτίμης, Σταῦρος Παπαδόπουλος, Κωνστ. Χρ. Γαλάνης, (χρυσ.) Σταῦρος Κ. Βενέτης, (χρυσ.) Ἀθ. Βενετιάδης, (χρυσ.)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κωνσταντῖνου Ἀθ. Σίλη.—Κωνσταντῖνος Ἀθ. Σίλης 2, Κωνστ. Γ. Στάθης, Λεωνίδας Τριανταφυλλίδης, Γεώργιος Δ. Λύτος.

Πρόφην Λουξεμβούργου, Ἀδελφοὶ Τσαγγόπουλοι 4, Νικόλαος, Λάλας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀδός Κορηλίας Ἀλιπράντη.—Ν. Σείσογλου, (χρ.) Κατ. Ἰωαννίδου, Ἄννα Ἀλαμαροπούλου, Ἰωάννης Μουσούρης 10, Κ. Νικολαΐδης, Κ. Ἀλιπράντη.

ΤΡΑΠΕΖΑ ΑΘΗΝΩΝ Γαλατᾶ 6 χρυσόδετα.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γ. Π. Ἐνεπέκογλου.—Γεώργιος Π. Ἐνεπέκογλου, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Α. Καλφόπουλος, (χρυσ.) Μιχαὴλ Ἀνδρούτσος, Γεώργιος Ζελίτσολης, Ἀντ. Λεμονίδης, Δημοσθένης Μαυρογιάννης, (χρυσ.) Κίμων Ζησιάδης, Δημήτριος Καράλης, Ἐμμανουὴλ Κοιτομανώλης, Μιλτιάδης Παπαδόπουλος, Ἀλ. Ἰορδανόπουλος, Μ. Δημητριάδης, Βασ. Ποταμιάνος, Θεόδωρος Εὐστρατιάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Σωκράτους Γούναρη.—Ὀλγα Τσαούσογλου, Γ. Χρ. Ζουμπούλογλου, Θεόδ. Περβάνογλου, Στ. Κιβεντζόγλου, Δέσποινα Γούναρη, Μιχαλάκης Γούναρη, Εἰρήνη Ζουμπούλογλου, I. Χρ. Ζουμπούλογλου, Θεοχάρης Τσαούσογλου,

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Γεωργίου Θεοδωρίδη.—Γεώργιος Θεοδωρίδης, Βασίλειος Ψάλτης, Νικόλαος Λανζουί.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Τριανταφυλλίου Φούφα.—Θεόδωρος Δ. Κυργώτης, Ζήσης Παπαζήσης, Σωτήριος Παπαδημητρίου, Σταῦρος Πρασουλίδης, Δημήτριος Κ. Μήκας, Ἀθανάσιος Τζάντζαρης, Βασίλειος Κούλουθρος, Κ. Γ. Πούλιας, Γεώργιος Α. Πάτσικας, Θρασύβουλος Γ. Μακρῆς, Κωνστ. Σκόκας, Πλάτων Καλλίνικος, Ν. Β. Βόνιμούνουλου, Ἀνδρέας Σ. Νότης, Ἐμμανουὴλ Δ. Δαμιανοῦ, Τριαντάφυλλος Μ. Φούφας.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Λεωνίδα Φωτιάδη ἐξ Ἠπειροῦ.—Λεωνίδας Φωτιάδης, Γρηγόριος Κωνσταντῖνος, Κωνσταντῖνος Ζέρπος, Νικόλαος Καραμπίνας, Σταῦρος Τζιμιος, Νικόλαος Ζαγόρτσας, Ἡλίας Ἰωάν. Παπαθανασίου, Κωνσταντῖνος Σταυρίδης, Περικλῆς Βαλαῆς, Ἀναστάσιος Γεωργιάδης, Γεώργιος Ζαχαριάδης, Βασίλειος Ζήσης, Νικόλαος Ἀντ. Ζάγκας, Θεόδωρος Γεωρ. Τσιόλης, Χαράλαμπος Χαρίσης, Κωνστ. Ἀλ. Μητσιόνη, Λεωνίδας Ν. Κασούλας, Γεώργιος Δημ. Κριονίρης, Χρῆστος Δ. Τάτσης, Μιχάλης Γ. Ζώης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Χαριλάου Πρίγκου.—Ἐριφίλη Πρίγκου, Χαρίλαος Πρίγκος, Κωνσταντῖνος Πρίγκος ἰατρός, Στυλιανὸς Σαράντης

ιατρός, Δημήτριος Ἀποστόλου, Γαβριήλ Γαβριηλίδης, Γεώργιος Σταυροῖδης, (χρυσ.)

ΑΡΤΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κ. Κατσαδήμας**.—Κ. Σ. Κατσαδήμας 3 (χρυσ.) Νικόλαος Καλλέλης, Σπυρίδων Μπόρος, Ἰωάννης Δημολίτσας, Ἰωάννης Νικολίτσας, Εὐάγγελος Γαρουφαλίδης, Κωνστ. Παπούλιας, Κ. Κατσάνος, Β. Δ. Κατσαδήμας, Ἀδελφοὶ Ζάρα (χρυσόδετα) Κ. Κασσότης, Ἰωάν. Καλυβιώτης, Ἰ. Στατηρᾶς, Ἀδ. Γκαπράνης, Ἀπ. Ἀλεξίου, Ἰωάν. Δ. Τζίμας, Ν. Β. Τζώνης, Φιφίκα Α. Μυλωνᾶ, Ἰ. Δημολίτσας, Ἀλεξ. Δ. Παπᾶς Ν. Παπανικολάου, Ἄν. Παπαβασιλείου, Π. Σπήλιος Π. Οἰκονόμου, Ἰ. Δ. Νίκας, Χρ. Κατσίκας, Κ. Α. Καζαντζής, Ι. Κοντογιάννης.

ΑΓΚΥΡΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ Παιερωτάτου Μητροπολίτου Ἀγκύρας κ. κ. **Γεωργασίου**.—Ἀριστ. Καλτσουνίδης, (χρ.) Ἐμμανουήλ Βασαγιάννης, (χρ.) Τηλέμαχος Καλτσουνίδης, (χρ.) † ὁ ἅγιος Ἀγκύρας Γεεράσιος (χρυσ.)

ΒΑΛΙΑ ΚΑΡΑΪΔΙΔΙ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κ. Ζαφειροπούλου**.—Κ. Ζαφειρόπουλος (χρ.) Ἀθ. Χατζιάλας (χρ.) Δημ. Παπακώστας (χρυσ.) Μιχ. Ἦγουμενίδης (χρυσ.)

ΒΙΓΛΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Μιχαὴλ Παπαζογλου**.—Ἰάκωβος Ἰακωβίδης, Ἰωάννης Γιωνακζακίδης, Δημήτριος Γ. Ἀξαζγώτης, Χ' Θεόδωρος, Χ" Βασιλείου Ζουρούλογλου, Νικόλαος Χ" Δημητρίου Ζουρούλογλους Λιβέριος Α. Βεκιάρογλους, Γεώργιος Φιλτζαντζίδης, Πασχάλης Νικολ. Πασχάλογλους, Παναγιώτης Καρυδάκης, Γεώργιος Β. Εὐαγγελίδης, Κωνσταντῖνος Δημητρίου, Ἀλέξανδρος Κ. Γκήδογλου, Δημήτριος Κ. Καραγιώζη, Michel Papazoglou, aide pharmacien.

ΓΚΙΟΥΜΟΥΛΤΖΙΝΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κωνσταντῖνου Τελωνίδη**.—Χρήστος Ι. Πρόξης, Λάμπρος Π. Κακαΐδης, Βασίλειος Παπαγιάννης, Νικόλαος Δ. Οἰκονόμου, Μ. Μοσχίδης, Δημ. Ζωΐδης, Ἰωάννης Γιβέριος, Σοφοκλῆς Κομνηνός, Κλεόβουλος Μίσσιος, Ὀδυσσεὺς Κυριακίδης, Κωνσταντῖνος Ἰωαννίδης, Δημοσθένης Σαράφογλους, Στέλιος Μιχαὴλ Ζαφειρίου, Βασίλειος Τσιουριδης, Δημήτριος Ζένογλου, Δημήτριος Ζησιάδης, Ἰωάννης Ἐλευθεριάδης, Κ. Ε. Τελωνίδης, (χρυσόδετον.)

ΔΕΔΕΛΓΑΤΣ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κ. Σίτη** διευθυντοῦ τῆς Γερμανικῆς Τραπέζης.—Κ. Γ. Σίτης, (χρυσ.) Κ. Γ. Δημακόπουλος, Γ. Κουταβέλης, Σ. Κουταβέ-

λης, Κ. Καλούδης, Γ. Π. Γανάσης, Α. Γούδας, Σ. Κομνηνίδου, Κέλων Ν. Παπασταύρος, Γεώρ. Χριστοφορίδης, Κωνστ. Χριστοφορίδης, Δ. Κ. Μανταΐδης, Α. Κ. Μαργαριτίδης, Δ. Ζαφειριάδης, Μ. Γιόσζας. Ἄλ. Ἀθανασίου, Β. Καταβέλης.

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Ὀδυσσεὺς Παπικωστή**.—Ὁ Πρωτοσύγκελλος τοῦ Ἁγίου Αἵνου κ. Ἰωακείμ Νικολαΐδης, (χρυσ.) Ἀχιλλεὺς, Γ. Νιώτης, Ἀνθυμιώ Ὀδυσ. Παπακωστή, (χρυσ.) Δημήτριος Χαμπούρης, Ἀνδρέας Νίκου, Σπυρίδων Πριμίδης, Κωνστ. Χατζηδοξαρής, Κίμων Βατίττης, Κυριακὸς Βλάχου, Ζωή Γεωργίου Πετίνου, Σοφία Μιχ. Χρυσοβέργη, Γεώργιος Δολμάς, Κομνηνὸς Χατζηδοξαρής, Μιχαὴλ Στυλιανίδης, Θεόδωρος Γ. Ζάγκος, Κωνστ. Ι. Ψαφριανοῦ, Χρήστος Κ. Σηλίδης, Παναγιώτης Πατσάββα, Ξενοφῶν Ν. Φάρογλους, Γεώργιος Α. Κόννου, Ἰωάννης Γ. Κόκκινος, Εὐάγγελος Ἀποστόλου, Γεώργιος Ἀντωνίου, Νίκος Ἀντωνίου, Πατᾶ Παναγιώτης Βενετᾶς.

ΔΡΑΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κ. Ι. Κωνσταντινίδου**.—† Ἅγιος Δράμας Ἀγαθάγγελος (χρ.) Ἠλέκτρα Ἀνθοπούλου, Μαρίνα Κωνσταντινίδου, (χρυσ.) Ἐλένη Μιχαηλίδου, (χρυσ.) Νικόλαος Δασούκης ἱατρός, Ὀλύμπιος ἱατρός (χρυσ.) Ἠλίας Δ. Τζίμας, (χρυσ.) Ἀθανάσιος Πέτσας, Στέργιος Σκολίδης, (χρυσ.) Ἰωάννης Βασ. Ρόσιου, Κωνστ. Πέκης, Δ. Κ. Δαβέλλας, (χρυσ.) Νάκος Νικολάου, Ἀριστείδης Σαδραψάμης, (χρυσ.) Ἰωάννης Α. Βαλαβάνης, Πέτρος Α. Βαλαβάνης, (χρυσ.) Γεώργιος Ν. Βαλαβάνης, (χρυσ.) Θεόδωρος Κουγιουμτζής, (χρυσ.) Κούπτιος Ἄρμεν (χρυσ.) Π' Δημήτριος Βουζύκη, (χρυσ.) Κοινότης Πουμπληταίου (χρυσ.)

ΘΕΡΑΠΕΙΑ-ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Ἡ Μεγάλῃ Λογοθετῆσα Ἐρμιόνη Σ. Ἀριστάρχου 2 χρυσόδετα.

ΙΩΑΝΝΙΝΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ Σεβασμιωτάτου Μητροπολίτου Ἰωαννίνων κ. κ. **Γεωργασίου**.—† Πρωτοσύγκελλος Πανάρετος, Ἀλέξανδρος Ι. Σικελιῶν, Ἀλκιβιάδης Κυρούσης, Σ. Κυριακίδης, Δημήτριος, Λιβαδάς.

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Σπυρίδωνος Τσάντη**.—Σπυρίδων Τσάττης, Βασιλικὴ Β. Δόνου, Νικόλαος Χαντέλης, Περασφόνη Φ. Φάντη, Ἀλέξιος Γ. Κούπογλους, Μαργαρίτα Μ. Δαγλῆ, Γεώργιος Ε. Ράδος, Σωτήριος Π. Μαρτίνης, Σπυρίδων Γ. Γκάνιος, Σπυρίδων Γ. Δόνος, Ἰωάννης Χαρισιάδης, Δημήτριος Δούβλης, Ἰωάννης Βραναλιῆς.

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ ἐλλογίμου κ. **Γεωργίου Βογᾶ**.—Γεώργιος Ἄν. Βογᾶς, Ἀθανάσιος Βακολίδης, Γρηγόριος Παπαναστασίου, Δημήτριος Στ. Θεμελῆς, Χριστόδουλος Εὐγ. Βεβέκος, Δημήτριος Καστούμης, Σωτήριος Γκόβελιας, Ἀλέξανδρος Τενόπουλος, Βασίλειος Δ. Ρέγκκας, Ἐμμανουήλ Ι.

Γεωργάτης, Γεώργιος Κ. Τσοπολάκος, (χρυσ.) Κωνστ. Κ. Καρπής, Κωνστ. Ελ. Πανταζής, Ίωάννης Σπ. Γκάνιος, (χρυσ.) Βρασιδίας Π. Ρώτας, Χρήστος Ι. Χριστοδουλίδης, Γεωργιος Καλυδόπουλος, Κωνστ. Δ. Γύρας, Χρήστος Δ. Ζωίδης, Δημήτριος Βλετσίδης, Ἄθανάσιος Π. Κώτσης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Δημοσθένους Πράσσου.— Οἰκονόμος Κ. Εἰθυμίου, Σταύρος Ν. Παπαδιαμάντης, Χρ. Β. Λεοντίδης, Περικλῆς Γιούνης, Γεώργιος Δ. Τρίμης, Δημήτριος Β. Βάης, Νικόλαος Κ. Βάης, Βασίλειος Γεωργάτης, Κωνστ. Ν. Μαντᾶς, Ἀριστοτέλης Βοϊδίτσης, Σωτήριος Παπᾶ (χρυσ.) Περικλῆς Χ. Νούλης, Δημήτριος Κ. Γισίνης, Ἀναστάσιος Χρ. Παπᾶς, Ίωάννης Νταβαλιᾶκος, (χρυσ.) Δημήτριος Ἀναγνωστόπουλος, Νικόλαος Μιχαλᾶς, Βασίλειος Σταμάενος, Παναγιώτης Βρύσης, Ίωάννης Β. Χαλεγιάννης, Δημοσθένης Κ. Πράσσος, (χρυσ.) Οἰκονόμος Παπᾶ Γρηγόριος, Χρήστος Ἀθανασίου, Ἀθανάσιος Γρ. Μίχος.

ΙΜΒΡΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Παινερωτάτου Μητροπολίτου Ἱμβροῦ κ. κ. Χρυσόστομου.— Ὁ Ἅγιος Ἱμβροῦ Χρυσόστομος, (χρυσ.) Ἀργυρῶ Καβουρίδου, Μελοπομένη Καβουρίδου, Χαράλαμπος Τηγάνης, Νικόλαος Τηγάνης.

ΚΑΒΑΛΛΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κωνστ. Παυλίδου, Ἀναστασία Δ. Προΐτου, Ἀγαθὴ Ι. Πουλίδου, (χρυσ.) Ἀθηνᾶ Μ. Ζαχαριάδου, Μαριγῶ Θ. Ἀθανασιάδου, (χρυσ.) Χρυσούλα Χρ. Κοντοθεωδώρου (χρυσ.) Μαρία Θ. Φέσσα (χρυσ.) Παρασκευὴ Στ. Πουλίδου. (χρυσ.) Εὐαγγελία Κ. Πουλίδου (χρυσ.)

ΚΟΡΥΤΣΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Παινερωτάτου Μητροπολίτου Κορυτσοῦ κ. κ. Γερμανοῦ.— Ὁ Ἅγιος Κορυτσᾶς Γερμανός, Οἰκ. Παπᾶ Πέτρος, Ίωάννης Βίμπλης, Πέτρος Θ. Χαρισιάδης, Π. Σωφρόνιος, Ε. Λέκκας Γουρίας Δημητρίου Κάλφα, Χρήστος Π. Σουλίδης, Παντελῆς Ντάνος, Μ. Πέτρου, Σ. Παπαχρήστου, Σ. Σουγάρης, Ι. Χατζηγιαννίδης.

ΚΙΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ Παινερωτάτου Μητροπολίτου Νικαίας κ. κ. Βασίλειου.— † Ὁ Ἅγιος Νικαίας Βασίλειος 3, Ἡγούμενος Νέκτορας 3, Νικόλαος Α. Λασκαρίδης, Δ. Α. Γαρολφαλίδης, Χρ. Φυλακτῆς, Ν. Δρύτης, Π. Πινάτζης, Σ. Σκουλίσης, Εὐαγ. Μουταφίδης, Δημ. Κλίτσογλου, Πολ. Χερουβεμίδου, Ε. Κοτζάμπαση.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. Σοφίας Πανᾶ.— Δανάη Β. Πινάτζη, Αἰκατερίνη Κουζούνη, Εὐτέρπη Μεζμπουριάν, Δ. Σ. Αὐγουστίνος, (χρυσ.) Χ. Π. Πανᾶς, (χρυσ.) Ν. Π. Ἀγαπίου, (χρυσ.) Ἀν. Δανιήλ, Κ. Σαρή Βελάσης, (χρυσ.) Ι. Α. Καβουνίδης, Δ. Γ. Παπαδόπουλος, Α. Ι. Τσερβένης, Δ.

Κανακάρης, Κ. Κωνσταντινίδης, Σ. Πανᾶ, Μπάμης Μαγουᾶς, Νικόλαος Κιουπαδόγλου.

ΚΩ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ ἀρχidiaκόγου τῆς Μητροπόλεως Κόρου κ. κ. Ἀγαθὰγγέλου.— Ἀγαθὰγγελος Π. Λαγίδης Ἀρχidiaκόνος 2 (χρυσ.) Κ. Θεοδορίδης, (χρυσ.) Ἐμμ. Κ. Τσακνόγλου, (χρυσ.) Χ. Κάσδαγλης, (χρυσ.) Κ. Σ. Παντελίδης.

ΛΟΥΛΕ ΒΟΥΡΓΑΖ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. Εὐθαλίας Μουτεβελῆ.— Γεώργιος Ι. Μουτεβελῆς, Ἄννα Βιζιρτζόγλου, Σοφία Βιζιρτζόγλου, Ἀννέτα Ν. Κιμπαρίδου, Λεφενῶ Δ. Κυριαζίδου, Ἀναστασία Κ. Κυριαζίδου, Σοφία Εὐθυμιανοῦ, Ἄννα Κοσμᾶ. Μορφινίτσα Α. Σαζανίδου, Ἀναστασία Α, Στεφανίδης, Ἀμαλία Ν. Κουμβαζάλη, Δ. Γ. Δεόντιος ἱατρός, Γεώργιος Ίωαννίδης, Χρ. Π. Μπεζᾶς, Π. Βαλειδης, Στέργιος Παπαϊωάννου, Καλλιόπη Ἰγνατιάδου, Ἀναστασία Δ. Βεζιρτζόγλου.

ΜΟΝΟΔΕΝΔΡΙΟΝ (ΖΑΓΟΡΙΟΝ)

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. Ἰωάννου Σεμιτέλου.— Ίωάννης Α. Σεμιτέλος 2, Χρ. Κασουλίδης, Κ. Κόνιαρης, Α. Ρέστης ράπτης, Σπυρίδων Ι. Κοντογιάννης, Πανούλα Τσάνη, Ματθαῖος Ι. Πανταζής, Βασίλειος Κόνιαρης, Γ. Ἀστερινός, Γεώργιος Θεμιελῆς, Παπᾶ Στέφανος, Ν. Πανταζής, Ἐπαμ. Τσάντης, Ἀν. Πανταζής, Φίλιππος Δαουδῆς, Παναγιώτης Θραβάσης.

ΜΕΤΣΟΒΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Μιλτ. Ἀθ. Γεωργίτση.— Μιλτιάδης Ἀθ. Γεωργίτση, (χρυσ.) Γεώργιος Κ. Σταύρου, Βασίλειος Δαλακίρης, Δημ. Γ. Μέρανος, Κ. Γ. Πέτροσαλης, Α. Βούλας, Π. Μολυβάδα Εὐγενία Μαργαρίτη, Δημήτριος Πούτου, Δημ. Ι. Τσιούρης (χρυσ.)

ΜΥΣΟΠΟΛΙΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς κ. Τάσσου Βιδούρη.— Τάσος Βιδούρης (χρυσ.) Π' Κλεόβουλος Τσακυρίδης ἐφημέριος, Δημήτριος Ἀλεξανδρίδης διδάσκαλος, Παντῆς Καλογερίδης.

ΜΕΓΑ ΡΕΥΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Ἀθανασίου Πεταλοῦδη.— Μ. Μιχαηλίδης, Δ. Σαμαντζόπουλος, Χρυσὴ Κανάρη, Ζηνοβία Κουρῆ, Δημ. Ροδοκανάκης, Ἰωάννης Χ' Νικολάου.

ΞΑΝΘΗ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. Κωνστ. Μπίγκα.— Ἀλέξιος Παπᾶ Βανέτιος

(χρυσ.) Ἰωάννης Παπᾶ Ἀναστασίου, Παναγιώτης Μάνος, Γεώργιος Ἀντωνιάδης, Δημήτριος Κυρίτης, Ἀλέξιος Παπᾶ Ἀλεξίου, Ἀχιλλεύς Χρόνης (χρυσ.) Νικόλαος Γ. Κουφειδης, (χρυσ.) Δημ. Σαπανζόγλου, Διηνης Παπαγεωργίου, Παναγ. Ι. Περβανᾶς, Δ. Παπα Πέτρου.

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Ἰωάννου Μ. Κανάτα Ἡπειρώτου**, Ἰωάννης Μ. Κανάτας, (χρυσ.) Βασίλειος Θ. Μέρτζιος, Κωνστ. Ἀνδρονίκου, Ἰωάννης Μαργαρίτου, Ν. Κόπανος, Εὐάγγελος Εὐαγγελίδης, Ἰωάννης Βατὸς 2, Ἰωάννης Δ. Παυλίδης, Ἰωάννης Χρ. Κατζιάνης, Ζήσης Π. Λάλα Ζήσου, Ξενοφῶν Σγοῦρος, Συμεὼν Θεογράου, Ξενοφῶν Μ. Σιάκας, Κωνστ. Τσιαπάρης, Σωτήριος Ι. Παλάζογλου, Ἀλέξιος Κεσίσης, Ξενοφῶν Παπάζογλου, Ἀθανάσιος Ἀντ. Γκόρδης, Ἀθ. Ι. Μπούσιος, Χριστοφόρος Ποάλας, Εὐάγγελος Κωνσταντῆς, (χρυσ.) Φώτιος Ἀντωνίου, Σ. Μπάμπας, Λ. Εὐθυμίου, Γεώργιος Ἰωακείμ, Ἀθανάσιος Ζιουράς, Δημήτριος Σκουτέρης, Κωνσταντῖνος Μαλιόπουλος, Ἰωάννης Α. Σκουτέρης, Ἀθ. Καστάνιας, Γεώργιος Α. Τσίτος, Τασιούλας Τσέλεγκας, Ἀθανάσιος Μούκας, Θεοφάνης Ρέσσου, Κωνστ. Βακουφίδης, Ἰωάννης Χ. Παζιούρης, Κ. Κ. Χασριτζόγλου, Ἀθανάσιος Πατρόπουλος, Χρήστος Γεωργίου, Ἰωάννης Βοβλήτος, Κωνσταντῖνος Π' Παπᾶ, Παναγιώτης Βαριτσόπουλος, Κωνστ. Π. Γούναρης, Εὐάγγελος Δ. Νικολαΐδης, Παπαδημήτριος Ζούτα, Μιχαὴλ Μιλώσης, Μιχαὴλ Κ. Γκίτζας, Βασίλειος Ν. Μουσιάδης, Χρήστος Χριστοδουλίδης, Χαρίσης Γ. Μπεσίκα, Ἀριστείδης Τυπάδης, Δημήτριος Τσελιτόπουλος, Μαργαρίτης Εὐαγγελίδου, Δημήτριος Πατριστεργίου, Ἰωάννης Ἀθ. Ρουμπιζάνης.

ΟΥΖΟΥΝ ΚΙΟΠΡΟΥΝ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κ. Δ. Βαφειάδου**, Μιλτιάδης Θ. Θεοδορίδης, Ἰωάννης Φωτιάδης, Ἱεροδιάκονος Νικόλαος Βαφειδης, Κλεάνθης Παπᾶ, Νικόλαος Ζ. Νικολαΐδης, Δημήτριος Ἀνδρέα, Χαντζῆς Γ. Ἀνθεμίας, Θεμιστοκλῆς Ἀλεξιάδης, Παναγιώτης Μαργαριτίδης, Ἰωάννης Γιακουμιδάκης, Ἰωάννης Μουράβας, Ἀθ. Βούρας, Κ. Δ. Βαφειάδης.

ΠΡΟΣΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Παντ. Δαλλαμπέρα**, φαρμακοποιού, Μιλ. Ἀποστολίδης, ἰατρός, (χρυσ.) Β. Ἀδαμαντιάδης, (χρυσ.) Δ. Βαρσεμίδης, Θ. Θεοδορίδης, Π. Δαλαμοίρας, (χρυσ.) Δ. Ἀποστολίδης, ἰατρός, Γ. Κ. Ζέρρος, Δημ. Τζόγας, (χρυσ.) Κυπρ. Χρ. Εὐτυχίδης, (χρυσ.) Ἀλύσιος Χ', Ἰωάννου, ἰατρός, Πέτρος Ι. Ρούσος, Π. Ν. Δηλιγιάννης, Γ. Ι. Παπαγεωργίου, (χρυσ.) Παν. Ἀν. Δέρβος.

ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ Πανερωσιᾶτου Μητροπολίτου Παραμυθίας κ. κ. **Νεοφύτου**, ὁ Ἅγιος Παραμυθίας 3, Νικόλαος Γ. Γάγαλης, Π. Ρίγγας

Υιοὶ Νικόλαος, Τέλης, Ἐμμανουὴλ Μίσστας, Πέτρος Ρίγγας, ἰατρός, Θεόδωρος Μ. Θεοδορίδης, Βασίλειος Ρίγγας.

ΠΡΕΒΕΖΑ

Οἱ εὐγενεῖ φρονίδι τῆς δεσποσίδος **Βιργινίας Π. Λουροπούλου**, Σ.) Α. Τσορματζόγλου, (χρυσ.) Βιργινία Π. Λουροπούλου, (χρυσ.) Γεώργιος Σμπόνιας, (χρυσ.) Γεώργ. Κ. Τσακόντας, (χρυσ.) Ἐρμινία Α. Κοντογιάνη, (χρυσ.) Τάνης Τόλιας, (χρυσ.) Χαράλαμπος Π. Τόλιας, (χρυσ.) Ἀσασία Γ. Κούνδρα, (χρυσ.) Ἀνδρέας Ἀντίπας, (χρυσ.) Κ. Κομήνος, (χρυσ.) Τζένη Μπαλάντου, (χρυσ. Κ. Μ. Ζιάκα, (χρυσ.) Σαπφώ Κισέλη, (χρυσ.) Ἀγγελική Καρυτανῶ (χρυσ.) Μαρία Παναγιώτου, (χρυσ.) Εὐθαλία Κυριακοπούλου, (χρυσ.) Μερσίνη Ἐκάλη, (χρυσ.) Τηλέμαχος Ν. Βέλλιος.

ΠΕΡΣΙΑ RESCHT

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι κ. **Ἀλεξάνδρας Στρομπούλη**.— Ἀγγελική Παπαδοπούλου 2 (χρυσ.) Κ. Σ. Παπαδόπουλος, (χρυσ.) Ὀδυσσεὺς Καπάδης, (χρυσ.) Αἰμ. Μεταξόπουλος, (χρυσ.) Λυσαν. Βλασιάδης, (χρυσ.) Σαράντης Παπαδόπουλος (χρυσ.) Βασιλικὴ Νισανίδου, (χρυσ.) Γεώργιος Ν. Στρομπούλης (χρυσ.) Νικόλαος Τσατσόπουλος, (χρυσ.) Γ. Ἐμμανουηλίδης, (χρυσ.) Ἐλευθέριος Α. Στρομπούλης (χρυσ.) Ἐλευθέριος Ν. Στρομπούλης, (χρυσ.) Σταῦρος Σταυρίδης ἰατρός (χρυσ.) Ἐρμινὴ Σταυρίδου (χρυσ.) Γλυκερία Σταυρίδου, (χρυσ.) Θάλεια Τσάλλη, (χρυσ.) Δ. Τσόγας, (χρυσ.) Ι. Ἰωαννίδης (χρυσ.) Ἄννα Κεσάσογλου, (χρυσ.) Ἐπαμ. Καφανίκας, (χρυσ.) Νίκος Λασκαρίδης, (χρυσ.) Κωνστ. Λασκαρίδης, (χρυσ.) Μιχαὴλ Πασχαλίδης, (χρυσ.) Ἀλεξάνδρα Στρομπούλη 2.

MANSOURAH-EGYPTE

Βασίλειος Γομαλδης (χρυσ.)

ΠΡΑΒΙΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι τοῦ κ. **Κωνστ. Δεκίδη**.— Νικόλαος Παναξῆς, Ξενοφῶν Ἀναγνωστάκης, Χατζῆ Ἀθανάσιος Ἀγγέλου Ἀδελφοὶ Ἀλεξάνδρου, Ἀδελφοὶ Σταμπολῆ. Ἀλκιβιάδης Παπουτσόπουλος, Γεώργιος Καραγιώργης, Κωνσταντῖνος Δεκίδης, Κωνστ. Βουλγαρίδης.

ΠΑΤΡΑΙ

Τῇ εὐγενεῖ φρονίδι κ. **Ζήσου Κ. Παπᾶ**.— Ζήσος Παπᾶς, Γεώργιος Καραβέλας, Χαρίλαος Θεογράνης, Σταῦρος Μολᾶς, Δημήτριος Σούτης, Φιλ. Φιλίππου, Ἀντώνιος Λαμπίρης, Ἰωάννης Σωτηρόπουλος, Σωτήριος Δογένης, Χρήστος Πετρόπουλος, Εὐστάθιος Ἀποστολόπουλος, Ὁρέστης Παπακρυζίου, Κυριάκος Τσερώνης, Κυριάκος Χασρίσης, Κωνστ. Χαντζόπουλος, Δημ. Κομμετρόπουλος, Ἰωάννης Νικελῆτης, Θεμιστοκλῆς Γ. Γεωργιάδης, Βασίλειος Κ. Ἀντωνόπουλος, Γεώργιος Στράσος, Παναγιώτης Στα-

γίοπουλος, Νικόλαος Γεραρῆς, Δήμης Πράντζος, Νικόλαος Καρνανικόλος, Γεώργιος Σακελλαρόπουλος, Βασίλειος Σύκαλις, Σπυρ. Λομβάρδος, Νικόλαος Ραυτόπουλος, Ἄνδρ. Παλαιολόγος, Γεράσιμος Μεντεβελλῆς, Κῶνος Βλάχος, Χρήστος Τζύρος, Ἄθανάσιος Καρνασόπουλος, Ἰωάννης Γιαννόπουλος, Κῶνος Καραθανασόπουλος, Φιλ. Εὐαγγελίου, Ἄναγ. Κωντανδριόπουλος, Κλεάνθης Πετριγιάνος, Ἄνδρέας Μιχελῆς, Ἄθανάσιος Παρτάλης, Ζῆσος Πράτσικας, Μιχ. Μαλεβίτης, Νικόλαος Κρεμύδας, Ἄγαμ. Κρεμύδας, Ἄγκράσας Παΐζης, Γεώργιος Διαμαντόπουλος, Βασίλειος Καρνανικόλος, Ἄνδρέας Τεργῆς, Περικλῆς Σταματιάδης, Ἀντώνιος Βαρνάβας, Ἄνδρέας Ἀποστολόπουλος, Γεώργιος Μιχαλόπουλος, Χρήστος Φεφές, Γεώργιος Μουστάκης, Ἄλέκος Κρεμύδας, Νικόλαος Δρακόπουλος, Ἰωάννης Κρεμύδας, Παναγ. Μακρογιάνης, Γεώργιος Τριάντης, Θεοφάνης Στεφανόπουλος, Δημήτριος Μανθόπουλος, Σταῦρος Γιδιάνης, Θεόδωρος, Οἰκονομόπουλος, Ἰωάννης Καραμανδάνης, Δημ. Τσικλητήρας, Δημ. Σιάνος, Ἄθ. Σταύρου, Κωνσταντῖνος Ψιμμένος, Νικόλαος Οἰκονόπουλος, Ἰωάννης Ἀλεξανδρόπουλος, Δημ. Χρυσόπουλος, Παναγ. Παναγούλης, Νικολ. Μεϊνδάνης, Σωτήριος Κωστόπουλος, Φώτιος Κωνστανδριόπουλος, Δημ. Ραυτόπουλος, Θεόδωρος Σωσίδης, Ἄνδρ. Ζωῖόπουλος, Ἄνδρ. Τασσόπουλος, Τάκης Πικραμμένος, Δημ. Τσικλητήρας, Βλάσης Καραβᾶς, Ἄνδρ. Φραγκόπουλος, Γεώργιος (Ἀθανασίου, Μιχαῖλ Γαβριήλης, Ἐμμ. Καρρῆ, Π. Πετρόπουλος, Γεώργιος Γεωργίου, Διον. Σαρσέντης, Διον. Γιαννουλόπουλος, Ἄνδρ. Ἀργυρόπουλος, Χρήστος Μεϊνδάνης, Ἰωάννης Σαφαρῆς, Γεώργιος Σπαγαδῶρος, Γεώργιος Μαράτα, Δημ. Μουλάς.

ΠΑΣΑ ΒΑΞΕ ΒΟΣΠΟΡΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀ-δος **Φαλκῶνας Σωτηρακοπούλου**.— Φαλκῶνα Σωτηρακοπούλου, Δ. Α. Ταβουκτσόγλου, Οἰκονόμος Γεώργιος, Δημήτριος Ντάγγας, Ἄθανάσιος Ἀγγελίδης, Γεώργιος Εὐθυμιάδης, Παντελῆς Σταύρου Μούκας, Μιχαῖλ Χρήστου, Γεώργιος Ἀνδρονίδης, Ἀντωνία Καλφοπούλου, Δημοσθένης Ἀντωνιάδης, Κ. Γρυζαγορίδης, Ἐμμανουὴλ Ἰγνατιάδης.

ΣΙΑΤΙΣΤΑ

Ὁ Ἅγιος Σιοανίου καὶ Σιατιστῆς Ἱερόθεος (χρυσόδ.).

ΣΑΜΟΣ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Σωτηρίου Φώκου** δικηγόρου, Δ. Κ. Ζαχαρίου, Μ. Α. Σενεφέτος, Δ. Α. Σταματιάδης, Ἐμ. Γ. Χαϊτήγηκος, Μ. Μανρένδης, Κ. Κ. Νικολαΐδης, Δ. Κεφαλόπουλος, Δημ. Ἰορ. Χίου, Συμεὼν Ἀθανασόπουλος, Δ. Π. δυσανάγνωστον, Η. Ἰορδανίδης, Ζ. Δ. Μανουηλίδης, Σ. Α. Μάγης.

ΦΑΝΑΡΙΟΝ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Βασιλείου Φρυδά**.— Ζαχαρίας Ζαχαριάδης, Γεώργιος Μαμμῆς, Ἄναστ. Κουμῆς, Κοσμάς Πιλαλίδης, Εἰρ. Κόβας, Γεώργιος Κόβας, Γεώργιος Ἀθανασούλας, Χρήστος Σουλιάδης, Μιχαῖλ Παπαδόπουλος, Ἀνέστης Καίρης, Ἀχιλλεὺς Γραμματίδης, Ἀχιλλεὺς Πατιδῆς, Γεώργιος Α. Ἀφθανίδης, Ἄντ. Ἰακωβίδης, Ἰωάννης Θεοδορίδης, Κωνστ. Βογιατζόγλου, Παντ. Καρατζᾶς, Ἐμμ. Δάμπας, Εὐγ. Καλογιάννης, Βασίλειος Φρυδάς, Χρήστος Γ. Σάρρος μαθητῆς τῆς Μ. τοῦ Γ. Σχολῆς.

ΚΑΔΗ-ΚΙΟΪ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἐλλογίμου Ἀ-δος Δ. **Σιδερίδου**.— Ὑπατία Ἀδαμαντάδου, Ἄννα Μπάρλα, Εὐ. Α. Κουκούλης, Ἀλεξάνδρα Παπαδοπούλου, Μ. Δαναοῦς, Μαρία Πιτηκᾶ, Δ. Σιδερίδου, Οὐρανία Τσιβόγλου, Ἰεροδ. Γεώργιος Μισαηλίδης, Ἀριστόβουλος Δημητριάδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι **Ἀνδρονίκης Κ. Ἱερεμίας**.— Ἀνδρονίκη Κ. Ἱερεμία, Βασιλικὴ Ἱερεμία, Δημοσθένης Σισμάνογλου, Φεβρονία Σεβαστικογλου, Εὐάνθια Τζοπάνογλου, Χαρίκλεια Ἱερεμία Κυριακὴ Ἥλιου.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Φλωρᾶ ἱατροῦ**.— Θ. Χ. Φλωρᾶς, Ζ. Κάλφουλος (χρ.), Κ. Πασινῆς, Γ. Κουτσελάς, Μ. Λαμπρινίδης, Κ. Δάλας, Ν. Γ. Καρπούξης, Δημήτριος Λυσιμάχου, Γ. Λοράνδος, Ἀμαλία Γιασιμακοπούλου, Εὐγενία Γαρυφαλίδου, Ἀγγελλος Γαρυφαλίδης, Μ. Μανωλακάκης, Φιλ. Φιλιππίδης, Κ. Γ. Γιοκαρῦπουλος, Λάζαρος Γκοῦσιος (χρ.) Ἀλκιβιάδης Καλδῆς (χρ.), Ἰ. Μονδιάδης.

ΧΑΛΚΗ ΘΕΟΛΟΓΙΚΗ ΣΧΟΛΗ

Παναγῆς Κοτόκος, Γεώργιος Α. Δάνης, Τρύφων Γράγιεπ, Εὐστράτιος Γεωργαντζόγλους, Θεόδωρος Νεοφυτίδης, Χαραλάμπης Θεοδορίδης, Χαραλάμπης Χαραλαμπίδης.

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τῆς Ἀ-δος **Μαρίας Πηγειοῦ**.— Ἄννα Πηγειοῦ (χρ.), Δημ. Ε. Καραβασόπουλος, Κορίνα Κατσιβέλακη (χρ.) Αἰκατερίνη Μαροκοπούλου (χρ.), Βασίλειος Ε. Παπαδάκης, Ἀλεξανδρίνη Παναγοπούλου (χρ.) Ἀναστασία Ἀναστασιάδου, Ἐλένη Σεφερειάδου, Ἀναστασία Γαζῆ, Ἀγγελικὴ Ἀνδρικοπούλου, Φωτίκα Σεφερειάδου, Νονότα Σεφερειάδου (χρ.), Σοφία Τζιρᾶ (χρ.). Γεώργιος Ἐνεπέογλους (χρ.), Κλεοφύλη Γουγουσοπούλου.

ΚΑΒΑΛΛΑ

N. Petrescu, Ἄριστ. Ι. Ζαφειρίου (χρυσ.) ἱατρός Φέστας (χρ.), Κ. Βουλγαρίδης, Βασίλειος Πρωτόπαπας, Ι. Aliprardi.

ΔΡΑΜΑ

Τῇ εὐγενεῖ φροντίδι τοῦ κ. **Ἀναστασίου Βλαδίκα**.— Α. Βλαδίκας, (χρ.) Ἄθ. Δ. Μπινόπουλος, Εὐ. Βαφειάδης, Δημήτριος Γ. Κουγιουμτζῆς, (χρ.) Ν. Κ. Βαλάνος, Νικόλαος Μακρῆς, Κ. Ὁθωνάτος, (χρ.) Ν. Παρμενίδης, Ι. Βαλαβάνης, Α. Βαγιανᾶς (χρ.) Π. Μπινόπουλος, (χρ.) Ε. Ἀντούλης (χρ.),

ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Ἐφιστάται ἡ προσοχή τῆς ἀξιοτίμου πελατείας μας ἐπὶ τῶν κάτωδι :

« ΤΟ ΓΝΗΣΙΟΝ ΚΟΝΙΑΚ » τοῦ Ἐργοστασίου μας φέρει τὴν παλαιὰν καὶ γνωστὴν εἰς τοὺς καταναλωτὰς Ἐτικέτταν μας. Πρὸς δὲ περιλαίμιον ταινίαν μὲ τὴν σφραγίδα τῆς Ἑλληνικῆς Κυβερνήσεως ἔχουσιν οὕτω :

Ἄριθ. 25255

Ο ΥΠΟΥΡΓΟΣ ΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΩΝ

« Πιστοποιεῖ ὧδε, ὅτι Ἐργοστάσιον κατασκευῆς Κονιάκ ὑπὸ τὸν τίτλον ἰδιοκτησίας Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑ ὑπάρχει ἐν Ἑλλάδι μόνον ΕΝ ἰδρυμένον ἐν Πειραιεῖ.

Ἐν Ἀθήραις, τῇ 14 Ἰουνίου 1904.

Ὁ Ὑπουργὸς Γ. Ν. ΘΕΟΤΟΚΗΣ

Προσέτι κάθετον ταινίαν μὲ πιστοποίησιν καὶ σφραγίδα τοῦ ἐπισήμου χημικοῦ τῆς Α. Α. Μ. τοῦ Σουλτάνου κ. Συγγροῦ ἔχουσιν οὕτω :

Ἄριθ. 6000

« Πιστοποιῶ τὴν γνησιότητα τοῦ Κονιάκ τοῦ ἐν Πειραιεῖ Ἐργοστασίου Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑ κατόπιν ἐπισταμένης ἀκριβοῦς ἀναλύσεως.
Κ. ΣΥΓΓΡΟΣ

Τ' ἀνωτέρω πρὸς πλήρη ἐξασφάλισιν τοῦ ἀξιοτίμου κοινοῦ ἀπὸ τὰς παραποιήσεις καὶ πρὸς διάκρισιν παντὸς ἄλλου Κονιάκ, ὅπερ ἠθέλε φέρει τὸ ὄνομα ΜΕΤΑΞΑ, καθόσον ταῦτα ΔΕΝ εἶναι τὰ γνήσια Κονιάκ τοῦ Ἐργοστασίου μας καὶ δέον οἱ κ. κ. καταναλωτὰι νὰ ζητοῦν ἐπὶ τῶν φυλιῶν ὅλας τὰς σημειωθείσας ἐγγυήσεις πρὸς ἀποφυγὴν ΑΠΑΤΗΣ.

Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑΣ

Γενικὸν Γραφεῖον δι' ὅλην τὴν Τουρκίαν ἐν Γαλατῇ :

Γαλατᾶ-Χάν, ἀρ. 9. ὁδὸς Μουμχανέ
ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ ΣΑΓΙΑΝΝΗΣ

Γενικὸς Πληρεξούσιος καὶ ἀντιπρόσωπος

ΣΗΜ. - Οἱ κ. κ. Πελάται μας δέον νὰ ἔχουσιν ὑπ' ὄφιν ὅτι τὸ Ἐργοστάσιόν μας οὐδεμίαν ἐμπορικὴν ἢ ἄλλην σχέσιν ἔχει μὲ κανέν ἕτερον Ἐργοστάσιον.

Οἱ Ἐργοστασιάρχαι Σ. & Η. & Α. ΜΕΤΑΞΑΣ

ΜΕΤΑΞΑ

ΔΙΑ ΤΑΣ ΕΣΠΕΡΙΔΑΣ

Αἱ ἐσπερινὰ συναθροίσεις, οἱ χοροὶ, αἱ διασκεδάσεις τῶν ἐορτῶν ἀπαιτοῦν τὸ

ΚΟΝΙΑΚ ΤΟΥ ΕΡΓΟΣΤΑΣΙΟΥ

ΜΕΤΑΞΑ

Διότι δὲν ἀρκεῖ μόνον νὰ προσφέρωμεν οἰνοπνεύματα ὀφειλόμεν νὰ φροντισώμεν ὅπως ἡ ἐκλεκτὴ ποιότης των καὶ τὸ ΓΝΗΣΙΟΝ τῆς κατασκευῆς των ἀναποκρίνεται εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ὑγιεινῆς Ἐπομένως τὸ μόνον κατάλληλον δι' ἀναρρωσίων, πάσχοντας ἐκ χλωρώσεως καὶ ἀναιμίας, διὰ τοὺς ἐξηντηλημῶν γέροντα, οἵτινες ἀνακτῶσι νέας δυνάμεις διὰ τῆς προσλήψεως αὐτοῦ εἶνε τὸ ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ Ἐσπερίδες, ἑορταὶ καὶ τέιον ἀνευ ΚΟΝΙΑΚ ΜΕΤΑΞΑ εἶνε αὐτόχροημα ἄλλειψις ἀβρότητος τοῦ οἰζοδεσπότου ἢ τῆς οἰζοδεσποίνης πρὸς τοὺς ξένους των.

ΕΤΗΣΙΟΝ ΠΑΣΧΑΛΙΝΟΝ ΔΕΥΚΩΜΑ

“ Η ΗΠΕΙΡΟΣ ”,

ΕΝ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΕΙ

Ἐκδόται: ΕΛΠΙΝΙΚΗ Μ. ΜΑΥΡΟΓΟΡΔΑΤΟΥ

(Τὸ γένος Α. ΤΑΓΗ, καθηγητοῦ)

Ταχυδρομικὴ Διεύθυνσις: POSTE OTTOMANE. BOITE 14, PERA
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥΠΟΛΙΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ:

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΒΑΣΙΛΕΥΣ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΩΝ ΕΛΛ. ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΑΝΑΣΤΑΣΙΟΥ Γ. ΤΑΓΗ

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ

Διὰ τὴν πέμπτην καὶ ἕκτην τάξιν τῆς Ἀστικῆς Σχολῆς

ΒΙΒΛΙΟΝ Α', ΤΟΜΟΣ Α'.

ΒΙΒΛΙΟΝ Β', ΤΟΜΟΣ Β', ΤΕΥΧΟΣ Α'.

Διὰ τὴν δευτέραν τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τάξιν
Σενοφῶντος Κύρου, Ἀνάβασις

ΒΙΒΛΙΟΝ Γ', ΤΟΜΟΣ Γ', ΤΕΥΧΟΣ Α'.

Διὰ τὴν τρίτην τοῦ Ἑλληνικοῦ Σχολείου τάξιν
Σενοφῶντος Κύρου Παιδεία καὶ Σενοφῶντος Ἑλληνικά

Η ΠΙΠΙΡΟΥΛΑ

Τετραπλὸν καὶ διδασκτικὸν ἀνάγνωσμα διὰ παῖδια, μετάφρασις
Δεσποινίδος ΝΟΕΜΗΣ ΖΩΗΡΟΥ ΠΑΣΑ
20 γράμματα τοῦ τεύχους ἀπαρτιζόμενον ἀπὸ 34 τυπογραφικῶν
φύλλα, χάρτης glacé, εἰκόνες χρωματισταί

ΜΗΝΙΑΙΑ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΗΜΕΝΗ
“ ΑΤΛΑΝΤΙΣ ”

ΤΟ ΚΑΛΙΤΕΧΝΙΚΩΤΕΡΟΝ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΥΤΕΡΟΝ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

Μόνη ἀντιπρόσωπος ἐν Τουρκίᾳ:

ΑΓΑΘΟΝΙΚΗ Κ. ΜΠΕΛΛΑ

Αἰνιτλή-Τοσομέ, Ἀλατ. Καργιάννη

ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΗ ΑΔΕΛΦΟΤΗΣ

„Η ΘΕΟΤΟΚΟΣ“

ΕΝ ΙΩΑΝΝΙΝΟΙΣ

Ὑπὸ τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ἐργάζεται ἀπὸ ἐτους ἡδὴ ἐν Ἰωαννίνοις χριστιανικὸν σωματεῖον ἀριθμῶν ἡδὴ ἄνω τῶν 600 μελῶν ἐνὸς καὶ ἐκτός τῆς Ἡπείρου καὶ σκοποῦν τὴν ἀναζωπύρωσιν καὶ καλλιέργειαν τοῦ πατριωταρόδου Ἡπειρωτικοῦ αἰσθηματος παρὰ τοῖς ἀπανταχοῦ Ἡπειρώταις, ἰδίᾳ δὲ ἐν τῇ πόλει καὶ ἐπαρχίᾳ Ἰωαννίνων.

Πρὸς τὸν σκοπὸν τούτου διατρέφει 1) δύο Ἱεροκήρυκας κηρύσσοντας τὸν θεῖον λόγον ἐν τε τῇ αἰδοσίᾳ τοῦ κηρύγματος αὐτῆς, ἐν ταῖς ἐκκλησίαις καὶ ἀνὰ τὴν ἐπαρχίαν. 2) Μουσικὴν Σχολὴν διευθυνομένην ὑπὸ ἀρίστου μουσικοδιδασκάλου μετακληθέντος ἐκ Κωνσταντινουπόλεως, ἐν ἣ διδάσκειται δοξαῖν τοῖς βυζαντινοῖς ἢ Βυζαντινῇ Μουσικῇ καὶ καταστίζονται χοροὶ ἐν ταῖς Ἐκκλησίαις, ὅπου ὁ διευθύνων ἠάλλει ἐκ περισσοῦ. 3) Πλοσίαν βιβλιοθήκην μετὰ πολλῶν ἑκατοστίαδων πολυτίμων βιβλίων καὶ θεολογικῶν, οἰκονομικῶν καὶ ἐπαγγελματικῶν περιοδικῶν μετὰ ὡραίου Ἀγρονοστήριου. 4) Θεολογικῶν περιοδικῶν τὴν «Θεολογικὴν Σάλπιγγα», δι' ἧς μεταστρέφει τὰς εὐαγγελικὰς καὶ ἠθικὰς ἀρχὰς ἀπὸ τοῦ μεγάλου τοῦ πολέμου μέχρι τῆς καλῆς τοῦ χωρικοῦ, ἀγαπασσομένου οὔτω καὶ τοῦ ἕλκους τῶν διδασκάλων καὶ ἐφημερίων τῶν κοινῶν. 5) Πνευματικῶν σεβασμῶν καὶ εὐπαιδείων, ὅν ἀποστέλλει πρὸς πᾶσαν δύσκολον περίπτωσιν. 6) Ἑσπερινὰ σχολία πρὸς μετὰδοσαν χρησίμους γνώσεις εἰς τὸν λαόν. 7) Ὀσσημα κεντρικῶν καὶ λίαν κατάλληλων περιέχον αἰδοῦσαν κηρύγματος ἐπίπυδες διασκευασμένην, εὐπρεπῆ καὶ ἐνδοξὰν περιλαμβόνουσαν ἄνω τῶν 500 ἀκουσίων, Βιβλιοθήκην καὶ Ἀγρονοστήριον, Γραφεῖον τοῦ Δ. Συμβουλίου, κοιτώνας διὰ τὸν Ἱεροκήρυκα, τὸν Ἱεροψάλτην καὶ τὸν Πνευματικὸν καὶ τὸ ἰδίον τῆς τυπογραφείων, ὅπου καλλιτεχνικῶς καταρτισθὲν καὶ τεθὲν ὑπὸ τὴν διευθύνειν καλλιτεχνῶν τυπογράφου ἐκδίδει τὴν «Θεολογικὴν Σάλπιγγα» καὶ πᾶσαν ἐξωτερικὴν ἐργασίαν καλλιτεχνικὴν πρὸς ὄφελος τῆς Ἀδελφότητος.

Ἡ Θ. Ἀδελφότης τῶν Ἰωαννίνων ἀφιέμει μετὰ τῶν μελῶν αὐτῆς πλείστους ἐξέχοντας Ἡπειρώτας, οἵτινες διὰ θεοῦ ἐπιστολῶν καὶ διὰ γενναίων συνδρομῶν ἐνθαρρύνονται καὶ ἐποστηρίζονται ἠθικῶς καὶ ὑλικῶς τὸ μεγα Ἡπειρωτικὸν ἔργον.

Τὸ Διοικ. Συμβούλιον αὐτῆς ὑπὸ τὴν ὄκνον καὶ πεφωτισμένην διευθύνειν τοῦ ἀντιπροέδρου αὐτῆς κ. Στ. Σαλαμάρκα ἱατροῦ τοῦ διευθύνοντος καὶ τὴν θεολογικὴν «Σάλπιγγα», δραστηρίως ἐργάζεται πρὸς ἐργασίαν μελῶν παρὰ τῷ ἔξω Ἡπειρωτισμῷ, ἵνα συσφίξῃ καὶ συγκρατήσῃ ἐν αὐτῷ τὴν ἀγάπην πρὸς τὰς πατριωτικὰς ἀρετὰς καὶ τὴν εὐγενῆ ἀμιλλαν πρὸς ἐξύψωσιν τῆς Ἡπειρωτικοῦ πατριδος. Ἐθιχε δὲ ἡδὴ εἰς ἐνεργεῖαν καὶ τὸ σχέδιον τῆς ἀνεγέρσεως ἐνὸς σεμνοῦ Πανεπιστημικοῦ μεγάρου, ὅπου νὰ συγκεντρωθῶσιν πᾶσαν τὴν δρᾶσιν τῆς Ἀδελφότητος, τῶν διαφόρων Σωματείων πόλεως καὶ ἐπαρχίας, τῶν Συντεχνιῶν καὶ Ἐπιμελητηρίων ἀντιπροσωπεύον οὔτω πᾶν ὅτι θὰ ἔχη νὰ ἐπιδείξῃ ἡ Ἡπειρος εἰς Πνευματικὴν ἐργασίαν καὶ ἐπιδόσιν ἐπὶ τε τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς ἐξυψώσεως τῆς νερκομένης εἰσὶ πατριδος.

Ὑπὸ τοῖς ὅμοις τούτοις νομίζομεν ὅτι πᾶς Ἡπειρώτης διατρέφει ἐν ἑαυτῷ καὶ ἐλάχιστον πῶ ἀγάπην πρὸς τὴν θεοσεβίαν καὶ τὴν πατρίδα καὶ ἐπιθυμῶν ὅπως ἐκδηλώσῃ καὶ ἐμπλοκάτωσιν αὐτὴν, ὀφείλει νὰ ἐργασθῇ ὡς μέλος τῆς εὐγενούς καὶ πολιτικῆς ταύτης Ἀδελφότητος, ἥτις διὰ μᾶς ἐλαχίστης συνδρομῆς, ἣν ἀπατεῖ, ὑπόσχεται καὶ ἐπιτελεῖ τῶσον εὐρὴ καὶ τῶσον ὡραῖον καὶ ἐνεργὲς ἔργον.

Πᾶσα αἴτησις πρὸς ἐργασίαν ἀπευθυνθεῖ πρὸς τὴν Δ. Σ. τὸν Μητροπολίτην Ἰωαννίνων κ. Γερβάσιον ἐπιτιμὸν Πρόεδρον ἢ πρὸς τὸν κ. Στ. Σαλαμάρκαν ἱατροῦ, Ἀντιπρόεδρον τῆς Ἀδελφότητος, τὸν καὶ διευθύνειν τῆς θεολογικῆς «Σάλπιγγος» καὶ ἔργοσιν τῶν Ἐκπαιδευτηρίων Ἰωαννίνων.

ΤΣΙΜΕΝΤΟΝ

„ΑΡΣΛΑΝ“

Τὸ κατ' ἔξοχὴν πρωτίστης ποιότητος τεχνητὸν τσιμέντον «Ἀρσλάν» (ciment artificiel) τὸ κατασκευαζόμενον ἐν τῷ μεγάλῳ ἐργοστασίῳ τῆς Ἀνωνόμου Ὀθωμανικῆς Ἐταιρίας Ἀρσλάν, κειμένῳ ἐν Ρυσίῳ (Saridja), εὐρίσκεται παρ' ὅλοις ἀνεξαιρέτως τοῖς ἐμπόροις ὑλικῶν πρὸς οἰκοδομίην ὡς ἐπίσης καὶ ἐν τῇ κεντρικῇ τῆς Ἐταιρίας ἀποθήκῃ. Τσινιλῆ Χάν ἐπὶ τῶν προκυμιῶν Γαλατᾶ καὶ πωλεῖται πρὸς γρ. 12 ὁ σάκκος τῶν 50 χιλιογράμμων (λίθ. Τουρκ. πρὸς γρ. 108) μὴ συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀξίας τοῦ σάκκου.

Τὸ τσιμέντον τοῦτο ἐντελῶς ὁμογενές, κέκτηται ἡγγυημένην ἀπόλυτον σταθερότητα ὄγκου, ἡ δ' ἀντοχὴ αὐτοῦ εἶναι ὅλως ἐξαιρετικὴ καὶ κατὰ πολὺ ἀνωτέρα τῆς ἐπίσημως παραδεδεγμένης καὶ ἀπαιτουμένης ἐν Εὐρώπῃ προκειμένου περὶ δημοσίων ἔργων μεγάλης σπουδαιότητος.

Οἱ κ. κ. ἀρχιτέκτονες καὶ ἐργολάβοι θὰ εὐρωσιν ἐν τῇ χρήσει τοῦ τσιμέντου τούτου μέγιστον συμφέρον, τόσον ἕνεκα τῆς λογικῆς αὐτοῦ τιμῆς ὅσον καὶ ἕνεκα τῆς μεγάλης στερεότητος, μηδεμίαν ἀπολύτως ἐπιδεχομένης παραβολὴν μὲ τὰ ἐνταῦθα ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ εἰσαγόμενα διάφορα τσιμέντα.

Ἐκαστος σάκκος φέρει ἐν τῷ μέσῳ μὲ μεγάλα γράμματα τὸ ὄνομα τῆς Ἐταιρίας μετὰ τοῦ σήματος τοῦ ἐργοστασίου (Λέων) καὶ εἰς τὸ στόμιον μεταλλίνην σφραγίδα.

15 ΓΡΟΣΙΑ

SISMANOGLIO
MEGARO

SISMANOGLIO
MEGARO